

Carolinian Oral History Transcriptions

TAPE NO. 1, SIDE A

REV.2.

#1 STORY BY INENIUGMAN. ABOUT THE VOYAGE OF CHIEF AGRUPW FROM SATAWAL TO SAIPAN

Iwe ie ipwen rhapeta woan minwe kepesan Agrupw iwe ta rongrongoy ie reura pwe miin emwagut me Satawal iwe aitiw Lamotrek. Aitiw nono Lamotrek ee pwigipwigi ee...mwagut me Lamotrek nge enoa Elato. Iwe anoa ittiw pwai no Elato, noa nono ee pwigipwigi ee... noa sou me Elato nge aitiwou Welimerau. Iwe aitiwou pwai no me ee itiwou nono pwigipwigi ee...iwe emwagut me Welimerau nge a itiwou Faiew. Nge apwai noa itiwou no me Faiew. A nono Faiew ee emwagut me Faiew iwe a itiwou woan Guam, iwe anoa itiwou nono woan Guam ee iwe ina emwagut me Guam, itta Saipan, enoa itta nge asefaan wana waan Mweorheon me Saipan. Ese tonong weni fanuw, iwe a sefaan ngani Guam.

Iwe ina anoa ito iy Agrupw a itoito ee, ito arnong me noan tourna Arepwan iwe aito tonong me noan tourna anaitinong saregi ew waniwan ie aiura itan arepwan, iwe aitinong saregi pwanuw ngani waa na waan. Iwe a miin ra itinong no faan. Pwan irr repwan itinong no faan pwe apwanuw ngani wana wan arepwan raitinong no me faan pwan irr aremesan wana waan, raitinong no, ee pwongotiw iwe noa anoa. Anoa woan ew apinoamw kennan pwe anoa kagin aremas me ee. Anoa nono ee noa akkarap raan nge apwai noa sefanito. Iwe rapwan ito no. Nonono ee epwong nge apwai noa. Noa pwan woan ew apinoamw apwai noa nonono pwe apwainoa agina. Anoa pwan kagin pwe apwai noa agina pwan peon, ese saw.

Noor ikiwe reyop faan arepwan we iwe nge ee amwuchu noa earagi anongan apinoamw kena apinoamwoi Saipan pwe miin, enoa pipi aremas, pwe enoa nge esoar aremas pwe peon. Peon fanuw rhag. Anoa sefaanito, sefaanito ikiwe reno ee Arepwan. Ina itan waniwannan arepwan, ina emena ngani wana waan. Enoa sefaanito raito, ina aito mwakut me igina woan apinoamw na Arepwan pwe igina agunei pwe esoar aremas woan Saipan.

Iwe nge aito mwagut me ee apwan sefaan ngani Guam. Iwe nge apwan itinong, apwan ito sefaan ngani Faieu, apwan itinong nono ee apwan itinong Welimerau, aitinong nono Welimerau, pwigipwigi ee pwe apwan teongani Elato, apwan itta nono Elato ee epwan mwagut nge epwan teongani Lamotrek. Apwai noa nono woai Lamotrek ee, aitta woan Satawal. A itta pwigi erhai rhoapwut, efoarh saan rufai goauroura.

Iwe ina minna apwigiou pwe meon min Saipan, itiwou Guam. Iwe anoa itiwou nigitinoa minikina epwigiwou pwe meon Saipan, iwe aitiwou nonono, itta Saipan nge esefaan. Aitinong pwigi yan foat. A akapiap an foat aremas, pwe eitinong pweipwog nge epweipwog wou. Pweipwog ngani Saipan, iwe pweta ina minmu reura pweta itan, itan iy Saipan me reen nge eura Saipeon. Iwe itan Guam nge eura Giuyamw, iwe itan Rota nge eiura pweta Luta. Nge itan Tinian nge reura pweta eura pue Chinyoan. Iwe nge ie ina minna pweta itan apinoamw kenan apinoamwon Saipan ese kiunei, ese kiunei pwe igina eito nge peon fanuw iwe nge iy minna aito feori itan miin apinomw kena woan Saipan. Pwe ina igina etonong me ee ina reen waniwan na eito saregi pwe pwanupwanun wana waan ina ie Arepwan, ina a iura Arepwan. A aitangani apinoam na etonong me ee ina esaregi arepwan naan pue pwanupwanun wana waan, ina ew waniwan. Iwe ina minna pweta reura pwe ina minna ata eaita ngani apinoamw nan reen pwe Arepwan. Iwe iy minne ata afeori minikena itan ennan itiwou feor fetan minikena apinoamwon Saipan nge ese kiunei pue eitiwou nge peon fanuw rhag. Iwe iy minne anoa feori.

#2 BY INENIUGMAN. ARHUWORHUWON (LULLABY) ABOUT CHIEF AGRUPW FROM SATAWAL

(Iwe, ie ipwen aninong minne arhuworhuwon iy Agrupw ika nenipwan min, ika e wonigat ika mani rekan akkamaiuru ika nenipwan ika erhen ikin mwigitig, iwe nge ina refeori minna min arhuworhuwon iwe):

Uwap wou uwapwou kerhin Fanwirh.

(Ina ew pwugos minna min Fanwirh, minna reura pwe kerh, pweta refeori pwe kerh aremesan pwugos na.)

Opwe rhippei mo Niugwon ie, akkarhew rhag me noan Nearh.

(iwe ina epwan iga egai sang, arr arhuworhuwon iga egai sang nenipwan wonigaten nge iei minne refeori ngani pwe min ammaiurun.)

Rhipinoa Agrupw, opwe sangewou pwuneogu we yamw.

(Yan pwuneog.)

Sowou soapwona.

(Mani pwuneog na yan, mani eno woai soapwona, yeor.)

Wo piungiu moato rhag nein faimwoa.
Aseog me aton wo pwe sange nongei niu cha we yam moarron Pweonirhuw.

(Minna moaron Pweonirhuw, minne ew pweon. Ew pwan itan ew fanuw. Itan ew pwan pwugos.)

Angopwerh, angopwerh naiun kerhigerhin faan poiyeon.

(ina pwai tapen rhak minwe min kerhin Fanwirh.)

Angopwerh angopwerh naiun kerhgerhin fani poiyeon nuguni Kuwou.
(Iwe pwan ew pwugos.)

Atonong nei rhoa epwechenoa neir rhienana ire rhoan ni mwoionong atene ikei nge aw pipiy rhak angon nge esengiseng auwa pwega wou efoarh tarin pwunamwai pwe iugugun upwan angopweonun epwe tiufag noa nesor.

#3 BY INENIUGMAN. SONG FOR STUDENT NAVIGATORS WHEN LEARNING NAVIGATION

(Iwe ie ipwen aninong eu keon, ie ina keon ee keonun ika re pwe susukun pwe repwe noa nemetaw ren. Ie ina keonur rhoaka sipwe iura pwe ikkina rhoakena re iyarepiy. Re iyarepiyar rhoaka sipwe iura rekai sugun ie rakai noa serak pwe ranoa nemetaw. Ippwan aninong noan. Ie iy pwai na):

Reteorh rug fenganni Rongorhig me Farepwai.

(Ina ikkina manekena sipwe iura pwe ikkina rhoakena, aremas nge re feorir pwe Rongorhig me Farepwai pwe iga ikkei manekka aremesan waii. Ikkei rhoakka sipwe iura pwe reno pwe aniun waii. Iwe ina raura pwe):

Reteorh rug fengaan Rongorhig me Farepwai arhierhiyar semwoi.

(Pwe ika iy kiekij na ina rekan feragni minna kien panuw ina re iyoasukun mwaan noan ika repwe serag. Ina regan feragni yoate repwene ito pwe repwen magito mwaan pwe repwe yoasukun noan. Iwe nge ina rekan magito, nge re goow. Erhai nge epwegito epuo teor, ew rhimwen anoan pwe goour noan min nan, pwe rekan ito nganer rhoakena referagni kiekien panuw na re susukun mwaan me noan pwe re sussukunan serag me noan. Reura):

Arhierhiyar semwoi taren panuwe kit.

(Pwe rhoaka renan ito susukun sangi sukun ren panuw. Renan ito sukun ren panuw, ina reito seog ika re fferag kiekij.)

Gewai nganir semwoi repwe gooynoan peirh.

(Ina, itan kiekij naan ina rekan iura pwe peirh.)

Re pwe gooy noan peirh nge re gu rech metagu.

(Pue rerhuwen mesag pwe sipwe iura pwe ennaan ina arr ito amwnong noan kiekij. Tapper rhoaka rennaan ikkito ie repwenai susukun. Anian kei, tapper anian kei renan ito. Ina minna reiura.)

Re pwe gooy noan peirh nge regurhech metagu.

(Pwe rerhuwen mesag. Pwe rennan ina yar ito)

Ina retai pwan yeori ruwon metaw gamenai.

(Pwe resan yeori mo yar noa seserag noan metawka, anongan metaw. Anongan metaw nge resan yeori mo seragin noan.)

Ina retai pwan yeori ruwon metaw gamenai gewai nganir semwoi taren panuw e kit.

Repue gooy noan peirh nge re gu rhech metag, ina retai pwan yeori ruwon metaw gamenai.

Gewai nganir semwoi repwe gawiye geyat.

(Minne geyat ina arhi. Repwe pwin arhi pwe repwe kupwun.)

Repwe gomi nge yepwerh nge retusagin yoanag.

(Pwe repwe pwunas nge ina minna agin towou yar rhoakena re fferag kieki kepas. Epwe ikin pwa nganir rhoa kena ra mageto pwe regupwun, re pwunas nge aigi towou towou minikina min, mwanier rhoa kewe re fferag kiekiy. Aigi towou mwanier rhoakewe re fferag kieki ikina re kupwun nge ra pwunas.)

Repwe gomi nge epwerh nger retusagin yoanag re moat mwoaroro ngani.

(Kieki we yar. Pwe ra moat nge ra moat mwoaroro ngani kiekiy we yar pwe ra pwunas.)

Kien yar gepanuw.

(Ina kieki we kien yar panuw.)

Epwe nnet ngani mwirin iyas na ewonotiw.

(Ina re feo iyas pwe anongan meta nge re feori noan)

Faai tupwun mesaruw.

Epperhanik ngani sa garigerige ngani, nemachan me ruou.

(Pwe iga anongan minikka min nge sipwe iura re woauti, ffiu ngani anongan meta kenan).

Rechai irr semwout pwe tarin anuwo pwun, rannena re rhouki.

(Ina iga anongan meta nge re wofanuwa noan kiekiy naan).

Mann fanuw raagtiw mwuch tipan wofanuw.

Ragiye noago niugun, gan gapagutare Saiuw fanuw na retaweri noan nanging wafanuw.

(Iwe ina Kaferurh minna reura pwe fanuw na retaweri noan nanging wafanuw. Pwe Kaferurh ina repwan min, repwan fferag kiekiy nge epwai no noan yar feo iyas).

Eti porou me niugun nge iy enoa rhowuki, epwe sorow yoan fus teogi worhan yeourun.

(Anoa peike yeor).

Enoa rhungi semwout piepiy na eruou nairuwan ike rhigin ech noan pwuropwur.
Eur mat ngane aut, epwe pwangi e ruou gatagin weni fanuw.

(Ina rapwai noa yeor ee noa ffoarh ragiy noa fanuwan yeor ee).

Enoa rhungi semwout piepiy na e ruou nairuwan ike rhigin.

(Ik mani epar).

Ech noan pwuropwur eur mat ngane aut.
Epwangiy e ruou gatagin weni fanuw.

(Asefan ngani fanuw. Ranoa sefanito me yeor).

Egobwai Rongorhig irer pirhene fanuw nge epoas meneti.

#4 BY INENIUGMAN. SONG ABOUT THE NAVIGATOR SAIPWEIRIK (Sung in the Woleaian dialect of Carolinian)

(Iwe ie ipwene pwan aninong minwe pwaiun Saipweirik. Erhai re Satawal. Iwe nge epwai sesaiti Saipon ikiwe. Iy pwan erhai rhoan itiwou Saipon ikiwe).

Simin yeoriun Engiris.

(Manna pwunuwan ina epwan feori pwe itan minna pwugusan minne).

Simin yeoriun Engiris.
Fenapiyai tegau.

(Ina efeori pwe itan minwe pwugusan, ina ta Satawal ina eno pwe fenapiian fanuw ka).

Animaneo simworau.

(Iwe ina sipwe iura pwe aigin nimaneoneo mworaurau noa).

Rer mwanne tenirhin.

(Ina mwanni woan Satawal, rhoawe rhoanuwan).

Rer mwanni tenirhin tai mwarh paiu moasou.

(Ta sipue iura tapeer rhoaka rhoa mamaw, nemetaw.)

Perhawey nimetau.

(Ina perhawey nimetaw ina ta rhoaka ta sipwe iura regan mamaw nemetau).

Epwe gaiyagi getaf.

(Iwe, ina minne gaiyagi getaf ina sipwe iura pwe pwan iga ta efeori pweta repwen aiyag rhoakena rhoanuwan Saipweirik. Rhoakena repwe notiw me rhoakena repwe waii. Ina faan minna afeori pwe asaf, a ura.).

Epue gaiyagi getaf rerhen woan pwunapei.

(Minna rerh ina ata efeori pwe eaiagir asaf me rerh).

Ngang Auwenimaneu.

(Minne eura pwe Auwenimaneu, efeori pwe itan iy manna pwunuwan).

Emetag faai rhiu mworhoi etar arhigerhigenoa.

(Iwe ina enoa itto pwe metag aigin arhigerhig agininoa).

Fan yoanagi we yan.

(Iwe ina ito pwe metag nge aigin arhigerhignoa faan mwanian manwe pwununwan, Saipweirik).

Fan yoanagi we yan ittena noago mwirin.

(Mwanian manna pwunuwan nge a feorinoa pwe ane ttan. Ina eura pwe):

Etar garhigerhigenoag fan yoanagi we yan. Ittena noago mwirin.

(A forinoa pwe ane ttan mwirin onowe ikiwe yanoa).

Ittena noago mwirin etigin mwaniy gar.

(Tapeer rhoaka rekan kapas nge ekarkar mwanier).

Epwenaan iei ranne yarh rhiuwo nang.

(Iwe iga onwe epwe ne noa. Ranin iga epuene waii).

Noa gemwauneoun noag merhen painiu yeraw.

(Pwe ikina, metaw na metewai Saipon. Minna eiura enoa gemwauneoun noag merhen painiu yeraw).

Iy yekiu agini, moato gauseous tag.

(Pwe onowe yeok agni rhag nge emoat aginita yan way mwen).

Woan keomweni we yan sa way meonguw wou.

(Iwe niewe ina eura pwe onowe ina eitiow, manwe pwunuwan iwe nge ina ese waiwai an mwen woan peik mwanen pwe ewaiwai woan peik rhoapwuton).

Sa wai meonguw wou metewane gatuperas.

(Metau na metewai Saipon pwe a parngi noa we rekan iura pwe tittiy Saipon).

Mwaiimi rhagu semwoi nangit me paumoasou.

(Iwe ina sipwe iura pwe mwaur rhag maneka re mamaw. Mamaw ne metaw).

Goanorho me nengiti.

(Iwe pwai tapen minwe rhag. Taper rhoaka re mamaw rhag).

Ufennan namwo rhug, aunoa mo gameosungu.

(Pwe ika sipwe ura pwe egafitag me wanwanun fanuworhug ka eikin maw).

Ika egan mwuno pai pwe echai yane sai.

(Onowe ina eserag nge emwunpai agini pwe echai reen yan serag).

Pwe ragin garherhewou.

(Mani ennan ina yan arherhewou noan metaw na metewai Saipon).

Ragin garherhewou nei metewan geffai.

(Metawna metewai Saipon ina ta efeori pwe yan metewan afai).

Esiu me faan gepoun me anepa teragin.

(Anap, minne mwaan regan iura pwe anap arhapan waa).

Esiu me faani gepou.

(Ina iuw, yar iuw minna esiu me faan gepoun me anepa teragin).

Enoa wegitiwou minna niyoutomam.

(Iwe ina iu onowe nge a wegitiou minwe marhan mwarer).

Minna niyoutomam manigirh me ruwoman.

(Minwe marhan mwarer niewe me onowe. Minna eura)

Minna niyoutumam manigirh me ruwo rhai.
Neoguwu noani gapei.

(Pwe re mwoiwe re feffai gapei. Egai neogneog rhimwer.)

Gaiseisa kirhnong noan min gaitenap.

(Iwe isekunei minne min gaitenap ngare noan upwan ngare meta.)

Pwugon mokutag.

(Ina pwai tapen faigapei kewe yar).

Faigapeya chuk.

(Iwe ina re awewei ngani pwe epwe ngitiy nong noan minna fai gapean
rhimwen).

Ngitiy pwa rete weri sarekomwu goagoyam.

(Iwe ina epwe ngitiy pwe epwe yoapanoa minwe pwenne rhoakewe rhoanuwan
pwe rete weri).

Oteorh gawerinoag ipwe rhienoago nengiti.

(Iwe eura esoap awerinoa minwe pwe epwe rhiani rhag onowe rhoan nganeyan.
Minwe marhan mwarer nge esoapw aweri nganir rhoawe rhoanuwan pwe epwe
iseni rhag pwe rhinan iga eseserag nemetaw, arhiu mamawan).

Ipwe rhienoago nengit nei metewani mas.

(Iwe ina eiura pwe epwe rhiani noan metaw na metewan Saipon pwe eaffitag me
metewan maa).

Tari pwe semwou gorhou pwe engetamwu we sai.

(Iwe ina ata sipwe iura pwe epwe piung ew mwoitan orhou pwe parngian onowe
nemetaw).

O mwen garigerige rhagu faan piungun gorhou.
Eteche yamo noa sangi.

(Iwe ina epwe arigrigiyan mwen onowe pwe ete chenoa yan sai. Ete sseen noa,
epwe serag wenewen ngani Saipon).

Ete che yam noa sangi, pwe seraw na egeun weni aussati wou.

#5 BY INENIUGMAN. SONG ABOUT THE NAVIGATOR URUPO FROM LAMOTREK (In the Lamotrek dialect of Carolinian)

(Iwe ipwen pwan aninong pwan ew urun pwan erhai re Saipon (note: she probably means Lamotrek) itan Urupo. Iwe nge pwan ina erhai epwan sesaiti Saipon me woi Lamotrek igiwe. Pwan pwaiun me ren manna rhoan nganeyan ie eura pwe):

Gamin peini yeor, me weni massan mwoan.

(Iwe pwan tapen rhag minwe pwaiun re Satawal we. Pwaiun Saipweirik. Pwai rhoapwut nan epwan feori minna weni Massanimwoan, gaimin peini yeor me weni Massanimwoan, pwe epwan feori pwe ittan igina imwan ee.)

Ngang ina ii nimaneoneo.

(niewe iigi nimaneoneo rannewe onowe aneogneog iga epwen wai)

Nge etiw yai rhiu mworaw.

(Pwe ee nimaneoneo nge aigin rhiu mworaurau noa niewe igiwe onowe epwene wai. Urupo, manwe rhoan nganean.)

Ngang ina inimaneoneo nge euragi me woi.

(Iwe ina eiura pwe nimaneoneo eikin uragenoa me woan, ffaiyon onowe rhoan nganeyan ikiwe epwen wai.)

Ngang ina inimaneoneo nge euragi me woi sa peneag yai ffageo.

(Ee agi nimaneoneo noa niewe anongonuan euragenoa me woan. Ese far noa woan anongan, yan faiyeou onowe rhoan nganean.)

Rannin yamo tiwewoau.

(Iwe rannin we epwene itiou, Epuene towou rhiun wa onowe, rhoan nganean.)

Rannin yamo tiweou opwe teo wei serag.

(Iwe rannin we epwen towou onowe me wenifanuw pwe epwene towou rhiun wa pwe epwene itiou iga epwene serragi wou Saipon.)

Sanoag nge goiutefan.

(Enoa nge eiu mwarmwar. Etowou nge eumwarmwar sefan, pwe affaiyeou manwe rhoan nganean.)

Sanoag nge goiutefan emwarh gotou me woam.

(Pwe enoa nge pwan mangimangin niewe rhoan nganean, epwan igin mangi.)

Oganugnuguwtog me noan kieni gaaton.

(Pwe mani re wonotiw pwe re pwe maiur nge a anugnug ngani niewe rhoan nganean. Eanugnug ngani niewe rhoan nganean pwe ina epwe noa nge a nigiti noa.)

Geramwo go rhiuwo noago.

(Pwe eura pwe inamo ikine anoa iy).

Itewainoa rhiuwetog wounuwoamu me gen.

(Eura inamo igrine ngang ianoa nge ise noa ito nge imwu eor pwiya aor rhoakka rennan pwai tottota. Iwe niewe eura.)

Oganugnuguwtog noani kieni gatong be geramo gorhiuwenago gofiti sain gupuenago.

(Eura inamo igrine anoa, pwe ina epwenenoa nge eor pwin.)

Ina mo gorhiuw gen gofiti sain gupenago.

(Iwe ina epwe nenoa onowe, epwene itiou.)

Otewai noa rhiuwetog woinuwamu me gen.

(Ina eura inamo igrine enoa nge ngare eseito nge ina eor pwin.)

Engango manu tanog ipwan noa fitiri ngeon.

(Iwe niewe eura pwe inamo ikina minikina mwanian ngani pwe epwenenoa nge iy ina ta enigititiw weni fanuw pwe esenoa, nge iy ina epwe tapwer ngeon. Taper minika rekan iura pwe ngeon. Ina eiura pwe):

Ngango manutanog ipwan noa fitiri ngeon.

(Pwe eiura pwe esoano reen nge iy ina eiura pwe epwe noa tapwer ngeon.)

Ipwan noa fitiri ngeon ipwenenoa pwungu arromw.

(Iwe eiura pwe iy ina epwenenoa tapwer ngeon nge apwai noa no reen onowe. Moat reen onowe rhiun wa.)

Ipwe noa pwungu arromw itigi pwe aniuropan.

(Pwe epwenoa moatiw reen onowe rhoan nganean nge a affitag me aniu ka retigtig. Ie regan iura aniu rekai tigtig, eura:

Ipwenoa pwungu aromw ittig pwe aniur pan.

(Ina affitag me aniu kewe mouwe iwe rekan iura re tigtig.)

Ittig pwe aniurpan ipwa chianug gen moaton fan pwuroagon.

(Ina epwe noa rhiani onowe reen moaton fan peras me aiut.)

Ipwan chianug gen moaton faan pwuroagon aiut e ssefi aromw.

(Iwe epwe noa rhiani onowe rhoan nganean ren moaton faan peresan ang me aiut.)

O pwongna wou tiwapwong o mwen suwouw rhag.

(Iwe eiura pwe onowe pwunuwan e pwongeni wou tiwapwong nge e mwen uwenwen rhag ese moat.)

Metewan goaunu noagon parngi noa piungu menat.

(Iwe ina, pweta noa we reura titiy Saipon minna eura.)

Parengi noa piungu menat. Noa faini kuruwetag guppon arroni gerhaw e gekoasupenang.

(Ina minna niewe eiura pwe, noa na titi Saipon minna eiura pwe)

E gekoasupenang...

End of side A from Tape 1. The song continues on side B.

TAPE 1 SIDE B

SPEAKER: INENIUGMAN (CONTINUED)

...sa rhiye paninoon.

(Iwe mani pwan erhai mani apinotruwman ina mani pwan erhai arurhaun onowe, isugnei ne rhoanuan Urupo).

Gekoasupenang sarhiye paninoon me pinoot ruwoman.
Aune pwiwei engeng.

(Pwe ra anganir rhoan waawe pwe repwen magwou pwe repwen engag, pwe a nna fanuw).

Aune pwiwei engag aw gasefanuwnong.

(Iwe ina re anganir rhoan waawe pwe repwen magwou engag pwe a ningnong rhug kena rhugun Saipon.)

Aune pwiwei engag au asefanunoa pwe esa noa ning nong rhug we etai garep.
Siu pogupogu tapwon nge ewenasini gerhaw.

(Nge repwe itiou asefanuwa nge ewenigag tinen pwe iga fanuw arhawrhaw, e ina ewenigag tinen.)

Siu pogupogu tapwon ewenasini gerhaw tiw nongo paninoon.

(Ina etiwngong nge eitnong rhag pwiwi fetanei minwe mani manigir, manigin niewe. Ina eiura:)

Tiw nongo paninoon esa nepaiuw rhag kier emwarhiu remw.

#6 BY INENIUGMAN. STORY ABOUT THE NAVIGATOR IUNUWON FROM SATAWAL

Ie ipwen apesa nong kepesan lunuwon. Lunuwon iwe erhai mwanni Satawal. Epwai sesseragi Saipon. Ie emwagut me Satawal, aittiw Lamotrek. Aittiw nonono Lamotrek, ee noa mwagut me Lamotrek, nge aittiw Elato. Aittiw pwai nono Elato emwagut nge eitiou Welimaraw. Pwe igiwe nge re mwoiwe regai noa nge regan noa pwongpwong me woan ew fanuw pwe igiwe regainoa nge regainoa achigar. Iwe re sou iwe nge ra pwai noa woan ew fanuw. Emwagut me Welimaraw, Faiew. Apwan itiwou nonono pwigipwigi ee... enoa mwagut me Faieu iwe nge aitiou Saipon.

A itiwou itiwou iwe irr iwe rekan wai igiwe nge reura pweta repwongni, akkamwoi nge repwongni tiwapwong. Nge akkamwoi, efoarh waa eitiow nge etinikang nge epwongni tiwapwong. Iwe nge enoa itiou efoarh nge ese tinikang nge reura repwan pwongni seig. Iwe ina minna e itiwou itiwou ee pwigi pwigi ee... ina Saipon. Iwe anoa itiou no woan Saipon. Anoa nonono woan Saipon, iy lunuwon. Lunuwon minna eitiou ina anoa itiwou no Saipon. Ina itiwou, mwakut tiw woan fanuwkan aitiwou Saipon. Anoa nono ee anoa semwai. Semwai me woan Saipon. Iwe rano. Nonono ee pwigi pwigi ee... agin chau noa. Agi chau noa semwaun me woan Saipon iwe nge epwegi rhag a min ra sessang rhoakena rhoanuwan me woan Saipon. Pwe ra sang pwe ra ppak. Ra ppak nge ra sang pwe iga iy minna waan waa nan, pwe arr toam. Iwe nge iy mwan na naiun ina itan Mwageon ina epwai tapwei. Pwan iy rhoanuwan iy lunuwon. Pwe iy Mwageon naiun lunuwon. Iwe ra sang fetan rhoakena rhoanuwan pwe igina ra ppak me igina ra mesag. Pwe ra sang pwe igina regunei pwe inaan manna arr toam, ina lunuwon nge ina a semwainoa. Iwa ina ra sang pwe ina ra ppak. Iwe nge epwegi rhag iy Mwageon anganir pwe resoapw sang. Are ra ppak, nge resoapw sang. Pwe are ra ppak, iwe nge ra min, pwe repwen sou. Resoapw mesag pwe ina ngare igine ngare repwe itinong woan Pigeneo, iyok epwe wai nge ina epwe pakiy nong rhag giagiy na eno woan chen na Aiuta, woan Pigeneo. Iwe pwigi rhak, Mwageon miniwe a pwigi saiwe arr. Pwe iy miniwe a min ikiwe ra mesag rhoa we ikiwe aigin chau manwe saman, lunuwon. Iwe iy Mwageon miniwe e pwigi rhag a anganir pwe resoapw mesag pwe ina iy epwene pwigir pwe epwe kai agini nong manna seman pwe iga aigin chau semwaiun. Iwe ina ra itiwou, pwe ra sou me woan ikina, Saipon. Ra mwagut me woan Saipon, ra min.

Itiwou rhag waawe warr, iwe reiura pweta itiwou rhag, aitiou woseitiw rhag effai rhoo angatiu pwe an nang. Pwe eagunei nganir rhoa we rhoanuwan igiwe ra igin mesag. Pwe igiwe ra rogiwou rhag lunuwon me weni fanuw pwe igiwe aigin chau semwaiun nge ese mwanieniy. Iwe ina minwe onowe eanganir, pwe, Mwageon iy minne epwe nan ina an serag pwe igiwe esa mwanieniy no manwe seman. Esa mwanieniy no lunuwon. Iwe nge ina iy, minna epwennan pwigi arr serag pwe iga esa mwanieniy no lunuwon. Lunuwon esa mwanieniy no. Iwe iy Mwageon minne a pwigir me Saipon. Ina itiwou rhag me weni fanuw nge eyurta rhag waana warr nge ewoseitiw rhoo nan foatogitiw pwe an nang, nge a anganir pwe ausoapw mesag pwe minnen ie arh nang. Pwe ika auwa mesag iga esa mwanieniy no toam e arh, ina ngang minna ipwen pwigi kirh.

Iwe ra itinong. Ra itinong itinong ee pwiwi pwiwi ee, resa it ngani no Welimeraw. Resa teongani no Welimaraw. Pweina ra mwagut rhag, ra itinong itinong, mwagut rhag me Saipon nge re itinong, itinong, woan Pigeneo. Iwe Pigeneo minne a itinong ee. Aitinong, no no Pigeneo ee erhigar, mwagut rhag me Pigeneo nge eitinong Satawal. Pwe epwan ppekagini manwe seman pwe igiwe re pwiwiong me Saipon nge esa mwanieniy no, lunuwon. Pwe agin chaunoa semwaiun. Iwe ina minna a teongani rhag Pigeneo, aitinong Satawal. Iwe reura ta iy Mwageon minne ekean weri Pigeneo pwe iga iy minne itinong me Saipon nge a esa teongani no Faieu. A rheen itinong rhag Pigeneo pwe iga a ppak agini manna seman iga epwiwiong me woi Saipon, nge afasun anugnoa pwe esa kepas no. Iwe ina minne rongrongoi, kepesan Mwageon. Ina ennan ina an serag ina anoa pwiwiong sai na arr iga esa mwanieniy no lunuwon. Iwe iy minne anoa pwiwiong wanna warr me Saipon.

7 BY INENIUGMAN. SONG ABOUT THE NAVIGATOR WOANANG

(Iwe ie ipwen aninong eu arhuworhuw, arhuworhuwon Woanang. Arhuworhuwon Woanang wou noan metewan Saipan. Ie eura pwe):

Patt angifirh mwagut me yoari.

(Ina reura pwe, mwamwaiun patepatton mani angin onowe, ina minna reura pwe):

E patt angifirh mwagut me yoari, Nugan weni woa.

(Nuganiwoa, arruwouwan itan Woanang.)

Mwagut me yoari Nugan weni woa opwe su agini angeniutani pwee.

(Mani onowe epwe sou agini mwamwaun an pwee. Ina);

Opwe su agini angeni uttani pwee.
Ina kourumwarh wenniuk ma efang.

(Iga onowe a ikkit wou noan metewani woan. Metau na metawai Saipon.)

Mwir fanuwa Nuug opwe tiu mwirong weino sapewou.

(Iwe ina regangani pwe, pwai tapen noawe rhag titiy Saipon. Mina reura):

Mwir fanuwa Nuug opwe tiu mwir nong weino sapewou.
Esoapw ppwan ittan me tigin mwanian.

(Iwe ina ta reangani onowe pwe esoapw ppuanno minna itan.)

Sarini kamwir ragai tufi.

(Ta. sipwe iura pwe, minna sarrini kamwir ina rhoan wa na wan irr rhag re sipegin tufinoa onowe. Re ipeginoa tufinoa, ina reura pwe):

Sarrini kamwir ra gai tufi pwe rhaaniun goppwuna.

(Iwe ina ta sipwe iura pwe rhoan wa naan minna re sipegi tufinoa onowe. Mani an serag are meta.)

Pwe rhanun gopwuna mwanian Ugurhoa.

(Iwe manna rhoan nganean. Ina, pwe niena Ugurhoa pwe epwan pwi. Ina minna reura).

Ragai tufi pwe rhanun gopwuna pwe niena Ugurhoa.

(Eaffitag me manwe rhoan nganean nge onowe eserag. Eserag iy Woanang nge ta sipwe iura pwe iy manna rhoan nganean, Ugurhoa. Ina ta sipwe iura pwe eaffitag me eno pwe iy minna e iyoapwuna faan wupuan ngare. Pwe ina reura pwe):

Niena Ugurhoa nge e apwuna wou fani mwarimwaremw.

(Sise giunei ngare irr ppag fengan me manna pwunuwan nge ir minne re gekkepas iga re seserag. Mani iy minne epwan gan akkangani Woanang. Ina reura):

Nian Ugurhoa nge e apwuna wou faani mwarimwaremw neogiu sai wi go rete chaw irr.

(Eaffitag me re angani pwe, opwe noa nge waigin pakk. Epwe noa nge epwe atini kangiy an sefan ngani fanuw.)

Niani weni woamw attini weni upoamw.

(Mani naiur, mani repwan pwiigi, wonigat.)

Ie re rhuwetug pwe feroamw winwaa.

(Ina ta sipwe iura pwe attekenan ina repwai tapwei rhag pwe renoa pwai no pwe arhiu mamawan onowe. Pwe pwan atekewe nge reaffitag me arhiu mamawan iy Woanang rhiun waa.)

Ayug nong rhag me yunn rhipw na.

(Ina re angani pwe epwe, igina epwene itinong, epwe itinong rhag me mani awenwena nong rhag me noan rhipw na.)

Ete tearopo sangiug fanuwani mwena.

(Iwe ina reangani pwe epwe aiyuw nong rhag me noan rhipw nan pwe mani pweta ete kununoa an serag nge epwe wen ngani fanuw na fanuwan mwan an serag.)

O niun warr go.

(Iwe igina re angani pwe a niun, itto onowe. A itinong iy Woanang.)

O niun warr go aniuriu nong Nug.

(Iwe ie apwan ita Nug iwe aruwouwan itan Woanang.)

Aniurunongo Nug faani mwaremw we waniu remani yoan.

(Iwe ise gunei mine wani remaniyoan mani efoarh waniwan.)

Wani remaniyoan emwuro wenipiy.

(Iwe mani nnat minne wani remaniyoan. Pwe ie reiura pwe):

Wani remaniyoan emwuro wenipiy emarhani ganet.

(Ina sipwe iura pwe, mani nnat pwe ina eura pwe):

Emwuro wenipiy marhani ganet niani wuri rhew.

(Iwe ina mani netai nnat pwe ina.)

Niani wuri rhew.

Me moasi serag ateon iuwen goo.

(Minne ateon iuwen goo. Kepesanto me mwoiwe. Ai ganganir mwaan. Onoa iuwennoa. Erhai nge e angani mwengean. Pwiin mwaan nge eangani pwe igine rachau pwe repwene wonnoa pwe repwene ateon nge ina ir re anganir, "onnoa iuweninoa". Ina eiura pwe):

Womoasi serag.

(Pwe a arhigerhigei serag.)

Womoasi serag ateon iuwen goo.

(Iwe ateon iuwen goo, wonoa iuwen noa. Ew kepas minne wonoa iuwen noa. Sipwe anganir nwaan ka, en me e angani pwiin. Reitto nge ra iwe wone noa iuweninoa. Pwan kepasan mwoiwe. Iuweninoa.)

#8 BY INENIUGMAN. STORY ABOUT THE NAVIGATOR REPPUANG

Iwe ipwen fiyoangei fiyoangoor Reppuang. Ikiwe epwe pwan itiwou Saipon. Iwe eneogneog fetan me woai Satawal ee pwigipwigi ee iwe a neogneog fetan rhoanuwan me woai Satawal. Iwe ranoa neoguta rhoanuwan iwe ra rhoa nimou, iwe ra neoguta Rhappemwai, Ikinap, Akin, Reppuanglap, Reppuangnug. Iwe re rhoa nimou. Iwe ra mwakut. Ranni soour, aiaigi sang. Aiaigi sang pwe aigin faiyor pwe iga epwe nan ina arr itiwou. Pwe aigi suenai suenai arr sa itiwou no noan metewani woan. Metaw mwu metewai Saipon. Ennan irr minwe repwan itiwou. Pwe iwe reitiwou pwe epwenoa agina, repwe noa itiwou pwaniuw minwe paian Agrupw. Pwe iga a tefan me inet nge esarno ne egan ikkitwou. Ainet we rhag an iugnoa waan itiwoun noan metewani woan.

Iwe irr minne ranoa pwe reura pwe repwe ne noa pwanuw minwe paian Agrupw. Iwe ra mwagut rhag me Satawal nge ra min, itiwou Pigeneo. Iwe Pigeneo minwe ranoa itiwou no woan. Ra pwan noa arhikera me Pigeneo. Pwe iga fassiu tapen wa ka warr, wan fanuwarh, ina yaang minna re tetapwei. Iwe ina raitiwou nono woan Pigeneo ee, noa rhikarnoa me woan Pigeneo. Iwe ie ra mwagiut me Pigeneo pwe repwene itiwou wou Saipon.

Iwe raitiwou itiwou, ee, iwe reura pwe faapwong. Faapwong rhag minwe pwongir wou Saipon nge iwe a nna. Iwe nge iwe amam ranni sour iwe aigi sang rhoapwut pwe iga aigin faiyor pwe iga epwe nnan ina minna arr pwan itiwou. Pwe ainet me tefan arr ugnoa me arr saiti metewan woan. Metaw na metewai Saipon nge irr iwe rennan pwan itiwou, sipwe iura itiwou. Pwe ina eitiwou pwe itiwoun rhoan kaginen minna paian Agrupw. Pwe epwe noa pwanuw. Pwe iga a tefan me inet nge esarno ne egan ikitwou woan. Pwe iwe igiwe nge afasun ugnoa sain metewani woan. Iwe irr minwe ra iura pwe repwe agina wou pwe repwe noa itiwou emwari minna paian Agrupw.

Iwe ra itiwou ina fapwong nge enna nganir fanuw. Iwe ra itinong. Itinong woai Saipon. Ranoa itiwou nono woai Saipon ee mani renoa itiwou no agini fau week woan Saipon, pwe iwe re noa itiwou ranoa pwanuw, pwe iwe ikina e pai Agrupw ee, epai woan Galigal. Ra feorinoa Galigal pweta repwene feorinoa pwe nenien urr. Iwe nge iwe re itiwou rhag ranoa itiwou menanoa. Pwe ra itiwou pwanuw pai na woan Galigal. Minna paian Agrupw. Pwe ina e pai woan Galigal pwe repwigitu me woai Saipon pwe re ura ete pwu paian. Ina faan minna enoa itiw pai woan Galigal reen. Pwe iy rhag epwe noa woonoa woan Galigal pwenne ete pwu minna paian. Paian iy Agrupw. Ina ir Reppuang minne ranoa itiwou pwe ranoa itiwou aigiunoa engang na engangan ikina re feori ee pweta repwene feorinoa pwe nenien urr. Irr minne a iugnoa engang nan rerr, pwe ra aigiunoa pwe iga ranoa pwanuw pai nan. Tarriagiy, iwe ina minna eiunoa engang na woan Galigal ina ta reppwen noa feorinoa pwe ew nenien urr. A iunoa, igiwe reitiwou pwaniuw pai nan nge ina enoa iugunoa, pwe ra anganir pwe repwenoa aianiy noa. Iwe ra noa itiwou merhanguw noa ikinan, Soapwona eno ee.

Iwe ina ranoa nono ee fau week, nge iwe ranoa itinong. Iwe ra itinong itinong ee pwiwi pwiwi ee Pigeneo. Woan Pigeneo minne rapwan itto no ee pwe rapwan itto achigar me ee. Rapwan itto nono woan Pigeneo ee, erhigar iwe nge ra itinong.

Iwe ranoa itinong woi Satawal. Ra itinong itinong ee mwaan ranoa appesata pwe a nna waanan. Pwe aitinong waana enoa Saipon. Aia soaunir. Raitinong itinong ee, re itinong niunoa ee arrenong ne neoneo. Iwe re arrenong ne neoneo, aianoa magtiw rhoapwut. Noa magtiw rhoapwut pwe aia igin kker igma ra sefan. Pwe aia igin kker igma ra noa menawto pwe ra sefan me Saipon.

Iwe ai pwigi rhag amam rhoapwut nge aia itiwou. Aia itiwou woan iy waana warr. Mai School iy wanna warr, iwe re tetta wou Saipon. Ina waana aia noa magwou woan. Pwe aia noa itiwou pwai. Meta mwo ainoa itiwou ani. Ainoa itiwou pwai fetan pwurag fetan woan waana warr. Pwe aia ikin keer, pwe ai pwai nge eaffitag me aia gunuw minikina pisagir. Minikina repwiginong pwe arr pai. Pwe aia itiwou amam rhoapwut pwe aia itiwou pwurinoa waana warr pwe igma aia ikin keer. Aia itiwou pwai fetan nge mwaan resa itiwou no. Pwe rese farr wou no neimam rhoapwut pwe amam minne aianoa iurunong waanan. Pwe aia itiwou pwai pwai ee, yan rhag semwoustiw nge aimagewon woan. Aia itiwou pwai pwuragrag fetan rhiun waa. Aia itiwou pwoiupwog fetan minikina pwigier me Saipon, bisigit me minikina arr pai. Aia itiwou pwiginn me woan, ewei me eaffitag me aia gunur. Pwe igma aia igin keer. Pwe aia sipegin pwigi waanan, attagninong ee aia itinong iuruta. Iwe aia sipegin itto iuruta mesan utt waanan iwe mwaan rese itto.

END OF TAPE NO. 1. APPEARS SPEAKER WAS CONTINUING TO TALK WHEN TAPE ENDED, BUT THERE IS NO CONTINUATION ON ANY OF THE OTHER TAPES, AND THIS STORY IS COMPLETE.

TAPE 2

REV.2.

SIDE A

#1 SONG BY INENIUGMAN (IUMAU ABOUT SITTOUWA)

(Iwe ipwene pwan aninong iumaw e iumawan Sittouwa ie epwan itiwou pwe epwan wai, itiwou nge esetto. Ew mwo fanuw nge ese tto woan mani ese menaw. Iwe ie ipwen aninong minne iumawan noa nemetaw, ie enoa nge ese sefan. Reiura pwe):

Uwas me uwas weninai Sitt.

(Pwe rhoakena wenni inan, ranoasson amamawarta amamawarta pwe repwe farag me, metaka repwe feori, engang. Nge rese mwen. Pwe ra sipegin mworawraw noa mwirin Sittouwa.)

Rhoapwuto amenai.

(Mani pwai rhoapwut, mani pwai tounepan aremas nge mani pwan ina rhag reen arr igin faiyow noa Sittouwa. Ina woiunuwan mani ew mwo fanuw nge ese rhee ngani.)

Sipwe tinfamo onowe naiurh.

(Sipwe iura pwe minnei, refeori rhag pwe arr anean, pwe repwe kutta. Pweta repwe noa kuta fetanei. Pweta mani noa kuta fetanei iy Sittouwa. Ina.)

Safii mangurh ngurh.

(Minne safii mangurhu ngurh: Tapen waniwan ka eigin mangurh. Ie sigan iura e mangurh. Ina reura pwe safii mangurh ngurh.)

Iunan man mwai.

(Iwe nge ina tapen iunan pwoau kewe naiur re mwoiwe. Iwe repwan ffin rhag pwoau ka egin mwamwai pwe naiur. Regan ani iurupwoau. Ina reiura pwe:)

Sipwe tini famo, onowe naiurh, safii mangurh ngurh iunan man mwai.

(Iwe ina, iunn wot nai. Ina re gawewei ngani woto ka amam rhoapwut ainoa feori. Aigan iura pwe, ainoa feori minne iunn wot nai ie amam rhoapwut ainoa feori pwe ainoa foatogi me weni pwon. Nge aiura pwe wot a nainai. Pwe ainoa feori me wenipwon nge anan en rhag me naiun. Minne aigan iura wot anainai, enneo. Ew wot igi nneo. Ina aipwe noa rhag feori ina anan en rhag me naiun. Ainoa pwigi nge anan erhairhag me naiun. Ina aiura wot anainai. Ina minna re awewei ngani pweta einausun, iy manna.)

Iunn wot nai eiunagi effas.

(Pwe tapen wot anainai ka naimam rhoapwut ie ainoa rhag igin waniuw waniuw iwe nge eigin fas. Pwe pwai tapen wanwan ka sipwan gan foatogi ika egin menaw. Ina reura:)

Iun wot nai eiunagi efas.
Mwarei pwugoof.

(Ew waniwan iwe, angorhig, aigan iura itan pwe angorhig. Ina reiura pwe mwarei pwugoof, pwe sigainoa pwigi minne rheon, aia gan itto pwugoi ina aigan iura ittan pwe pwugoof. Ito pwe ipwe pwugoffiy pwe mwarei. Ina, ew waniwan ina ittan angorhig, eigin pwongas.)

Amworhan iuwai.

(Ittan ew pwan pisagir re mwoiwe, amworh.)

Naiurh ewai effeori. arron.

(Pwe onowe iwe ewai nge manewe seman iwe afasiun feori. Sipwe iura pwe efasiun feoana nge efeorita, afasiun feorita arron onowe. Sipwe iura igei gen onowe, anongan.)

Efeori arron nge egosofingani.

(Pwe sipwe iura pwe efoana onowe nge eafitag me feorian pwe iga efoana. Iwe a gusufi, eawei ngani gosigosin rheoni ferhani waa. Eiura pwe:)

Feori arron nge e gosoferha rheoni ferhani yoar.

(Ie reganiura pwe rheon ferhaniyoar, ie regan fanefan waa, tapen waa ka regan fanefan, waan fanuwarh, ew min regan iura rheoni farh. Ew waniwan. Regan pwigi raito ani, ina minne regan itto ani, me nata, aiti me niugun waa. Iwe ra fanefan. Eura pwe:)

E gosofingani rheoni ferhani yoar.

(Ina tapen minikka sipwe iura pwe e yaya ngani waa. Ina e awewei ngani mwanna naiun.)

E gosofingani rheoni ferhani yoar a peopeomwai.

(E feori pwe e awei ngani gosigosin rheoni ferhani waa, iwe eigin apeopeomwai rhag. Iwe ina ta sipwe iura e awei ngani rhag iga egosofi an rheoni ferhani waa. Iwe nge pwan mwanna naiun nge pwan awei ngani rhag.)

Pwe epwe weneas ne fetenai rhoa.

(Pwe epwe farag fetan neir rhoa tounap nge ata sipwe iura taper rhoa ka reikin mwamwai ina eiura pwe epwe wenas.)

Pwe epwe wenas ne fetenai rhoa. Ateruw rhai we nesoapwon imwar soumwar O.

#2 SONG BY INENIUGMAN (IUMAU ABOUT SITTOUWA)

(Pwan ew iwe ra pwan iura):

Iuwas me luwas weni nai Sitt, rhoapwut amenai.

(Pwai tapen minwe rhag. Pwai tapen minwe rhag manne kewe inan rhag me mani pwai rhoa tounap.)

Sipwe tinifi naiurh nge sifagina wou.

(Pwan ta arr niuniuwan pwe repwe tinifi onowe naiur pwe repwen gutta.)

Sipwe tinifawou satini ane urr arhemworhoi serag.

(Iwe ina ta repwe kuttanoa onowe naiur iga egai seserag, noan metaw.)

Arhemworhoi serag sapwono metaw na itiwou sangi arron.

(Iwe ina ta, mani gan arr iyaneyan minna reura pwe ta repwenoa gutta onowe naiur. Pwe repwe guttanoa noan metaw komwu. Iga onowe egai seserag nge ina ta ramangi pwe repwe gutta.)

Satini an ur, arhemworhoi serag sapwone metaw na itiwou sangi arron.

(Iwe ata reura pwe repwenoa gutta wou noan sapwon metaw kaan, nge ta ranoa saang. Ta renoa nge ranoa sang).

Itiwou sange arron, are emerherag, ipwe atiwe sangiug sarfoamw.

(Iwe ina ra aneyan pweta renoa saang. Iwe nge are emwerherag nge repwe atiwa noa anongan minikina ununun mwanna naiur.)

Are emwerherag ipwe atiwe sangiug sarfoamw sawmwar.

(Ina reura are emwerherag nge ai pwe atiwanoa anongan minika ununum wegitagin, mani wegitag mwamwaiun onowe, minna reiura pwe:)

Are emwerherag ipwe atiwe sangiug sarfoamw saumwar saroffo manuwonuw.

(Iwe mani erhai mwanekewe eno fetan nge egin manuwonuw.)

Saroffo manuwonuw ne fetenai rhoa.

(Iwe mani farag fetan woarr rhoa tounap, iwe nge egin wegitag manuwonuw me neirr rhoa tounap. Tapeer rhoakka reigin manuwonuw neir rhoa tounap.)

Saroffo manuwonuw ne fetenai rhoa atte ruworhai we.

(Iwe mani eteorh pwan yor pwin are meta pwe ie reura, atte ruworhai we.)

Atte ruworhai we rewi sagi ew.

(Iwe ina reiura pwe ir me ruworhai nge renoa ppak nemetaw. Mani re pwipwi.)

Atte ruworhai we re wisagi ew nge re uruwou rhag.

(Iwe ina reiura pwe ir me ruworhai nge renoa ppak iwe ina mani ranoa urr nemetaw.)

Reurruwou rhag efangin fanuwarh. Reurruwou rhag efangin fanuwarh soumwar O.

#3 SONG BY INENIUGMAN, (lumau about Sittouwa)

(Pwan ew iwe reiura pwe:)

Won regiregi noa yoamaniurngas.

(Iwe itan wut. Minne amam aiura pwe wut. Wut ka wutter mwaan. Ina re won nge ra wonnon ragii noa rhag wonowe.)

Agarhag ami.

(Agin rhag pwe iga naiur. Pwe wonowe nge naiur.)

Agarhag ami pwe naiurh wone.
Minne afeori.

(Iwe eiura. Agin rhag pwe iga iy wonowe naiur ina feorian wonowe seman. Ina reiura.)

Aga rhag ami pwe naiurh woneen minne afeori ise niugniug ngang.

(Iwe wonowe eiura pwe iy ina ese niugniug pwe esoapw toafi ginin wonowe naiun. Pwe ina eiura pwe:)

Ise niugniug ngang pwe isoapw toafi wenigini nai.

(Iwe ina eiura pwe iy ese niugniug pwe ata esoapw toafi noo ginin wonowe naiun.)

Pwe isoapw toafi wengini nai igachepar mesami.

(Sipwe iura pwe mani ese niugniug. Ina eiura pwe egoatupwtupw. Waan aniu mwoiwe. Ina eiura pwe:)

Ise niugniug ngang pwe isoapw toafi wengini nai.
Igachepar mesami waani aniu.

(Pwe eiura pwe waan aniu re mismis. Re goatupwtupw rhag pwe waa naan epwe itto. Mani wan aniu regan iukiura pwe epwe itto waa naan. Nge ina iy eiura pwe:)

Ise nugnug ngang pwe isoapw toafi wengini nai.
Egachepar mesami waan aniu.

(Waan aniu. Igiwe regan yoakoato aniu igiwe. Re wuwarta aniu woar.)

Egachepar mesami waan aniu anoa eornoa.

(Pwe eiura pwe aw mismis, aw igin atupwtupw nge ina esoano no. Iy anoa maanoa nemetaw. Ina eiura.)

Anoa eornoa nesoan garaw.

(Iy ina amangii ngani pwe wonowe naiun anoa maanoa me nemetaw. Nge wan aniu reiura pwe epwe itto rhag. Epwe sefanito.)

Anoa eornoa nesoan geraw iurinoan en.

(Pwe eiura pwe anoa iy pwe anoa maanoa ne metaw.)

Iueri noan en rhipwai noa e noan.

(Eiura pwe anoa maa noa ne metaw. Iga ese kereprepto mwo.)

Rhipwai noa e noan.
Anoa naiu.

(Iwe eiura iwe anoa maa noa. Ina.)

Anoa eor noa ne soan garaw.
Iuri noan en.
Rhipwai noa e noan.

(Pwe a ineet naan. Minne pweta a mangi ngani pwe anoa maa e.)

Rhipwai noa e noan.
Anoa naitu.

(Iwe ina eiura. Iwe anoa naitu nge isoapw werino.)

Anoa naitu nge ise werano.

(Iwe ina eiura. Anoa nge ina isoapw rhiuwen werino.)

Anoa naitu nge ise werano soasoan maamw.

(Eiura, iwe anoa wonowe nge ina esoapw werino. Ina eiura pwe esoapw rhiuwen werino waa we ata efeori tiw pwe wonowe epwe ne noa maa woan. Waa we wan wonowe minna eiura.)

Soa soan maamw en saw mwar.

(Iwe ina eiura en mauwerh, sawmwar.)

Ese ani rhigar.

(Iwe ina en sawmwar ina pwe efayow noa wonowe naitu. En sawmwar ina ose gan iurmwamwaiuw rhigar. Iuriu rhigaran amw wai.)

En sawmwar nge ese ani rhigar.
Nge oiuriu kea.

(Eiura en sawmwar ina ose gan arhigeramwo nge waigin iuriu keato wai.)

Oiuriu kea waian fanuwarh.

(Ina a iuriu kea iga epwen wai me Satawal.)

Oiuriu kea waian fanuwarh osoapw too noan.

(Esoapw too noan minna esai rhigar nge eiuriu keato pwe a wai.)

Osoapw too noan ose pwura mwo ew mesan yan.

(Eiura pwe esoapw too noan nge ina ese gan wetimwo ew rhigar ka egin mwamwai pwe epwe ani.)

Ose pwura mwo ew mesan yan ese iunutag mwo wonapwii nang.

(Pwe iga eiura pwe ese iuriu mwo ew rhigar pwe epwe ani pwe esaan eotag mwo minne wonapwai nang. Ie amam re fanuwarh aigan iura pwe wonapwi. Tapen minne eikkitnong me nugunpai nang.)

Ese iunutag mwo wonapwii nang.
Angin mesai na.

(Pwe esan eotag mwo wonapwi nan iwe nge mani epwai rhiuwen yor nangii na. Esan pwai rhigar mwo na.)

Arhepwuton ping.

(Iwe ina mani pwan ping nge esan pwan mani rhigar.)

Angin mesai na arhepwuton ping epwe arheinong.

(Ina eiura arhepwuton ping minne epwene nii waa we. Gan arr mangamang pwe mani arhepwuton ping minna epwe nii waa we.)

Arhepwuton ping epwe arhei nong ne emwan woamw.
Ose gona serag.

(Pwe ina enii ngani mani pweta remangii ngani pweta egopii giyoa ngare. Ina mani egopii giyoa pwe ina reiura.)

Epwe arhei nong ne emwan woamw.
Ose gona serag.

(Pwe ina esa gonanoo an serag pwe a mani gopii emwan waan.)

Ose gona serag ogamaan rhag.
Ese too waa we weni aniutani man.

(Iwe pwe iga aniut kaan mwo nge ese too e.)

#4 SONG BY INENIUGMAN (Iumau or Urun Pwin About Sittouwa)

(Pwan ew iwe repwan iura pwe:)

Epwog waa tiw.

(Iwe ina sipwe iura pwe iga pwan iy epwai noa pwipwin.)

Eafar wa wow.
Yang waa ami wonan fana ew.

(Pwe ina itiw waa na warr. Pwai noa pwiin. Sipwe iura repwan feori pwe iga iy pwan saw pwin.)

Yang waa ami wonan fana ew.

(Iwe ina re iurutiw waa na waar pwe repwen feori. Irr mwaan wut na wutan.)

Yang waa ami wonan fana ew sipwe agina mwo.

(Pwe repwe iurutiw waa we waar pwe repwe itiwou noa agina.)

Sipwe agina mwo eoriun fanuwarh.

(Repwe agina mwo eorrun Satawal. Reen fai we regan iura Wenegii. Ie renoa pwipwinii.)

Afar waa wow yang waa ami wonan fana ew sipwe agina mwo, eoriun fanuwarh.

(Ina iga pwan erhai sawpwin ina epwan itiw.)

Agina mwo eorrun fanuwarh a pwa iig we me esan faien.

(Iwe ina Wenegii.)

A pwa ngan rhaap nge assaf pwoar pwoar pwoun iigennap.

(Iwe ina iga reitiw nge a erhai pwan saw pwin a wirhiita rhag.)

Assaf pwoar pwoar pwoun iigennap.
Yoata toafi nge ese pwang remw.
Rugu ngenachog nge ra sap rheoi rhoan sain repwe ngon agini.

(Ra wegitag anonger rhoan saiwe rhoanuan.)

Ra sap rheoi rhoan sain repwe ngon agini.

(Pwe ra wegita pwe ra ngon agini wonowe.)

Ra sap rheoi rhoan sain re pwene ngonagin wegitagi Sitt, fan wegin iig.
Epwe iu agini.

(Ei mani a iu agini.)

Epwe iu agini a iuriur rhag.

(E iu nge eiuriur.)

A iuriur rhag nge epungpung nong ne soapwon woam.
Nge ngang ien nge irhengesa.

(Pwe irr manekewe inan me seman me re pwugsan ina irr minne ragan igin
keer.)

Nge ngang ien nge irhengesa gin nuwtagin Sitt.
Faan wegin iig nge ie.

(Iwe.)

#5 SONG BY INENIUGMAN (IUMAU ABOUT SITTOUWA)

(Ew iwe reiura pwe:)

Moatmoat woan arh nigapwipwi.

(Pwe re moat woan arr pwipwi.)

Nigapwipwi samsam.

(Pwipwi me woai semeer.)

Noan arewarh.

(Iwe ina reiura re memmoat woan arr pwipwi me samsam noan wut we wutteer.)

Noan arewarh e fan so noa efang.

(Iwe ina wut we wutteer nge mani eno me soapw na efang.)

Fan so noa efang si feofeor asoasoa we.

(Iwe re memmoat, nenipwan igiwe re feofeori minwe waan wonowe. Ina reiura.)

Si feofeor asoasoa we soasoai Sowyem.

(Iwe ina ta ra feori pwe ew iit minna itan wonowe Sittouwa ina Sowyem.)

Nge erhieta Sitt epwe chepietiw rhaphrappin menewarh.

(Pwe wonowe minwe ta sipwe iura iy minwe a gomwan iura pwe epwe tetta waa we warr pwe epwen gomwai noa maa noa.)

Erhieta Sitt epwe chepieta rhaphrappin menewarh me woan as en.

(Ina ta eafitag me reangani wonowe. Igiwe re feofeori waa we nge iy aiura pwe epwen gomwan wai woan, iy Sittouwa).

Rhaphrappin menewarh me woan as en nge wono chem Sitt.

(Iwe ina ewon wonowe nge a won chemagini rhag an wai.)

Fan mwarmwaremw nge arhenoa waan.

IT APPEARS THAT THIS IS NOT FINISHED, HOWEVER NOT CERTAIN OF THIS. THE SONG IS NOT CONTINUED ON ANY OTHER TAPES, AND SIDE B. STARTS WITH A DIFFERENT SONG

SIDE B.

#6 SONG BY INENIUGMAN (IUMAU ABOUT SITTOUWA)

(Iwe ipwene pwan aninong ew, sapwosapwon rhag minikewe iumawan Sittouwa:)

Emwogutgut wawe soasoar aniu.

(Iwe ina atta waa nan ina atta refasiun mani feori ngeta afitag me soasoar, warr aniu, pwe igiwe onowe eiuru wou rhag pwe enoa tetta, ewawa nge ina enoa maanoa woan. Ina renoa maanoa woan.)

Emwogutgut wawe soasoar aniu enoa weni metaw.

(Ina anoa nemetaw. Iwe ina raiura.)

Ige chenge neiu

(Pwe onowe eigin rhang, me noan tiper. Ina reiura.)

Ige chenge neiu.

(Pwe pwan minne rhangin onowe me noan tiper egin temoag.)

Pwe ranoa irr aneane kan.

(Iwe ina sipwe iura taper anniankei. Ikka rerhuwen annian. Mani rhoanuwan.)

Re wa efoarhwou noan arh metaw.

(Iwe ina mani irr rhag, esoar pinoar.)

Metewan goarosa.

(Pwe ina, sipwe iura pwe iga metaw temoag.)

Metewani goarosa a ni pwer we.

(Minne reiura ani pwerewe ina ta sipwe iura pwe, a nis, pwe ranoa manoa pwe ra nis reen mani mwanier aniu. Igiwe. Repwan gan itto mwanieniy aniu igiwe. Ise gunei are eitto atiar nge ina mani ir re wai. Ina reiura pwe:)

Ese ton pwe ina, a ni pwerewe.

(Ese ton noa mwirimwirin pwe ina a nis, mani mwanian aniu mouiwe.)

A ni pwerewe mwenier aniu, ese mochu waawe.

(Pwe ina esoano. Eura pwe anis mwanier aniu pwe ina ese ton mwirmwirin waanan. Pwe ina ew mwo mani fanuw nge esoano woan.)

Ese mochu waawe noani anno we.

(Iwe ina reiura mani tapen minne aigan iura pwe a anno. Ew kepas minne anno ie siganiura, a anno min noan mwanier aremas.)

Ese mochu waawe noani anno we nga epwene siuguto.

(Iwe pwe ina renoa sson iasiugu waawe nge ese itto.)

Nein waa emwon.

(Pwe iy rhag, ina akkana foarh waanan. Ina reiura, iy rhag.)

I wonoiregi, nge isengiti chag nei nimwarapa.

(Pwe mani tapen minwe wenimwour re mwoiwe. Iwe regan pin mwar nganir aniu. Aigan feor mwar. Mwaren aniu. Ina reiura pwe:)

Ese mochu waawe noanni anno we, nga epwene siuguto nei nimwarapa.

(Pwe mani regainoa pippin mwaren pweta an noa sefanito. Ina reiura nei nimwarapa.)

Ranoa irr, anianeo kan, re wa efoarhowou noanno arh metaw, mettewani garosa. Ese ton pwe ina ani pwer we mwenier aniu. Ese seni foangorhan.

(Pwe iy mani esse ffai foangorh. Tapen igiwe iwe repwan gainoa nge ranoa manian fetan nemetaw, nge ra ffai foangorh. Pwe epwen pwigir. Foangorh me aiut pwe re pwe pwigir.)

Ittig pwerewe mwenier aniu.

(Pwe reiura pwe, iwe, atupwutup rhag minne mwanier aniu.)

Ittig pwerewe mwenier aniu nga epuene sugutto neinni mwarapa. Re wa efoarhowou noanni arh metaw, metawani goarosa. Essa wenetigirh.

(Iwe ina reiura, renoa wa efoarhowou noan metaw naan nge rese ween. Rese ween ngani mwo nge ew fanuw.)

Ese weenetigirh pwe enu ettagen.

(Iwe ina esa weenetino mwo nge ew fanuw pwe mani a nu foarh noa nu foarh noa.)

Essa weenetigirh pwe enu ettagen epwe rhee foarho foarh.

#7 SONG BY INENIUGMAN (IUMAU ABOUT SITTOUWA)

(Pwan ew.)

E umemoat woan fanna ew iregiy netipwei.

(Pwe reiura re memmoat woai Satawal nge re memoaton re ragiy netiper. Ina re memmoatoi re ragiy minna, ta sipwe iura, pwe tipper.)

Ragiy netipwom soumwar ose tip nganiai.

(Iwe ina reiura rememmoat nge ra rerragiy rhag, noan minna tippan ina re faiyeow noa pwe reiura.)

Regiy netippwom soumwar, ose tip nganiai.

(Pwe iga onokewe iwe mani rese tippenganir rhoawe.)

Ose tippe nganiai pwe warh waiwai.

(Pwe ese tippe nganir pwe iy a mangiy rhag an noa waiti an mwen.)

Ose tippenganiai pwe warh waiwai, wai noano maamw.

(iwe ina onowe seman eiura, iwe ina ose tip nganiai ina wa yeorh noanoa, iwe ina wa noan maa.)

Ose tippenganiai pwe warh waiwai, wai noan maamw mworane mainap.

(Pwe a kiiniy ngani onowe naiun pwe mani ta mworan mainap minne enoa niy. Pwe ina eura.)

Mworani mainap epwe ngussuri ngani.

(Mani ekkini pwe mani ta mworan mainap minne e niy, pwe engussuri ngani.)

Epwe ngussuri ngani nge goapuwopuwa.

(Mani ta emangi ngani pwe ta mworan mainap minne e niy a gopiy irran waawe wan.)

Epwe ngussuri ngani nge e goapuwopuwa weni iraan waa nge epasei nong ne emwan woamw.

(Iwe ta emangi ngani pwe ta egopiy irra, gopiy nong yamw. Ina eiura:)

Nge epaseinong ne emwan woamw.

(Mani ta epwan mangiy ngani pwe yamw mwo nge epwan gopiy, reen irran waawe. Yaan ta niuniuwan onowe seman. Nge iwe an rhag apwungu fetanoa pwaiun nge iwe ese rhee. Ese rheto pwe ese menaw. Pwe ese rhee.)

Eppasei nong ne emwan woam, riun gatnong.

(Iwe ina ta eiura pwe eniy ngani waawe waan, gopiy irran, gopiy emwan, iwe nge ta mangmangin tippan pwe onowe epwe riu. Riur onigat nong faan wupwan. Ina eiura:)

Riun gat nong faan mwaremwaremw.

(Ina ta eiura pwe:)

Riun gate nong faane mwaremwaremw soumwar oo.

(Iwe ina eiura pwe, wa riu. Sipwe iura wa wei riun onigat nong faan mwaremwaremw, ina efaiyow pwe eiura soumwar oo.)

#8 SONG BY INENIUGMAN (ABOUT THE NAVIGATOR SAPPEIN, IN THE WOLEAIAN DIALECT OF CAROLINIAN)

(Iwe ipwen pwan aninong mwo eu pwan keonui ne metaw.)

Moat nge emwun pai.

(Iwe ta onowe iga ewai noa, iwe nge e moat nge e mwun pai noa iga a wai.)

Nge egai ssi Roasong.

(Re feori pwe pwaiun. Ittan, minne.)

Moat nge emwunu pai nge egai ssi Roasong egafenagiy eneago niugun pamwoaro nning.

(Minne pamwoaro nge pwan itan ew apisagsagin waa ewei aimweimw. Waan mwouwe nge regan yaya nge waa ka igina nge ie essarno woan.)

Egafenagiy enoago niugun pamwoaro ning, me mwargei serag.

(Iwe pwan mwarge, pwan menan rhiun waa rhag. Tappen minne regan ngatiw noangon iuw woan. Ina minna reiura pwe mwarge.)

Me mwargei serag nennien gairoiur nien aniuni metaw.

(Iwe pweta sipwe iura pwe ina igina nenien ipwiton aniu kena aniun nemetaw. Aniu ka rekan iura pwe aniu nemetaw. Tappen aniun wai kei.)

Satiwe chai me woan pwe emin me umwowan.

(Iwe ina onowe a kkerr. Ekkerr agini iga etiwitiw me woan iga mani eiunoa gikkinnan an serag.)

Satiwe chai me woan pwe emin me imwuwan ginani yamwu serag.

(Iwe ina mani yor minne mani ginnan an onowe serag.)

Emin me imwowan ginani yamwu serag, siu paiun mwanei, ekkoabugobugnoa fattun nang me iye fang.

(Iwe mani minne mwanei mani ittan me rerr re mouwe. Girh siura rassim, minika eikiu wenpeigi nang, echa epeig nge arawraw epeig. Iwe nge girh siura rassim nge irr igiwe ina mani reiura pwe mwanei.)

Esiu paiun mwanei ekkoabugobugnoa fattun nang me i efang, enoa gagiunani esag.

(Iwe ina eafitag me eno pwe gikinnai serag na an pwe egagunei ngani manna pwaiun. Sappein minna pwaiun.)

Ekkoabugobugnoa fattun nang me iye fang enoa gagiunani esag yan terag nni metaw.

(Rhoapwut na punuwan eiura pwe enoa agunei ngani iy Sappein an serag fetan nemetaw. Ina minne eiura pwe:)

Esiu paiun mwanei ekkoabugobugonooa fattun nang me iefang. Epwe gagiunani eseag.

(Ina eagunei ngani pwunuwan minne esag, ina pwupwunuw.)

Noa gaginani esag yan terrag nni metaw tai mereferafa gini.

(Pwe eagunei ngani onowe iga e serag ne metaw nge ese mesag.)

Tai mereferafa gini ese mwen pwe epwe iupenag.

(Pwe eseerag nemetaw nge epiung worhou nge ese meafi, moiutoiutan worhou.)

Semwoi gorhou penang ina eiufani me woam ewen getaiugrang.

(Iwe ise gunei minne getaiugrang. Mani ew kepesan mwoiwe isa gunei noo.)

Piungtiw Getaiugrang nge esa wichi Roasong.

(Iwe ina ta sipwe iura pwe epiungtiw woan, ise gunei getaiugrang, nge minne Roasong ina efeori pwe ittan manwe pwunuwan.)

Nge esa wichi Roasong fan genaun yoan.

(Pweta sipwe iura pwe a wich noa fan anet nge ese teppa worho.)

Esa wichi Roasong fan genaun yoan wen mwoitasi etan.

(Iwe ina mwen iu noa rhag.)

Ngitii ngani ogoapwura ngani rhag epwe wen amw serag, nge go in fanuw noag.

(Ina sipwe iura a innoa weni fanuw.)

Moat nge tai negag, etai poas luterang woan fanuwani ganeog.

(Pwe emoat nge epwan ppak.)

Emin gosofi rhag pwatagen fiussu menat.

(Iwe ina noa no nge eiuru rhag ranin pwe epwe pwan sou.)

Pwatagen fiusu menat epwe chuwetietog pwe itengan niefang.

(Iwe ina enoa rhag iuru pwa satinfiu pwe epwe anito. Minne regan iura pwe, imwu epwen itto. Reen minne regan iura pwe, itegan ne efang.)

Epwe chuweti etog pwe itengan ni efang epwe riug pwongii tog.

(Mani nepwong minne eito ngare mee. Yoa mani ne pwong.)

Eto rorh pwongii tog, paki wen ngani rhag.

(Iwe ina mani enoa nepwong. Pwe ina eiura pwe:)

Eto rorh pwongii tog, paki wen ngani rhag pwe fanuwan nnu pengag.

(Iwe mani fanuwan an nnu pengag minna epwai noa ngani. Ina eiura pwe:)

Paki wen ngani rhag pwe fanuwan nnu pengag.
Esapwin me iefang nge epiung amwu serag.

(Sipwe iura pwe mani enoa mwagiut sangi fanuw na fanuwan an nnu pengag iwe mani emwet noa me mani eoriun Satawal. Ise gunei, igine emwet noa me iya.)

Sapwin me iefang nge epiung amw serag fatiwen aniut mwoi.

(Iwe mani esepannoa an sai nge anoa nata me faan wupw.)

Epiung amwu serag fatiwen aniut mwoi.
Re gagieg semwoi fenengoamw wei serag.

(Pwe re sse noa ranoa itiw no fan wupw mani ranoa nunuwan me e. E, iwe ina ii emoat noa rhag. Ese mwanieniei pwe ii e nunnuwanei, ina.)

Epiung amwu serag fatiwen aniut mwoi.
Oserefi maniu epar.

(Pwe anoa serefi mani epwan eor. Epar ina epwai noa rhungi iga eitining nge eitining me faai Satawal.)

Eserefi maniu epar ewon weni paiun.

(Iwe ina mani enoa serefi akkarhai iig ne epar, ina.)

Regagiegii semwoi fenengamwu wei serag.

(Pwe rhoakena rhoanuwan. Sipwe iura pwan rhoa sesserag, nge iga ii minna enamnam. Ina regan iura pwe:)

Fenengoamwu weiserag.

(Ina raiura:)

Aw tig wenrhienan.

(Pwe ra angani wonowe. Ra mani angani wonowe pwe epwen asefanir, ina.)

Aw tig wen rhienan.

(Pwe reiura, repwen assefaan.)

Aw te mwaniinii noa woar panuwani metaw.

(Pweta sipwe iura pwe ra itto mwemwaniinii pwe ra nunuwanei iga mani a ssenoa arr sai ranoa faan. Iwe ra itto mwemwaniinii nge rese mwaniinii noa woan pwe iga ii minne toaman waar.)

Awte mwanienii noa woar panuwan metaw.
Weri pwe maniu fenai.

(Awte mwanienii, pwe eweri pwe ngang. Man affenai. Pwe e affenai sangi seman.)

Weri pwe maniu fenai etawupwas agini mangmangin ni segan.

(Pwe ii ese itta tapeer rhoaka reitta ie sipwe ien me ie. Pwe emangii nong rhag mangmangin noan tipan nge ese pwan itta ie sipwe ien me ie.)

Fius we re naini erhag.

(Re angani pwe wonowe ina ese pwan pwasas agini minna mangmangin noan tipan pwe ii ina egiunei pwe ffiu we rhag re fasiu naini.)

Ffiu we re naini rhag.
Re gaiti noanni rhopwan.
Pwe sipen angi etag.

(Iwe ina repwene pwai tapwei rhag fine finen ang. Ang minna reiura:)

Sipen angi etag.
Siutag lufenag woan feonagi we an.

(Pwe aitta iu fetan woan feonag. Pwe tapen minwe arr re mwouwe iwe e piung worhou nge regan yoa.)

Siutag lufenag woan feonagi we an yoanmwannangi esag.

(Ina a yoa. Ina tapen minwe regan feori re mwoiwe ne metaw.)

Pwe esa piungu semwoi.

(Iwe ina mani e yoanmwaunang ren piungun worhou.)

Pwe esa piungu semwoi pwe yoarotani metaw.

(Iga sipwe iura pwe epiung worhou nganiir me ne metaw.)

Esa piungu semwoi pwe yoarotani metaw pwonpwonon ni segoam.

(Iwe mani ta epwan affitag me eangani wonowe pwe epwan igin repii noan tipan ren minwe pwe ina eiura:)

Pwonpwon noani segoam.
Egawerei toaur toapw.

(Iwe ina mani apwan awerei toaur naan.)

Egawerei toaur toapw ppaki wen ngani erhag epwe wen amwu serag.
Nge goin fanuw sew.

#9 SONG BY INENIUGMAN (ABOUT THE NAVIGATOR REPPUANG)

(Iwe ipuen ani minne urun Reppuang.)

Rannin ganeogo serag, oipueratiw piepiy.

(Iwe ranin an neogoneog iga epwen wai. A neogneog a rig ngani piy.)

Opwen gemwanieniy.
A tig mannu ran firh.

(Iwe ina manna naiun ina an ginnan ran mwamwai.)

Nian uwene mwanei.

(Ina ittan manna gikkinan ran mwamwai me reen, ranin. Ina ittan manna naiun.)

Atig mannu rani firh, nian uwene mwanei ewei tigini metag.

(Pwe ewei ta tig tan metag ka egan tafirh nganigirh pwe metag. Ie egai tiw to metag pwe simetag agini.)

Ewei tigini metag esapwonopwon agini.

(Pwe tigtan minna a wei rig tan metag ina ewei pweta minikka esapwonpwon wen ginin. Mani chitiwen an wai. An igin ppan pwe iga a neoguneogun wai.)

Ewei tigini metag esapwonpwon agini ngongone aneo wai.

(Iwe ina igina an igin ppak pwe epwen wai.)

Ngongone aneo wai, oipw wei roangpin.

(Iwe ina tappen minikewe waan fanuwarh ka waan igiwe regan iura, roang. Ina igina regan akkasirou igiwe me ee.)

Oipw wei roango pin ogasirou sefaan, woar geonam me panuw.

(Rhoakena ta sipwe iura pwe reno pwe anam me pwan rhoanuwan panuw. Ina enoa asirou sefanong woar.)

Ano pwe fineogareon me finitageen woamw.

(Afasiun noo minnaan pwe ginnan an wai.)

Omwen siuwou rhag.

(Pwe emwen iu wou rhag.)

Omwen siuwou rhag metewane atiu peras.

(Pwe ina emwen iuwou noan metaw. E mwen iu rhag faan peresai noa.)

O serefa wou noaumw maneo gaité pin.

(Naiun eppar. Minna eiura:)

Maan gaitépin.
Maasiro weni Paiun.

(Maan gigkin woan paiun. Eor minna gikin nan.)

Osoapw mwaan pwurh ren manni nosani aromw.

(Ina eiura esoapw pwurh ren. Esoap noa...)

END OF TAPE 2. THIS SONG IS CONTINUED AT THE BEGINNING OF TAPE 3.

TAPE 3

SONG CONTINUED FROM END OF TAPE 2, SIDE B.

annei fetanei. Ina esoapw noa mwaan me woan pwe ina fasiun naiun epar.)

Me rene amwo genam.

(Ren manna seman ina esugun sangi nge efasiun angani pwe ina gigkinan epar na naiun.)

Ewoawti nganug gen.

(Asoapw)

TAPE 3

REV. 2.

SIDE A

#1 SONG BY INENIUGMAN

(Urui Reppuang. "Ranni ganeogo serag...")

(This song began on Tape 2, Side B #9, and is completed here at the beginning of Tape 3. For continuity, it appears in the transcription at the conclusion of Tape 2 and is thus not repeated here).

#2 SONG BY INENIUGMAN (Urun Panuw)

(Iwe ipwene pwan ani ie ew. Pwan pwaiun rhag, pwan erhai mwanni Satawal)

Gaimin pein imwarh.

(Ina pein imwer)

Arewan getigi seor.

(Minna arewan getigiseor ina repwan feori pwe itan pei na arr, pein minna imwer).

Me fann arr nisag, iyonagir panuw.

(Itan imw na imwer me wut na wut teer nenien iyonagir panuw)

Nge iy etai geonag.

(Ina ewon nge esa geonag tiw no. Pwe esa wonpagtiw no noan gien.)

Me poasso weni gien. Nimwagiiii ranin, tariti peigi yeoiur.

(Pwe e won nge a mangmangii rhag rannin an wai. Iwe a rig ngani peig na epeig ina regai noa iyamann me ee. Peig na peigi Satawal. Ina aigan iura peigi yeor. Iniug, meseniugiun fanuw.)

Metewoiniu ane pwung.

(Noan rherhewou ka aigan rigiwou me noan minna reiura te woiun. Ina aigan rigiwou peigi yeor nge aia rhewou aia itiwou peige meseniug.)

E gemanne rhigie rhag.

(Iwe pwe ina e itiwou anoa amann. Amann rhigiran an wai.)

Rhigerani aneo sai.

(Enoa itiwou a itiwou amann peigi yeor rhigiran an wai.)

Pwe are esa menetag, esa rhiuw me inoan.

(Pwe e wota noan mann pwe are a mwamwai ta noan mann pwe epwene wai. A rhigar pwe epwen wai.)

E rosi gemasitag.

(Ina a gacheta me wei Sat. A amann nge a gacheta.)

Erhigar we sat.

(Pwe ina a rhigar noa woi sat.)

Nge yech yangin geomwen.

(Ina sipwe iura pwe a finito yang na yangin pwe epwen wai.)

Nge iy etai mwoarh. Etoagunu mworho ngani.

(Ina esa mwarhno pwe a rhigar, pwe a mwamwai rhigiran an wai nge a riginong. A sefan ngani apinoamw.)

Tariti peini gesit.

(Ina apwan rigi ngani peini imw we imwan an won.)

Me wutani ane neog.

(Pwe wut we wutan an neogiuneogiun wai.)

Egemwagiut serag.

(Pwe ina a itto iuriu waan. A iuriu wou waan.)

Epigiri fesang geoch. Emmissi me wei noang eiuriu e pesinoag, nerhipwei nemaner.

(Ina toaur na re ikkitiwou me noan me woai Satawal ina regan iura Nemaner ina toauran Satawal.)

Re rhewou ir resiug, nge pwitag wei tam. Esapenoago wei roang.

(Pwe eita wei tam nge apwai sapnoa woai roang we.)

Toauchu gesapinoag.

(A ita toauwach, tapen minwe regan iura toauwach, ie regan toauwochar.)

Nge waiti gesapitag.

(Ina upwut minna reiura asapta. Upwut kewe mwareer re mwoiuwe iwe regan rouw noa. Iwe regan iura rouw nge asapetai.)

Pwunosi metan upwan.

(Ina a pwunoi fan upwan.)

Upwutuna gonemasi.

(Ina upwut na regan fasiun pwigi pwe mwareer panuw.)

Wonuweir panuw, epwe ngiutiwagi tiw.

(Ina a itiw tipan aniun wai woan.)

Tipan aniuni mitaw.

(Ina a ngotiw tipan aniun metaw woan.)

Weriyang me Sogiur.

(Iwe pwai tapen ir mane kewe regan iura pwe aniun metaw. Aniun panuw.)

Me Faneu Rongorhig.

(Ikkei manekka regan iura rhapin panuw.)

Aiseisa amwo mwir.

(Ina sipwe iura iga a yoatona an mwir. Pwe epwene aiseisa noa.)

Pwe ete tache serag.

(Pwe epwe aiseisa an mwir pwe ete toarnoa mwir na an, a tachenoa an serag.)

Nge metamwan ane sai. Enoa sar me yeoiur angin mwan gaterag.

(Ina enoa sar me woan yeor.)

Nge etiw noani gepou, egangingi ane mwen.

(Ina etiw noan an iuw nge a ngingi an mwen.)

Me noani metaw pengag, nge re chaih fengan.

(Iwe ra keer fengan. E ngingi arr mwen nge ra keer fengan rhoan waa we waan.)

Taremani ane sai. Pwe gan gepagutare rhag.

(Pwe igina sipwe iura pwe apagutar mwo tiweig sasaan worhou.)

Tiweig saani gorhou, pwe eche angin geomwen. Nge iy etai mworh pwe pwonno neoni gepit.

(Manwe pwunuwan minna egan iura pwe neon apit. Pweta afitag me apitan.)

Emwarh weni mayeo rhig.

(Sipwe iura pwe manna pwunuwan ina epwai tapwei.)

Pwe gacheran ane sai.

(Manna pwunuwan ina eno rhag woan pwe eiseni pwe ina manna e mamawagini ne metaw. Pwe eno pwe acheran an sai.)

Epwe pakki wene ngani, awene anitutani man, emine ii Resiug.

(Ina awena ngani rhag fanuw anoa no. Resiug, ina efeori pweta itan, iy Neorh. Pwe iy minne pwaiun. Aruwouwan itan Soaopwuna. Iteiten mani agekai rhag Neorh nge ina Soaopwuna minna itan.)

Aniutani ane wur, nge etai poasonag.

(Iwe esa pwan poassono weni fanuw.)

Egoso rhigare rhag. Nge e iriuw ranin.

(Iwe ina apwan iriuw ranin.)

Rhigerani ane neog, egapesi ane sai. Ne rhipwani fenang.

(Iwe iga epwene pwan mwagiut.)

Rhiuwewou ii Resiug.

(Ina apwan itinong. Epwene pwai towou.)

Nge pwitag wei tam.

(Igina apwan ita woai tam.)

Emoat nge tai rif. Ewonagin terag.

(Ina epwen wonag metaw. Tapen minne reiura, re wonag metaw.)

E apeii fanuw.

(Iwe ina a apeii fanuw. E wonag metaw nge e apeii fanuw.)

E pwe siu fenagi nong.

(Ina ta sipwe iura a kaiu nong an fenaig.)

Me niugiu ttai efang.

(Ina niugiui tai na efang me woai Satawal.)

Efagini neoni gepit.

(Ina itinongon nge a kaiu nong an fenaig me niugiui tai na efang.)

Esepwan gatiwegin.

(Ina a fasiun tiwegin nenien niuniun an sai.)

Nian niun ane sai, napawan mitaw.

(Pwe iga eangani pwe pwan iy erhai napowan ne metaw.)

Torofagir panuw.

(Iwe ina a niunoa sai we an nge a torofagin an tiutiu.)

END TAPE 3 SIDE A

TAPE 3

SIDE B

#3 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ipwene pwan ani ew pwaiun pwang. Pwangi waa.)

Ne emwan nengit.

(Ina mane emwan pwe e mamaw).

Esa ngat metan upwan.

(Ne emwan pwe epwe iseni nong pwang noan tipan.)

Esa gasie parang.

(Ina ne eigin mwan nge epwe pwigi ew parang pwe atietin.)

Ferani ngani minna sowoamw, ati ngan minna poumw.

(Epwe pwigi parang pwe epwe ferani ngani rhiun me paiun.)

Epwe rhiag gapanuwan.

(Pwe epwe min fengan me an pwang. Pwang na an.)

Afeotani are pwang, arigitag noane poumw.

(Pwe ina epwe feori pwang. Pwan pwangii ne metaw.)

Iwe rhag irr mwan.

(Ina reiura, iwe rhag mwan, rhoaka regai saw pwang.)

Gannet ne paiu moasou.

(Pwe ennet rhag pwe irr mwan, pwe e yo nganir minna.)

Pwe resa ripii nong ne rhemwa kini porou. Sa ferane ngani sowoam, aw nigiti nganir rhag nachini paiu moasou parengan niugiu sanet. Reseor pwe tair mwan, ne ie gan irr rhag.

(Pwe reiura pwe saapw irr mwan. Nge irr reiura pwe irr minna saw pwang. Saw pwangin waa, imw me wut. Saw pwangin waa pwai toaroporop ne metaw.)

Minne re kini genaw. Re imwena rhagu ganet. Yoarotani meram.

(Ina repwe noa feori minikka arr pwang, re imwani anet nge re imwani worhou.)

Retai rokiuni metoag.

(Pwe rese mesag.)

Pwe re nemani rhag pwe gateoteon ungonap. Pwe imwu regarigietag eup me weni esan. Aw gemwarhiu noani gepwang.

(Iwe asoapw.)

#4 SONG BY INENIUGMAN

(This is the same song as done by Ikirhep on Tape 13, #6.)

END TAPE 3 SIDE B

TAPE 4

REV.2.

SIDE A

#1 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ina ipwen soapwei minwe pwe iwe ese soapw, iwe.)

Ginginni wonuwan.

(Iwe efeori metaw kei pwe ginginin mwaren).

Ese gagii rhag ane terag niu pengag.

(A agii rhag an niu pengagii Satawal.)

Ie enoa serefitag mannu ewon nipwon.

(Epar, eserefi nong epar.)

Enoa nesiani noag mine gupon wenigii.

(Pwe minne gupon faina regan iura mwo pwe Wenigii nge iy epwan giunei, pwe e sianii noa pwe Wenigii imwu.)

Egeon tan, tai fang echu me geonan iyas.

(Pwe esa mwerhan fang no mwen, an itinong.)

Gasigagin ni worh.

(Pwe igina epwe ne pwiginong yaseragin weni worh.)

Epwe sepan nunong.

(Ina epwen itinong niunoa.)

Ein me wenni Nugan, tiwnong Meseiugutan.

(Refeori pwe itan wonowe minna Meseiug.)

Chigapwan ni mitaw. Etarngani wutan iyonag.

(Pwe a rigita, ngani wut.)

Nge o perengpwut gel. Opwen mwanienii noag.

(Ina epwen mwanienii noa woar mwan iga ra mageto rhoan asseran waa we waan.)

Nganir choan iyonag, gapeta yoanoni serag.

(Pwe a itinong moatiw neir mwan, rhoan iuriuriun waan. Ina a itinong apesa kepesan an serag.)

Mwemwenemw ni metaw.

(A apesa mwenen an serag ne metaw.)

Nge gosa paiengan.

(Ina iga ekepas nge a pak pwe epwene noa noan pwugusan.)

Imwan gaseoni fegaf.

(Pwe imwan pwugusan, imwan an rirrigto neyoatfaf.)

Wonoa ganiuriug nong.

(Iwe anoa mwo aniu riuw noa noan imwan pwugusan.)

Nge emang amwu menang.

(Enoa aseoseo noa noan imwan pwugusan iwe nge a mangii sefani manwe rhoan nganeyan.)

Gosa paiengan.

(Ina a pak pwe epwe naai noa.)

Pwe emang amu menang.

(Ina manwe pwunuwan. Pweta efeori pwe rouroun paiun.)

Sketom ni metaw, pwe ie sitai garep weri fengani me gel.

(Aigin tawtaw an noanoa e noa sefannong nge ina a paketi manwe rhoan nganean.)

#2 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ipwen anita pwan ew arhiuworhiuw. Arhiuworhiuwon erhai mwani Woleai, itan Werhag. Eitiwou nge ese torimwo nge ew fanuw.)

Tomwunaan mwarei.

(Pwe ina niewe inan efeori pwe atin mwaren.)

Bwogiun weiran.

(Pweta mwaren ew waniwan iwe regan iura mwesseor.)

Re maiuriu wonopag, niani weni fanuw.

(Pwe repiungiun maiur rhoan fanuw nge iy iwe esa maiur no mwirin wonowe naiun.)

Ngang pweoniutagem, itai ganiur nong.

(Esa maiur no neimw pwe anoa rhag farag pwanian fetan.)

Tai goaup metai.

(Pwe esa uputiw no mesan niewe woan gegii anoa rhag mwet fetan.)

Min mangi nong rhag ai fagow e sar.

(Ina efayou atewe naiun.)

Rawtani gare rhang.

(Mang mangin wonowe naiun pwe eigin rhang me noan tipan.)

Efari panen pwong itenaan mweor.

(Efeori pwe epwe maiur nge e tettena noa rhag wonowe naiun.)

Pwe goiti wei sat.

(Etena pwe eno fetan rhag ne metaw.)

Etiwtag mein, angin wei raan.

(Iwe mani anoa rhag tapwe fetanei aiut me ange ka angin tanii ran, anoa rhag manian fetan.)

Retog me yoaroi.

(Ina rhoa kewe re giukiune gin pwee, aginegin.)

Refasunguw itom.

(Iwe ina reito rei niewe raito angani pwe. Ese maa, waa we eto.)

Regewanuw nganiai pwe esa firh pweemw.

(Pwe reito angani pwe emwamwai pween.)

Nerhipwani menewoamw. Pwo goirer fanuw gopoasu noamw taw.

(Iy imwu are eseto mwo nge iy ina epwen piung piungiun fanuw kenaan.)

Esa firh pweemw erhu gaginegin me rhipwani menewoamw, pwe goirer fanuw.

(Pwe reiura pweta eno weni fanuw.)

Gopoasu noamw taw.

(Iy imwu are eseto nge epweno fanuw komwu soapwota. Are effar no woi Saipon, fanuw kenaan.)

Menniya mware.

(Eiura, pweta menniya mwo mauwerh.)

Nge esa pwut tipei.

(Pwe a song niewe. Menniya mwo nge a ngaw tipan.)

Gatiga yai rhag.

(Pwe a song niewe pwe regan misii rhag. Mwanian pwee, mwanian aginegin.)

Ngang igosofi.

(Re gan mimisii nge iy ina egan gokosofi rhag pwongin wonowe mereman.)

Geragi yanuw nang.

(Pwe egosofi pwongin nge egosofi mereman.)

Me ragini yamw sai.

(Pwe anoa raag noa wonowe nge ese ito.)

Be gosa noag pwongi, nge gotaii sefan.

(Pwe wonowe a inet ragin an sai pwe aigin pwongi nge esa sefan ngani no.)

Go be tabei tog yang finen wai.

(A igin pwongi pwongi nge ese tapwei to yang ka aigin mwamwai pwe epwe anito.)

Panuw re goni.

(Ina panuw refasiun iyani tapen yang nan nge ina a asiugu asiugu nge ese itono.)

Rhigare we emwai.

(Pwe rhigar mwamwai.)

Itangi me gotow.

(Pwe iy a sang me tanni noamw kaan, me woan Woleai.)

Pwe gotai sarngani.

(A sang pwe a sesang ren yang na aigin mwamwai pwe epwene ito.)

Pwe ofirhi mereir sarin amw serag.

(Mani rhoan waa na waan re tipani.)

Ipwe gasiugiuw itoi.

(Iwe ipwe rhuwen asiugiuw iyo, iga ose war, osa sefanno.)

Meta gofeori.

(Iwe ipwe rhuwen asiugiuw iyo. Meta omwarh ren.)

Omanuweg yoanorh.

(Meta omanuwegi noa arh kepas ren.)

Igaruwat youmw.

(Iwe ise giune fan minne.)

Sai gawiug ei sar.

(Minna fasiun mwanier fengan pwe epwe noa nge epwan tini kang. Angani wonowe naiun pwe epwe noa nge epwan mwetekai to.)

Gatiri nganiai.

(Iwe ina egangani wonowe naiun pwe. Opwe noa nge wapwan kaito rei.)

Pwe isa noan garhig.

(Pwe epwe kai ngani niewe pwe ina iy a arhigerhig noa rhag ren an faiyou wonowe naiun.)

Imini gapwungu wai.

(Pwe niewe a igin mworawraw fetan rhag mwirin wonowe naiun. Niewe a apwesa noa mwirin wonowe naiun pwe iga aigin noa pwongi.)

Epwunoni aff rhag.

(Ewei pweta pwunon angkat mangmangin wonowe me noan tipan, noan upwan.)

Eperangu rang tag, etinengie upwei.

(Pwe ewei giun angkat ka eigin perang rang, pwe emwar tinengi noa upwai niewe.)

Egonagiu fagowom.

(Pwe aigin gona faiyon wonowe.)

Tongonagi mwarhnong.

(Iwe aigin, mani faiyon wonowe aigin itinong noan upwan.)

Fani mwaremwarei, tiw pwerhi pwe feoi.

(Faiyon wonowe aitinong no noa fan mwaremwaren nge atiw pwe an pwer nge etiw pwe an feoi.)

Won anian.

(A wonon aneanei rhag wonowe naiun pwe epwen weri.)

Won anian, rhag pwe geramwo negasipwa.

(Iwe negasipwa nge minika, wopwun metaw.)

Far tosu nganiai.

(Pweta mwo ii wopwun metaw.)

Epwe weni goanongai.

(Pweta eiura pwe pweta epwene wen minna yoanongan pwe epwene wei iy negasipwa we, wopwun metaw.)

Ipwe tapwei woaw. Nge iragii metaw.

(Pwe iwe e anean pwe epwe tapwei iy minwe, wopwun metaw.)

Tinpeoiuw isar.

(Pwe epwene noa giuta wonowe naiun.)

Are fanuw ttan, me noamwoni gameseog.

(Pwe epwene ragii yoanongan fanuw e noa foarh niugiun fanuw komwu fanuw tawnoa, fanuwan apesarh kena.)

Ipwe tiwegi yoaron.

(Ina yanoa tiwegi nong fanuw kena eigin taw.)

Tar pwanisanoag.

(Noa tiwegi nong nge ta anoa pwanii, fanuw kena enoafuarh pwe anoa giuta wonowe naiun.)

Fagini e garerhiuw.

(Miniwe itan, pweta eiura garerhiuw. Minwe reiura ngin gar, ina e aita ngani wonowe naiun. Ngin gar ka egan toor me ren farh ie regan mwarmwar me rhiuwarhiuw.)

Are onimatiw.

(Epwe noa giuta are enoa pasngani fanuw kenaan nge enoa won anarhai noa).

Nge egarof saiwe.

(Pwe are ranoa won aneanei noa ren sai we arr.)

Etai ganietag.

(Iwe ina anoa won annew fetan nge ese anitagii wonowe naiun.)

Itogo bwurh ngani pwuneou ganimeai.

(Igiwe pwuguseer e. A sefan ngani minwe pweta pwugsan, minwe fanuwer, Woleai.)

Faisongu me isang.

(Pwe a itinong sang fetan woan peipein wonowe. Tiugiuman, marhan mwaren. Minikewe pisagin wonowe minna a itinong sang fetan woan.)

Itipe sig rem.

(Pwe a songnoa mwirin wonowe naiun. Esang nge e songnoa ren.)

Nge ichoom ngani.

(A song sangani niewe naiun.)

Negari fagoiwoam.

(Iwe ina a chom ngani atewe naiun wonowe.)

Etaguna tipemam.

(A chom nganir atekewe pwe iga rese giunei noan tipan iga a igin ngaw noa mwirin wonowe seman atewe.)

An negiuw serag. Tai gatiw naiuwa.

(Esefar gan giunei mwo, pwe eneogiun wai nge ese atiwa.)

Me mwarei yoangpweon.

(Iwe ina ese atiwatiw wonna naiun ina egaita pwe mwaren yoangorhigin woan an pweon.)

Foatogoni man peiuw.

(Pwe eaffitag me mwaren yoangorhig ina e foatogi, nimenimen paiun. Pwe foatogian noan paiun. Iwe ina pwan affitag ngani mwan na naiun ina epwan feffoana, iwe nge pwan foanayan ta noan paiun.)

Ipwe gafoaungani.

(Epwe afoungani minna rhangin wonowe naiun.)

Rhangini ai gerhang rhiuwai.

(Pwe epwe afoafoau ngani rhangin mwan na naiun ina eigi rhang. Iwe ina epwan iura pwe pwai rhiuwan saningan.)

#3 SONG BY INENIUGMAN (Song from Woleai)

(Iwe pwan ew iwe eiura pwe:)

Mwunu magin yoang.

(Pwe pwan mwunomwunon yoangorhig. Pwan feori pwe mwaren.)

Gapitarh yais.

(Wonowe ina eno pwe mwaren mwunomwunon yoangorhig me apitan yais, kewe egan pas iwe sigan georgeor pwe apitarh.)

Iwon isa rawsang, min mangi nong rhag fani mwarimwarei. Igewaniu fagowom gasera ngen tewoi.

(Pweina niewe a mangii nong rhag fan mwaremwaren faiyon wonowe naiun a mangii nong rhag noan tipan ina a asera ngani minika sigan iura rherhen imwarh. Ina reiura tewoi. Ennap ka egan itiw neset.)

Enani yam gesang.

(Pwe pwan enan an wonowe farag.)

Ganingagim ngani fanni gariug nong.

(Iwe me an faraga ngani wut we wuttan.)

Nge goipwin eraw, fari gasapewou.

(Rigiti imw we imwai niewe nge iy e moat sapwou rhag pwe e pipiy wonowe naiun.)

Nge iwori watag.

(Pwe iwe efarag wonowe naiun nge iy e wori fetanei rhag an farag.)

Amwurofinen fat.

(Efarag wonowe naiun nge iy e pipiy ununun woan, igeigen wonowe naiun me fatiun.)

Pwe isa goringeniug gemmanir mwai.

(Pwe an mwo gegkai nge egach.)

Toauwase gemwati.

(Pwe eiura pwe gegkai wonowe nge ewan mwo nge eigin mwamwai.)

Efini me gebagiun.

(Minwe tiugiuman wonowe, minna eiura gebagiun.)

Wonopi yoaro ning.

(Pwe wonowe e fargita minwe tiugiuman iwe nge eigin mwamwai mwo pwe e nning.)

Me sagiura mwoiteg.

(Yoaron wonowe iwe eigin gach mwoitagin yoaron.)

Fargapwin Werhag.

(Far achig mwo wonowe naiun iwe itan Werhag.)

Ranni gauwotog.

(Pwe iwe renoa ito waa kewe pinoan iwe repwai noa maan fetan iwe raito piungti fanuw kena fan me Woleai nge iy ese to. Iwera ito apesa pwe e soano waan Werhag iwe ra noa apesata me woan fanuw kena faan.)

E eriunoago itom.

(Pwe ina ranne uton pwe ranoa apesato pwe wonowe esoano.)

Pwe gotai rhiuwetir sarini amw serag.

(Pwe igina rese rhu fengan no me waa kewe pinoan.)

Etiwitag metag.

(Pwe iwe renoa iurata pwe waa we waan ese itto iwe nge niewe a tiw ta pwe an metag.)

Epwunosi e rhimwei.

(Pwe e tiwta metagin yoanongan e noa foarh reei rhimwen.)

Rhow baniau agini neimweni fanuwarh.

(Niewe a wonnoa rhag noan imw we imwan fan yoaus pwe a niuwanei noa rhag wonowe naiun.)

Sangi raw ngani.

(Rhow ban nge esang nge e annei nganir mwan pwe igiwe esa tiwno mangmang we an faiyon wonowe naiun. Mangii nganir wonokewe pwin wonowe, wonokewe mwengeyan iy niewe inan.)

Soapwoni fagoiwoam, repwe tipane tipai.

(E anganir pwe repwe tipani minna tipan pwe repwe noa merhangiuw noa wut na wuttan wonowe.)

Repwe gaiuwa noag fanni gasai noag.

(Iwe ina repwe noa annemerhangiuw noa wut we wuttan an fita.)

Rete gipwiratog.

(Repwe noa merhangiuw noa pwe rhoa tounap rete rigo e.)

END OF TAPE 4 SIDE A

START TAPE 4 SIDE B

#3 SONG BY INENIUGMAN, (CONTINUED FROM SIDE A)

Nge reganuranoag maseyoau gar nait.

(Pwe rete rigo noan minwe wuttan an wonowe fita, iwe raito niuriuw noa minna pwon wonowe me noan. Iyoun wonowe).

Pwe efiti ese mwarh ne imwani amw toapw.

(Pwe ina wonowe ina efiti pwe iga ese mwarh.)

Rhopwani gammwetiw.

(Pwe esa mwarh no noan gien pwe a neogiuneogiun waai rhag wonowe.)

Wonotai poasonag pwe eneogiu sar rhag.

(Pwe e won wonowe nge a mangii rhag an wai.)

Neogiuni ane wai.

(Mangii rhag an neogiu neogiun an wai.)

Tipani an mwerhan tai fagou ngang.

(A igin neog rhag ren tipan an wai nge ese faiyou manwe inan.)

Me inani pweontag.

(Pwe nenipwan iga e wonigat nge efoana fetanei rhag noan paiun.)

Etogoni maan rhag.

(Pwe ina e to rhag nge a pai anian pwe ina a siusangi.)

Nge epou sangiai.

(Pwe eton mwan rhag nge a siusangi niewe inan.)

Nge enigitatog.

(Iwe esiusangi, a nigititiw rhag naiun.)

Sarewe ra ruwman.

(Atekewe ruwrhai naiun. Ina e nigiti ngani niewe pwe repwe no reen.)

Garhipwani fagowoam.

(E nigitatiw atekewe nge a angani niewe inan pwe epwe paketi iwe nge atekewe minwe epwene asera noa mangemangin wonowe woar.)

Igewaniu mangemang.

(Pwe awaniun an mangemang nge ese wan minwe faiyon wonowe.)

Igewaniu fagowoam, esoapwo rhiuweninoag.

(Esoapw rhiuwnoa. E awaniu nge ese riuwnoa.)

Nge igasuratag, imw gafinen weon.

(An wonowe naniso, imw ka regai noa kaiu noan arr pwuneog.)

Igosofie rhipwom.

(Pwe a sipegin noa itta gosofi rhipwan wonowe.)

Nge enu gaginegin.

(Egosofi rhipwan nge e gaginegin.)

Itai wer sagirh.

(Pwe a nunoa nge ese itto, ese wardo waa naan.)

Me pweeni menewoam.

(Pwan pwee nge pwan ina, apwai nunoa yoaton.)

Eweninoago tipei, pwe regateow itom.

(Iwe ina a wennoa tipan rannewe renoa iurata me peigi na faan.)

Tanni noamw garip.

(Re yateow ta me peig na faan.)

Gotamine gar rhiuw.

(Ina pwai tapen wopwun farh kewe egan iura rhiuwan. Aigan iura ngin garr.)

Me atini ganing.

(Pwe e feori pwe atin ew wanwan, mwaren eigi nning.

Atini ganinge rhiuwei, mwunu magin yoang rhiuwei.

(Asoapw)

#4 SONG BY INENIUGMAN (Song from Woleai)

(Ipwan ani ew pwan arhiuworhiuwon rhag iy Werhag. Pwan rhinan rhag minikena.)

Temwunaan mwarei giurhungasan gabwii.

(Pwan ina rhag. Pwe eiura pwe atin mwaren ina ewei pweta peon abwii kewe me giurheoniun yoangorhig.)

Taiugiu rang giurheon.

(Ewei pweta giurheon me rengan.)

Tepenaani gopwe rhiuw.

(Ina rannena epwene pwai rhiuwnoa.)

Fintagen mwarerh.

(Iwe ina rannena epwene rhiuwnoa waan manna naiun ina eiura mwaren.)

Yoangoni weni maa.

(Efeori pwe mwaren yoangon mmwetan mann.)

Mwunotie naisor.

(Iwe ina agan ugon mwunoti neyoatosor, pwe mwaren.)

Etapen pwoiuw.

(Pwon minwe mwaren igiwe a mwunoti, ina egawewei ngani pwe pweta mwan we naiun.)

Eiuwa sagnong pwomwu sari gerhang.

(Iwe ina pweta mena minwe mwaren nge enoa itinong minne pweta pwon. Pwon wonowe naiun.)

Esa fiti me wariung.

(Pwe eiura, minna pwon yoangorhig naan me waniwan mwu repwan gan iura wariung.)

Nge epa ne pwouringe gebwagiuneo.

(Iwe ina pwan tapen rhag gebagun we tuguman wonowe.)

Ewonupagi goch pwe esari rhaningen.

(Epwan wonopag rhag woan pwe iga erhai tapeer rhoakewe sigan iura pwe yoaron ngan. Man aigach.)

Inousi feori.

(Iwe tapen wen igeigen wonowe igina feorian niewe.)

Nge igasi yagini, sarini weni metarh.

(Egan no fetan wonowe naiun nge niewe eigin gas agini pwe iga erhai mwan mwamwai.)

Mwar rhiuweorh safin.

(Mwaren nge rhiuwan.)

Etaina me reir sarini yamw getar.

(Pwe eiura pwe, erig fetan neir tapen nge rese inaan, rese wei. Rese wei mwamwaiun wonowe naiun.)

Gofineni garhiyou.

Iwe ina pweta iy ewei peon arhiyou ka echa.)

Me garupeon ganiuw.

(Iwe ina egawewei ngani pweta arhiyou are waniwan we repwan iura aniuw.)

Wonopagi goch goabugoni wei rhim.

(Rhimwen mwo nge eigin gach.)

Panuw ma uwonai.

(Ina ta efeori pweta iy erhai panuw.)

Toanmamwur geon nge efine gesaiuw me noangoi taigom.

(Minwe regan iura pwe mworan geo ie egan minnoa me reen moangon aremas.
Fin fengan mworan geo na an me fatiun.)

Esaganiure mman, efiti feroapwon pwe faiwarh mwai.

(Iwe ina an mwo gegkai nge eigin mwamwai.)

Egaiyoa pwaai, sareni me noamwoi.

(Pwe efeori arr pwaai me tapen, rhoanuwan anian.)

Re wegitag engag.

(Pwe iy minne re pipiy me woan yar pwaai.)

Re goaura naimam.

(Pwe rhoan fanuw we re wegitag nge re pipiy rhag wonowe.)

Pwugoni ngen mwai me iran wori.

(Eigin ningen mwan mwamwai ina re wori fetanei.)

Sar eiu yangta.

(Rhoa ka regai rhang.)

Mesani yarewoiun.

(Re feffoana ta me mesan wut na wutter.)

Yai foatu ganpweon.

(Re feori pwe efoarh waniwan re foanata pwe tittin wut na wutter me epwai no
pwe pwan foatoungan arr pweon.)

Ipisei pwe tirh.

(Ina episeita pwe tittin.)

Mesani yarewain.

(Ina episeita me noan minna pwugusan, pwe tittin nei rhoa.)

Nge etagiuna sengai.

(Iwe ese giunei mwo ununiun.)

Ane negiuw serag.

(Ese giunei mwo pwe epwe foanata pwe tittin iwe nge ina a negiunegiun an wai.)

Ipise pwe tirh, goauragirh nong niuwon itoor mwan.

(Eiura pwe episei pwe tin, mwaoanogian nong neir mwan).

Nge etagiuna sengai amwo ganirhe tipai.

(Iwe ina ese giunei rhag nge a anirhi tipan.)

Ranneni amwo sai.

(Pwe igiwe a neog wonowe. Ese giunei rhag igiwe a nirh tipai niewe inan igiwe a negiunegiun wai.)

Be gare inemanir panuw ma weriyang.

(Pwe are enemanir weriyang me panuw kaan epwe atiwa noa wonowe naiun.)

Repwe gamiin serag nge retiwe me wai.

(Ina eiura repwe tiwnoa me wai.)

Pwonno yoango rhiuwai me gapitarh yais.

(Apwan itta yoang we rhiuwan me yais we apitan.)

Neoni ngasen yoar.

(Iwe ina epwan iura epwan wei yatin yoar ka egan igin pwopwoon.)

Erhiuw etapweir sari noamw taw, ipwungu noan mann.

(Anoa noann mann. Emas rhag nge ewugnoa noann mann.)

Merawu garhigitog.

(Noa fannoa noan mann nge aigin noa tiwto mangemangin wonowe naiun.)

Eiufani yai rhag mangedyamwu sarein.

(Pwe aigin itto minwe faiyon wonowe.)

Tai wonupan pwong.

(Pwe anoa memmangii noa wonowe naiun iga esoapw maiur ne pwong.)

Pwe gorhiyen maan pwe goiteng fanuw.

(Pwe a rhiani noa maan pwe iga a siusangi fanuw.)

Nge ifari yaneyan.

(Iwe ina niewe apwan yaneyan.)

Pwe gare itabei negasipwan metaw.

(E yaneyan pweta epwe tapwei negasipwa. Wopwun metaw.)

Yang mwuroni wai ipwe werie rhiuwai.

(Epwe tapwei yang na yangin wai ina re iyani panuw me tapwei noa negasipwa. Ina e yaniyan pwe epwe tapwei yang me wopwun metaw, pwe epwe noa weri wonowe naiun iwe rhiuwan.)

Nge itogo saregi, iwegita nei peiu.

(Epwe noa weri pwe epwe noa saregi anoa mwo wegiti fetanei noan paiun.)

Roagomi ngane upwai.

(Ta noa wegiti fetanei wonowe noan paiun nge a rhopongi fan upwan. Yan yaneyan.)

Nge ifaisong tiw yoaroni gasiuwyai.

(Anoa sang nge ta gan faisongei fetanei wonowe naiun. An yaneyan.)

Gachiga gar rhang.

(Iwe igiwe man rhang wonowe naiun.)

Ane maniu wei sat.

(Pwe e achiga noa wonowe naiun igiwe man rhang nge anoa maniyan fetan wei sat.)

Nge egieni foangorh, pwuropwuron metaw.

(Iwe ina anoa nofetan pwe a feori pwe gien foangorh me pwuropwuron ne metaw.)

Ipwe tau fanoag soaguwan fatiun me yoausap mwai.

(Pweta a soanoa minna fatiun wonowe me minna ne yoausupan ina eigin mwamwai.)

Niyani yai yengag.

(Ina nenien an pipiy fetanei rhag wonowe naiun.)

Me yai gaurutag.

(Ina an pipii fetan. E rigito wonowe nge e fatta pwe e pipi fetanei yoausupan, mesan wonowe me fatiun.)

Yoaromwu sari gerhangi rhiuwai.

(Iwe a soapw arhiuworhiuwon Werhag).

#5 SONG BY INENIUGMAN

(Ipwene ani ew arhiuworhiuwon Satawal, arhiuworhiuwon Rewaew. Erhai re Ifaluk nge epwupwunuwta Satawal. Iwe a wai me woai Satawal a pwigir ruwrhai naiun mwan. Iteer, Pieisan me Yoangonarhig, iteer mwan kena naiun nge itan iy Rewaew. Iwe ina ra wai wou me woai Satawal iwe ina ew mwo fanuw nge ese pwai tongani. Iwe ra feori pwan arhiuworhiuwor.)

Iwono ragen pwong.

(Ina yoanongan pwong nge re wonnoa rhag a ragii.)

Tani togoi raan.

(Yoanongan pwong me raan.)

Yanneni ngare rhag.

(Pwe a songnoa rhag noan tipan, niewe pwunuwan.)

Fan i mwarimwarei.

(Songnoa rhag fan mwaremwarei niewe.)

Pwe itai tapwei, neogiuni ane wai.

(Pwe eiura a annewnoa rhag fan mwaremwarei iga e wai nge ese tapwei wonokewe naiun me wonowe pwunuwan.)

Ipwe rhiane roagum, niani gamwer sarini wene upwai.

(Epwe noa rhiani wonowe pwunuwan rei naiunaiun wonokewe naiur.)

Igariuwani metag pwe tipai sare gat.

(Pwe epwenoa arhiuwa an wonowe mesag iga ranoa memmanian fetan ne metaw. Ina esoapw wan an mesag ren wonokewe naiun pwe resan igin pwan mwan mwo. Taper mwan ka resan pwan igin mwan mwo, pwe re mwan nge rerhiuwen wonigat.)

Piyani gomwanii.

(Iwe Pieisan minna aiura pwe epwen gomwan mwanienii pwe akoi repii).

Gaweriname ngani.

(Ta eangani wonowe pwe Pieisan minne opwene gomwan mwanienii. Pwe epwene mwanienii ngani manwe semeer pwe epwene akarepia egiufet pwe iy minne akoi repii. Igiwe ranoa memmanian fetan.)

Epwe tipweie mwo noa pwe ete iu.

(Eiura pwe Pieisan epwe amangmang ngani wonowe pwe are renoa mwo toarop noa ne metaw nge epwe tipw noa.)

Epiung weni waa.

(Ina eiura pwe epwe tipw noa.)

Nge egaseow tiw satti nai metaw, ete riu sare gat.

(Eiura, epwe tipw noa nge epwan iti noa pwe ina epwe miin pwe awte riu. Wonokewe.)

Esa rorho tipoam amwo rius agini.

(Pwe a rorh noa tipan wonowe pwe a riu aginir atekewe naiun.)

Sarini wene upwoam, menewoam nge emin.

(Iwe ina eiura pwe. Woriu nge menewoam imwu eno rhag remw. Eno noan upwoam.)

Fani mwarimwarem.

(Eiura. Minmwu menewoam imwu eno rhag fan mwaremwarem.)

Roango we gofeori.

(Ina eiura. Menewoam eno, are awnoa mwo toaroporop noa waa mwo waami iwe nge wa roang paw. Opwe roang paw nge ogapei now pwe paw ete gonagami.)

Ogapeietag igai nai metaw.

(Iwe ina epwe roang paw me epwe apei now.)

Pwe rete riu saregat.

(Epwe roang paw nge e apei now pwe rete riu atekewe igine maan a gonar, paw.)

Ogapeitag igai nai metaw pwe ttin ige fan. Ete wur me yoarom nge ete feirei ginii sari mangiurh.

(Pwe eiura, reteito paw nge reito feirei atekewe.)

laiti wene ngan pwe yoaro taiumwai. Feoriani ngang nimetiai neset.

(Eiura pwe yoaror atekena naiun ina repwan igin yai mwamwai. Ina feorian neyoatosor, tapen minikewe regan itiw ateoteo fetan naiur wonigat neyoatosor, mwoiuwe. Regan wugtiw raitiw ateoteo naiur.)

Isefari goauru remwoi mangiur noa.

END OF TAPE 4 SIDE B

TAPE 5

REV.2.

SIDE A

#1 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe minne ipwene pwan ani nong noan ien ie rhoanuwan rhag minwe ia aninong iwe ia fiyoangei pwe arhuworhuwor Rewaew me mwan kewe naiun igiwe rese pwai to. Noa pwan maan noa, ese rhee waar.)

Manne firh raan nge niewe pweonutag.

(Pwe niewe eiura ranninoa nge iy ina ese maiur pwe moatoi sang noa rhag.)

E wonoi sange rhag ne imwe we imwan.

(Pwe ina e wonoi sang rhag noan imwe imwan.)

Esangitir rhag wonuwan me mwaren.

(Wono kewe naiun, ina eiura pwe wonuwan nge mwaren.)

Wonuwan me mwaren me ttin fanuwarh.

(E feffoanar pwe titin fanuwer.)

Me ttin fanuwarh me mwoaneogi yarh tiw.

(Titin fanuwer me mwoaneogian tiw neir rhoanap.)

Me ttin fanuwarh me mwoano giyarh tiw niwonnu rhoanap, nge remwoitage noa nge retabwei emwo.

(Pwe ra noa ra siu sangi niewe, pwe ra tapwei noa waawe, waan wonowe semer.)

Re tapwei emwo saiwe ganerheai.

(Iwe waa we waan wonowe pwunuwan iwe e anirhi reen an pwigi pagiur noa me ruworhai wonnokewe naiun.)

Me yoaron fanuwarh, iati satenap, ipwe nnu me tefan.

(Ta a faraginoa noa gutar wonokewe naiun noan metaw tetemoag kei mwo nge ta egan noa gutar me ee.)

lati satenap ipwe nnu me tefan.

(Pwe eiura pwe ia iga waanan epwe noa ee, Ina eiura pwe:)

Ipwe nnu me tefan itineo sangi fetan.

(Ia iga epwe noa weri yan niun wawe me ee, a noa sang fetan.)

Itineo sangi feta weni eow ni metaw.

(Pwe anoa sang fetan woan maeo eon metaw. Noan mataw kei. woai saat.)

Itineo sangi fetan weni eo ni metaw me niuguwoun na.

(Ina apwai noa foarh noa foarh fanuw kena eitiwou itiwou foarh. Ina eiura niugu woun na. Niugunoan fanuw keomwu etaw noa.)

Ipwe noa weri sari feo we rhuwai.

(Pwe epwe noa werir wonokewe naiun pwe re rhuwen igin, sipwe iura pwe man anian, ffeota. Renaan foanta ina eiura.)

Sari feo we rhuwai.

(Pwe iga ewei pwe rennan feota, rennan feonta ina eura.)

Sari feo we rhuwai, pwe emaanu toarop nge ewon nipwonos.

(Iwe ina ranoa maan toaroprop fetan pwe ranoa won fetan noan pwonon metaw.)

Emaniu toarop nge ewononi pwonos aiutte enemani.

(Iwe ina ranoa no fetan ne pwonopwonon metaw nge aiut anoa rhag nemani fetaner.)

Aiutte enemani seingane wopwai.

(Iwe ina ta enoa rhungi nge aiut e nemani fetaner rhag wonokewe, anoa pwe ta mena ngani wupwan. Anoa seoir to pwe a seingani wupwan.)

Seingane wopwai ipwe sariga tog.

(Iwe ina a seoi ngani wupwan nge a sargirto, wonokewe naiun.)

Ippomwoni faisong sapwoni yai gerhang.

(E anian pwe ta aitiw peomwon faisongei fetaner wonokewe naiun.)

Nge ifasungi ittomw pwe a weni sageo.

(Ise gunei minne aweni sageo, pwan ew kepas nge ise gunei.)

A weni sageo, igatiwenirenoa.

(Ina eiura aweni sageo mani ew kepas nge a atipa fetaner man, pwe ina eiura.)

Igatiwenir noa igepwurhoni metaw.

(Ina mani paw.)

Retogo feirei giniy sari mangurh weni eoni gerhang re togo feirei weni eoni gerhang, nieni yai yann.

(Iwe ina eiura reteito feirei ginir wonokewe an arhangrhang, rerhang me noan tipan.)

Togo feirei weni eoni gerhang, nieni yai yann, me sarof ruwo rhag.

(Pwe nian an yannetan, pipir wonokewe naiun e pipiy erhai nge epipiy erhai.)

Woaro me ruwoman eorreii.

(Iwe a soapw.)

#2 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe nge pwan ew iwe):

Rhuwai wonuwai.

(Ina pwan wonokewe naiun rhag.)

Sariwe pweoni mwarei, re gamwoiwe teppai.

(Iwe ina a annimwoimwouw noan tippai niewe.)

Re ganirhiai mwo.

(Iwe ina a anirhinoa tippai niewe inan, pwe ra anirhinoa tippai niewe.)

Regani rhiai mwo, imman nge tawup.

(Pwe e emman fetan nge ese wup an maiur.)

Imman nge tawup me pweonu ai fago

(Ina emman fetan nge esa wuppon maiur no noan gien reen fayeor wonokewe naiun.)

Imman nge tawup me pweonu ai fago garhige mwo resang.

(Pwe a arhigerhiginoa rhag reen an sang.)

Arhigemweo resang fanni mwarimwarei.
Faai nammeteogo rhag pwe iupwe sange yann me fagow mangiy.

(A mangani rhag pwe ean, anner wonokewe naiun. E sang nge eanernoa, niuwanner noa wonokewe naiun.)

Faai nammeteogo rhag pwe ipwe sangi yann, me fagou mangi wonotiwemwu foagon.

(Ina wonowe pwunuwan minna agaan aita pwe foagon, iy Rewaew. Rewaew ina a aita pwe foago ina aiura:)

Wonotiwemwu foagon weni perefaa saii.

(Ina pweta wonotiwemwu wonowe iga ra won rhunwaa iga ra pwas.)

Wonotiwemwu foagon weni perefaa saii sa manuw wene waa.

(Pwe ra woon woan waar pwe ra pwas.)

Sa manuw wene waa me peresai serag.

(Ra won woan waa nge ra no rhag faan pereseresai noa, worhow me yaang.)

Peresai serag, teo maniu pearhig etiwetiwe niur arroi toauwosamw.

(Iwe isegunei minne teo maniu parhig, etiwetiwe niur arroi toauwosamw.)

Magi fonni woam bego ning nge gofirh, nge goofaurhapitog.

(Iwe mani erhai mwan fai rhap rhap minwe pwunuwan pwe ina eiura pwe:)

Nge go ning nge gofirh nge gofau rhapiteog.
Ewono tagi, gachu mwoitagi sarin, sigarhig nge mworaw.

(Iwe ina ra mwoiutag noa wonokewe me reen. Ina eiura mwoiutag sarin.)

Mwoiutag sarin sigarhig nge mworaw sa rhoau rahi woai.

(Pwe a arhig nge emworaw, a ipegin wuraginoa me woan.)

Sa fiti fetaneai, me wenni ai moatt.

(Pwe a fiti fetanei rhag niewe woan an moat.)

Sa fiti fetaneai me wenni ai mwoatt ai pwungu mweo ngann imwarhe me ruwومان.

(Ew an noa pwungto noan imwe imwer me wonowe pwunuwan nge apwan igin mangani minwe mangmangir wonokewe naiun me wonowe pwunuwan.)

Ai pwungu mweo ngann imwarhe me ruwومان are gopwe ipwetog nge gotari nganeai.

(Pwe eiura ew an ito pungnong nge a mangi pwe wonokewe repwene pwan itto, aseoseo noan imwe imwer. Ina eiura:)

Nge ipwungu mweo ngann imwarhe me ruwومان, are gopwe ipwetog gotari nganeai ne imw we imwarh yeorei rhuwai woneowai.

(Iwe asoapw.)

#3 SONG BY INENIUGMAN

(Pwan ew iwe eiura:)

Imeranniy, emwai wisaat.

(Pwe raninoa mwamwai noa wei saat.)

Esa wonoapwoa iy sari rhuwo metaw.

(Pwe iwe aigin mwamwai noa nge wonowe esa won pagno pwe a pwan mangi rhag, an neoguneogun wai.)

Sa wono pwoa iy sari rhuwo metaw ese aii negumwar.

(Wonowe ese pwan gan neog mwarmwar fetan mwo, esa wonpagno pwe a mangiy rhag pwe epwene waai noa nemetaw. Esa gan negumwarh no pwe agai neog pakerhag.)

Epwe sou waitag me yoaron pii en.

(Ina epwen waai me yoaron pii, piian Satawal.)

Re neogu remwarheota.

(Ina igiwe ra neoguta wonokewe naiun, ina.)

Reneogu remwarheota, atini weniupwai, yeottu saini maa.

(Iwe ina aiura, iwe yeot. Yeot, a efoarh.)

Yeotto sain maa.

Are igunnei ipwe amwarhu yoari.

(Pwe eiura are egunei nge epwe waai onowe nge epwe amwarhur wonokewe naiun. Naiur pwe resoapw waai. Are erhai mwo nge epwe amwarhu tiw, nge rewai noa me ruwrhai.)

Ipwe amwarhiu yoari ranni mwagiutiur.
leoniugi rhag, offitireteo rhienoamw wini waa.

(Iwe ina pweta mangimangiy tippai niewe pwe pweta epwe noa sefanito, ina eiura.)

leoniugi rhag offitireteo rhienoamw wini waa.
Aiurh weni ngeonun fanuwan ami urr.

(Mani esefan pineon nge iy ese pwan sefan.)

Nge ra rhiigii chag auw tiw noamwo na.

(Pwe reiura, Reiteo nge raiura nge ifa eforh waa? Ifa wai Rewaew? Iwe ie mani epwe no fanuw kaa, pwe ina resa pwai noano, mani rhufengan, mani eor pinnoan.)

Ra rhiigi chag aw tiw namwona ichenoa naiu.

(Pwe niewe a moat faanoa rhag igiwe waawe rhag waan wonowe minwe ese itteo, nge ir ranoa itto irr, ra sefan ngani fanuw.)

Ichenoa naiu arhigima ngeoni resoano pwe irr.

(Pwe achenoa rhag nge afasiun maanoa, ina eiura, arhig maa ngeoni. Pwe a chenoa rhag, arhige rhignoa pwe a arhigerhignoa pwe a fasiun mangii pwe resoano. Pwe a sefaan waawe. Pinnoan nge iy esoano. Ina eiura.)

Arhigimaa ngeoni resoano pwe ir re maan wisaat.

(Iwe ina eiura, ngeonniun mwo nge mani arhigerhignoa. Pwe iga mani afasiun kiniy nong noan tippan pwe rese fasui no pwe re manian fetan rhag, ina eiura.)

Re soano pwe ir remaan wisaat nge re imwani chag mworani wiraan.

(Re manian fetan ra imwani fetanei rhag mwoor, tani rannin, ina eiura pwe.)

Ipwe pwurinoo foangoran arommi.

(Eiura eanian pwe epwe ne noa pwurinoo foangoran yoaron waawe.)

Saatiwe engut mwarh.

(Epwe noa pwurinoo foangor me saat na renonno noan ina eafitag me engiut. Ina eiura.)

Saatiwe ngut mwarh.

(Ina eiura pwe:)

Nge ifayonga iy Yoangi ne saningai.

(Yoangonarhig minwe pwin Piyeisan. Wonokewe naiun ittan wonokewe naiun, Yoangonarhig me Piyeisan.)

Ifayonga iy Yoangi ne saningai nge a wene pwe niau nianappitai.

(Pwe a ween. A weenoa pwe enoa werir wonokewe naiun nge a wengag noa ununur, minikina kinir ina sipwe iura eakatiutiur nge nipwan an akatiutiur nge reigin gin mwamwai ina eiura nian apitai.)

Weni yoaro rhanifin.

(Ina pwan wenginir wonokewe pwe egachenoa rhag kinir nge ina aweenigagnoa. Enoa werir nge pweta a wenigagnoa, ina eiura:)

Aween pwe niau nian appitai weni yoarorhani firh auwa sigan.

(Pwe eiura, iwe ina awen, yoaror pwe esa wei no nenipwan iga ifefoanar nge igan appitir nge emwamwai wen ginir, wen arroaror, ina eiura.)

Auwa sigan.

(Pwe ranoa sigan noa nemetaw. Ranoa maa ngaw noa nemetaw.)

Auwa sigan aw niis wisai.

(Iwe ina, sipwe iura pwe ina ra noa maa noa ne metaw. Iwe ikkei minikewe arhuworhuwon Rewaeu igiwe epuan itiwon nge ese ween. Eor pinnoan nge re sefan nge iy ese sefan pwe mani anoa maanoa. Esoar fanuw ne re akapesa pwe eno ee pwe mani anoa maa noa. Ese sefanto no ir me wonokewe naiun.)

#4 SONG BY INENIUGMAN (about a man from Pulusuk)

(Iwe ew ie ipwene pwan ani, arhuworhuwon erhai re Souk.)

Weraï saini ganirh, echaw wenigiy.

(Pwe epwai noa itto waawe nge sipwe iura pwe ina epwan iura pwe:)

Weraï saini ganirh.

(Itto pwan ittinong.)

Weraï saini ganirh, echaw wenigiy pwe rhoaurhoaumw go.

(Re won woan gier nge a torir rhoaurhoauwonowe.)

A weriaï rhag eorhu ganirh, uwoton ittoamw me yoari noamwo na.

(Eigin anirh itan wonowe, wuton pwan maan. Ina eiura:)

Eorho ganirh, uwoton ittoamw me yoari nomwona isang saniuguniug.

(Pwe esang nge ese niugniug niewe, ese niugniug.)

Isangi sa niugniug wonooan wisai opwan uruto, ne soapwoni yangena.

(Pwe eiura pwe ise niugniug pwe opwenoa waai nge ta opwan itto rhag. Ina eiura:)

Isange sa niugniug, onooan wisai opwan uruto nesoapwoni Yangiwe.
Ipwe tiw me fang ipwene asiugusiug fani wani rhon, eiu senawou.

(Mani efoarh waniwan, emwoor wou peon. Mani efoarh waniwan emwoorwon
peon ne seet. Ina eiura:)

Emwoor wou peon.

Ipwe ne asiugusiug fani wani rhon.

Eiu sena wou.

(Mani eiu wou neseet.)

Eiu sena wou emworowou peon.

(Emwor wou peon pwe emwor wou ne seet.)

Wi saati gamwuch, marigo noa ngeonium wo mwarhe tani noamw.

(Iwe apwan soapw.)

#5 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe pwan ew pwan arhuworhuw. Arhuworhuwon erhai mwann Souk. Iga e neogneog nge erhai mwan naiun wonowe. Erhai mwan iwe naiun wonowe, iwe nge iwe epwegi rhag, iyok, naiun niewe nge iwe epwegi rhag neogta. Neogta pwe a neogngani waawe. Iwe ra noa pwe raitiwou pwe ra sou. Ra noanoa ee nemetaw. Ra noa nemetaw. Sipwe iura nugunpenepan metaw. A tonosangir fanuw pwe ranoa foarh. Nge repwegi rhag ra noa atowouw wonowe mwir pwe epwe itiwou teo mwir. Iwe wonowe a towou pwe iwe aitiwou moat nesoapw. Re pwegi rhag peniy noa ne seet. Peniy noa ne seet wonowe naiun niewe nge repwegi rhag ra yoatora ngani efoarh iraan waawe pwe tayan. Iwe ranoa nono ee renoa sefan. Re noa sefan, renoa itinong iwe nge ra itinong apesa minwe kepesan wonowe, iwe nge iwe niewe a apwungu minwe arhuworhuwon. Niewe a apwungu miniwe arhuworhuwon wonowe naiun nge aiura pwe min.)

Aroaro firh naitani woa, ina re ainiug.

(Pwe iwe erhai mwaan igin arogach wonowe naiun. Iwe reneog nge apwai neog pwe apwan tappwer. Tappwei wawe waan wonowe, pwe ina.)

Ina re aineog tapwei sain.

(Pwe ina re neog nge a tappwei waawe waan wonowe. Erhai re Souk.)

Ina re aineog tappwei sain nge ia niyta.

(Pwe niewe eigi ta noan tipan, eigin annew noa igiwe wonowe naiun enoa neogta nge efasun mangiy pwe iga iy rhag minne enoa tapwer rhoan waawe. Iga esoar ne enoa tapwer pwe sipwe iura pwe iy rhag minne enoa aneanei noa an noa tapwer. Ina eiura:)

Nge ia niyta, imwuun ngoari, ese anitito.

(Pwe a annew noa rhag noan tippan esa itto no an maiur.)

Ese anitito aipwewur igei ai wenenni maiur.

(Pwe a weninoa an maiur igiwe ra itto apesa esa, wenigag pwe esa maiur no niewe. Iwe ina eiura:)

Ai pwurigei ai wenini maiur imwai niugiuni piy.
Epunguti ai go riai sai pwut isoapw fangeoniy.

(Epungti, sipwe iura eafitag me ew sai annew minnwe. Ina eiura:)

Epunguti ai go riai sai pwut isoapw fangeniy.

(Pwe are iy nge pweta emangi pwe ese fasiun fang wonowe naiun. Ina eiura:)

Isoapw fangeniy mwari teinoamw, iuwapwon fitigi.

(Eafitag me wonowe mwaren ew iuwapwon wanwan ka eigin pwongas).

Iuwapwon fitigi, enoai rhiuw waa.

(Pwe ina a noa riuweti anoa tapwer noa waa kewe nge iy rhag esoar pwin rhiun waawe. Esoar re pwugusan woan. Ina.)

Enoai rhiuw waa me tiuniungeer ne.

(Pwe enoa tiuneongir ta rhoan waawe nge mani ir rhag. Mani perhangian toam we arr rhag, iwe iy rhag minne enoa rhianir. Ina enoa tapwer, ina.)

Enoai rhiuw waa me tiuniunger ne, tiuniungan igafirh.

(Ina enoa pwe iy minna anoa pwe rhoanuwar noa).

Nge esaneogu faiyo.

(Iwe ina etapwer nge rese faiyew, ina eiura:)

Esa neogu faiyo.
Esa neogu faiyo rewi pwuta noa.

(Rese faiyew wonowe ra sipwe iura atoranoa. Ina eiura:)

Re wi pwuta noa.
Wisapwoni metaw.
Eriungiu riungiu tipai.

(Pwe re atoranoa nemetaw, igina ranoa ne metaw nge iy ina aigin kiin noan tippan pwe re pwe noa niy wonowe naiun, re pwe noa atoranoa wonowe naiun pwe iga esoar re pwugusan pwe akkan iy rhag minne enoa tapwer rhiun waawe.)

Errungu rungu tipai anni mani kiu.

(Afasiun mangiy noan tipan pwe a annew noa pwe efasiun mangiy pwe epwene noa wonowe nge ina epwe ne noa no pwe anan paw. Ina eiura:)

Anni mani kiu.
Atamwo niy.

(Ina eiura pwe atamwo rhag pwe iy.)

Ngang utani pwin.

(Pwe tamwo rhag pwe iy worhow. Iut ka egan itto, worhow, iwe me sat pwin)

Ngang utan pwin, ipwe ea wi nomw, nge i tinifiug noa.

(Pwe epwe farag noan tanin satte noan nomwei, epwen giuta wonowe.)

Ipwe ea winomw nge itinifiug noa iannini foangorh.

(Pwe epwe noa giutagiuta wonowe naiun ee iannin an tappwei noa tappwei noa foangorh ee. Ina eiura:)

Nge itinifiug noa iannini foangorh igesar mesagiumw.

(Epwe noa tinifi noa wonowe naiun pwe epwe noa asera mesagiun. Epwe noa asera fetanei an wonowe mesag.)

Ige sar mesagiumw nge igapweoriug nong.

(Epwe noa asera mesagiun wonowe, wonowe naiun iwe nge anoa toafinong faan wupwan pwe epwe noa appwerhi kera pwe epwene igin feoy, igiwe anoa rhag taani fetanei irra we ne pwonopwonon metaw.)

Nge iga pwerhiug nong yoaroni wenipiin.

(Ina yoaron upwan.)

Maai rag pwut.

(Pwe ina eiura pwe anoa maa annew noa ne metaw wonowe naiun. Ina eiura:)

Maai rag pwut.

(Pwe anoa maa annew noa me an ragrag annew iga epwai noa pwan sipwe iura pwai noa tapwer noa waakewe nge esoar re pwugusan ne eno woan.)

Maai rag pwut me aiurhuwas go.

(Igiwe wonowe anoa maa annew noa woan irra we re touw ngani pwe taa an.)

Me aiurhuwas go weni irran waa opwi nam atin teon maami.

(Teon maami ina minwe fanuwer. Ina wonowe anoa mangiy sefani minwe fanuwan pwe a inam pwe epwen sefan ngani nge esa tongani no pwe iwe ranoa peniy noa ne metaw.)

Opwe inamatin teoni maa mi noamwon iusu oarhon irrer tani noamw.

(Ina minwe fanuwer.)

Noamwon iusu oarhon irrer tani noamw.

(Iwe a soapw.)

END SIDE A

TAPE 5 SIDE B

#6 SONG BY INENIUGMAN (about the navigator Igiwot, from Satawal)

(Iwe iepwen pwan aninong ew pwai, pwaiun lgiwot. Erhai re Satawal. Iwe e pinoani wou Reppuang reen saiwe an mwir. Egomwowou nge enoa sefan iwe nge iwe ra itiwou. Iwe ra enniufoarh pwe a iy me Pailug me lgiwot. Ie ipwen ani pwan pwaiun wou Saipon.)

Fini pateo pwe angeen, tiw ngeongeon aneo sai.

(Iwe, ina pwan patton yang nge apwan igin tiw tiw mwerhan an wai.)

Neogiur anneo garhis, sarika weni yoaron, naiurh aneo wairas.

(Pwe eneogiur rhag attekewe naiun mwengean, pwe rhoanuwan. Ina.)

Neogiur anneo garhis sarika weni yoaron naiurh aneo wairas.

(Atekewe fatuwan iwe eneogiur pwe rhoanuwan nge tapper anian kei rhag.)

Assepwa me wei noang peinoa wenni Niugan.

(Ina ra iuriutiw weinoang waar, ra peinoa wenni Niugerhig. Ew wut, wuttai Satawal, Niugerhig. Iwe re ikkitiwou waa ka repwenoa wai me ee. Re gai sou me ee, wenni Niugerhig igrine repwe wai.)

Assepwa me wei noang, peinoa wenni Niugan pisag me Tewairag.

(Toaur na regan iyaar me noan. Wenni Niugerhig.)

Pisag me Tewairag toaurran mwaan me neog.

(Pwe toanuran mwaan rhag me neog igrine a pwugnoa noaan noan toaur naan, iwe a mwan rhag me neog.)

Eaiurtagei aneo sai, etton ne aiunmwir.

(Pwe re iuta renoa, nge atton sefan fanuwan arr mwir.)

Eteon ne aiunmwir nge girh gesangi noa.

(Eton noa waawe war, ra sangenoa me mwirin.)

Satipai opwe saii metewai Saipon.

(Pwe ese tiper pwe epwe sai noan metaw na metewai Saipon.)

Osoapw atinap nong me mwerhaniai serag.

(Pwe esoapw noa atinap nong neir rhoakena rafasun uwai noan metaw na metewai Saipon.)

Osoapw atinap nong me mwerhaniai serag neir panuw ween.

(Rhoakenna ra fasiun seragiti Saipon.)

Are ina nge oiseni kepesai naimotaw.

(Pwe esoapw noa atinap nong neir panuw ka rafasiun seragiti Saipon pwe are ina nge eiseni kepesan noan metaw.)

Are ina nge oiseni kepesai naimotaw.
Opwene wini tame wou.
Pwe wotonoa ne serefi saatir man pwut.

(Pwe etenoa serefi ew saat annew.)

Wotenoa ne serefi satir manpwut erotiwoan eferan.

(Iwe ina ise gunei minne erotiwoan eferan.)

Nge okarhiuw sapewoau.
Erotiwoan eferan nge okarhiuw sapewoau.

(A itiwou.)

Iuru firhiy ranimw, rhigar gemwatiy noa.

(Pwe anoa no woai Saipon, epuene noa no, anoa iuru ew raan rhigar maniuwoniuw noa. Pwe epwe rhigar maniuwoniuw nge etemoag pwe epwe ani nong. Ina.)

luru firhiy ranimw rhigar gemwaty noa.
Opwe noa wini tam nong.

(Pwe epwene sefan.)

Opwe noa wini tam nong nge wokomwir agini.

(Iwe, ina iga epwene itinong me Saipon.)

Apeow firhiy maiun.

(Ina epwene noa win tam nong a feori neong an etag mwamwai nong.)

Apeow firhiy maiun pwe seefin tane woaw.

(Mani yoa na e ainin wou. Ina reiura:)

Seefin taniwou.

(Tapwen yoa we reiura yoa parparwe.)

Seefin tanewou, erhap woai sema.

Nge woto ne mange mang siu wennen amwo sai, nge woto ne mangemang.

(Iwe ina epwene awene asiu wenen amwo sai ina sipwe iura epwene awenewena nong an serag. Ina.)

Asiu wenen amwo sai, nge woto ne mangemang wo ganenne faniuw.

(Iwe ina rapwai to noan arr. To ngani faniuw noan mangmang na arr ina anne nganir Satawal pwe rapwan itinong no noa woai Satawal. A soapw.)

#7 SONG BY INENIUGMAN (about the navigator Namwonik, from Satawal)

(Ipwen ani ew pwan pwaiun Namwonik. Erhai pwan ennan pwan apwerpwer an wai. E ewai nge a neogneog rhoanuwan nge neogur rhag tapper anian. Anian ka rerheen gin anian. Ikka resai serag mwo, pwe rhoaniuwan. Iwe ie reiure pwe:)

Emeonoa me wai seor.

(Pwe a ranninoa,neoatosor.)

Neogneog waar anni yeoraw.

(Annian kennan.)

Neoguneog waar anni yeoraw pwe tapper anneogapworh.

(Re saan pwan igin mwankka ra repiy mwo pwe tapper annian ka rerhuwen, resaan sesserag minne rhoanuwan rhag. Minnika rhoanuwan.)

Ngang usa karhige mwoan, efar maayow netipuomam.

(Pwe arhigerhig noa mwir mwirin iga epwenan ina an sai, ina arhigerhig noa, arhig maa yow yow noa. Ina.)

Ngang usa karhig mwoan sar maayow natipuomam.

(Eannewnoa noan tippan. Tipwer rhoapwut iga epwe naan ina an wai. Apwerpwer.)

Efar maa yow natipuomam rannin anneo pisag sai.

(Rannin na re pisagsag fetan pwe reppwen wai.)

Rannin anneo pisag sai.
Kacheo rannin pisag sai me mesoaron Niuganingas

(Pwai Niugerhig rhag.)

Etoagunu annegarhis, erigiti mesani faan.

(Ina iga epwene rigitiw mesan wut.)

Egatigi pwe mwanean goito rhoane gaseragen.

(Pwe a feffai pwe repwe magteo rhoana rhoanuwan. Ina.)

Goito rhoane gaseragen.
Re dirink repwe foanu.

(Ra gupwun. Gupwunnun iga repwen wai.)

Efai gaseo me san wupuan.

(Pwe ra gupwun nge aigin kker noan tippan.)

Efai gaseo mesan upwan pwe renegeoi rhoai seorag.
Rhiun gaingi me pagiupag.

(Ina aigin kker noan tippan pwe ra neogei rhoan waawe wan nge yoanonger
nge sipwe iura pwe anian rhag pwe re mamaw ne metaw.)

Re neogei rhoai serag, rhiun gaingi me pagiupag, woar pwipwi gettanenoa.

(Iwe yoanonger yoanonger rhoawe rhoanuwan, tanin pwin rhag. Ina.)

Woar pwipwi gettanenoa, pwe gasero nai motaw.

(Ina yoanonger nge eneogiur pwe rhoanuwan. Re mamaw pwe anian. Re
rhuwen wonigat.)

Woar pwipwi gettanenoa pwe gasero nai motaw, eppakenoa annegarhes.

(Pwe aigin ppak wonowe pwe aigin kker pwe ra neogoi noa, nge irr rhag woan
arr pwipwi.)

Pwe essatiw aneo mwerhan, engo woai sapwoni pai.

(Pwe igiwe a igin tiwtiw mwerhan yaan wonowe wai, ngong noa mwo nge woai
sapwon paiun. Ina.)

Engo woai sappwon pai, ppakeo repwe gaiut woaw.

(Pwe echetiwoan paiun, an mwerhan wai nge a pakerhag pwe repwen aiut.
Ina.)

Pakeo repwe gaiut woaw, enoa iunoa me wei roang.

(Iwe apwan iura tappen minwe. Wei roang, pwe eiura we roang. Roang tam.)

Enoa iunoa me wei roang epwene feori aneo serag.

(Ina a noa iunoa me woai roang pwe epwene pwan ffeor an serag.)

Annema noa mesan wupwoamw pwe akkurep arhin fiu.

(Pwe efeor an serag nge apwan mangmang noa faan wupuan pwe a repp mworan fiu.)

Akkurep arhin fiu nge ese wassag me wai saat.

(Pwe aigii repp ew mworan fiu iwe nge ese pwan gach we saat. Pwe ese mann ta raan me wei saat.)

Ese wassag me wai saat, effi mwoor me wei nang, e toamwumwu nai motaw.

(Pwe iga emwor pwe e annew wei saat, emwor. E annew ne metaw pwe emwor.)

Etoamwumwu me wai saat.

Etai poaso anneogarhis esa gunnu parhige rhag.

(Ina wonowe enoa reitiwou igiwe epwene yoaron ton fanuw nge esa poas no pwe wegitag, moat nge ewegitag pwe a yoakoatona an mwir.)

Etai poaso annegarhes esa gunnu parhige rhag wori mwirin yaneo serag.

(Pwe e wegitag sefan mwirin pwe e iatona mwir na an.)

Wori mwirin anneo serag, annema nong mesan wupuoamw, aton fanuwan mwir.

(Iwe ina a mangiy nong pwe iwe aton noa fanuwan mwir we an, a mangiy nong noan tippan igina a attonanoa mwir na an ee. An mwir ee.)

Aton famuwan mwir o aireira gachuw noa, nge mangi nnet wanuwomam.

(Iwe ina mangi nnet wanuwomam ina eafitag me minika, mwarmwar ka sigan mwarmwar. Waniwan ka sigan pini sia mwarni. Ina.)

Mangi nnet wanuwomam.

(Eatona noa fanuwan mwir na an, aireira mwamwaiuw noa, mangi nong noan tippan, iwe nge ra angani pwe, iwe wa mangi nnet rhag. Manna mwarer. Ina refeori pwe mwarer.)

Mangi nnet wanuwomam wotenoa saar faan yoanag.

(Pwe epwe mangi nnet pwe etenoa saarta faan mwanier rhoana rhoanuwan nge iga resesai sesserag mwo. Iwe nge retenoa keppasta nge iy apwai noa saarta faan mwanier iwe enoa rug noa an etag. Iwe, ina.)

Manginnet wanuwoamw otenoa saar faan yoanag me tirsagin mesan wupwoamw. Pwe ete rug amwo etag.

(Iwe pwenne ete, esoapw noa saar faan mwanier pwe ete rugnoa an etag. An etag iy.)

Ete rug amwo etag nge mangir peogaruwoamw.
Pwe rete maa yow fane ganet, re wichinoa nai motaw.

(Iwe ina ta reangani pwe, ete rug noa an etag nge epwe mangir rhoana wen pwin pwe ina yoanonger rhoa nan nge wen pwin rhag. Nge retenoa maa yow yow noa faan anet me renoa wichinoa faan anet ne metaw. Retenoa wichinoa faan anet ne metaw. Ina minna.)

Mangir peogaruwoamw pwe rete maa yow faane ganet re wichinoa na imotaw.
Opwe neogiunaw amwu seorag.

(Ina epwene noa feori rhag serag na an pwe epwene noa rhag igina iy emangi epwe noa ee.)

Opwe neogiunaw amwo seorag o ragiy worho taane woaw.

(Iwe ina anoa serfi ew worh. A ragiy wow pwe anoa serfi wow. Ew worh ranoa serefi.)

Ragiy worho tane wow onoa niun me ragenoa.

(Pwe ranoa no woan worh we anoa mwo niuniuwanne noa me ee. Epwen worh fa minne anoa serfi? Pwe anoa serr noa woan ew worh. Iwe ranoa mwo no woan pwe anoa mwo memmangiy noa are epwe worho fa.)

Onoa niunniu me ragenoa, o cantac wanuwomam.

(Iwe anoa wogtogi. A wogtogi sefan pwe anoa aineo nong pwe ew worh ina ano woan. Pwe ra niuniuwanei ngare epwen worh meta na ranoa serfi. Anoa mwo niuwanei are worh fa na anoa serfi. Ina anoa wogtogi sefannong pwe a aineo sefan.)

O cantac waniuwomam egonato fann aus.

(Pwe agonato wut. Ra apesa fetanei mesan wut. Apesa to pwe ano woan ew worh. Aiura nong pwe ano woan ew worh.)

Ie ra nan tounap, aute noa tewat ngani, tipan woai nemanian.

(Iwe raito pwan ragiy fetanei, raito niuniuwanei are epwene worh fa minna eser ta woan iwe nge amwoiut ra, awsoapw noa kepas wow pwe ina iy egiunei. Egiunei, an iuranong nge egiunei worh na esser woan. Eno woan. Ina.)

Autenoa tewat ngani tipan woai nemanian me finitagin mesan wupuan.

(Pwe tipan rhag nge ina emangi noan tipan. Egiunei noan tipan worh na nge an iuranong pwe ano weni worh nge ina egiunei, ina.)

Autenoa tewat ngani, tipan woai nemanian, me fintagin mesan wupuan.
A fai nnet mwanean pwe atori rhipwane Pik.
Afainnet mangan pwe atori rhipwane Pik.

(A nnet minna mwanian pwe a enoa giunei worhnan nge ano weni fanuw.)

Wonoa niunn Tewairaw.

(Pwe a niunnoa, a niuniunoa, nge etoagun.)

Onoa niunn Tewairaw retiw peon wanuwomam.

(Iwe ina, ina pweta, anonger noa me woan pwipwi we arr iwe nge anonger nge ina peon wanwaniun pweta mwarmwar kei. Ina retiw peoni waniuwomam.)

Re ganeoro faani yeeraw.

(Pwe ra itinong anniurur faan niu, waniwan. Ina minna.)

Retiw peoni waniuwomam re ganeoro faani yeraw re goy mwanne fan Souk.

(Pwe ina ra magto mwan pwe ra magto rer pwe iwe ra tiwnong pwe iwe ra itinong aniurur noa fai niu me waniwan mwo.)

Re goy mwanne fan Souk retingoar foasoi nai motaw.

(Pwe ra itto aineou mwemwennen arr sesserag, iga eitiwou. Ina.)

Retingoar foasoi nai motaw.
Eangasiu pwe mwanean soapw week aneo serag.

(Ngang ina esoapw taw, esoapw yeor weekan ai no igei, pwe epwan pat rhag yang pwe epwan gach rhag yangiy nge iapwai sefan. Ina.)

Eangasiu pwe mwanean.
Esoapw week aneo serag.
Epwe pekai sare ngani.

(Ina epwe pakngani yang.)

Epwe pekai sare ngani enoa pat woane efang.

(Pwe ina epwe noa patpat woan efang nge apwan ani.)

Angin gemwagiut nong noanni Metewanman eganna nong rhipwe efang.

(Pwe eitinong aenna nong rhag pwai rhipw na efang me woi Satawal.)

Regennai nong rhipwe efang, remwen magiuf aneo goapworh.

(Pwe ra waiti arr mwen rhoawe rhoanuwan nge ra kker. Ra kker pwe igiwe rapwan itinong nge repwan wen fanuw. pwe repwan wen ngani rhag Satawal. Ina.)

Remwen magiuf aneo goapworh afainnet mwanean.

(Pwe ra mwen nge raigin kker, pwe epwai nnet rhag mwanian. Minna mwanian.)

Afainnete mwanean, epwennenoa amwo seorag, feotag na rhipwenong.

(Iwe asoapw. Asoapwonoa. Iwe.) END OF TAPE 5

TAPE 6

REV.2.

SIDE A

#1 SONG BY INENIUGMAN (about the navigator Wolofag from Woleai)

(Iwe ie ipwen aninong ew arhiuworhiuw. Arhiuworhiuwon erhai mwanni Woleai, itan Wolofag. Regan iura Wolofag minna itan. Ina reiura pwe:)

Pisegi panuwonap me namwon fanne aniut.

(Iwe ina pisagwou warr me noamwon Woleai, ina fanuw aniut.)

Epaii tippan.

(A pakk. An pakk wonowe minna reiura pwe:)

E paii tippan.

Pwe epwe gonatiw taigoi noamwotiw.

(Pwe epakk pwe epwe gonatiw rangna, rengan fanuw ka.)

Pwe firhin woair sarin Weleiy.

(Epwe gonatiw minna epwenoa pwiigi pwe amwamwaiun ginirr atten Woleai. Ina.)

Epwe gonatiw taigoi noamwotiw pwe firhin woair, sarili Weleiy.
Pa faniuw ragitag, faai tegani yoan.

(Mani yoanongan faniuw ka tantan Woleai. Tanniy noamwoka, faniuw ka, ina.)

Pa faniuw ragitag, faai teganiyoan nge epiung piung noag ittani paniuwonap.

(Iwe ina mani iy rhag minne mani erhai paniuw igin paniuw noan metaw kei pwe ina eiura iy minne e piung piung noa ittan pwe iy paniuw. Erhai paniuw igi temwoag. Ina.)

Epiung piung noag ittani paniuwonap, pwanni faineng.

(Ina enoa foarh mani anongan faainang. Woai tanni noamwo kei. E piungpiung noa ittan. Ittan wonowe.)

Pwe a iyonatiw sainap mwu yan.

(Ina mani ew sai igin, waa igin tounap. Ina mani re pinoa, etapwei, pinnoan. Retapwei wonowe. Mani akkamwoiut, mani reigii sow.)

A iyonatiw sainap mwu an.

(A iyonai sai nap na an. Waa tounap na.)

Noanni metawein, aute iyag tangi.

(Ina, epwene iyonirtiwi noan metaw nan. Metaw temwog nan, ina erhai nge esoapw noa serag imwounoa. Resoapw iyag sangi, ina.)

Aute iyag tangi, nge sipwe iyo ngani.

(Resoapw iyag noa pwe repwe iyonag ngani rhag wonowe.)

Nge sipwe iyongani saninga mwanian.

(Repwe iyonag ngani pwe repwene itto aisaning mwanian wonowe.)

Peo noag we sai, anapa tipeer.

(Iwe ina epwene kepas noa woan waa kewe. Anongan waa kewe, pwe epwene anepanoa noan tipeer. Epwe ne kepas noa woan anonger rhoa tounap pwe epwene atteogoma noa noan tipeer.)

Anepa tipeer, sari rhefeo tiw.

(Pwe epwene anepanoa tipper rhoaka rennan pwan ina, mani pwan arr wai. Arr wai, tappwei noan metaw we, ina.)

Anepa tipeer sarirhefeotiw noanni amwu metaw.

(Iwe ina raiura pwe an metaw we, Sarre rennan tappwei noan metaw we. Re nan ina pwan arr tappwei.)

Sari rhefeo tiw noanni amwu metaw.

(Ina.)

Esa noan tipeer.

(Pwe angaw noan tiper)

Pwe etog ruwou.

(A wurnoa me woar, a noa me woar arr mani iuriur pwe repwene no weni faniuw. Ina.)

E tog ruwou poniu wo tariman.

(Ina, paniuw ka rerhuwen anian. Ina.)

Panuw wo tariman.
Pwe rennai fuis wou, pwe fuisiun weni faniuw.

(Ina refasiun itiwou me wenifaniuw nge ina re fasiui naini fiunan ina.)

Re nai fuis wou, nge eno ne rhopw.

(Pwe ina efasiun no noan rhopw. Fiu na re naini ina efasiun no noan rhopw.)

Nge eno ne rhopw nge etaiyeog rer.

(Iwe ina eno ne rhopw fiu na re naini nge ese yeo rer. Arr geosgeos ne metaw.)

Etaiyog rerr geosigeos ma etag.

(Iwe ina renaini fiuna efasiun won noan rhoapw, iwe nge ese yo nganir geosgeosi ne metaw me etag. Etag minna ese yeo nganir.)

Etaiyog rerr geosgeos ma etag ma repwen metani waa.

(Ina mani pwan arr mwo angesan faan mesan warr nge rese pwan giunei, ina reiura.)

Ma repwen metani waa.
Aw nigitingani pua epwe goni.

(Pwe reiura, iwe aw nigiti ngani pwe iy rhag epwe ani metaw ei.)

Aw nigitingani pua epwe goni, fassiuni anni metaw.

(Iga efasiun iani metaw nan.)

Erraipw iyang.

(Pwe iy afasiunu giunei pwe afasiun yipw noan metaw na a sesserag noan.)

E raipw iyang nge yegoatogo siut.

(Iwe ina iy ina, metaw nan, emwen rhag pwe etoto noan. Enennoa nge etoto rhag ina.)

E goatogo siut.
Nge ewen mwanian.
Simin weni fanuw.

(Iwe ina ewen minna mwanian pwe rapwai no wenifanuw.)

Min nge tamin.

(Iwe ina, eno nge ese poass.)

Min nge tamin nge paie tipan.

(Apwan pakk, enoa nge apwan pakk.)

Paie tipan pwe epwe gonatiw.

(Pwe a pakk pwe epwan gona mwagtiugtiun an sai.)

Epwe gonatiw mwogiutiuni anne sai me yoaron Fais.

(Mani epwe noa mani Yap, ina.)

Mwogiutiuni ane sai me yoaron Fais.
Sa pwongi epwongtiw.

(Mani a pwongepwong tiw, nemetaw nge raiura. Iwe a pwong epwong tiw rhag noan metewan Mwarfarh.)

Nge sigawena ngan.

(Ina a awena ngani)

Iunu tegaiw na.

(Pwe a awenewena pwe apwai nna faniuw.)

Eiur me Giulap.

(Faniuw ka egin nuta woan.)

Worhani Falalop.

(Apwan itiw niugun Falalop.)

Siganinga Asor, pwe sipwe teri faan.

(Iwe pwai riginoa rhag me pwai mani faan Asor.)

Sapwuri feotiunan, wenni Sogolai.

(Pwurinoa fatiunan pwai noa, wenni Sogolai.)

Sagapale tamol yoa woun Mogmog.

(Iwe ina, mani renoa foarh ee Mogmog.)

Siga nniu arhe sai.

(Iwe mani Mogmog minne renoa itinong saiwe an ee.)

Siga nniu arhe sai mesani worho fanuw.

(Mani yoaron faniuw.)

Satiwi nongo paniuw apesa arheo sai.

(Aitinong apesa kepesan saiwe arr.)

Mesai Lerolong.

(Iwe mani ew wut minne Lerolong).

Sa siu goapwur rhag.

(Iwe ina.)

Siu goapwururhag.

(Ina e suu fenang. Minwe reiura suu fenang.)

Emegan sainap.

(E suu fenang nge ra mwotoar rhoan saiwe.)

Re megan sainap.

Repwe fagina noag semal me faniuwan.

(Erhai nge epwene giutanoa fanwuan. Akkamwoi, rhoan mani ew faniuw nge re giutanoa igine repwe no ee, ina.)

Repwe fagina noag semal me fanuwan me reeni an sawei.

(Iwe ina mani akkamwoi nge ranoa no rerr arr sawei.)

Epoas tiparh simel weni faniuw.

(Iwe apwai no woan faniuw. Apwan.)

Min nge tamin.

(E pwan no nge ese pwan poas.)

Nge pai tippan.

Min nge tamin sigaisaning noag.

(Pwe eno nge eppak nge epwan aisaning mwanian Mogmog.)

Manian Mogmog are epwe rhiegi gewaia yarheo sai.

(Ina irr repwene pwan mwagiut me igina, Mogmog.)

Gemwogutu arhe sai sigai yonagtiw.

(Ina repwene itiw.)

Lamol Fetherai.

(Ina raitiw. Re pwene ikkitiw.)

Gaiyolagtiw, lamoli Fetherai, tai wonopo panuw.

(Ina eitiw woan Fetherai, ese pwai noa rhag wonopag wonowe, woan giegiy.
Ese pwan maiur, ina.)

Taiwonopo paniuw nemwagin repiy.

(Ewon nge emmas.)

Epwe wugusorow soapwoni pien.

(Iwe apwan wug sor ngani soapwon piy na mani renoa iammann me woan.)

Opwe wugusorow soapwonni pien.
Si chenganeraan go neoguneogu mwai.
Noanni metaw en, rer sainap.
Gaiworianoago, waa eniu nan.

(Waa tounap kewe ra iura, re pipiy rhag waa aniu we, ina.)

Gaiworianoago, waa eniu nan.
Sipwe seragi yoaron.

(Repwe noa rhag serag yoaron waawe. Waa aniu we. Waan paniuw we arr.)

Waa eniu nan, sipwe seragi yoaron pwe panuw nga yegin.
noanni metawein, saisoal Ulithi.

(Iwe ina, wonowe afasiun gin noan metaw we.)

Fan un efang, sipwe eniuontiw.

(Iwe ina mani enoa iseni Ulithi faan wun, nge ra eniuon tiw.)

Sipwe eniuon tiw niui niugufanuw.

(Ise gunei minne niui niugufanuw.)

Ngare re sainap, gaiworianoago.

(Waa tounap we ra iura pwe, anna faniuw, ina.)

Re rhiye sainap, gaiworianoago, rhug regi tegias.

(Pwe ra annai noa rhug me fanuw. Rhugun fanuw we.)

Gai worianoag rhug regitegias, sigaiura girhe nong.

(Iwe ra aiureourar nong ne toaur, ina reiura.)

Sigaiura girhe nong.

(Ina ra worinoa rhug ra aiurourar nong ne toaur, ina.)

Sigeoiura girhenong noanni toauren, sa yari teragi nong.

(Re yaar serag nong rhag.)

Me yoaron pin gorh.

(Iwe ise gunei minne pin gorh, ise gunei faan minnei.)

Me yoaron pin gorh, sanimitegi ngeen, appinomwoni foatow.

(Iwe mani ew appinomw, minne anoa nimtag noa waawe waan wonowe ee.)

Sanimitagi ngeen appinomwoni foatow.
Tiwegina tag, arre mweni faten.

(Iwe ise gune minne mweni faten.)

Arre mweni faten gour tamol.

(Iwe mani ew gow ina reiura)

Gour Tamol.
Sa fagili Togobwi.

(Iwe mani ew pwugos minne Togbwi are far ew imw. Mani ew imw minne reiura.)

Fagini Togobwi, esa siugi gaternal.

(Mani imw pwe ina reiura.)

Sa fagini Togobwi esa sugi gaternal.
Eteo mariuwa nong, yoaroni pwoaroni mei.

(Iwe ise gunei minne.)

Teo mariuwa nong yoaroni pwoaroni mei.
Amwa girhtag, woani gamwogufeg.

(Mani ew meta minne.)

Amwa girhtag woani gamogufeg.
Sa maipin iyang.

(Mani nenien arr maipin minwe, pwe ie reiura.)

Sa maipin iyang.

(Mani ina igina nenien ar noa keppas reen gow we me ee, ina reiura.)

Sa maipin iyang, sa fasiungiur noag.

(Emaipin a faingi noa fanuw kenan, ina)

Sa fasiungur noag, Soluap me efang, Tegoai Aurlpik.
Pwe gaisa tipani erhag.

(Iga ina minikina retingoar. Ina renoa keppas reen gowe nge ikkina minikina
mani re tingoar pwe ina reiura.)

Sa tipani erhag, tabnun me tabotabo.

(Mani meta tabnun, mani pwan ew keppas.)

Se moit yoaro iut me sefai garfat.

(Mani re tingoar rhaan iunumer rhaan me worharr faiun wanwan, faniap ina
reiura.)

Sefai garfat.
Emini gatibetib, gamenewani fanuw.

(Iwe ina mani ra atiba ammenewan fanuw kaan.)

Min gatibetib gammenewani fanuw.

(Ina minna keppesan gow we, ina ikei ie ise gunei.)

Nge sitingoar yangirh, me niugi Togobwi.

(Pwan ew pwugos are ew imw minne Togobwi.)

Sitingor yangirh ma niugi Togobwi.
Epou ma inetow, angini inenigeg.

(Enoa pow me woai netow yangin innenigeg. Re noa tingoar yangir. Iwe anoa
mani itta me woai netow. Ina.)

Sitingoar yangir ma niugi Togobwi, epou ma inetow yangini innenigeg.
Sipwe goniata, ne metaw Ruwopan.

(Iwe ina ra sefan. Ra tingoar yangir pwe repwene sefan. Repwene pwan itta
noan metawai Rupan.)

Ne metaw Ruwopan, nge sisiur nongow, ne metaw aiunap.

(Pwe raita noan metaw temoag mwun.)

Nge sisiur nongow ne metaw aiunap, siregi faniuw tag.

(Pwe ra itinong noan metaw temoag we nge ra rag fanuw.)

Nge ening tegeoiurh, fanuwan geour, nge eposso tiparh simin weni faniuw.

(Iwe asoapw minwe arhuworhuwon, min Wolofag.)

#2 SONG BY INENIUGMAN (Song about the Master Canoe Builder, Erhomwtaw)

(Iwe ipwen anita ew pwan arhuworhuw. Arhuworhuwon erhai mwanni Satawal, arhuworhuwon rhoaka regan fanfan waa ka re tetta noa. Waa ka regan wawa. Erhai sennap, mwoiuwe. Iy minne epwan gai no pwe rhoan feoriun waa. E ittan Erhomwtaw, reiura pwe:)

Tanin pwong raan,

(Ina ne pwong me raan wonowe a woon mangmangiy noa rhag an fanfan, waawe, ina.)

Tanini pwong raan nge wa wono kinni go.

(E won wonowe nge won mangmangiy rhag.)

Weni gieni gateon.

Re gannifang irr.

Sare yeoni fenna feo, re gannifangeo iy.

(Iwe rhoaka sipweiura ra pwai rhian wonowe reen fanfan, ina.)

Sar yeoni fenafeo.

(Rennan fanfan, rhoakka rennan feota.)

Re gani fangeo iy, atini winiupwai.

(Niewe innan eiura pwe, onowe eno rhag pwe aten woan. Efeori wonowe naiun pwe aten woan wupwan.)

Opwe rhimwta sare rhang, opwe ipw yoaron mai.

(Ina ra faingi onowe, wenimwai raan rhag nge raitto ammesa wonowe. Pwe ra itto faingi pwe epwe itiw, wugutiw reene fang mai ina reiura pwe.)

Pwe ipw yoaroni mai.

(Ina epwe noa fangmai, re gan wugtiw sennap ragainoa itiw, regan iura fangmai.)

Epwene pwan wurmwo, yoaronni mai mwai.
Opwe apiungu siney, apwungiu go mwaneamw.

(Ina epwene pwai noa itiw fangmai...)

END OF SIDE A OF TAPE 6 THIS SONG CONTINUES ON SIDE B

TAPE 6 SIDE B

#2 SONG BY INENIUGMAN (about a Master canoe builder)
(continued from side A)

(Iwe ie ipwen pwai soapwei minwe pwe iwe ese soapw me peig na.)

Apwungiu go mwaneamw.
Amangen firhii Erhomw.

(Pwe minne mangan firhii Erhomw ina wonowe epwe keppas. Woar rhoakewe rhoanuwan reen e engang, pwe aw fena me iga. E ngata an rheoni farh nge a anganir pwe aw fena me igan, aw fena me igaan ina minna reiura.)

Mangen firhi Erhomw wonai tanin yoari.
Apwungu go mwaneamw mangan firhi Erhomw wonai tanini yoari.

(Pwe wonokewe yoaron sipwe iura rhoan engang we an minna.)

Wonnai tannin yoari.
Aute niugnap.

(Pwe resoapw niugsonap ngani wonowe. Ina.)

Awte niugnap.
Nge ise ni firhi enong, nennien gennai rhang.

(Pwe repwan iseninong rhag noan neoi naiur, ina.)

Iseni firhi enong, nennien gennai rhang.
Aupwe sargi sine.

(Pwe repwe rhiani, repwe sargi sine me noan paiun pwe repwai rhiani reen fanfan.)

Aupwe sargi sine, meen paiuni Erhomw.

(Ina Erhomwtaw.)

Pwe ete niurru waan.

(Pwe ete niurr waan wonowe. Pwai tipangi reen fanfan pwe ete niurru waan.)

E te niurru waan e saan yeo nai.

(Iwe mani efanfan nge erheen igin anian, pwe ina eiura esan yeo nai.)

Esan yeo nai, ne aiusi anifan.

(Iwe ina mani efanfan nge erheen igin anian.)

Esan yeo nai ne aiusi anifan, eatamwo Natin.

(Iwe ina manwe inan, ie eiura atamwo Natin.)

Eata mwo Natin nge eno soapwoni fan.

(Pwe eiura, atamwo rhag e noa no me nesoapwon fanfan we an wonowe.)

Pwe epwe tii noa.

(Pwe pueta iy minne epwenoa no me nesoapwon fanfan we an wonowe naiun pwe epwe tii noa minikewe menan an wonowe fanfan tipatip.)

Epwe tii noa, tip na, pwe ete piungti Erhomw.

(Epwe tii noa tipatip pwe ete piungti wonowe naiun, Erhomw, Erhoimwtaw.)

Ete piungti Erhomw nge ete tewas ne.

(Ete piungti wonowe nge ete ngiyaw ginin ina eiura.)

Ete tewas ne.

Gin yoab rhoan firh.

(Mani erhai mwan gin yoab rhoan, ina eiura.)

Gin yoab rhoan firh.

Pwe sari nim rhag, ne neoi rang firh.

(Iwe ina efasiun feffoana nge ei a kanimenima ta ginin wonowe naiun, ina eiura.)

Sari nim rhag neneoi rang firh, sarini wen wupw.

(pwe eiura, efasiun nimta rhag me iga nenipwan an foana wonowe pwe eno rhag pwe atten woan wupwan. Iwe asoapw minwe arhuworhuwon Erhomwtaw.)

#3 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ipwen ani pwan arhuworhuwon erhai re Satawal, pwan arhuworhuwon sennap. Arhuworhuwon me reen pwunuwan me woan Woleai. Yok, reer rhoakenna, saapw pwunuwan pwe arhuworhuwon me reer rhoakenna repwugusan me woan Woleai. Nge ina erhai re Satawal. Eiura pwe:)

Iwon rageen pwong.

(Ina ewon anongan ragton pwong. Tanin pwong ina.)

Iwono rageen pwong.

Tanni yaniuwnang.

(Ewon anongan tanin pwong me yaniuw nang, meram.)

Tarhiuw ai mworaw.

(Ina eiura pwe ese rhiuw arr faiyew wonowe.)

Tarhiuw ai mworaw, noanmangii ei sarri.
Tanni yaniuw nang noan mangii ei sarri.

(Pwe re no fetan tannin yaniuw nang nge ra mangi rhag wonowe. Ina eiura.)

Noan mangii ei sarri.
Enigi nagoni moniu.

(Igiwe eita, egai siusangir nge ewei pweta maan pwe egan ppow sangir rhag,
pwe iy minwe apwan fanfan me woan Woleai. Afanfan waa me pwan woan
Woleai, a.)

Enigi nagoni moniu, tai fageowai mwa u, me sarri ga naiwai.

(Pwe ese faiyeor me attekewe naiur.)

Sarri ga naiwei, rechenni maniu noagu me sani fale garep.

(Pwe wut we wuttan minwe regan itto faiyeow noa wonowe me ee.)

Ettai far tipai pwe ipwe sarof tiw noamwoni yan foatiun.

(Pwe ese tipper pwe repwe rhiuwen fanwou igiwe nenien an igiwe egan ito seer
waa we waan me ee. Iga egai siusangir.)

Yamwu gaurong nerhipuen matun.

(Ina noan noamw na noamwon Woleai.)

Teragi a nai peoy manniyoar genaw.

(Fatiunna yan.)

Manniyoargenaw efinitagi goch, sari yoaro mangiurh inewura wontag.

(Pwe mangiurh ngiurhiun ginin wonowe minna eiura.)

Sari yoaro mangiurh inewura wontag.

(Iwe ina ra iura, aito wonowe. Aitto nge raiura pwe.)

Fatiun gawur nong noanni neo maniuw.

(Pwe aiteo. Ina.)

Etiwtag luwoapw.

(Pwe aito tiwta wonowe.)

Etiwitage luwoapw, wotiw gamaniman.

Foasiungiur semwoi sapwoni fageouwomw.

(Pwe a faingir rhoakewe repwugusan.)

Repwe garip yoaromw repwe wori me remw.

(Epwene itto pwan fanfan. Ina repwe noa itto nge ina epwene fanfan. Repwe itto pipiy wununun an fanfan.)

Repwe garip yoaromw.
Repwe wori me remw.
Fineni yoaron mei.

(Pwe repwene itto fanfan pwe repwe weri wununun wonowe an fanfan yoaron waawe ina reiura.)

Fineni yoaron mei.
Gareta ngani tipom ranneni fan toab.

(Pwe igiwe, ranin an fan pin. Ina epwen fan pin , ina reiura.)

Ranneni fan toab.
Wo gaiti woamw.

(Pwe ranin an fan pin iwe nge ina a ngatta rengan. Rengan sennap, ina.)

Ranneni fantoab nge wo gaiti woamw pwe rengaii sennap.

(Iga eitta rang na rengan an sennap.)

Atiwai seonang.

(Pwe engata minnan woan pwe epwe tiw seonang woan. Aniun fanfan seonang.)

Atiwai seonang epwe iu maan yoaromw.

(Ina pwe epwe tiw me yoaron pwe epwe manman an fanfan, ina atiwai seonang yoaron.)

Wonemani nganir, sarwe ra ruwومان.

(Iwe rhoa we rurhai rhag. Ina a keppas nganir. A anganir pwe repwene ito pwe epwen aweri nganir fanfan pwe ina epwene inan yoaros an fanfan, ina.)

Wonemani nganir sarwe ra ruwومان repwe garip yoaromw.

(Repwe areppa wonowe.)

Repwe wori me remw.

(Pwe repwe itto moat reen pwe repwe itto wori wonwe igiwe epwene fanfan.)

Fineni yoaroni mei.
Gareta ngani tipom.
Gaiguni yengetom.
Pwe itomwu Weleiy.

(Pwe ina minna eiura pwe repwe areppa pwe epwen assennepar reen fanfan
pwe epwene inan yoaroson an fanfan. Aigiun.)

Aigiuni angtom, me itomwu Weleiy.
Le lamoli fanuw rhuwai.

(Iwe a.)

Iwono ragenipwongi rhuwei.

(Iwe a soapw minwe arhuworhuwon luwoapwoineo. Arhuworhuwoi, sennap.)

#4 SONG BY INENIUGMAN (SONG ABOUT THE MASTER CANOE BUILDERS IKENGUN AND EPEIMWAI)

(Iwe ipwen pwan anita pwan ew pwan pwai sennap. Urrur ruwrhai man pwipwi, irr minne rapwan feofeor waa me woai Satawal. Ina ra fanfan waa ka ra fefanfan. Ikengun me Epeimwai ina eiura.)

Ami sennap me panuw.

(Iwe ina sennap me panuw me annam.)

Annamani Gafinyang.

(Ina, sennap, panuw me rhoaka reii annam.)

Aune bag me niugun.

(Iwe, ina.)

Aune bag me niugun.

(Reanganir pwe repwene nigtimwo pwe irr minne, reppwen nigiti nganir mwo, pwe irr minne ra fefanfan.)

Aune bag me niugun, aw nigiti nganir rhag, Appwu me Tagomenat. Appwu me Tagomenat, repwan wenigi mwo ew, retefang ngass me niugun.

(Re iure pwe repwen nigiti mwo pwe irr mwo repwen fanfan. Pwe iga irr minne rapwan fefanfan ina eiura.)

Awnigiti nganer rhag, Appwu me Tagomenat reppwan wenigi mwo ew, retefange ngass me niugun. Repwen gaitietag rheoni ferhani yoaron awon me iteman.

(Ina ra aitita arr rheoni farh, anoa won me ittam. Peigna regan iura ittam. Arr san, ina.)

Awono me ittiman sanni werhigi na arr.

(Arr sanni werhig.)

Opwe gefani rhag.

(Ra anganir pwe repwene affani.)

Pwe ai mesag agini. Appagutar mwo irr pwe finni pey gerap.

(Pwe apagutar mwo rhoan peykka rhoan weni fanuw mwo nge re mesag. Ina eiura.)

Appagutar mwo irr pwe finni pey gerap, re riung me weni yoaron.

(Ina irr mwo re weni fanuw nge re mesag.)

Re rung me weni yoaron nge re naang agini.

(Ina re mesag agini miniwe.)

Teoni mai na arr.

(Minwe regan iura maiteo minwe regan yoamoach nge eteo. Ina.)

Teoni mai na arr.

Teoni mai na arr, gunnun me netipatip.

Esa gupetiewow, noanni taurani fai.

(Tawur na, iga aitiwou. Tawur na Nugerhig iga aitiwou, ina.)

Esa gupetiwow noani tawurrani fai.

(Tawur na, iga aitiwou. Tawur na Nugerhig iga aitiwou, ina.)

Esa gupetiewow noani tawurani fai.

(Pwe igina amoan.)

Esa ffei erhag me finni mariuworiuw.

Esa gupetiewow noani tawurani gefai.

(Etowou waa we nge eigin mwamwai.

Ina reiura Ffinni mariuworiuw.)

Esa gupetiwow noani tawurani gefai teossiun pwe re nemani. Regatogagi wou soka pwe rene manei.

(Iwe, ina, ennet pwe re nemani sennap.)

Soka pwe renemani regato gagi wou.

(Iwe ina ennet pwe regiukune sennap pwe renemani rhag. Iwe ina asoapw, asoapw noa minwe.)

5 SONG BY INENIUGMAN, ABOUT A MASTER CANOE BUILDER FROM SATAWAL, NOAMWONUR

(Ipwene pwan ani ew, ina pwan pwai sennap. Pwan pwai sennap ina min pwan pwaiun erhai rhag mwanni Satawal, reiura pwe:)

Ami mwanni finingas awneogu ami mengag pwe epwene wur Nimwoatong.

(Itan waa na fenaan, Nimwoatong.)

Epwene wur Nimwoatong e akkeonage me faan.
Magtiw fin rhipue pin me finni pey gerap.

(Magtiw anonger armas pwe rhoan aururun waa we fena an igiwe etowou pwe eitiwou asserag. Eitiwou aginanoa, ne seet. Eitiwou aginanoa igiwe emoanonoa nge a pwigi wow noa agina.)

Magtiw fin rhipngas me finni pey gerap sipwe chengas ngani. Opwe chuweti satin earosa firhietā, sanna gotipani.

(Pwe epwe rhuweti nesatin pwe epwe arosa gachuwta sanna etipani woan. Waa we fena an.)

Opwe chuweti satin earosa firhita pwe sanna wotipani.
Pwe ete piungu essan, ateo firhietā, niuguttemai Tag.

(Pwan efoarh waa minna Tag. Ina renoa itiwou agina fengani. Renoa itiwou nigakirimw.)

Ateofirhi ta niuguttemai Tag.
Magtiw fin rhipwe pin finn pey gerap.
Sipwe chengas ngani.

(Pwe ra magtiw anonger aramas pwe ra pipii waa kewe, ii me ruwfoarh fenaan nge reitiwow agina fengani. Iy me ruwfoarh nge reitiwow nigakirimw. Iwe ina raiura.)

Ateo firhieta niuguttemai Tag.

(Tag ina ittan wa na gomwan fenaan.)

Epwene wur Nimoatong eakeonage me faan, pwe paipan uwoaf.

(Iwe ina reiura pwe Nimoatong ina pweta awei seragi stima kan, waa fanuw ka eakeonang noa me faan pwe a seragi stima kan. Iwe asoapw noa minwe pwaiun Nimoatong. Pwaiun sennap we pwaiun Nimoatong. Iwe asoapw.)

#6 SONG BY INENIUGMAN (A SONG ABOUT NOAMWONUR)

(Ipwene pwan ani ew. Ew iwe reiura pwe pwan wurun Noamwonur. Iwe pwan iy Noamwonur iwe.)

Afina epwe mmwetiw me wen gieni gateon.

(Epwen wontiw pwe epwen maiur nge ese won pwe esepwan mmwetiw an maiur ina.)

Afina epwe mmwetiw me wengieni gateon, ennimwageni rhag.

(Emaiur mangmangii rhag.)

Ewug noan raanifirh.

(Pwe a wugunoa noan wenimwai raan.)

Ewug noan raani firh, eiurhugi rheoi rhapeti.

(A wugunoa pwe anoa gingin pween.)

Ewug noan raan firh yurhugi pweei rhapeti.

(Pwe rheo rhap. Pai niu ka erhap.)

Epwen gemwanieni, enoa wegiti etag.
Mawnig pweei noan pwut noamwon pweei rhiuw noa.

(Mawnig, mani ittan mwaren pwee (Mawnig, mani ittan mwaren pwee kena an, mawnig, ina.)

Mawnig pweei noan pwut, noamwon pweei rhuwnoa.

(Ina.)

Ogachepai ngani metewan goapwunas.
Mangi gacheow rhag, enne niugun gerepwu.
Anna niugun gerepwu paki wenei serag o yoamwona nongo aniut.

(Ina mani.)

Anna niugun gerepwu paki wenei serag.

(Epwe pakii wenewenei rhag faniuw.)

Anna niugun gerepwu paki wenei serag o yoamwona nongo aniut.

(A sawei aniut. Fanuw naan.)

O yoamwona nongo aniut, niunnu rhee ngani tawur, noan mwoi finarhig.

(A rhee nong noan mwoi.)

Opwe gechaair nong fenengoamw wei serag.

(A achaair nong rhoawe sipwe iura pwe rhoaniuwan. Rhoaniuwan reen, rhoan waa we waan.)

Opwe gechaair nong.

(Akkerarr. Ina epwe akkerarr, ina ra itinong niunoa.)

Opwe gechaair nong fenengoamw wei serag.

(Iwe ina minna pwaiun. Pwaiun pwai Noamwonur ne metaw. Pwaiunnoa ne metaw iga epwai noa min wai.)

#7 SONG BY INENIUGMAN (ABOUT A MAN FROM PULUWAT)

(Ipwen ani arhuworhuwon erhai re Polowat noa ne metaw. Ise gunei are pwan arhuworhuwon noa iya. Ise gunei fanuw ne arhuworhuwon noa ee.)

Arhoon yoari noamw e fain wi sai.

(Ise gunei faan minna arhoon yoari noamwe.)

Arhoon yoari noamw fain wi sai mwari negepwoa gunitan mauri.

(Iwe mani niewe efeori minikewe kiunitan wonowe pwe mwaren. Gunitan an maiur.)

Nge mwari wi seor.

(Iwe eiseni pwe mwaren. An mwarmwar ne atoseor.)

Nge mwari wi seor, yoangi rhemme raan.

(Mani mwaren ne atoseor yoang, pwe ie eiura.)

Yoangi rhemme raan.
Rhuwai wanni.

(Iwe ise gunei, mani eiura pwe mani wonowe rhuwan. Ina eiura wonowe naiun ina efeori pwe rhuwan, ina eiura.)

Rhuwai wanni.
Rheoi sigeffat, ewai aneogneog.

(Pwe ewai wonowe mwaren nge waii apak rhag, ina eiura.)

Ewai aneogneog messani fani seo.

END OF TAPE 6

#1 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ipwen pwan ani nong pwan ew min pwan keon. Pwan ew pwan keoniun waa. Eiura pwe min:)

Moat, moat woan arh.
Nigapwipwi samsam.
Noan arewarh fan sonnoa efang si feofeor yoasoaso we.

(Ipwen ani nong minne, ametefa nong nge ia ani nong gogoon minne iumawan waa we minne arhuwo rhuwon waa we minwe menan Sittouwa. Ipwen keoniuw nge ina ia fassiun ametefa faan iwe nge ina ipwen keoniuw ngani minna keonun pwe iwe iani nge ise ani keonun pwe ew wur iy minna iy minmwu keonun Sittowa ie mwan re ani wur. Reani pwai. Iwe ina reiura pwe:)

Moat moat woan arh nigapwipwi samsam noan arewarh efanso noa efang.

(Ia moannon apesa kepesan pwe minnei nge ina ipwen ani nong, nge ia moannon apesa noa kepesan.)

Sifeofeor yoa soaso we, soasoai Souyem.
Nge rhieta Sitt epwe chepieta rhaprhapi menewarh me woanne assen.
Nga wonochem Sitt fanne mwarmwaremw a rhee noa wa we.
Nge mwane we lun esse regi nganiug noum monuwe ne engan worho kenna.
Me afitagen yoaron Pik ie anoa wo.
Enoa waa we epwe rhee foarh foarh.

(Iwe ina ia fasiun apesa kepesan pwe iwe eitiwou nge ese rhee ina.)

Epwe rhee foarhfoarh.

#2 SONG BY INENIUGMAN

E umemoat woan fana ew.

(Woan Satawal, ina e anaw noa rhag.)

Ose tip ngeniei.
Wa yeorh waiwai.

(Ese tip ngani wonowe pwe a waitag rhag pwe epwene noa, pwe a waitag ngani pwe mani iga epwene noa maa, maa noa. la moannon apesa noa kepesan.)

Ese tip ngeniei pwe a yeorh waiwai wai noan maan.
Mworan mainap epwe ngiusuri ngani.
Nge egoapuwopuwa weni iraan waa.
Nge epasei nong ne emwan woamw.
Oriun gatenong. faan mwaremwarem.
Soumwar O.

#3 SONG BY INENIUGMAN

Woon regireginoa.
Tomwan eurngas.
Aga rhag ami pwe naiurh woin.

(Naiurh wonnen. Wonnen nge reiura.)

Naiurh woin.
Ise niugniug ngang, pwe isoapw toafi.
Wengini nei, igachepar mesemi.

(Reiura misier. Re mismis waani aniu.)

Igachepar mesemi waani aniu.
Anoa iur noa ne soan garaw.
Eyeori noan en rhipuai noa e noan.
En saumwar ose anirhigar.
Nge oiurukeea wai an fanuwarh.
Osoapw to noan, ose pwura mwo ew mesan yan, ese iunutag mwo, wonapwii ai nang, yangini mesai naa.
Arhepwuton ping, epwe arhei nong ne emwane woamw.
Ese gona serag.
Egemman rhag eseto waa we, weni aniutani man.

#4 SONG BY INENIUGMAN

Emwogutgut waa we soasoar aniu.
Enoa weni metaw egachange neoiu pwe ra noa irr aniane kaan. Re waa efoarh
wou noan arh metaw.
Metewan goarosa ani puerewe mwenier aniu.
Ese mwoch waa we noanni yoano we.
Ese seni foangorha nge epwene siugto.
Nai niwa emwon, iwonoii ragii nge isangiti chag nei nimwar eppa.
Ese weneti girh pwe eniu etagin, epwe rhee foarh foarh.

#5 SONG BY INENIUGMAN

Nge epwin waa tiw nge affar waa wou.
Yang waa ami wonan fana ew.
Sipwe agina mwo yeoriun fanuwarh.
Apwa ikiwe, me esan faen.
Tapwe ngane rhaap, nge assaf pwoaropwoar, pwoauni ikanap teo ta toafi, nge
ese pwang remw.
Riugunong acheo mwir.
Ra sap rheoi, rhoai sain.
Repwene ngonagin, niuwotagi Sitt faan wegin ik epwe iu agini.
Nge a iuriur rhag, nge epungpung neong ne soapwono woamw nge ngang ien
nge irhengas agin niuwtegi Sitt.
Faan wegin ik, nge ie.

#6 SONG BY INENIUGMAN

Nge iuwas me iuwas weni inai Sitt.
Rhoapwuto amenai.
Sipwe tinifa mwo.
Nge wonowe naiurh sefi mangiurhongiurh.
Sipwe tinifa mwo nge sifagina wou saatini an wur arhemworhoi serag.
Soapwono metaw na itto sang yoaron.
Nge ewuruwou rhag efangin fanuwarh.
Soumwar O.

#7 SONG BY INENIUGMAN

Nge iuwas me iuwas, eiut rorro.
Weni inai Sitt.
Rhoapwutto amenai.
Sipwe tinifamwo nge wonowe naiurh.
Sefi mangiurhongiurh poauni manmwai.
Nge iun wotonai eiunagi efas.
Nge mwarei pwugof yoamworhan iuwai.
E mariugo sangeai are emerherag ipwe atiwe sangiug soaroffo maniuwoniuw,
ipweipwe mwai ne soapwono imwarh soumwar O.

#8 SONG BY INENIUGMAN

Ainoa werir, pwe pai me yang re gatinnitini rhag soapwoni wini metaw.
Ipwe aineor pwe ause weri rhuwai.
Nge irr ien remaan tiw rhag, soapwoni wini foangorh. Isaregir ta re wonno aiun
rhag weni iran waa.
Ipwe sang me yaron pwe ise feorre ngan wonuwan me mwaren pwugo finni
foangorh soapw siugini marhew.

(Iwe, a soapw)

#9 SONG BY INENIUGMAN

(Iwe ipwen anita ew ngius, arhiuworhiuw, arhiuworhiuwon Saipon. Arhiuworhiuwon efoarh waa. Waan Saipon ina remwagiut pwe repwe itinong. Repwe itinong tanni fanuw kei. Iwe nge re neogneog pwe repwen wai nge epwegi rhag wonowe tingoarei rhoapwut we atewe naiun pwe epwe pwigi, an faamw. E faamwa. Atingoarei manwe inan pwe eppwegi. Pwe iwe iy atwe sapw sipegi naiun pwe an faamw. Iwe niewe aiura pwe, epwe pwigi.

Iwe ina ranoa wai. Ra itinong me Saipon. Iwe, ise gunei itan iy mwan nan. Ra itinong, itinong, itinong, ee rese wene nong. Rese itinong pwe ra noa rhag mannian fetan ne metaw. Iwe atewe anoa sessangin annan pwe a pechai pwe iwe ra noa pwongii ne metaw. Itinongor, iga re mwagiut sangi Saipon. Iwe rese wen ngani faniuw ranoa manian fetan. Noa manian fetan nge atwe agai noa sessang pwe a tittingoar anan. Pwe esarno arr pai. Ranoa mani pwongi arr noa manian fetan ne metaw. Iwe atwe agan itta tingoar, masnoa, mani masnoa rhag ew soran me rhiun waa nge etingoarei wonowe anan. Masnoa rhag ew soran nge apwai tingoar anan. Iwe, engiurh rhag iy wonowe, pwigi rhag attora noa atwe ne seet. A ngiurh, woan igiwe a yeorh tingoar rhag tingoar rhag annan. Iwe ranoa terra noa atewe ranoa manman ee noa sefanito. Pwe ranoa pwai sefanito pwe ra giut pwanian faniuw pwai noa sefanito pwan woan rhag Saipon. Ra sefan ngani rhag pwan iy Saipon. Iwe itto pwan woan iy Saipon, raitto iura pwe amaanoa atewe. Iwe nge epwegi rhag erhai rhoan waa we a noa angani niewe pwe ese sipegi noa maa atewe pwe wonowe minwe enoa, itto angani pwe atena noaumw ese sipegin maan meta, semwai me pwas me. Pwe wonowe efamwa pwe naiun iwe epwegi noa nge engiurh rhag woan iga atingoar rhag anan, atera noa ne seet. Iwe epwegi rhag niewe a apwungu arhuworhuwon atewe naiun iwe renoa atora noa ne seet. Renoa atora noa ne metaw. Eiura pwe:)

Pisagi sai, saiwe anoa.

(Pwe ranni arr wai, neogneogun ar wai ina eiura.)

Pisagi sai.

(Ina)

Pisagi sai, sai we anoa me yoaroni fanei.

(Ina waa we enoa, ina enoa sangi Saipon. Saipon, Enoa sangi Saipon. Ina eiura.)

Saiwe anoa me yoaroni fanei.
Reuwai sangiai nai yaapenai.

(Pwe iwe, atewe iwe eiura naiun rhag tapen yaap. Manne ka tappen maan. Ina eiura re pwigi sangi nge ina re pwigi sangi yaap na naiun, pwe erhuwen, efeori pwe erhai yaap. Pwe iwe erhuwen wonigat atewe naiun. Efeori pwe eppan erhai maan. Ina eiura:)

Nai yaap nai.

(Naiun ate mwigitg erhuwen igin arhangrang me noan tippan.)

Nai yaap nai, re goatowa noa.

(Ina atewe naiun ina naiun rhag at anainai ina re pwiginoa. Ra atawanoa.)

Rese faiyeow to.

(Iwe ina eiura rese faiyeow to.)

Tippai rhagu ngang.

(Pwe eiura pwe, nge iy ina tipan rhag nge ese fang atewe naiun, ina eiura.)

Rese faiyeow to.

Tipai rhagu ngang.

Pwe rayeorh gunei Noatuwe, pwe ese fange naiun.

(Iwe mani itai niewe Noatuwe, ina eiura.)

Ra yeorh gunei Noatuwe, pwe ese fange naiun.

(Ina ese fang naiun niewe. Atewe naiun ese fang. An rhag fang noa nge ese fang.)

Nge re tei menewa.

(Re, arr rhag tei menewa sangi niewe nge ese fang.)

Re tei menewa, ai mwerhai nai.

(Pwe re tei menewa sangi an mwerhai nainai atewe naiun.)

Eto ne mesei.

(Iwe ina eiura, eto atei noan mesan.)

Amwo sai ennai.

(An noa pwongii noa, nanai noa, pwongii noa an noa atewe naiun ina.)

Amwo sai ennai.

Nge inoamw we ngang.

(Eiura an sai enai nge iy niewe inan ina eno. Emmemmangi rhag atewe naiun ese memmanuwegi noa. Ina eiura.)

Amwo sai enai nge inoamw we ngang.

(Pwe ina iy ina emangii rhag atewe naiun.)

END OF SIDE A. THIS SONG CONTINUES ON SIDE B.

TAPE 7 SIDE B. SONG BY INENIUGMAN (CONTINUED)

(Iwe ipwen pwan soapwei rhag minwe arhuworhuwon atewe. Iwe ese soapw me peig mwu. Iwe iura:)

Nge inoamw we ngang, imoat.

(Pwe niewe inan iwe emoat nge a aiunangii noa rhag atewe naiun iwe eiura.)

Inoamw we ngang imoat me aiuragi chag.

(An mangi noa rhag atewe naiun.)

Aiuragi chag tanitoi raan ma pwong gammenai.

(Tanitoi raan me pwong.)

Eyeorh raan fa.

(Ifa mwo ew raan ie epwe noa wenigag to pwe ipwe weri mesan atewe nai, ina.)

Eyeorhu raane fa wugaw epwe waar.

(Iwe ranin fa minne epwene warr to atewe nai pwe epwene ito, pwe ipwen weri. Ina eiura.)

Eyeorhu raan fa wugaw epwe warr.

(Atewe naiun. Minna eiura wugaw epwe warr.)

Nge rhoani fanei.

(Ina aremasan ii Saipon.)

Ra weri Noatow.

(Niewe, inan minna re weri nge emwamwai, ekepas nganir. Kepas mwamwai nganir. Mani ekepas nganir, enneo an kepas nganir ina eiura.)

Raweri Noatow pwe efirh mwaniai.

(E mwamwai mwanian nganir armas tounap.)

Enneo nganir.
Ra angani kirh.

(Pwe mwamwai mwanian nganir armas tounap, pwe me ina eiura.)

Efirh mwaniai enneo nganir.

(Pwe emwamwai mwanian nganir rhoa tounap. Ra angani mwanian pwee. Ra noa pwan gin pwee reen waa we. Re angani rhag pwe e mwamwai, ina eiura.)

Ra angani girh, anoon arr pwee.

(Re ito akangani niewe nwanian pwee, pwe eigin mwamwai rhag pwee. Pween pweta menewan waa we me rhoan waa we.)

Ipwe niuwei.

(Pwe pwenne ta epwe giunei.)

Ise fai niuwei mwo ne merraw ragiu.

(Ese, pwe reito angani minwe pwe epwe giunei iwe nge iy emangani rhag an atewe naiun rignoa nge rigito. Ina eiura.)

Merraw ragiu ne petan imwarh haiug itoamw me rei, enoa foarh foarh.

(Iugunoa itan atewe naiun epwe ne noa foarh esoapw weri no pwe iwe anoa maa noa.)

#10 SONG BY INENIUGMAN (ABOUT A CANOE WHICH DEPARTED FROM SAIPAN, THEN RETURNED AFTER AN UNSUCCESSFUL VOYAGE)

(Iwe nge oaruwouwan iwe reiura, reiura pwe:)

Iwono rewe tanene aiu rorh.

(Tanin pwong. Pwong rorh kei, nge ewon. Wono sang noa rhag mwirin atewe naiun. Ina eiura:)

Iwono rewe tanene aiu rorh.
Iwono ane ssang.

(Ina ewon nge a wonoi sang noa rhag mwirin atewe.)

Iwono ane ssang me afitiraginoa.

(Ewono sang nge nunnuwanne noa mwirin atewe naiun, ina eiura.)

Iwono ane ssang me afitiraginoa.
Weni aiu raan.

(Wono sang noa rhag weni aiu raan, nge sang noa rhag.)

Minne ifeori isa maiur no.

(Pwe iy rhag nge a sipegin nuwanei minne epwen ffeor pwe esa memmaiur no. Esa memmaiur no niewe, ina eiura.)

Minne ifeori isa maiur no.
Iwegi chenni maa.

(Pwe a wegich fetan rhag woan giegii pwe epwene maa, ina eiura.)

Iwegi channi maa.
Immewani ateon.

(Wegich fetaan ee nge efeori pwe emmewan ateon fetan.)

Iwegichani maa, immewani ateon.
Ipwe yeorh fitei nerher rhoanap.

(Aigin nirh agini pwe awei pweta eawei ngani pwe awei ngani pweta nirhir rhoa
tounap. Ta mangmangir rhoa tounap, ina eiura.)

Ipwe yeorh fitei nerher rhoanap ewur ne tipai, agimw go siug.

(Ina epwe itinong rhag no noan tipan mangmangin wonowe. Atewe.)

Eani pwirhi karr yoari rhiun pai.

(Pwe aitinong minwe mangmangin wonowe aitinong no noa, wei pwerhi karr
noaan meta minwe mangmangin.)

Merherag anean arra mwo ngang.

(Pwe eiura pwe ata mwo egan mwerherag, anean na an pweta iy, ina eiura.)

Merherag anean, atamwo ngang man siu weinang.

(Pwe eiura pwe ata mwo iy mankka re ianean weinang maan.)

Ipwe iurongi metaw.

(Pwe epwe an anoa irongi fetanei anongan metaw epwe noa emwari atewe
naiun me ee, ina eiura.)

Ipwe iurongi metaw.
Ipwe tinifi nai.

(Ina epwene noa. Ta epwene noa guta wonowe naiun mani atmwan minwe naiun.)

Ipwe tinifi nai iga emaa ee.

(Ina eiura epwe noa giuta fetanei metaw ne, epwe annoa pwe maan pwe epwe noa giuta fetanei metaw na enoa maa wonowe naiun ee.)

Ifaregai song pwe enoa wonopi.

(Ina eiura, a song pwe anoa wonopi noa sati niugi nang.)

Pwe enoa wonopi, sati niugi nang.
Ese fai rhuto.

(Pwe eiura ese far ito pwe repwe maa pagtiw. Maa pagnoa weni fanuw. Ina eiura.)

Ese fai rhuto.
Sipwe itini ew.

(Pwe eiura, pweta epwe ito pwe repwe maa pag.)

Sipwe itini ew, ne soanoni fanuwarh.

(Rewpwe ito rhag maa pagnoa woan minna sessoanoi Saipon, fanuwer.)

Nesoanoni fanuwarh pian arh somw.

(Iwe, pian mani ar no, no fetan ina eiura.)

Pian arh somw, soumwar O. Aiug itomw me rei.

(Pwe aiugnoa pwan itan wonowe.)

Enoa foarh foarh.

(Ina eiura aiugnoa itan wonowe pwe anoa foarh. Iwe ina minwe arhuworhuwon waa we emwagiut me Saipon. Iwe renoa atoranoa atewe nge ra sefan ngani Saipon. Ina minmwu arhuworhuwon.)

#11 SONG BY INENIUGMAN (ABOUT A CANOE VOYAGE FROM SATAWAL BY TWO NAVIGATORS WHO WERE ALSO BROTHERS, AWNUNG AND SAPERHIG)

(Ipwene pwan ani arhuworhuwon ruwrhai mwan pwipwi pwe erhai efamw, erhai naiun niewe famw. Nge erhai ina ipegi naiun. Ina re pwipwi. Ina ra nono woi Satawal, e. Itter, itan wonowe naiun niewe Saperhig nge iwe pwin iwe an famw niewe inan, Awnung.

Iwe ra mwagiut pwe repwan itiwou Saipon. Ina ra itiwou Saipon, efoarh waan Awnung. Re ruwofoarh, efoarh waan Awnung, nge efoarh waan Saperhig. Irr man pwipwikena. Erhai famw nge erhai ina ipegi naiun niewe. Iwe ra itiwou. Ra noa noa noa ee, pwigi pwigi ee, rapwai noa mannoa. Ranoa pwan pwongi noa ne metaw. Ra noa akkarh fengan pwe ranoa geogeoni fenganii sanin waakewe warr. Iwe ranoa memmanian fetan ne metaw. Ra noa no no ne metaw ee ranoa siuenai. Siuenai noa ne metaw nge wonwe. Iy wonowe Saperhig a angani pwe, Awnung opwe mwoiti sanin waa mwu waai, pwe sipwen giut fesang fanuw.

Iwe wonowe Awnung a angani wonowe Saperhig pwe, arrepato waa mwu woamw. Iwe raito arrepa fenganir, iwe aiura. Iwe are woiura pwe epwene minoa, pwaipwai noa saneka arh ie si sani fenganii iwe ina nge sipwene niuwen minika pisagirh. Epwene niuwen noa minika pisagirh pwe en opwen pwigi sine e ai iwe nge are ogai noa tori emwoi pii, ew fanuw iwe nge wanoa nganei manwe innarh pwe aina rhag nepan ngang imwu sine mwu ai. Iwe wonowe aiura, iwe en opwen pwan pwigi min minne awsai. Tapen minikewe awser remwouwe, moarup. Opwe pwigi minne aw sai pwe opwen pwegi, iwe nge are opwai noa tetori noa ew fanuw, nge wapuui noa nganei manwe inarh pwe apwan ina rhag ngang, minmwu awsai.

Iwe reito rhag niuwen fesang minikewe pisagir iwe rhag nge re pwaisi fesangii sanin waa kewe, ra pwaipwai noa. Pwaisi fesangi sanin waa kewe. Iwe raiura iwe. Ra apwong fengan wonokewe. Iwe ra ito apwong fengan pwe iga erhai nge epwen giutnoa fanuw igine epwene noa ee. Iwe repwegi rhag ra, giut. Pwe ranoa giut fanuw. Ra giut fesang fanuw nge pwigi rhag ra giut fesang iy waa na wai Saperhig, esoar fanuw ne epesangi pwe ie ese menaw. Iwe ranoa maa noa. Ra noa maa noa maa noa rhoan waan Awnug, a iy rhag me manwe pwunuwan. Ir rhag minne ranoa manian fetan, iwe noa. Ra noa pesangi Nemeo. Nemeo minna ra noa pesangi. Iwe a iy rhag me manwe pwunuwan. Noa pesangi nong Nemeo ra noa itinong no woi Nemeo. Ipwen gomwan apesa minne kepesan nge ia ani minne arhuworhuwon. Ra noa itinong woi Nemeo, yok, re itinong woi Nemeo nge eitto rhag soamwon na soamwoni Nemeo pwigi sangi Awnug rhoapwut we pwunuwan.

Iwe iy a ito no fetan. Aito no fetan no fetan ee pwigi pwigi ee, noa itiwou waan Polowat. Ita Rhuk nge anoa itiwou iwe, ina eno ee. Iwe raito no no waan Polowat e re mwagiut pwe re neogneog nge wonowe aiura pwe epwene tapwer. Iwe neogwou me woi Nemeo, wonowe a tapwer. Tapwer noa me woi Nemeo. Iwe nge a anganir pwe sipwene apwongii noa me igei pwe ra noa apwongii noa me peig na epeig. Niugun Nemeo. Pwe meta? Ipwe apwongino a pwe ipwe

sefan pwe ipwe noa pwiigi manna rhoan nganeai pwe ite noa tori fanuwai pwe ipwe noa tori sefani noa Satawal nge rete iura, ia noa atoranoa mwirin. Nge iga ngang minna mwirin pwiigi. Iwe ra noa itiwou no, pwe ranoa apwongi noa niugun me peig na epeig me niugun Nemeo. Ra noa apwongi noa ee, epwong noa nge anoa sefani nong noa itinong, itinong, pwiigi niewe. Itinong rhag pwiigi niewe nge, pwe eitining nge esoano wonowe. Enoa fita, eitiw noiwut pwe ina esoano neimw pwe ina mani enoa fita. Iwe efar itinong nge wonowe ese far no pwe iwe eno nowut. Itinong rhag nge eitining pwiigi niewe rhaon nganean. Itinong rhag, pwiigi, pwiigi, wou rhag riun waa nge iwe ie ra itinong Rhuk nge reitiw Polowat, itiw foarh Satawal. Iwe ranoa, wonowe anoa itinong apesa minwe wununun wonowe woan Satawal. Anoa nganei iy niewe iy minwe awsan wonowe, ipegin far naiun. Anoa akkapesa ngani minikewe mwanier fengan igiwe min, renoa memmanian fetan ne metaw. Iwe pwiigi rhag niewe apwungu arhuworhuwon, aiura pwe:)

Egemangmang naiu me fagowan nai.

(Eiura pwe, igan masnoa rhag naiu nge igan mas noa rhag nge apwan mangto faiyeon wonowe nai, ina.)

Egemangmang naiu me fagowan nai.

(Ina eiura fayeon wonowe naiun.)

Gaterai rhiun pai me ai goawrur.

(Pwe eiura wonowe naiun ina aiting tafirh noa noan rhiunepan faiyeon wonowe naiun. Tippan rhag pwe epwe emwari, awruru fetanei, ina.)

Ai gourur.

(Ina, tippan epwe naini fetanei rhag wonowe naiun.)

A gourur tippai mwarei pwe ote neog ne negun wai.

(Pwe eiura, tipai nai pwe osoapw neogneogun wai, ina eiura.)

Tippai mwarei pwe ote neog ne neogun wai me pwugopwugon foangorh.

(Iwe, ina, esoapw noa neogun wai noan pwugopwugon foangorh.)

Ifati sati niugi tam egaiag noagon waamw.

(Iwe ise gunei minne.)

Ifati sati niugi tam, egaiag noagon waamw.
Pwe wote mwarh neragin yaiut.

(Eiura pwe, ete noa mwarh noan ragin yaiut.)

Pwe wote mwarh neragin yaiut.
Nge ngang ie igogkoso fa rhag.

(Pwe iy, eiura pwe egogkosfi rhag ragin waa we waan wonowe.)

Ngang ie igogkosfa rhag ragin amwo sai.

(Iwe a gogkosfi rhag ragin wonwe naiun. Ina eiura.)

Igogkosfa rhag ragin amwo sai pwe eniu rag efang.

(Ina enoa ew rag nge eito ew efangin, ito ew rag. A nu noa.)

Ese warteo mwarei safin.

(Ina ese ito wonowe eiura mwaren. Ise gunei minne safin, mani pwan itan ew wanwan nge ise gunei. Mani mwoiwe ina eiura.)

Ese warteo mwarei safin pwe ipeona noag.

(Eiura ese warr to manwe mwaren. Efeori pwe mwaren.)

Ipeona noag soagtiwen ganet.

(Pwe epeoninoa minika ginin faan anet ikka egan pungtir mwan iga regai noa no ne metaw. Ina eiura.)

Ese warr to mwarei safin pwe ipeonanoag soagtiwen ganet me yoapwi ne metaw.

(Epwe peoninoa menan gin yoapw yoapwun wonowe menai ne metaw. Tintiwwen anet woan, ina eiura.)

Ipeona noag soagtiwen ganet me yoapwi ne metaw, ewup niugun effar.

(Woan afferan wonowe nge esoa woan.)

Me wetabon poaum.

(Anongan noa ginin wonowe nge esoa woan. Epungti noa minne regan iura ginn faan anet.)

Nge ipwe gawegitagi.

(Iwe a pweta awegitagi wonowe naiun.)

Ifaisongow pwe ipwe gamanierha, pwe faiwarh mwai pwe yeorh ganinirh.

(Ina eiura, epwe faisongei wonowe pwe epwe pipii an wonowe gegkai pwe egach an gegka.)

Pwe yeorh ganinirh, pwe nai sargerhang.

(Ina eiura, eigin nirh agini wonowe naiun pwe iga at arhangrhang.)

Arang rhang tippai.

(Ina eiura egii rhang me noan tippan.)

Ai gasiusiu.

(Ina, efeori wonowe pweta an tappen ira ka mwan regan aiuw noa, maai ie mwan reka iura, ai asiusiu minnan pwe waai. Wanwan ka e tetemoag ie regan mena noa pwe waar, arr asiusiu. Ina eiura.)

Ai gasiusiu pwe wonorhig feota.

(Afitag me wonorhig ka ennan foana. Foanata ina eiura.)

Wonorhig feotag pwe yoangon weni menag.
Yoangomwurag noag.

(Ewei pwe yoang ka aigan iura emwurag noa rhag ikka ainoa foatogi wenipwon.)

Yoangomu rag noag.
Emangiurhongiurh nge eiyag.

(Ina eiyag noa me ginifeon ew pwugos. Ina eina wusiun, ginifeo. Ina.)

Emangiurhongiurh nge eiyag pwe ginifeon pwugos.

(Eafitag me pwan ginifeoka eiyag noa me pwan arr akamwoiut ginifeo. Renoa rhag tiwei pwe engaier, iwe ina iy eina an niuniuwan ngani wonowe naiun. Ina.)

Emangiurhongiurh nge eiyag pwe ginifeon pwugos nge aniu fa mene egasenega tippan.

(Iwe epwen aniu fa minne egasenega noa tippan wonowe nai me weni fanuw.)

Aniu fa mene egasenega tippan pwe epwe negiuw an sai.

(Aniu fa mene egasenega minna nai pwe epwe negiuw wou an sai me weni fanuw. Ina.)

Egasenega tippan pwe epwe neogiuw an sai, pwe sain ganinirh me goasongai ngang.

(Ina saina an ina sain an rhag anirhi me yoasongai noan tippan. Iy niewe inan, ina eiura.)

Sain ganinirh me goasongai ngang, iuwet gatiufiei nge etai ngas faan mwar mwarei.

(Pwe aiuwetin feori feori niewe pwe epwe mammaw nge esa mwanno. Esa mwanno pwe epwe mammaw pwe a fitinoa mangmang we an, ina eiura.)

Iuwet gatiufiei nge etai ngas faani mwarmwarei.

(Aiungosata pwe a amamawata, amamawata faan mwarmwaren, ese mwen.)

Fani mwarmwarei imworaw tepanoag.

(Iwe mani minne.)

Imworaw tepanoag.

(Mani an igin faiyeow noa wonowe naiun. Iwe nge apwan iura pwe.)

Eyor gepwat we.

(Ina tappen wur ka arr mwan minna.)

Eyor gepwat we.

(Yoryoriun arr akepwas iga ragan wur mwan. Ina eiura.)

Eyor gepwat we me apinoamwo kaan.
Re gaiyonag noanni yeraw en.

(Pwe eiura, ra iyonag to noan, ne wut. Pwe repwen pwai mwan nge erigta me noan tippan. Apwan igin mangi wonowe naiun pwe iga ese tapwer rhaon pwai, ina.)

Epwungtag tippai emwaninirh me yoaroi rhiu nepai.

(Iwe ina eiura pwe eigin nirhta noan tippan pwe epwan mang ngani wonowe naiun.)

Emwaninirh me yoaroi rhiunepai, ii ningarngar.

(E ningarngar noa mwo nge noan tippai niewe, ren mani pwai song noa.)

Iningarngar pwe re amenai yoangon mwarei genoauwotag, nge ese pineo rerr.

(Iwe ina eiura pwe eningarngar pwe iga ew pineon mwan minwe, ew iyonagir mwan, pwe re wur nge wonowe naiun esoano. Ina eiura.)

Ese pineo rerr.

(Pwe iga ese tapwer reen wur. Ina eiura are refaiyeow, pwe ina.)

Are re faiyeowai nge repwe tippinganiai .
Pwe epwe moa pineo me apinoamw kaan.
Rete ipweri nemoan nai rewe.

(Pwe eiura pwe pweta epwen moanoa wur na arr mwan pwe repwe iugnoa mwo pwe rete itto yoamoai noa gupuan wonowe nge ina iy ina asong noan tippan. Ina eiura.)

Rete ipueri nemoai nai rewe.
Epwut ne tippai inirh mwirimw wugaw.

(Pwe eiura asong noan tippan pwe iga re soapw itto yoamoai noa minikewe gupwan wonowe me minikewe maanigin. Pwe asong noan tippan ren ina eiura.)

Enirh netipai, epwut ne tippai inirh mwirimw wugaw.

(Iwe nge apwan iura pwe.)

Aw maiur rewe nian yoari me rhoani pey ew.

(Pwe remaiur rhoai tanin imw kena imwan. Pey na an, tanin imw. Nge iy ese memmaiur. Re maiur nge ina eiura.)

Aw maiur nian yoari me rhoani pey ew.

(Pwe iga re pey ew fenganne rhag me rhoa kena ra maiur. nge iy ese maiur.)

Nge sipwe rawta mwo.

(Eiura meta aw maiur ren nge aupwe itto.)

END OF TAPE 7

#1 STORY BY IKIRHEP: ABOUT CHIEF AGRUPW

(Iwe ipwen pwan awta minne faiun cassette en, ipwene awta ngani keppesan mwouwe. Keppesan mwouwe ka rega angani girh rhoakewe ra tugfai noa. Iwe nge ise gunei are epwe pwung are esoapw pwung pwe iga manneka mwo re ikitiwou nge ise gunei itter. Pwe mani maniuun mwouwe.)

Iwe nge, re ikitiwou metewan woan, Saipon. Re itiwou seragii Saipon. Ina regan iura metewan woan. Ina re itiwou metewan woan ra itiwou Saipon. Iwe ata minna regan iukiura. Reiura pwe reitiwou waan Feraulep. Iwe ra itiwou woan Faiew, Faiewai rag. Iwe ra itiwou nono woan. Ra itiwou memmas wong, pwoiupwog anner wong. Iwe re itiwou mmas wong mmas wong nge re sefannong. Sefannong Feraulep, irr waan Feraulep kewe. Iwe aruwou wan pwan arr itiwou, pwe re nono nge ra pwai sefan ngani Faiew. Iwe nge iy toamw we arr, emoat ne atofaf. Moat ne atofaf nge a siusiugiun noai maan pwe emoat soapwon Faiew me efang reen pii na efang, iwe a siusiugiun noai maan iwe maan ra gan geo noa nge mani iyaiura pwe a an rhag nunuwan nge aiura pwe iwe mani epwe nnet pwe reigiwe re ianganigmam, minne itan pwugof iwe nge iwe re pwupwugofii fanuw kewe nge iwe, ata ie manni ennet. Pwe ina maan re feffarag amwow ee.

Iwe wonowe a nono nge aiura. Aw gunei, sipwen itinong. Sipwen itinong, pwe sipwe itinong rhag iwe nge sianoa itinong wumw pai. Pwe sipwene agina wou metaw we metewan woan pwe imu mani enetan yeor fanuw iga. Egunei seragin. Iwe nge, ina re rongrong pwe iga re pwugofin fanuw. Ina pwugof ina regan seragi fanuw. Iwe nge ina mani regan anganir, iwe nge iy erongrong iwe nge ata netippan nge ese niugniug. Ese niugniug ngani pwe eyor fanuw me soapwoun Faiew. Iwe ina eitining rhag wonowe, a itinong iura pwe, eis, ipwen attarii iwe nge awpwene, moannon rhag attari iwe epwe mmas ta rhag iwe nge awai, aw pwen wumw to ammam pai. Ra itto feori attari we. Raito attari. Minnen nge regan fasiun feori igine regan itto me wei sai. Minne ittan atarii. Ew mwongo, ina regan itto. Itto attarii nge rennai noa ne imw. Iwe wonokewe ra itto amona noa arr atarii, emoan nge iwe wonowe aiura pwe repwene, min fetan, neogneog fetan. Iwe ra amonna arr engang noan rannin we ngerhoapwut re pwan amonna arr. Enoa mmas ta nge rhoakewe re wumw pai. Emoan wumw pai, pwan mmasta, pwongtiw mmasta nge iwe wonowe essou. Ne yoatsor rhag nge wonowe essou noa. Raitiw, raitiw sang fetan woar nge, amwarmwarer nge, manekka esoar rhoan ngane err iwe inner a itto yoapwongir me perhangier re pwugser. Iwe mannekka eyor rhoan ngane err, re pwuguser me inner regomwan yoapwongir nge rhoan ngane err, pwunuwer nge rennan itto yoapwongir. Feiei fengan rhag minne iura rhoan ngane me pwunuwer. Iwe rhoa we ra itto towou rhiun waa we waar nge re noa. Ra noa itiwou, itiwou, itiwou Faiew. Iwe ra itiwou achigar me ee. Ra itiwou arhigira. Ffiu, egan mwor, mwirnoan nge ragan arhigra, achigar.

Iwe wonowe egunei pwe emwamwai pwe erhigar noa iwe nge ra noa. Reitiwou iwe ra itiwou woan Chamorro iwe re noa itinong, akkarhai re apesarh ra no ee, re

peigwou. Iwe ra itinong no fetan rese giunei fengannii faan mwanier. Re tettani pomw. Iwe, ra nonono, nge re itinong. Reitinong, esoar minne re pwigi supwa rhag me, pwe ra sefannong. Sefannong nge wonowe aiura, re noa itinong nge ra itinong apesa unnunun Guam. Pwe fanuw we, ina ainoa woan iwe nge ie aia noa pwoupwog, aw mena supwa. Patto pwe reiura rhag pwe supwa. Iwe ra itinong iun fetan nge rhoapwut me mwan ka re no, raigin afirhi, ra meta nge akkaw min, renoa ngoato nusegir. Nusegin anner, ai segunei rhag minne itan minna anner. Pwe epwerh pwerh nge efai mwig. Iwe erhai nge amenan epwene noa igine rapwai noa. Erhai nge a menan epwene noa tappwei waa igine apwai neog. Iwe re itto neogneog pwe ra pwan wumw arr pai, nge ra taunoa enufoarh waa kewe. Enufoarh waakewe, irr rhag nge sain Feraulep. Iwe raitto pwan itiwou. Pwan itiwou rhag woan Faiew. Iwe ra pwai siu me Faiew, siungani Chamoro. Iwe ra noa no ee, ra noa noa ee, nge mani mannekewe ra soar tip ngiurh rerr, are meta, iga rese gegkepas. Iwe ra mennan repwene pakkir. Iwe regan amwanganir nge re pakkii noa weinang. Iwe re mesag rhag noa siu sefannong. Reitinong ra itinong iura pwe, aw gunei? Aia mesagur maan pwerhpwerh kewe. Pwe re firhii punguw ngani gimam akkaw min, nge etar neoneorh iwe nge epwu ratiat pwe ewei angat. Iwe nge mani sipwe maa ren pwe ra mena nganir maan nge re maa. Nge aise gunnei rhag minne iy pwe ewei ata unnunun angat, nge eneoneorh.

Iwe ra iura pwe re soapw noa noa. Ra no noa. Nonono nge ra sipwen pwigi mwanenap mwu. Sipwen pwan pwigi mwanenap mwun nge siapwan itiwou pwe mani, ano noa manni epwen ruwou rag are eniuw rag me mwir noan nge rapwan neogneog pwe repwen pwigi iy mwanenap we. Manni mwanenap we mani eyor igine egukune me ee petenan keppas. Keppesan mani fanuw na re no woan minna mani egukune egius. Iwe ina ra pwan, ra itiwou, iwe manwe anoa mani gekkepas nge akkaw e tettan pomw nge mani ra wewe ren. Iwe manekewe ra nganer pisagir. Nganer naiur saar. Nganer ir minikewe nge irr reiura pwe re soapw pwoupwog. Ina ranoa anganir itan pwe paak. Iwe, reiura pwe resoapw pwoupwog pwe re mesag pwe minna neorhun mwo nge re mesag ren. Iwe, mani erhai nge epwe fiteig mwo iunuman siupwa nge pwoupwog naiur saar. Pwoupwog arr sine, kuwa iwe ra noa itinong. Re itinong nge re itinong no noa woan Feraulep iwe nge ra a neogneog iy, erhai panuw we pwe epwen itamwo fanuw ka soapota. Iwe a pwigi efoarh minikewe. Iwe enoa itinong woan Elato iwe nge re Elato ra weri. Ra nge meta min mwun? Eyorh ie. Ien minne eigin gach pwe ewei rhag saar. Iwe aitinong aweringanir, ragan fena ngani irra. Eito me iya? Pwigiamam nong me iginan, rer akarhai man pwerhpwerh nge ina reigin sou iginan. Iwe ineta opwe noa, opwe sefan wou, nge aipwe tapwog?

Ina ie ipwe sefan nge aw sia noa. Wonowe eito nonono, apwan mwagiut nge eita Lamotrek. Iwe nge eita Lamotrek nge repwan itto. Pwan itto no fetan yoaron nge wonowe apwan atigan, aw noa pwiginong, minwe arh wo. Pwiginong miniwe rapwan itinong fanfan, nge ra, nge menan meta na? Ta iei tapen pisag ka ai pwiginong me rer mannekewe ai noa rerr. Ikkiwe reigin pwerhpwerh. Iwe nge ew min naiur ina eneoneorh. Regan nii ngani maan, nge emaa ren. Yoa wo nge ina minmwu aia foakon igin mwerhan pwe aipwan pisagni ew. Iwe ina aw noa pwoupwog me woan iy fanuw nan? Yoa, Iwe wa mangii pwe opwe noa nge, wa iura pwe simmagii noa. Eita woai Satawal iwe nge apwan ita min, nge rapwan iura pwe irr repwai noa. Repwan mwerhai noa pwe repwai noa pwoupwog pisagir. Iwe rhag nge a anganir wonowe pwe, igine awpwe noa, aw mwerhan pwe awpwe itto tappweai ina nge awpwe itiwou. Ami awpwe gomw. Awwa noa wetiai Faiew. Pwe ngang ipwen mwagiut iy itiwou remi nge aw

sinnoa. Iwe, wonowe eiura iwe itan, Agrupw. Ina manwe aiura pwe repwene noa.

Iwe Agrupw erhai re Satawal. Iwe renoa itiwou woan Faiew, ranoa itiwou no me ee. Iwe renoa itiwou waa kewe nge re sou me Faiew pwe renoa Guam. Iwe renoa no fetan Guam ee enoa mwirin nge wonowe aiura pwe repwene weti firhii pwe epwene noa mwo pwan pipii are netan fanuw minwe.

Iwe eita rhag nge enoa sefantiw me ee nge aitiw anganir pwe, nge ta ew fanuw minwe nge mani gan mesagiun Saipon itan rhag nge ta ew fanuw mwig.

Iwe, raiura iwe nge metta. Mani etingoar me ren manna esoamwon me Guam, are. Mani enoa tingoar nge manni ra iura pwe epwe ita. Iwe wonowe eyoatupwu nge ese fan nong. Ata reiura esefannong, iwe ina ra magnong me sai naan nge iwe ina iy anoa itiwou. Iy rhag anafoarh. Anoa itiwou aitiwou tingoarei manna Guam nge iwe ina mannan aiura pwe epwene noa. Iwe ina itiwou na an mwir minna epwene itiwou tingoarei mannaan ina eitiwou nge a tam rhap wou. Ina enoa itiwou nge aitiwou aita ngani iginaan pwe Giuyamw. Pwe ina mani itan igiwe nge reiura pwe Guam, are ise gunei minna itan me rerr re iya. Nge ina minna ata reiura pwe iy a aita ngani ina eiura pwe Giuyamw. Iwe ina enoa, menan iga ren e atam rhap. Nge iga ie, are soapwoi tam en, nge siura pwe ie egiugiu soapwoi tam ee. Iwe nge ina mani iga ewen, Guam ewenweneii yamw naan, iwe ra iura pwe Giuyamw. Pwe ata wewen pwe yamw naan egiuw are, iga ewenwenei emwan waa na waan. Ina ra faingi pwe Giuyamw.

Iwe anoa ita, ita Luta. Iwe renoa worri Luta nge eno me mwann epep we arr. Iwe nge ra angani wonowe pwe, anna fanuw. Nge ta ien, ie afar nu foarh ta me mwann waa en pwe ina anoa nna me mwann epep noa naan. Iwe ina wonowe a aitagani igiwe pwe "Luta". Iwe nge mani minna fasiun itan Luta. Luta nge iy ennan aitagani pwe "Luta". Iwe amwet me igina a aita ngani ee pwe Luta iwe nge a mwet ngani Tinian. A mwet ngani Tinian, ina anoa ita tonong ee, ina anoa pwan ita pwigi akarhai maan. Pwe reiura pwe sipwe pwigi mwo akarhai manekan, sise giune are metta. Sipwa are metta mann no woan. Iwe ina aiura pwe repwe itinong pwigi fitiman pwe anner, woan iginaan pwe iga eita mwann nge esoar min, esoar minne, meta minne? Eweri. Iwe ina. Eita igiwe iwe nge anoa itta iy igina Tinian ina a aita ngani pwe Chitiwenyoan. Iwe ina fanuw naan, regan iura pwe Tinian nge ina iy eiura pwe Chitiwenyoan. Pwe iga eno me igina e fefaragtiw me ee annet. Iwe amwet me igina a aita ngani ee pwe Chitiwenyoan iwe nge amwet ngani Saipon. Ina a mwet mwet mwet ee anoa tonong me noan ew toaur, weti pwe ipwe mangii mwo minna ittann toaur naan pwe ina enoa tonong me noan toaur naan iwe nge ina a itinong igina regan iura Arepwan ee. Ina pwuneoi na reiura pwe Arepwan. Ina waniwan naan, minna reaita ngani nge sapw itan pweon, pwe itan waniwan naan. Ina waniwan naan ina arepwan. Iwe ina minna re aita ngani iginaan ren. Ina e arnong me noan Tewan giuw, iei itan taw we. Regan iura Tewan giuw. Ina taw na igina nge re iura pwe tewan Agrupw, ina Tewan giuw. Pwe ina igina e rerhe nong me ee. Iwe a ngoanong ruwfoarh amwar, ngoanong ruwfoarh foo iwe aiura pwe repwe pwiginong pwurwoag kewe arr. Iwe ranoa kaiutiw pwurwoag kewe ra iseista minnikewe pwe ra feingita arepwan we. Iwe wonowe a iura pwe iwe awne seigita amwar kenna pwe aw pwen ngata foo komwu arh woan, enoa moan nge iwe aw wa seiginong pineogiun atrow we arh faan epep na. Pwe irr re igiwe rese girgir woan epep me wei tam. Pwe re gan anniu. Re awei ngani aniuniun yiuw

seiginong ra geonita faan epep. Re seigita woan pirhen suwa kaan iwe ra geonita.

Iwe ra ammegena minwe. Ammegena atrow we arr iwe ra mwai seigita woan ammmwar kewe me foo kewe. Iwe nge re aniu sefanii to arepwan we. Iwe ina minwe, sipwe iura reno faan. Iwe wonowe agan iura, sipwe nono me awnoa emwamw fetan are awsoapw rhurhu armas. Iwe ra nono rhoakewe eraannoa, iwe rhag nge re mwet noa me egius. Pwe re mesag. Pwe reiura pwe maan eteorh noa worheer, iwe nge re itto. Re itto ee ra itto no. Nono ee pwong noa, re mwongo rhag nge wonokewe re maiur. Maiur, maiur ee, masta ne raan. Iwe nge wonokewe re farag. Ra soar tiwen atawa noa igiwe. Iwe wonowe a meta wono kaan, nge ta are iei nge auwa rhurhu armas nge meta aiei pwe a ruwoapwong nge, meta awse rhurhu armas reen? Iwe pwe imwu mani esoar armas woan fanei. Iwe wonowe aiura iwe sipwene aniugniuguw ngani rhag tiparh naiu, are awsoapwan werwer rhag armas igine awnoa naiu igine a masta. Iwe sa siu. Iwe wonowe enoa, rapwan maiur noa ee enoa masta repwene noa, esoar. Esoar ne eno woan fanuw we. Iwe nge wonowe e sefan. Esefan rhag, iwe nge enoa iurhupai ngani wonowe. Enoa iurhupai ngani wonowe nge a iura pwe epwen noa sefaniwou. Enoa iurhupai ngani mani, meta epwe Gavernor are. Ren iy Agrupw, anoa itiw iurhupai ngani manwe pwe a tingoar pwe epwen pwoupwog to armesai Saipon. Epwenoa itinong pwoupwog me. Iwe ina a nganei, pwe iwe efasiun itiwou nge efasiun pwigi efoarh saan, iwe efai goauroura, ruwrhai rhoapwut. Ina minwe a pwigi pwe meon Saipon. Iwe, iwe manwe a mweran, mani igiwe a keer.

A foakon nganei an sine nge nganei an supwa, nganei masies. Nganei panisu kewe, rhuwarhuw kewe. Minikewe re igiwe regan iura aniteos me mach me iering. Iwe, wonowe a itinong. Iwe aitinong ie enoa itinong nge re noa aineow, nge wonowe a atettani wou fanuw kewe pwe a meta nge imwagiut me Faiew ianoa Giuyamw. Imwagiut me Giuyamw ia ita Luta. Imwagiut me Luta ia noa Chitiwenyoan. Iwe ia mwagiut me Chitiwenyoan iwe ianoa Saipon. A aita ngani iy iginaan pwe Saipon pwe iga enoa nge esoar armas woan. Peon rhag pwe peon fanuw. Esoar armesan. Iwe ina minna ata regan iura pwe a aita ngani pwe Saipon. Iwe ie eitinong, eitinong pwoupwog armas pwe epwoupwog wou, iwe nge a rongnoa Polowat me Souk me. Iwe ata reiura pweta, ina repwan, mani e arap to, Elato. Ie manni e arap to pwe ie erheorheo ngani ie reiura ta epwe girh pwe are sinoa amwanieniar iwe nge re mwanienian pagiun worh rhag, pwe rese mwanienian fanuw kena soapwota pwe ie re mwanienian fanuw ka fanuwarh.

Are Satawal me Elato, Lamotrek ina rese kaas, pwe ie kaas na eno woi Saipon igina nge ina kesai Satawal pwe rese kaas rhoan. Iwe ina ie sinnan pwan giunei, ie si ito repii noa igina nge sia itto repiagini igina. Igina re Unoun re no ee, ie annonger noa nge ie re kesaan Unoun. Meta minwe ita igiwe? Pwe ina ewenigag noa rhag ina re no ee iga reno ee iga rennan itiwou rhag. Reiura rennan itiwou rhag. Meta minna itan igina pwugseer ee samwon kena. Iwe ie sipwe iura pwe ise giunei are a sipegii noa maa noan an pwoupwog armas are epwoupwog wou rhag armas nge effar noa itiwou ninigtinoa nge a semwai. Iwe ata girh, ata ina usun me igiwe pwe ata reiura pwe e maa woan anongoniwan Saipon. Enipwanipw woan Saipon iy samwonna arh, ina e sessai Saipon. Iy Agrupw. Iwe nge ina, igiwe waa we warr Reppuang a itiwou nge ina rennai noa pwa aganir pwe Galigal. Galigal minna ewoon ee esoano woan yoanongeonuwan Saipon pwe teo naan minna eno ee. Iwe iei nepan minne giuneai fiyoangoi Saipon

Ewar re pwai sessai nge, ata ina repwan ikkit wou ee, nge iga ise gunei itter.

#2 STORY BY IKIRHEP: THE VOYAGE OF THE CANOE CHECHEMENI TO OKINAWA

Iwe ipwe ne pwan ngoannong pwai storin pwan ew pwan storin pwan Saipon rhag ee a itiwou. Itiwou Letal noa Pagang noa igina Agrigan noa Noangoiraw. Noangoiraw, ie itan me reer re Saipon nge ina itan me noan mappan serag kewe ina regan iura Mog. Mog minna itan. Iwe aitiwou Urakas a noa Minamitaito, Shingashitaito a anongonuan Okinawa. Iwe ina siannin ammam noa ina Expo we 1975. Ina minwe ainoa reen iwe ai pwigiwou waa we itan Chechemeni. Iwe erhoa wonou. Wonoman rhoa we rhoan. Iwe ina ipwene pwonota. Pwe iwe iura pwe siannin Okinawa iwe noa sefanninong me ee. Ina ipwene pwonuw ta igiwe iura ammam rhoan waa we iyonag fengan ra gan iura pwe, iwe itto rerr samwon me armas me rhoapwut. Pwe anoa itinong waa pwe re pwen itiwou. Iwe amoan pwe amoannon sugag metewan woan, pwe amoannoi susu, nge iyo mwirmwiri Japan pwe aw pwenoa sugi nge imwu aw pwene noa nge awpwene noa woas noa noan pwe essan yor mwo ne enoa Japan. Okinawa, esor ne enoa ee. Iwe aw pwene noa iwe epwene ifa usiun. Iwe raiura, ina nge sinoa agina pwe ai mesaig ren story ka re itinong iapesa. Re waa kewe renoa sai Saipon igiwe iwe re noa pwoupwog nong pisag nge reigin keer ren anner mwongo nge. Iwe waa ka rapwai nennoa pwan mwir. Raitinong apesa pwe irr ie raigin keer pwe raigin pwunas nge giupwun rheoi noa rhag. Iwe ina minikka sipwe iura pwe mani irr rapwan igin mesaig pwe repwe noa ren pwe repwe noa agina. Iwe rano, ra....

END OF SIDE A

TAPE 8 SIDE B

CONTINUATION OF STORY BY IKIRHEP

...ra itto neogtiw noan rannin we egin mwamwai raan. Ettin annet. Eigin mwamwai pwe ese noanoa Satawal. Iwe ra itto giupwun fengan, me mwan nge rhoapwut re sessang. Apwigipwigi ee re moan, nge rhoapwut ra itto rengar. Ra rengar nge re pin mwar nge re iseista woar. Iwe rhoan waa fanuw we, rapwan gan itinong min fetan aiung. Rapwan igin mesaig iga re fatto nge rhoakewe rhoan waa we ra igii rangrang noa. Irr rapwan igin keer pwe raitto rhoorhou fetan aiunger rhoawe re pwene noa. Iwe rhoa we ra itto towou rhiun waa, iwe ra noa wonou clock ne yoatofaf. Iwe ra itiwou, ra noanoa nge worhou anoa itto. Aigin ngusngus yang. Aigin kain ta yang. Pungtiw worhou.

Ne metaw. Nemetewan Pigeneo me Satawal. Iwe rhoan waa fanuw we ranoa kepasto. Aw pwe mwenei serag nge aw pwen itto mwo pwe aute igin feoi. Ina, aipwe mwen. Aipwai serag rhag. pwe irr rese far mesag. Pwe irr raigin keer faan minwe pwe ra igin mera faan nge. Ina raigin pwan pwapwa reen pwe awei pweta menan saan ikka egan ngingi. Nge awei pweta armas egan toon ren an auwa. Iwe ra noanoa nge waa fanuw we apwai noa kepasteo. Nge irr reiura eoheo, esoar minne ai ffeori. Ammam ie ai serag rhag, serag rhag. Iwe ra

noanoa ee, neyoatosor rhag nge re itinong pwe re itinong woan aniut mwigit we. Fanuw we emwigit. Iwe ranoa, iwe itan Pigeneo. Renoa itinong, ginii rhag efai toarus, pwe iunumer. Iwe nge re pwai sefan wou. Sefan wou rhag nge re noa pwe ra itiwou metewan woan. Iwe raitiwou, nge Capin we arr a anganir, pwe sa itiwou iwe nge aw soap tippan mesag pwe sanoa pwe girh Navy. Ewewe rhag me igina pwe sanoa pwe girh Navy. Pwe igina nge sipwene pwiginoa pisag we enoa sangi T.T.. Iwe sipwe noa atori nong ren Expo we, pwe samwon kewe arh nge repwe pwapwa. Iwe yoanonger nge ra magin kepas nge raiura, esoar. Ammam nge aise feoi. Aise mesag. Aia igin keer.

Ra noa, itiwou itiwou ne metaw nge rhoan waa fanuw we mani regan keer ne pwong, lwe, nge reteotiw rerr. Raitiw fferh fetan naiur sasing. Pwigipwigi e enoa moan. Lwe nge renoa aseragni to boat pwe re teonoa woan. Lwe, a iwe minnwe arr nenoa. Re noanoa ee noa tiwegi nong Saipon. Noa tiwegi nong Saipon, raigin pwapwa. Pwapwa crew pwe ranoa pwigiteo eorh mwar nge. Raito girgir nganir. Ei, feotag noa waa we warr. Irr iwe wenipii rhag nge raigin gegkai fengan me re Saipon pwe ra igin pwapwa rerr. Ra itinong no fetan no fetan woan Saipon. Nono ee renoa mena, iwe Capin kewe arr resai tipani. Capin kewe resai tipani mwo nge ra pwai no. Nono ee Capin we a ei sipwe ne amoan pai. Lwe ra angani aremasan Saipon. Lwe ranoa teoteo to niu ra feor arr pai mongo. Lwe enoa moan nge re noa. Ra noa noa noa ee ren ew fanuw kewe. Nge ra iei itan fanuw ie, iei fanuw we Letan. Lwe nge rapwai noa, noa noa noa ee pwan ren ew nge ra iwe, iei, aniut en ie ien itan. Ise gunei no are Pwunupwun miniwe are. Lwe rapwai serag sangi. Rapwai noa noa ee, nge rapwan noa ren iwe ew. Nge ra iwe iei nge Pagang. Lwe nge rapwai noa. Pwai serag sangi. Ra noa noa ee ren pwan ew nge ra iura iei Agrigan. Lwe rapwai serag. Nipwong wou. Nipwong pwong, iwe nge ra tori fanuw we ra iura pwe Noangoiraw. Lwe ranoa tonong woan. Pwe ra itinong yopnoa noan minwe noamwon. Pwe rapwan iura epwe ne pwan itto ew typhoon. Lwe tonong itinong nono ruwoapwong pwong nge esoar, pwan itiwou rhag nge pwai noa. Ra pwai serag. Rapwan, crew kewe ragan igin keer. Ei ie sipwene noa igina nge anorhag ew fanuw ngani girh. Sipwe iura pwe ano rhag ew fanuw ngani girh pwe ina nepetan Okinawa. Lwe ra noa noa ee pwongtiw masta iwe nge serag rhag. Pwongtiw masta nge serag rhag. Apwigi pwigi ee pwan pwongtiw pwan masta pwongtiw epwe wanuw esoapw kolok nepwong iwe nge a pwupwun minwe woan Minamitaito. Lwe aiwe minwe arr sesserag ngani. Serag ngani nge raigin keer. Mesaig crew pwe ra weri tengki we. Mani repwene noa woan fanuw kewe resan weri mwo. Lwe ra noa noa ee, enoa fauw kolok nge ranoa angkar noa. Ren Minamitaito. Lwe ranoa nono ee iwe re, kepas nong pwe repwe tonong, re se mwerhan. Rese mwerhan sontaw. Sontawan Okinawa. Lwe ranoa rhag no fetan niugun ee pwai noa ren fanuw we efang iwe reiura Singashitaito. Lwe rapwai noa tingoar me ee pwe repwai tonong rese pwan mwerhan. Lwe rapwai noa sefanto, itto pwongni epwong niugiun Minamitaito, neatofaf nge renoa.

Lwe ra iwe minwe arr ittiw. Ittiw, ittiw ee, epwe ew konok. Ew konok nepwong, iwe nge ra menan repwe ne maa. Pwe pweta repwen mwoius, pwe aigin mamaw yang, igii tagiasta noa. Lwe ra egius me egius arr nenoa. Ra afita iy iuw we arr. Afita nge apetata. Afita, eyor ew min ren merhen aiu ina egai teo sangi, ragai taiuwta taiuta mwigitig noa iuw. Pwe aigan amwigitigini noa yang me noan. Lwe nge sanna ew ina faan ina ra taiuw ina aigin petwou, ese mwen pwe epwe rhuwen mera waa. Lwe ina eina ussun minna ra anni iwe a pwigi pwigi ee wonou konok neyoatsor nge ra tonong ne noamw. Ra igin keer. Raigin keer pwe rhoan iginaan nge ra igin apwapwa. Ra fiffi hanabi nge akepwas nge toon. Manni yoanongan arr toon ra ngatta. Noa magtiw armas. Magtiw pwe mani ra mangi pwe akkaewan arr werrir aremasan noan Micronesia. re pwene pwanong faan meser iga re yaaya mengag. Lwe mani ra mangii pwe repwene igin aurrurur. Ra itto akamwoi nge firh naiur sasing nge akamwoi re mwet wenwen neong rer pwe renoa ittinong pipir. Arr samon agi song pwe re anganir re merwou nge irr re atietii nong. Lwe enoa moan nge iwe, ra umwur pwe ranoa pani fetaneer pwe ranoa asefanuw fetan. Ra gan igin keer crew kewe pwe ra, anongan minnikewe rese weri nge ranoa weri. Noa weri rhaptaan feorun ice. Noa weri imwan faan inoan, itto taifun nge renoa faan inoan. Ikkina ragan igin

keer ren, renoa weri waa ka esoar drive woan. Mani iga esoar waar rhoan fanuw kei tappen minikinaan iwe irr ragan igii noa yeorh keer ren pwe ragan igii noa aurrur nge tapwei. Apwigi pwigi ee enoa ew meram. Enoa ew meram nge ra tapwei sigogi. Arhei noa waa we warr pwe irr re Japan ra anganir pwe repwen tapwei ta sigogi. Iwe ra tapwei ta sigogi fanoa woai Japan. Iwe ina igina raigin keer me ee pwe rennai noa weri samwon we samwonn Jaspan nge weri pwugos samwon we woai Japan. Iwe saapw yoanongonuwam samwon naan minna reweri pwe arruwrhaiun armas rhag. Ina renoa giunei nge ra igin mesaig ren.

Iwe re itto no agini ruwou week nge ranoa ittinong. Ra noa teota woai sigogi, raigin keer nge re mesag nge. Mani iga aise fasiun eori woan waaka e iyannoa weinang. Iwe ennaan ina amam noa tapwei. Yok, arr noa tapwei iwe raigin keer. Nge re mesaig. Iwe apwigipwigi ee rese giunei mwo nge reitto no noa woan Guam. Raiura repwen siuguntiw pwe rano woan Guam. Iwe raito nono e, ew rhag pwong. Neyoatsor rhag nge rhoan waa we ra tapwei nong Yap. Ranoa ittinong Yap, ranoa itto samwon. Samwon kewe samwonn am, me. Raito atiwari raigin itto keer nganir, feori mongo. Ra itto agupwunar rhoan waa we. Aitto waa we warr, a pwigirta. Itta ren ew fanuw nge re agupwunar nge re keer nganir pwe aigin mwamwai tiper pwe re atoriwou waa we enoa sangi noan Micronesia.

Iwe raigin keer ren. Iwe ra noanoa ee, noa ren fanuw we reteo sangi. Iwe renoa itto, arr samwon a iura pwe igina nge sipwe amoanota mwongo naitu, sipwe feori apwapwar rhoa kena wur, epwe ew week. Apwapwar rhoa kewe me woan Satawal. Iwe ra feorita, ra nni sino, nni gonag, neseet ig. Pwan yor rhoaka ra anganir repwe noa poupogto wong. Raigin pwapwa wonigat me mwan me rhoapwut. Iwe irr rafangwou pisigit. Fangwou pisigit nge fangwou satin. Fangwou supwa. Raitto pwai. Itto pwai nge irr rhoan wa we, rhoan Chechemeni, iwe ra igin keer. Pwe ra keer nganir naitu me re pwuguseer me rhoan fanuwer Satawal. Iwe irr rapwan keer nganir. Iwe ra itto wur, rhoapwut re ittinong wur wur ee, nge retowou nge mwan. Re towou nge wonigat. Iwe nge eitining ew. Aiwe minwe arr wurwur ee pwong. Arr rhag, sarnoa masta rhag neyoatsor renoa rhag koorh nge epwu sawi nge re mwet sefaniti. Anoanoa ee, tori minwe ew week, iwe nge renoa annugnoa. Iwe ra, ei, aiwe nepan apwapwa pwe agach tipwarh nge ete pwan igin seniugnoa arh apwapwa. Iwe ina minwe raito iugunoa. Mwamwai noa arr serag pwe iwe ra toto pwai ren fanuw we fanuwer iwe, ina amoan.

#3 SONG BY IKIRHEP: ABOUT RIGHTING A CAPSIZED CANOE

(Iwe ipwen ani minnen nge ie regan iura pwe ew wur. Wur en nge regan iura pwe wurun pwang. Egan igin mesaig wurun pwang, pwangin waa iga egai noa rhap me nemetaw. Ie eiura):

Gaifai sangaw agini, tarimani fanuwomam.
Amaita remangi etai rhow rer.
Garetani gagiegii, me tottoroni atton.
Mwakin waa pagun mwoniuw, pwunnun ira iteit.
Sarmin noani gepuang, tipweyag esa tipweii.
Pwe eniu mesanipwang epwe noa gasurosur.

Ewon merhen goisun, emesa are efin.
Gatefa tanepwu, me noanni perhannim.
Sa noago iyate panuw, geoiun mwaniani wenifanuw.
Pwene egatipopwut, egaiuw mwanier pwe resa rhu me kin soapane gaiteit.
Atten peigi efang.
Pwe mani re kii nong, porowunu pani ewoau noani feroamwu moasow
gosagengaw yagini, arr wuwenietog.
Pwe esa goauteres, emaripirip megan, woamw gen ningeraw.
Gen mwanni giyoan, nge girh fasigenoag.
Safenaiuw mwanier taremanni winimetaw pwe tai Gapinimegoan pwe metewani
woan.
Mwai choa seig rhag.
Pwe imwu farri moaton, mwoagurhu goasiut roorh.

(Iwe ie ipwen apesa ren minne wewen minne pwe eiura pwe)

Gaimin me tanni gerhaw me wenigakun pwunapei.

(Ie minnei, ie iseien wewe ren, minne)

Gaimin me tanni gerhaw me wenigakun pwunapei.
Gaimin me sangi moanow sew gepani getaf.

(Ina eiura pwe reno ngera sang mwoanmwon agini rhag. Ren mwan we naiur
pwe sapw min pwe wonigat. Ina ra aita ngani pwe ata ew appan asaf. Ina e
iura)

Sew gepani getaf.
Nge esa wichi gemwar peyow pwe arhigemam.

(Yok, iwe ie eiura me igan pwe)

Egachumwo sariburh gosa mali go anim.

(Iwe ina aita me igei pwe. Iwe egach mo iga en sariburh, iwe nge ina a wewe
rhag me iga ata a mwan. Ina aneman. Ina egangani pwe ewei ata a mwan. Ina
atmwu refeori pwaiun, pwe enoa rhap waa naan nge sapw waan, pwe waan
erhai mwan. Iwe nge ese gunei noa feoriun minne epwe feori ngani waa we, nge
a arap worh. Ina faan minmwu re apwungu pwaiun ren pwe iga re niuguw noa
atewe pweta ese gugkune pwang. Iwe nge atewe iwe eigin gugkune. Nge re
igiwe ina sapw warr waa we ren fita me noa ne metaw, are ren rhoan wut we,
epwe noa itto pwe epwe itto tapw, esoapw angta igine rhoan wut we rese min.
Ina minne ra feori minei ren pwe iga ra noa igini ata meet. Ra noa igin ata fitei
noa atewe pwe ranoa igin ngon ren pwe iga emwitig nge ina a aiuw pwangin waa
we. Ina re apeopeo woan waa tettemoag ka wamam. Pwe ina yoanongonuwan
apagnoan temoagon waa nge ina atewe anoa aiuw pwangin. Pwe ese pwang
ngani wonowe. Iwe eito rhap noa nge a manianiun minn epwen pwigita weni
worh. Pwe yoanongonuwan ata ie tapen ie enoa ngiusri woan yeotiw, iwe nge
worh e eno farh, nge sia pass ngani pwe yang a wugi ngani girh. Iwe ina minna
aten, sipwe iura aigin pwanoa yang mwamwaiun ren pwang ren pwe iga mwan
naan sipwe iura mani ren an kaiu nge ese gunei.

Iwe ina iy epwegi rhag, iwe ina a aiuw pwangin waa we, pwata waa we esoar saat noan. Iwe rhag nge eganganir pwe repwene menata waa we warr iwe. Aiu we arr re awei ngani aiun waa mannew ie reiura pwe aiun Yap. Re seigi rhag. Pwe wonowe e anganir rhag, pwe, aw min pwe, essan worh. Iwe e rheen menata rhag iuw we arr, fiti ngani rhag merhmerh we nge re seigi rhag me assa iwe serai rheogiuw noa iwe ra waiwai. Iwe nge aiu we iwe eno faan inoan pwe sipwe iura pwe eno assan waa we pwe ese to gacheta pwe ra pekkan, iwe atewe eganganir pwe essan worh. Nge repwe mwetekai mwo pwe repwe ani noa minwe. Iwe re tonoa, tosangi worh we, pwe ra merwou ne metaw, nge iwe ranoa nutiw me ee, pwe renaan aiuw aiu we. Iwe enoa moan nge reitinong, ina reitinong apesa iwe nge mwan we seman aten aigin keer. Pwe iga ra apesa noa woan fanuw. Pwe ese pwang ngani mwan we, nge ie ew min yoasong me remam. Pwe ina igine ese pwang ngani mwannaan iwe nge ina atenaan a apesa, yok ina atenaan afeori ina ra apesa iwe nge raigin keer agini rhoaka perhangian me manna seman me iwe pwan ina rhag wusun minika kepesai ne metaw kaan. Pwe ainoa nge ese wen ngani erhai nge erhai aiura, ina nge ina manna egunei. Iwe ina minna raiura pwe iy atewe ina a iura pwe)

Gatefa tanipuw me noani perha nim.

(Pwe eiura pwe saniti firhi. Atefa ie, ata repwe igin agachu pwe ete pin sanwe. Ina eiura pwe, opwe igin atefa. Pwan feiei rhag me minne si iura pwe, opwe igin ametefa. Ametefa firhi puwai sanna pwe ete min. Ina aiura pwe)

Atefa tanepuw me noani perhanin sa noag ia tipeir, mwanian wenifanuw.

(Ina epwene noa ia. Tiper re weni fanuw ina re iura pwe atenaan esoap mwen ngani minna pwe ina mwan naan. Nge meta emiin ren. Iwe ra moaton arr woritiw. Renoa itiw waa, ina nge waa we anoa iy. Pwe a serag wou ne metaw. Iwe ina ra, yek ngeta waa kewe imu ra sefan. Renoa itto. Ai sefan pwe ainnaan amwatiw rhag nge waa we anoa. Nge ai min pwe igiwe pweta epwen pasta weni worh. Iwe ina igiwe sipwe iura pwe enoa yonoa wununun atewe me ee, iwe ra itinong apesa. Wonowe seman aigin keer agini. Re pwugsan me pwii seman, pwini inan. Ra igin keer agini atewe pwe igiwe atewe iwe esan yaya mwo mengag, pwe remam egan pwigi pwigi ee, regan itiwou wei tin nge ina renaan gan mengag igine enoa itto igina regan itiwou eretin. Iwe nge renaan yaya mengag. Nge ai nono ee, aise i yaya. Iwe ina atenaan ina ese yaya mengag nge ina egunei pwang. Iwe ina enoa aiuwta pwangin waa na waan. Ina eiura)

Nge resa mwen surtiw me weni noamwoireg noamwoni gatigetig.

(Pwe ina ra mwen fatiw rhag. Iy eiura pwe surtiw. Iwe ina, fatiw. Pwe iga re fatiw wer me weni Lamotrek. Iwe ina eiura)

Weni noamwoireg noamwoni gatigetig pwe resa gafinir tag pwetiw me iurumenoag koanorh noani tewai.

(Ina ra iura pwe, irr re mwen atigetig, nge renoa fatiw wer nge ra noa ata finir wou rhag ina ata gan ira maw me remam. Ina raiura pwe. Goanorh me parengan ise gunei are ew fanuw. Ina reiura pwe goanorhu tewai. Mani re kianong porrow noan paiun atewe me noan tippan. Ina eiura)

Pwe mani re key nong porrowun paniewou noanni feroamwu moasow.

(Pwe ina ata ra feori atewe pwe a erhai mangin mamaw)

Noanni feroamwu moasow pwe gosag ngaw agini arr wuweni etog.

(Ina reiura pwe. Wa mena nong noan, noan wupoamw iwe nge wa song agini iga ra noa apesa to, ranoa uwenito ina, minne re apesa to. Ina ra angani pwe)

Emarippiripi megan, woam gen ningeraw, gen mwanni giyoan nge girh fassiginoag, sa fenaiuw manier tarimani wini metaw. Pwe tai gapinimegoan me metewani woan, maiu cha seig rhag.

(Ina aiura pwe, ina ese, sapw iy Apinmegoan, Apinmoan, e me iy metewan woan pwe epwe mwaiun rhag pwe repwe rhoa seig, noan metaw kena pwe iga mani metaw fargikit. Iwe ina ra ani ngani atewe pwe iga, e enanai an ammaan waa iwe etiwen mwen egius an pwang nge minnan egius rhag. Wonnan, mwanaan eiukura iy pwe sise rhoarhoa. Esoar rhoan arhoarhoan arh tipw. Nge atewe iy ina eiura, aw feorita rhag minna aw pwe ien ussumi ngani rhag. Iwe re feori rhag minwe an atewe iwe. Re menata rhag moannonoa waa we, esor meet rer. Iwe ina minmwu regan igin ani igin repwe pwang armas iwe nge ra min. Feiei fengan rhag pwangin wut me pwangin ne seet, pwe regan igin mesaig ta ren pwe iga egan mang nganir minne. Iwe ra igin keer ta saw pwang. Iwe ina, ina nepan minmwu wurur sawpwang imwu ipwan gunei.

END OF TAPE 8

(Note: on this tape there are several interjections and questions by the person who was listening and doing the taping. Those questions and the speaker's answers have not been set down here as they are irrelevant to the story and were only for the understanding of the person who was listening.)

SIDE A

#1 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ngang Ikirhep minnen ie ipwen ani nong ew wur. Wurun erhai panuw. Iwe wur e ipwe aninong, sapw wurun me rer armas are wurun me ren rhoan nganean pwe sipegin urrun me ren manna pwin. Rhoapwut na pwin. Iwe a apwungu pwe iga panuw en iga a serag fetan iwe nge a pwapwa agini pwe iga agunei panuw. Pwe anongan worh nge eweri, anongan maan nge egunei. Iwe a pwan anongan fanuw, iwe nge epwan gunei. Iwe ina minne mane mwengean epwigi a feori wur en ren. Pwe anongan armas nge repwe gunei pwe mwan e mwengean, panuw ee iwe nge agunei anongan meta kena pwangpwangin fanuw. Iwe ie ipwen aninong minne wurun).

Neogneog waar panuw, sain me garhipwou pwe irr aniu goaburh. Repwe wo rhipw ttanwou, tonon iga nunnuganuw.

(Ie minne eiura pwe neogneog waar panuw, ina atona panuw naan e neogneog. Ina minna eiura pwe neogneoggun waar panuw.)

Sain me garhipwewou.

(Waa e waan nge e seoseo noa yeorrun fanuw. Minna wuttan nge eseoseonoa woai soapw na esoapw ina year. Iwe ina apwan iura pwe):

Pwe irr aniugoaburh.

(Nenipwan anianiun, panuw na)

Repwe wo rhipw ttanwou.

(Iwe ina iga, minna wo rhipw ttanowou nge regan iura pwe, rhipwan anan yereo. Ina itan ina rhipw iwe nge a ani noan pwai, iwe nge iei minne a moanganir noan eweer iwe ina raiura pwe):

Epwe wo rhipw ttanwou.

(Iwe ina aiura pwe)

Repwe wo rhipw ttanwou tononiuw ganiun ganiuw, tan uguniga teon Polow.

(Ina, ie a ngata noan min pwe aiura pwe. Tonon iga nunnnaan. Ina ew worh, ina itan. Ina eiura pwe nunnuganiuw nge ina nunnunaan ina itan, iwe nge pwan ew nge repwan ganiura Urauran. Ina ina yoaton me woai Souk ina a yoa noa woan, ina regan iura pwe worh. Iwe ina aiura pwe):

Tan uguniga toni Polow.

(Iwe ina a tan Uguniga woan Polowat. Iwe ina minna eiura, tan uguniga toni Polow. Ina e tan ugunigata woan Polowat.)

Tononiuw ganiun ganiuw.

(Iwe, iwe ia moanon apesa.)

Tan uguniga toni Polow.

(Iwe nge a tonon iuga woai Rhuwat. Ina pwan ew worh. Ina apwai noa ngani, ew worh me fa efangin Polowat. Nge apwan iura pwe):

Tonon iuga woan Rhuwat. Esa tan woani Magur.

(Iwe ina aitta, pwe a itta fai tan ugunig. Woan Magur).

Wosa tan woani Magur, opwene tai tumur wou, apin aiur gaitapin.

(Iwe ina a tai tumur. Apin aiur gaitapin ina, soapwon Unoun. Soapwon Unoun me eyeor ina regan iura apinaiur. Iwe ina aiura pwe):

Opwene tai tumur wou.

(In apwan itta faan tai tumur)

Opwene tai tumur wou wonoa rhungi manni essan.

(Manni essan, ina amam aiura pwe manni essan pwe eno me peigtaan. Ata ew fanuw eno me faan iwe nge ina re gan iura essan, iwe soapwtaan).

Wonoa rhungi manni essan pwe tag gaffiauou armun manni essan, iugutoanum esoapw.

(Armun ina ar. Nge ina eiura tag gaffiau wou, Tag, rhurhai tag ina re fiyow. Re fiyou woan ewer. Re fiyow wei saat. Rese fiyow faan innon pwe reita fiyou wei saat).

Pwe tag gaffiau wou, ugutoanum esoapw.

(Iwe ina ugutoanum naan ina erhai sug. Ina reiura pwe ugutoanum esoapw pwe, erhai maan, ata sipwe iura pwe eanew iunan. Emarhierhii iunan, ese ffeo, pwe emarhierhi ina regan iura iug iwe nge ina sug. Iug me rer re peigita nge ammam aiura sug.)

Iug toanum esoapw. Wo pwigi yoa na ittam wo arhengan yoa tagias.

(Ien, yoai serag. Ina reiura pwe opwe pwigi yoa na woiseni ittam iwe nge wo arheingani yoa na etagias).

Wo pwigi yoa na ittam wo arhengan yoa tageas wogarherhe noamwoi Rhuk.

(Igei, nge aitinong woai Rhuk. Iwe iei minne urrun panuw we, ie iei minne aigun pwe enoa Rhuk iwe nge a iugtiw me ee).

#2 STORY BY IKIRHEP

(Ipwene fiyongei mane regan iura pwe eateow ngani gimam panuw, woan fanuw ka fanuwa mam. Sipwe iura pwe noan saati amam. Ie aise wawa stima pwe ai wawa rhag waa serag. Waa ka waa serag ie ami awpwan gunei pwe yor teman. Iwe nge esoar wamam tapen waa komwu wami, stima kena. Iwe ie ipwene fiyongii nong pwe):

Iy wonowe erhapii to panuw ina itan nge Panuwnap. Iwe anono, nono, wonowe a ito punuwani niewe. Niewe punuwan a nainai woan. Nainai woan, naini ru rhai. Naini rhurhai mwan rhoaka sipwe iura pwe repwa nganigirh pwe reno weni fanuw. Iwe nge na ainirhaiun, esoano pwe wonowe eno ne metaw. Iwe esupwutiw rhag iy nge a, eneogneog rhag waa we, tapwei noa rhag anoa nonoa ne metaw. Iwe regan iura pwe anoa rhag moat woan ew mwoutan pii. Iwe nge itan manna etemoag, Rongnap. slwe as ittan wanna egit Rongrhig. Iwe itan wanna eigin gittiw Aniunwai. Iwe sipwe pwan nigitir noa mwo Rongrhig me Rongnap iwe sianoa ngani mwo ina erhai Aniunwai, ina ainirhaiur wonokka. Iwe Aniunwai, nipwan an wonowe Panuwnap ii apanuw nge wonowe eno ne wupw iwe nge wonokewe rurhai iwe ra tettemoag pwe wonowe a iapanuwar. Iwe nge wonowe, a gugkunei. Agiugkune me ne wupw. Apwigi pwigi e menaw noa niewe pwunuwan. Menaw noa niewe pwunuwan, iwe nge wonokewe me rurhai ra panuw. Wonowe Rongnap me Rongrhig.

Iwe sipwen sefaan nganir Rongnap me Rongrhig. Wonokewe repwegi rhag fanfan waar waa. Fanfan waar waa, ra itto minfengan, nonno fengan. Wonowe Rongnap ese iapwerh erhai igg pwe annan wonowe semer, iwe Panuwnap. Iwe nge wonowe egitgit iwe itan Rongrhig, ese nu pwe nigitan anan mwo nge engoanoa pwe anan wonowe. Wonowe semer iwe Panuwnap. Iwe repwe noa ne seet nge e apwerhino a erhai pwe anan wonowe. Iwe wonowe Panuwnap a pipir wonokewe, wonowe egitgit iwe itan Rongrhig ina minwe sipwe iura pwe a

gunei pwe wonowe e amwena. Wonwe egitigit iwe itan Rongrhig. Iwe ina sipwe iura pwe ina faan mani itikewe an wonowe, iwe e aiteita woar wonokewe naiun pwe, erhai Rongnap nge erhai Rongrhig. Pwe iwe eaita ngani wonowe Rongnap, pwe itan Rongnap, pwe masnepan rhag minikewe apanuw kewe ann me pwangpwangii serag, safei. Sipwe iura masnepan noa rhag. Ie ammam aiura gan masnepan noa rhag minne enganei wonowe pwe rongoan. Iwe nge wonowe Rongrhig, ina faan miniwe pwan itan iwe Rongrhig, minne, minikka egitgiit. Safei ka egitgiit nge engannei wonowe.

Iwe a anongan rongoan wonwe, wonowe Panuwnap anongan nge ewunus ngani wonowe egitgiit iwe itan Rongrhig. Nge wonowe itan Rongnap ese gugkune. Ese giugkune gaggapii sapii. Ese giunei itan akarhai maan. Ese giunei safei rhu. Anongai safei ka ann wonowe semer. Ese giugkune pinin wai. Ese giugkune minne, ese giunei manwe mwengean wonowe Panuwnap. Pwe ina manwe mwengean Panuwnap nge ina itan Nigafas. Ina wonowe egitgiit egiunei, iwe Rongrhig. Iwe nge Panuwnap (this is probably Rongnap in the story not Panuwnap) ese pwan giunei kepesai niewe. Pwe iga wonowe Panuwnap ese angani pwe esong woan pwe iga e tumwun annew ngani pwe ese ngenga nei anan. Iwe ina wonokewe raitto fena waa we warr, ese mwen ngani wonowe Rongnap. Pwe iga ese mwen ngani pwe meta?

Igiwe ese giunei minikewe fenaiun minikewe arr ikiwe re feofeori. Pwe wonowe epwe tingoar mai, iwe wonowe a feori, ie regan iura pwe, min tariagin an mai. Sigai teoteo niu siagan ngoanong rhapin mai, are emwoaichi noa sia teoteo niu. Sia ngoanong ruou me ren minne rhapin, sia ngoanong ruou me ren minna merhen, igine aitiw pwe sia feori pwe waa. Iwe ina minwe wonowe, ese gugkune minikewe. Iwe wonowe Rongrhig minwe, reitto amwoaicha efoarh nge ese tak pwe afar ngiunoan pwonoan. Iwe wonowe Rongrhig a, woffitei ngani mai ka arh? Pwun ka arh, mai komwu sinoa memmena pwe arh pwun? Ifitei ngani nge inoa amaicha. Iwe nge meta rhag sia iarhigerhig ren ngeata efar pwigipwigi e aegius rhag pwe afar mennan epwene maich nge sia siu pwe a pwong. Pwe re amaich rhag me fissuw konok ne yoatsor a noanoa e sipegin wonou noa konok, ne yoatofaf. Iwe nge a egius rhag minwe e amwarhiu pwun we arr, pwe epwene moaich noa.

Iwe ra ei sa siu neyoatsor sia nan itto amaicha noa. Repwennoa itto wonokewe, afar igin pwo noa me mwan igiwe. Iwe nge wonowe, Rongrhig a woffitei minne arh rewe?

Ifitei nge i amaich wonna.

Pwe wonowe akoi soar tip ngiurh. Wonowe Rongnap. Iwe wonowe epwigi rhag siu sangi wonowe. Wonowe Rongrhig. Iwe wonowe Rongrhig a noa. Iwe a mwet ngani efoarh mai kewe arr. Wonowe a, amwanienia mai we, pwe iwe Panunap a ngani minwe kepesan minwe. Iwe wonowe a mwet ngani mai we, a ma en ma en, en main nigapan are en main nigoachaw? Iwe mai we anoa kepas wou pwe aiura pwe, ngang main nigoachaw. Iwe wonowe a siu sangi. A pwai noa ren efoarh. Iwe nge wonowe apwan kepas ngani mai we pwe apwan. Ma en ma en, en main nigoachaw are en main nigapan. Ngang main nigapan. Iwe rhag nge wonowe eito poarhoa, pwe a amaicha mai we an. Amaicha, amaicha, etiupwnoa anet we nge emaichinoa ma we an wonowe nge wonowe enoa. Anoa

ferhii fau niu. A ito ngatiw ruou minwe rhapin, iwe nge ruou minwe merhen. Iwe epwegi rhag wonowe ngatiw rhag soapan we an faan mai we, nge enoa. Asiunoa wonowe, siutiw neimw. Meta wo? Mwanian wonowe Panuwnap. Meta wo Rongrhig, meta wa yoat pwong reen? Meta wo, isoap yoatopwong ren mwan e ai ie, aia arhigan, ainoa amaicha amaicha e siusangi pwe aipwene itta neyoatosor pwe epwe ne maich. Ainoa itta afar igin temoag noa me mwan igiwe. Efitei an temoag noa? Are e pwopwonoa iyoita minikewe tipatipan, iwe esoar minne emintiw, pwe feiei me ata aise amaicha mai we. Tipatip kewe ewon apwan itta parh noa woan mai we. Nge meta ose suweni ren? Ngata a sipegin fatapw sangiai.

Iwe ie ngang minne ia suwenii iga a susangiai, pwe eniufoarh mai na ai gopii pwe wamam. Rannin kewe ai nenoa, ai ina rhag ussumam. Iwe ie a siusangiai, ngang ia amena efoarh. Ina ia siusangi pwe ia sipegin poagu. A maich noa iy mai na amw? A maich noa. Iwe nge amw sine, enoo ia? Ina ingoanong rhag faan. Sapw sine pwe soapan. Issan pwoupwog mwo sine pwe inaan amaich rhag nge. Iwe ina, emwamwai, imwu nesorei nge wa wugoon itta emwari. Iwe wonowe enoa itta, a wasagnoa niugun minwe, pwun we an. Iwe wonowe aitta gan amwamwau fetanei ununun. Wonowe aitta soapan mwai rhag.

Pwigipwigi e euwen anet nge wonowe enoa ferhi tariag we an nge eitto ngatiw. Wonowe enoa giutgiut anan e nge enoa itto, aitto engang engang, pwigin rhag sine kewe an nge engoanong faan mai we. Pwan teogi rhag an tariag ngoanong. Nge wonowe esa rhianino Rongrhig, pwe a iy rhag. Iwe wonowe enaan mwet sangi rhag mai we nge re rhimwta aniu kewe, pwe raitta, wonokan aw masta. Sipwen fouta wo Seonang? Pwe wonowe Seonang aitta, awne masta sipwne engang. Aw pipii. Ifa an sine me soapan. Ata ikeomwun. Iwe aw noa, meta awua moat ngani nge aw sipwene engang. Ne pwong iwe nge foakon engang. Ra iwe minwe arr eorh engetani, engetani waawe pwigipwigi ee, wonowe enoa itta, a moanno noa waa we. Iwe nge a koaupw minikewe pachiun.

Iwe wonowe a itta rhag ata eorh memena fetanei ununun neperesan waawe waan. A pwigipwigi e pwai teogi rhag pwan fafai miniwe, pwan ngoanong, pwe iwe apwan engang, engang pwan pwong nge wonowe apwai siutiw. Wonowe ina agai siu rhag me woan fau, fau konok neatofaf, iwe rhag nge wonowe agai siu. Iwe mwirin rhag pwe e siunoa nge aniu kewe reita engang. Apwigi pwigi e wonowe enoa itta amoan waawe. Iwe nge a angani, a woneen, Panuwnap yok, Rongnap. Mee? Ogunei pwe opwene noa sowpwuges to rhoanuwarh. Rhoanuwami ren me? Nge re moat aron wonowe semer. Are ren minwe arh. Nge wonowe Panuwnap a, meta wo Rongnap, ogaineo pwe ose rhiani Rongrhig? Pwe m, eet, irhiani. Ngata ina nge imwu Rongrhig eiura pwe opwe noa sowpwuges rhoan pwoupwogun mai na ami, rhoan ururun pwunnu na ami nge en woura pwe, pwe repwen iuru pwe aifa moannon. Yoa ise noa no pwe iga ametag noa rhimwei, iwe ia itiw wanna ngang. Iwe, ngata imwu eiura pwe opwene noa sowpwuges pwe wanna emesag. Iwe wa noa eorh ffai fetan rhoanuwoam ren e.

(Ew kepas ie sowpwuges, minne iukura sowpwuges nge minne sinoa feffai rhoanuwarh. Iwe mani kepesan igiwe. Ie akoy soar chechoaw noa egius igina, nge far ina rhag kepas e regan ani pwe reiura pwe. Sipwe pwang are ina sipwe pwigi ew ira choaw iwe nge ra iura sipwe sowpwuges rhoanuwarh. Ren aiufar me iurrur me).

Iwe epwigi rhag wonowe mwetta. Enoa mwetta, eita riu woan waa we. A, inounmwai toamw Rongrhig. Ra nge meta aw sia mwet fat ta ren wo, nge Rongrhig eiura sipwe pwoupwog ta amwar. Nge iy, amwaren meet? Epwe noa amwar meta? Unman niu are meta. Wumwi niu? Ra yaapw, ata ina minmwu egangani gimam. Ra mwet fatta nge wonokewe akamwou rhoan fanuw we ra angani wonowe Rongrhig. Ra pwoupwog ta amwar kewe. Wonowe eita fan ngani, a inounmwaitaan. Afitei waa a eita rhag fena me nein wanwan. Iwe pwigitiw waawe. Wonowe anoa ren wonowe semer pwe a angani pwe epwe toatoa tiw an saan. Toatoa to amam saan, imu amam saan minmwu aia mwarh ngani. Iwe, wonowe Panuwnap a toafi toafi saan we emoanno noa nge epwegi rhag a nganei iy wonowe Rongnap. A, Rongnap, ei. Itto pwigi minikewe pisagin waawe woam. Iwe wonowe anoa itto. Ie, amw wairhe ie. Amw wairhen wamwu woam. Pwe iwe re eatupwu wonowe pwe repwe ne noa tiw giyoa. Renoa tiwei iy giyoa we pungtiw wonowe. Pungtiw pwe esoar ngas ngas, nge iy epwegi nii gachiw noa. Iwe ina minwe wonowe a ngannei wairhe we pwe a iamwanienia. Efangani minwe pisagin waawe. Nge ei amwanienia. Am wairhe ie. Mennan igiwe wo rhetiw pwe woiw pipi armas. Iwe, amw anap ie, igiwe oanepanoa maai Rongrhig. Pwe engas ngas nge en opwigi wa anepanoa pwe wa nii noa.

Iwe wonowe apwan, pwan itto pwigi ie. Amw iurur, igiwe amw ururun Rongrhig igiwe wa iuru wou. Iwe epwan ngannei nge apwan pwigi efoarh nge apwan. Pwan pwigi ie, saneen, amw sani so. Sani sosen waa mwu woam pwe sosen Rongrhig igiwe wanoa itiwou soni noa faan fai. Iwe a, iwe wanoa rhag nii noa pwimw, ose gugkune pwipwi pwe wanoa rhag nii noa pwimw siusangi. Iwe wopwen fitei? Iwe wonowe a pwurh fetan pwe igine wonowe egunei me e, nge ina wonowe ese angani. Iwe wonowe Panuwnap a yoaparhag wonowe Rongrhig noan fangin imwe imwan. A pwigipwigi nge wonowe a neogneog pwe epwen wai. A feori ew nachin imw me weitam.

(Imw naan, regan iura pamwoaro. Ittan pamwoaro)

Ina, ina minna nenien manwe pwir ina repwen ngatta woan. Iwe wonowe erhen mwetteto rhag mweteri tam we teota woan minwe nenien iwe aitta no e. Iwe ranoa noa e wonowe erhen pwigi rhag eaf niu pwe unuman nge aiura eis, aw nennoa mwo wo pwe ipwene noa mwo uweti gamitiw pwe ia pwerhikar nge ipwe noa mwo tuttu. Wonowe iwe esoagpennoa, esoagpennoa rhag nge enoa pwunoa woan pii.

Iwe anoa nonoa woan pii we. Iwe wonowe egingin an pai nge esegunei pwan ginginin pai. Pwe egan gingin an pai nge earhei noa eoreor. Pwe ginginin ai pai ina mwanna Aniunwai. Iwe wonowe Rongrhig iwe epwe gingin an pai, pwigi erhiug mongo. Rhugun mongo, ei, arhei noa ginginin amw pai ina mwanna Aniunwai. Opwen fakon itto awene chera ai rhiun waa e wai. Fakon itto rhag amwamwau ai nunnuwan. Iwe wonowe epwen pwigi enoa ew ginginin an pai nge rogi umwun niu mwun wo. Imwu eigin tounap woan pwe opwe arhei noa pwe wisan, arh ginginin pai. Nge ese iakefat nganir rhoawe. Iwe wonowe a annew netipan woan wonowe semer. Iwe nge epwe fitei iga sipwe iura pwe ese faiyow wonowe semer pwe ese giuw sorhigii, ina igiwe nge regan iura giu sorhig. Pwe egius anan mongo iwe nge epwe ngannei wonowe. Ese wei wonowe Rongrhig iwe, egius anan mongo nge engannei wonowe Panuwnap.

(Iwe ina minna reiura giu sorhig ina)

Egius minne eangita nge epwan nganei Panuwnap pwan egius pwe anan. Iwe ra, repwe noa saai, wonowe rhag. Wonowe rhag minne ata sipwe iura pwe epwipwigi eorh ununun ar sai nge wonowe efargit eapwuta pwe repwe rhurh rhu woan warr. Iwe renoa imwoi fesang woan warr, wonowe anoa. Wonowe etemoag. Ipwenenoa wai. Iwe anoa waawe. Noa waawe noa afto niwe mwengean wonowe, niewe Nigafas. Arpato waa mwu woam mwanna Rongnap pwe ipwe aseowai mwo woan teman waa mwu woam. Osoap itto igina faiunu mesoam nipag paiun man seor an teor. Man in faat rhag wei sat. Man no faat rhag wei sat. Ata opwe itto fouta? Yok onoa en. Iwe enoa wonowe. Apwigipwigi e noa peita iy pwuna we, a, arepato pwe ipwe touw ew tarin pwuna en pwe arh pai pwe ie esa yor no arh pai. Iwe a...

END OF SIDE A. STORY CONTINUES ON TAPE 9, SIDE B

SIDE B. CONTINUATION OF #2 STORY BY IKIRHEP

...arepa ngani pwuna we re se to ngani mwo nge enurnoa pwuna we meta wo, nge meta rhag? Nurnoa nge enoa pwata me mwirir. Ra garh, garh ngani repwan itto pwai nurnoa rhag pwuna we noa pwata me mwir nge repwan garh. Noa ngani ese yo nganir rhag nge wonowe aiura pwe, aw siusangi mwo faiun mesan ina min imwu ese yo nganigirh. Iwe moat mwai noa rhoan waawe pwe ragan iyoatoton sefan. Are egan yo nganigirh minnaan, iwe sapw ina sipwe igin miin, sipwene igin maat pwe sipwene igin mongo. Arr rhag soaptiw minikewe mwanier nge e na to niu we. Ra ei, anna fanuw. Ei noa noa e, wonokewe raiura. Sapw fanuw miniwe, efoarh niu. Wonowe a, eis, arepa ngani. Arepangani pwe ipwe touw mwo pwe imwu aigin auwm tapetiwi niuna nge eorh sipwe noa mwo touw pwe sipwe noa teoteo unumarh me woan.

Iwe wonokewe ra pwan awena ngani niu we. Noa noa e touw punguw ngani. Ese enn noa itta me mwir. Rapwan serag ngani, garh. Garh rapwan sefan ngani pwuna (this should be niu, not pwuna) we me mwirir. Iwe nge re touw punguw ngani ese pwan enn. Itiw noa pwata me pwan mwirir. Iwe nge wonokewe repwan garh ngani. Garh ngani, enurtiw rhag minwe, aw arhei noa. Ew mwo neir pwuna we me niu we nge ese yo nganir. Wonokewe ra eorh noa. Noa noa e, nata iy fanuw we reiura pwe fanuwan Wung. Ei, awne itiwou. Manwe, Wung, awne magwou ami peipein netoaroni ma, ami faun gun nge ami peipein min paarhighigin apepei komwun. Awne magin itiwou saunig pwe aw sipwe giunei are girh are iy. Manekewe ramagin itiwou. Gan itto e waawe parngir noa. Inounmwauwer seogun faun gun komwun, afitei mwo menan iuwowon ma iei.

(luwoiwon ma sipwe iura pwe eno ew soiyon sarrer apepei are meta nge ina regan iura pwe uwowon ma).

Iwe renoa itinong peipei kewe nge re itinong ren aniu we. Ew girh, esoar mwo ata pwan pwoupwogun minnei pwe pwan girh rhag. Rhen itinong rhag nge worhoarh girh pwe repwene maa. Iwe itinong. Itinong rhag nge arhei ngani erhai arr feotag rhoan waa we wan. Fotagini girh. Wonowe epwen tupwnoa woan iy mweyan we pwe a gan igin ausousata. Aw pwu rhag san we arr mena ngani nge re anuru noa. Anurunoa rhag nge wonokewe re mwetenong. Mwetnong pwe re itinong nowut nge ra ei, awsoapw gan moat mwo. Sipwap gan itto nge awne farag mwo pwe aw sipwene noa tuttu. Atupwu nganir rhaniun arhoaw rhoaw we wo. Iwe wonowe erhai rhoan fanuw we a umwur. Iwe wonowe anoa mwanieniitiw. Wone teo en mwean mwun wonoa teoagini noa waa na. Opwe noa amwoisiutiw me ne metaw opwe noa feirei noa. Iwe, mwean we a teoaginoa waa we noa amwousu noa minwe noa feirei noa waa we. Nge irr iwe reita. Aw fannong noan rhan mwun. Wonokewe ra fannong. Iwe awgunei pwe imwu re feffanigat nong noan. Esoar ne etiutiuti, noan minna.

Iwe repwene noa fannong noan iwe, reweri mwo nge topon. Fai me merhoar. Aw tonong, aw pwe gan itinong mwo tiuti noa. Wonokewe arr rhag, erhai rhag me eiuta rhag nge egof. Etonong noan rhan we. Tornong noan rhan we, erhai epwen pwata rhag nge eainesiumw ngani wen peigin pwe epwen maiurnoa. Awne itto pwe awsipwene itiw pwe aw pwene gai noa maiur noa newut. Pwe aw pwe fitei ami maiur ne rhan Umwurtiw nge irr iwe ra mwet nigoasium pwe ra

ninnigoasum fengan ren chaun meser. Iwe itiw newut, wonnoa rhag nge enoa ngingitiw Wung we. Itiw rhag nge eitiw worher noa rhoakewe.

Ra nono e enuw meram. Ese war waa we. Ei, feori ai pai mwanna Panuwnap. Pwe mee? Ipwene noa giuta wa we wan Rongnap pwe ie ese war, mwanian wonowe Rongrhig. Iwe a otenoa giutta nge epwene noa maa noa. Nge esongta iy niewe pwunuwan. Meta epwenoa maa noa ren? Nge ren me. Iwe nge niewe a songta pwe aiura pwe. Opwe naini erhai nge osoap naini erehai? Pwe meet, ipwe nainir me ruwrhai, nge ina minwe iga nganir pwe repwe kapwung minika arr nge repwe iseni tipeer ren. Saapw iei, fitian sonap. Epwene min rhag me epwene siu, pwe a choaw mesan. Aipwenaan kepas mwai rhag nge apwan iura pwe epwene siu pwe a choaw mesan. E choaw mesan igina a maa? Ese menaw en wonne. Opwene eorh noa nge ina ese menaw. Wa mangii rhag amw safei. Wonowe a, yoa wo. Nge wa mangii rhag manwe inoamw igomwunnu. Pwe imwu itiwou we an nge enoa apeitiw. Iwe meta esoapw gan ina usiun ren? Niewe a, Panuwnap meta, efitiug nge wonowe ese fitiai. Epwene fitiai ngang pwe ngang ifoiuta? Ngang ne ise kepas nganir me, ise agugkuner mini ka ai me. Nge taina nge woneen egugkune. Eorh iga woapwungu ngani, nge iy woyoapa sangi. Ise koap pwe efeiei rhag, nge iga epwene minitiw rhag pwe aipwenaan apesa rhag ew min, yok, iwe awuwa gan iapesa mwo pwe min, ipwe ne noa mwo pwe aigin choaw mesai. Iwe nge ien ese choaw mesan?

Niewe a sang, pwe aiura pwe a gunei pwe ina aeorh apesa pwe a maa wonaan. Iwe wonowe iururtiw rhag iy eaiut rhag nge yoa noa. Itiwou itiwou e nge ra iwe nge meta minne eno weni mwarh wo wonokaan? Iwe wonowe a aw pipigachiuw. Iwe nge awuwa mangii gachiuw pwe are igine manwe inai, anongami noa awpwe sap noa assa, niugiun eppep. Esoar erhai ne epwe sapta iga, newoni yang. Iwe manwe inai minwe. Aw sap sangi, aw sap noa ne eppep. Wonowe efirhi wou mwen we an. A, itto teota me weitam ne. Niewe a, waiwai mwo en imwu opwe mwarh nganiai. Wogan giunei pwe ngang mani ngaw nge opwan gan itto mwo apowto, ina epwene pwan pwongitiug. Teota, minne iukurouroi, inoa nge ne pwong, nepwong. Inoa nge e rhuwei raan, iwe erhuwei raan. En opwe teota opwe itta siugi rhiug ka anoamw ikka ia fasiun menatiw. Lunumi niu ka iunumoamw. Iwe niewe anoa soagopen ta. Wonowe aitto ngatngat ngani nge e siusiu tiw mwongo kewe pwe niewe aitto mwongo. Aitto amwongo manwe inan, pwe man goop paiun minwe. Fasiun ina usiun ununun. Iwe wonowe a eorh itto amwongow amwongo e enoa moan nge niewe aiura, iwe opwe ne noa nge ina rhag mesan woam. Iwe wa mangi pwe opwe serrani minmwu amw rei saan, efoarh pwuruwoag kena. Ina minmwu opwe tottow ngani. Imwu opwe serag sangiai rhag nge wafasiun saimi ew. Ina minmwu opwe ttow pwoarei ngani pwuna na. Iwe atti rhag ew nge wa mangii pwe epwe egius mwo egius mwo nge aw soapw ngatiw igine auwa moanoon mwongo. Arhei noa, pwe iwe nge ina opwe toaroprop. Epwe weriug nang. Iwe nge wanoa rei niu naan, pwan touw, pwan menato, seoguseogu anongan e wii rhoon. Wii ta woan waa mwu woamw. Wa anganir pwe repwe mwongo mwongo e aw moanno rhag iun rhag niu kena pwan arhei noa. Peipein mwo nge esoapw notiw weni waa.

Yoa.

Iwe woneno. Wonenoa wo nge wa mangii rhag. Iwe nge niewe aiura pwe, iwe nge wa mangi pwe ina opwe noa, ina opwen giuta noa waa we waan wonowe nge a maa. Ese menaw. Iwe nge wa mangii rhag mweyan naan pwe min opwe teotiw me woan waa na woamw, ina iy ina epwe. Opwe iura pwe osoapw, esoar

neir erhai rhoan waa na woamw ne epwe feotag, pwe en rhag. Iwe opwe feori noa ata minna, saan na opwe pwiginoa, iwe nge opwe iura yaapw. Aw arhei teo pwan ew pwuruwoag. Pwenne opwe awpwu rhag minnaan mena ngani pwuruwoag na, nge opwigi rhag menatiw aron mweyan na. Rhiufaniuw me aron mweyan ne naan, wa anganir repwe anniu wow min ew tig. Pwe pwanupwanun waa mwu woamw. Wa mangii mannaan pwe opwe rhuwen pwigi rhag asinengata. Pwe aw pwe moanoon pwaniuw waa na wami nge opwigi rhag wa pwiginong pwe opwene noa itinong atingii me ne pii. Osoapw teoagini ta noan wut na. Atingii rhag me ne pii wa ngoanoa. Aw noa itiw me tiutiu nge wonnaan arigitw erhai pwe epwe itiw pwigi. Nge wa mangii pwe afii rhoo mwuun osoapw amwagitiu.

Gotei, gotei, igine emenan epwe nna rhag fanuw na. Oaireoura rhag pwe epwene nna wa gotei gotei afii rhoo na arosatiw. Wa ien osei osei egach igine o attikka, attikka ikkaan minika menan.

Yoa.

Ina esoapw, epwe rhuwen gitgiit rhag fanuw na nge ina wonna epwene pwan noa arigir wow pwe repwene pwan itiwow sawniugiug.

Yoa nee.

Noa wa we, noa noa woan iy. Ikina rhag minikewe mani epwan negiuw ngani nge iga wonowe afasiun gunei me ren wonowe Rongnap (probably Panuwnap, not Rongnap).

Iwe a, wonowe a eiss. Menato saan mwu. Wonowe a feotita saan we pwe iwe afasiun saimi minwe. Wonowe a itiwou iunoa mwan. Apwigipwigi e, emenan pwe epwe tiupw noa minwe nge a iseni piunguw ngani, iwe noa nig mwarhmwarh noa. Feotagnitiw, ei aw yoansu ew tarin.

Iwe renoa rhag yoannusu ta ew taar. Eorh ina, nge ina esa pwangnganir no. Iwe ra eorh itta apwerhi minwe, ra mongo mongo, ei aw arhei noa. Waiwai rhag mwen we arr epwe ien nepan minwe tignai we e yoapatiw pwe anan. Ei aia moan. Iwe aw sa serag. Iwe rennaan waiwai rhag mwen we arr nge enoa tigipuonuw me arroy saat, eorh ese mwen.

Wonowe a, ei sipwene maa meta awse yoapatiw giniginin pwuna we? Aw giuta pwe sipwe arhei noa. Pwe imwu ina nge sipwe faiapwut reen. Ei, giuta nge wonowe a noa mwanieni nong. Egius ie iyoapatiw pwe anai.

Yok.

Mauwerh arhei noa. Arhei noa pwe ese feiei fengan me igine sipwe maa me igine ata wo aiseisa pwe anoamw. Ei arhei punguwnoa minwe. Iwe noa eorh, soar noa iy toapwwe. Anoa pua wou anet. Iwe manekewe rapwan ei, anna fanuw. Saapw fanuw wo. Nge meta rhag? Iunumarh niu. Aw arepangani girh pwe imwu ina niuwe re gangani girh pwe sipwe itto teogi pwe inumarh.

Wonowe apwan teogi itiwou iunoa nesoapwon waa. Ra asagini asagini, niu we epwan menan epwe minnoa. Nge wonowe a, mm. iseni punguw nong faan minne agan. Iwe nge wonowe a eis, aw seogiu rhag me woan waa e warh. Wiwi rhoo. Aiwe minwe arr pwigipwigi e sipegin eorh celean uwai niu we. Wonowe a ei, aw pwaisinoa. Pwaisinoa, re menata nge wonokewe itto poarhoa pwe ra tittitin rhoo, nge re mongo. A eneen, eneen, aw mongo mongo e anongeonuwan arosa gachuw noa. Pwe iwe nge ina sipwen akkarh noa peipein. Mongo mongo e pwan arosanoa, arhei noa. Nge iy epwegi pwan yoapatiw efai. Pwan iy tugfai we rhag. Iwe arosnoa minikewe?

Yoa.

Eyoar yoaron minwe repwen atapungur nge apwai noa eorh miin ta minwe. A, wonokan wo. Aw gunei pwe minne igangani gami rhag nge awpwe yaya ngani pwe ina aw soapw yaya ngani nge aw sipwe maa. Pwan girh rhoa maa. Iwe wonowe a. Efai ie iyoapanoa pwe ata iunumai naiu. Opwe iunumi iya, pwe ie nesorei rhag nge ie sipwe tori fanuw. Ei, arhei noa mauwerh. Ei, arhei noa minwe.

Iwe ra serag, serag, e massta nge wonowe a eis aw gotei rhoo we. Gotei gotei re mwarhiun iattik nge, ei a nna. Ina aw gunugunuw iy. A iwe arr attiktiw ne peraf. Pwigipwigi nge ra nge menan meta minikomwun. Ewei peipein apepei. E nge wonowe a wonokaan aw anganir anonger pwe repwe areparto. Nge minikomwu epwe itinog mwanna nge aw anganir pwe repwe ataweer me mwarh. Iwe ata sipwe iura efeor nong enan taam me miin, waa. Wonowe a eorh akarh rhag akarh rhag ne seet. Ina a eorh, sipwe iura pwe parhighrighi rhoo, fitei iga minikewe ikkaan me reen apepei a eorh itta itta e afoarh niuw nge ina ata gan eorh waa. Iwe wonowe a noanoa e renoa itinong. Meta wo? Ew nge efouta maneen? Ngeta aisaan arap ngani mwo nge a assou nganigemam pwe aipwe afani gemam. Nge aipwe arepanoa mwir pwe aipwe noa pwoupwog amam min. Anongamam noa rhoakei, waa kei nge efang amam ani sawnig. Ngeta ikaan. Eorh ra noa ata min, ta eorh etip nge eaf rhoo me. Yok inounmwai taan, mani maan rongrong kepas minna. Itto, itto wa we e niutiw. Niutiw, wonowe a iura, iwe rurhai repwe noa mena wou, egach igine epwan pwan ngani maas, epwan pwan ngani epeep, taam, tiig. Ei noa anniu wou nge wonowe anoa. Pungtitiw minwe me aroor nge e asinengata minwe, itta rhag awo rhoapwu. Ripii noa me weni peorow, mwean we. E ngatta woai nnat. Auwa mangii pwe igine awpwe ittiw nge auwa apwerhito minne worhai. Nge mennii pwe eorh iga sipwe iura aniu. Reitinong rhoakewe. Ei awne gaan itto sipwene noa tiutiu. Aw pwenaan ganitto eorh miin. Wonowe a yok, aipwan fitei nge itto rhag nge maiur. Aipwene mwan apesa mwo kepesan waa maam.

Iwe wonowe a eorh kekkepas, pwigi pwigi e, eis aw sanoa mwan kena. Tapung rhag pwe renoa nge a ei aw mangii rhag minwe igangani gami? Iwe igangani gami minne ipwe feori pwan ina nge ami aupwan feori. Ei, ra mwetta mwetta rhoa we e, itta rhag nge woan iy minwe. Ei, aw fannong, minigin tupwun fanigat ei. Ata awpwe tiutiu nein fanigat pwe imwu eno rhag pwe nenien fanigateer re fannei. Ee, wonowe e assou rhag pwe sa toor nge wonokewe ra noa sson apwasapwas nge aiwe rhag nigi foatoor wonokewe. Nigifoat nge awei pweta repwen itta iunoa weinang. Esoar no chaun meseer. Sipwe fittei nge rhannun appan minwe. Ee auwa gan itinong ina ussumi nge, aw weti pwe sipwene itiw nge samwon naan epwe ne noa song nganiai pwe aw tornong noan rhannun

fannigat na. Ata aw iura meet, aw mwetto reen ieen. Ragai noa iu fannong, oh, iwe ina aipwap itta tiutiu noan ina nefafii.

Iwe ittiw rhoawe nge wonowe a iura aw atef rheo. Mang fetan wonokewe, rheon meta epwe atef wo wonokaan? Iwe nge menan meta sipwe atef. Sipwe atef fat noa rhag iwe sia ifa? Iwe, atef. Erhai nge noa cheop apiap teo tefian. Pwigi pwigi e, reitiw rhoa we. Ei, auwa waar rewe Rong? Yoa wo. Iwe wonotiw pwe ina sipwen foakon rhapta arh fiyong. Yoa nge wonokaan repwe gai noa mwo pipii nong wa na wamam pwe ete winoa. Wonowe a kepas, kepas pwe en mwean iwe a faarh ngiin. Kan, ei ese gopainoa waawe epwene eorh maa. A eorh maa. Wonowe agan miin. Aipwenoa mwo, wonokaan repwe gai noa mwo pwigita amam mengaag. Wonowe a awnoa itiw anniu fenganii rhag tigna, nge auwa pwigita, pwe iwe mwirir rhag nge wonowe apwan iura, teo agini en mwean mwu nge auwa ami aiuwatam kewe epwe ikaan nennepami noa rhag foatogi perhami nge aw itta. Sapw reita rhag nge noan tigwe. Itta rhag erhai nge eita fenakeo noa pwe ese mwennei sa rheprhep. Pwe ewei pweta ugun affif ka. Iwe noa eorh noa pwigita miniwe. Iwe awogitipung. Wonowe Wung enoa fattiw, a yek, inounmwai taar. Ta ie foakon manekewe nai ikka ra maa.

Iwe rhag nge a Wung wo. Ee. Meta, sipwen fitei ngani minika wisarh ik ka? Wonowe a isegunei. Pwe a song wonowe akoi soar tiwei song. Iwe nge sipwe fitei ngani rhag? Pwe wopwe gan mena, pwe opwe gan inet noa woan fanei iwe amam aia apwerhi anne mam. Aw angi imwu refanei re soapw pwan mongo. Iwe a eis, itto inetinet minwe ngatiw sipwe iura epwuguw pwe aneer.

Iwe a ipwe saniani mwo efai rhoo e amw en Wung. Yoa wo. Iwe itiwou manwe itiwou pwiginong ruou. Aw gotei to rhoo ka. E, wonokewe goteitiw. Iwe wonowe a neorhongi me ruou. Iwe a iura, awteorh mwomwongo rhoo kena. Pwe a eorh atikka. Atikka anegeou meseer. A pwigi pwigi e wonowe e arhepa sefanii noa minwe. Iwe, ra mwongo nge wonowe a meta rewe ose itto wis?

Yaab ina ami mwo.

Ei iwe.

Iwe wonowe remoanno rhag ngeta agan feori pwe epwen maiur. Iwe a, aw sipwe ne fiyong, en Rongrhig. Yoa wo. Iwe gan gomwan en mwo. Iwe rhag nge wonowe Rongrhig a fiyong. Fiyong fiyong e tiubtiw iy anet we. Iwe nge a faingi me erhai. Meta? IGINE wopwene maiur nge wa menata minneen woan mesoamw. Yoa. Iwe pwan iy iwe pwai ruwatik ann. Gan pwigi pwigi ee, eorh wonokewe iwe regan minnoa, atingor ngor noa, iwe girgirta rhag rhoo kewe. Nge manwe egai noa atarngi atarngii tiw. Itiw fannganir, aniunwaier apwunmas noa rhag faiun meseer. Ta ese pwai chechoaw meseer. Iwe nge enurta Wung we, aita rhag no.

Apwigi pwigi e nge a, Rongrhig, Ronghrig. Wonowe agan feorinoa. Pwigi pwigi e egan giunei pwe egan sessoantiw, pwe are agan ien me woan iwe nge wonowe agan, Wung wo. MM, egan igii riu, atarngingi ta e pwai noa itta pwarhnoa nge. Rongrhig, meta wogan fairhag nge wo aniug noa. Nge wonowe agan igin gegkai. Iwe a pwigipwigi e mani enoa toaw minwe eorh nippwong. Mani esa sipegin mwanno wonowe rei choaun messan. Wonowe Wung. E, wonowe a Wung wo, Wung wo, Wung, Wung. Nge wonowe esagaan aa. Aiwe minwe an atingora noa manwe. Iwe nge wonowe a, yok wonowe iwe eganganii pwe epwe anganir rhoan fanuw we pwe repwe noa penii minwe faiun, emwerhai tiutiu nge esa tiutiu no pwe iga ese tutto minna faiun apitan. Ifa? Ina. Pwe esoar ew fai iginaan? Pwe iwe egiunei kepesan. Ewar. Iwe opwe anganir remmag noa repwe noa penii tiw, pwe ipwe wosei minne apitai woan. Wonnaan wo nge osaw affin. Ina. Iwe wonowe e apwuw rhag sawi nge renoa magto. Aw noa penii tiw minna rhoon (probably faiun, not rhoon) apitai Rongrhig.

Aw magna ami rhoapwut me mwan. Iwe re magna. Iwe nge wonowe a assou nganiir wonokkewe pwe, aw miit rhiuy niu. Pwe a faingi iy wonowe essa kepas no. Aw miit rhiuy niu. Fena fena fena anongai niu komwu. Fena fena fena, raitto miinta. Miinta me noan, tiegta me noan nge reita appengag fetan. Iwe nge re appengag miinto me niugun.

Apwigi pwigi e, anongan wut we sipwe iura a eorh seognoa reen painiu pwas. Iwe wonowe aiura eis, awne noa aiuruta waa we warh. Iwe nge rhoakewe reitto aiuru ta waa we. Repwigitiw rhag fatunan waa we nge wonowe, ra ei aia moan. Re figi rhag wut we, eot riuw eon faan nge wonowe eitiw. Iwe nge iwe a safear rhoan waa we waan wonowe Rongnap. Wongwongta rhag safei woar nge e anganir re pwe towou rhiun waa. Iwe rhag nge retto riun waa. Ranoa, iwe ra seragserag e nge, iwe retowou riun waa nge re siu. Erhai iwe mani a weri poaseon wutwe, nge a akepwasta rer rhoa we. Iwe rhag nge a gan miin nge

eorh noa anganir pwe repwene itiw. Renoa itiw eorh a peoni atimas rhag pwe a pwunnoa en wut.

Iwe rhag nge ruwagini ta sipwe iura iy man saw rong we arr. Itto rhag aperhata iy geo we an nge e finetinoa. Nge waa we iwe resa werino. Finetinoa rhag nge enoa mwar geogeonoa woan merhen aiu we arr wonokewe. Iwe renoa fan sefan nge apwan fargit ta fanuw we nge ra wonokaan wo, nge wonowe aiura, aw amasruwa gami, aw itinong giuta me faan waa nge ese iei igine aw pwe giutnoa me e. Renoa fatta, en miin ie erhi ferhif noa. A aw gopii. Wonokewe reita rhag nge gopii. Aw mangii pwe aw soapw sessagi, aw pwe gokkopii rhag. Gopii rhag nge itiw piung woan wa we nge maneke we re iseninoa. Nge a, ano rhag rufoarh geo na. Nge rapwai serag manekewe. Pwai noa noa e pwan nigtaimai sangi fanuw we. Nge wonowe a pwai taiuwto taiuw to e sianin sipwe iura toton minwe. Iwe nge, aniun waier pwe ra gopiinoa geo we arh. Pwan aperhata iwe ew. Aperhata rhag iwe ew nge wonowe epwan itto rhag fiti fiti nge, ata a paiun iyo na wo wonokaan ta mani a nguu me mwan pak me apiung. Noa rhag nge noa nigmwarmwar noa. Nigmwarmwarh me iya nge noa nigmwarmwarh me faai rhiun gap. Annemesani wonokaan ngeta apwai nata fanuw we? E, aw giuta giuta, eorh siarap ngani rhag sia eorh maa. Giuta fetanei e repwene noa geotap nong faan wa en, agiag ie eno faan waa we. Aw gopii, aw soapw sessagi. Renoa rhag gotepa nge re gopii. Aita, a ew rhag. Aw foakon tumunu kami rei mauwerh. A ew rhag nge sia menaw.

Aiwe minwe arr pwiigi pwiigi e itto gopii noa minwe. Iwe ew pwe iwe rapwai noa miin sefaan noa pwan miinta mwarhmwarh nganien niugun sagrun rhoan assa. Pwe a geosag ngani maas. Giutagiuta, wonowe epwene noa peik sefaan, aniun waier nge ie. Ei, gopii. Gopiinoa rhag nge, ei iwe. Amanuwanoa pwe aros geo kewe anneer, ikka sia pwiiginni noa. Ranoa noa e noa itto. Eis iwe aw pwene atarii rannenaan. E nge iy wonowe apwai nogtiw pwe epwene pwan waii. Iy wonowe Rongnap. E pwan waii e, wonowe Aniunwaii a iwe wa waii wou? Wonowe enoa rhag sani ngani ew nang a iseni piunguw ngani. Apwiigipwiigi pasnong rhoakewe weni fanuw. Woan fanuw we fanuwer, ngeiy wonowe rhag iwe a eorh appati. A iwe ne an eorh atoagnu atoagnu atoagnu nemetaw pwiigi pwiigi e, egunei pwe epechai. Iwe eitto, itto apesata woan minwe pian. Wonowe iwe egan moatton poar noa rhag faan farh we reen an yoanoan.

Iwe wonowe anoa eorh ikkito nge sipwe iura pwe a pwepwanitto pwe a gugkiut fetan imw. A eorh noa itto itto e, itto weri iy farh we. Epwennoa fatta, iy wonowe emoat faan. Noa eorh tottonaw ta. Mwan mwun. Wonowe a gan moat ata gan ese rongrong. Mwan mwun. Wonowe ata ese gai rongrong. Mwan mwun ose rongrong? Giuta teo mwo ew rhaan pwe iunumai imwu ia igin moaar. Wonowe a en gan itto mwo siugun fetan woan pii ei. Pue ngang ie ise mwomwongo igina. Pwe enoa pwe egan piung worho iwe igan iun rhag min soatiw noan min mwun nge amman ie ne rheon farhen rhag, minne igan iukiun me e pwe egan seoptiw woi iwe ia iun, esoar mwongo. Eorh ipwene maa. Wonowe a, iwe opwe mwetmwet e nesoapwon pii ei me iginaan. Iwe nge opwe noa nge akkaw miin ikkina esoi. Iwe wa pipii are esoapw yor niu nein. Wonowe epwene noa, ereor kewe emimmisii ngani wonowe pwe ginginin an pai. Ina minwe wonowe efeori minwe reen pwe epwe misii noa pwe epwe noa weri. Anoa noa e, noa kiup kiup nein, woan iy minikewe, ese chaan niu. Pwe fitei nge peon yoroor iwe egan iurhugitiw, ngngu gin ginin ai pai ina. Iwe peoi rhiug nge epwan arhei noa. Iwe peoi rhiug me peon yereor kewe nge wonowe e iyoasoionin rhag. Iwe wonowe a, pwe aita iu ngani nge wonowe a pwe esoar miin igina? Ata esoar. Ata peon

yereor rhag me peon rhiug. Iwe saapw ianganiug pwe opwe agina ne amw pwan angi, are opwe mwenen angi. Pwe minikewe ongenganeai pwe anai. Pwe ina, ngang minwe aw kin ginin pai woai. Iwe wonowe a fannoa, ia faiyoapwut. Wonoa mwo pwiigi efai minwe kin ginin ai Rongrhig pai. Wonowe epwennoa itinong, eorh tapen nangki kewe. Iwe wonowe anoa. Wonowe apwan, pwan pwiigito ew tugtug kena pwe yoanoamw. Nge wonowe apwai noa pwiigito tugtugun eorh pwuna nge wot. Wonowe aito mwongo.

Meta ipwe sanienii?

Ata meta na opwe sanienii. Opwe eorh mwongo faat. Iwe wonowe effan noa nge wonowe e angnong rhag faan minwe noa sefngi ta erhai. Erhai wumneo. En anginoa mwo manmwun pwe imwu riuguwai rhag me igomwu. Wonowe epwen itto mena nge iwe man ammoot. Iwe wonowe agan itto angi angi, angi e, ra no. Nge wonowe apwan feori pwe wonowe epwene igin paak. Anono wonowe, a meta wo. Mee? Ew ngang ie issa mwen no ren ai paak. Ew, ngeta wa paak nge waitto anganiai pwe ipwen fitei. Fanfetan pwe esoar minne sipwe feori pwe woamw. Wonowe agai sessang rhag.

Pwiigi pwiigi e noan ew soran nge wonowe a itiwou feori feori iy pii we rhepegiwou. Rhepegiwou noa itiwou apeino a pii we. Iwe wonowe a woneen. E. ata iwe iganganiug nefaffiwe pwe opwe massnoa rhag. Wenimwai raan rhag nge wa wug. Pwe opwenoa pippi fetan are esoapw yor ira ne epwe pasetoo nge sipwe fena pwe woamw. Ata sipwe fitei arh fena nge sipwe min ngani fai atingani fai. Iwe wonowe a, wonoa itta igomwun are esoar apeipei ne opwenoa rhungi me e. Wonowe epwennoa itta. Wonowe anoa akepwas, iwe wonowe anoa pwiigitiw waa we itiw ren wonowe.

END OF TAPE 9, SIDE B.

(THIS STORY CONTINUES ON TAPE 10, SIDE A)

STORY BY IKIRHEP, CONTINUED FROM TAPE 9 SIDE B

Wonowe aiura iwe, meeta nge ipwen eorh souu. Iwe nge ina opwe souu nge esoar minne opwe ani pai. Ie opwen pwigigi niu e efai pwe iunumoamw iwe giufetin wutun mai e, pwe wuwen ina mwo nge amw pai. Iwe wonowe a itto pwigigin rhag minikewe nge enoa. Anoa noa noa, e, nepeteer sipwe iura fanuwkewe, fanuw we fanuwan wonowe Panuwnap me miin wonowe iy wonowe Aniunwarii. Iwe rhag nge wonowe a, mwoiun pii makka makenoa, pii. Iwe makenoa pwan waa we. Pwe effitei nge igiwe effeor pwe pii minwe nge wonowe e feori rhag pwe epwe fasnoa pwe waa. Iwe wonowe apwan itiw gurafeaf. Apwan itiw yaffiyaff neset pwigipwigigi e enuw me yesoapw meram e nge epwai noa pasnong ren wonowe. Wonowe a, ofeouta wo woneen? Ata wa pwai noa sefaaniteo? Ianoa sefaniteo wo pwe ise giunei minne wonoa menato pwe miin, ata inoa miintiwen pwe ipwe poiupog pwuniun paap pwe ipwe tetta pwe ngare e gognoa waa na wai nge esoar. Iwe ie ia eorh amaan fetan rhag nemetaw.

Iwe opwe weti pwe ngang ipwe anganug atona opwe wai. Iwe onnai noa. Wonowe a no. Nono e, wonowe aiura eis a meremani ruwou. Iwe opwen wai. Naiu nge ie opwen wai. Iwe wonowe epwigigi rhag pwan feori feori waa we rhepigi wou. Iwe noa feor noa pwe efoarh yawan.

(Waa nge ina itan, Yawan, pwe a wenigag sangi mesan waa. Ewewe fengan rhag ununun nge mesan rhag minne a wennoa pwe ina ragan iura pwe yawan).

Iwe feornoa pwe ununun efoarh yawan nge wonowe a teota rhag nge enoa. Pwan pwigigi rhag tapen minwe an pai iwe efai niu nge esoapw maai. Anoa noa wonowe e noa torinoa fanuw. Iwe nge wonowe semeer, Panuwnap, aiura pwe eis, en en nien opwen feori an miin Rongnap atarii, nge ngang ipwen feori an Rongrhig.

(Atarii naan regan feori igine si ito me wai. Pwe opwe atarii iwe wa tar amw safeai rhu iwe wapwan itto wongti. Iwe auwa pwan wiis me rhoanuwoamw. Iwe ina opwenaai noa neimw. Opwe naai noa mwetenoa neimw. Are eor imwai nawum ina opwe naai noa. Iwe nge igina aw saan tep mwo safeyai rhu me atarii, wewen pwe si atariyanoa meta epwe amwamwaiuw noa tipwan aniun wai me warh. Pwe igina sipwe iura sinoa serag nge siserag fan paiun. Iwe ina minne sifeori nge ii e werigirh rhag ii Aniun wai. Pwan ii Panuwnap. Iwe ina regan iura ei awne itto pwe sipwen feor arh atarii. Iwe ina ragan feor mwongo anongarh noa rhoan waa we magteo sia gan ito atarii. Sipwe iura sia itto eorh tep minikewe).

Iwe renoa, iwe awenigag pwe epwigigi rhag ii wonowe feori ii koan we. Ie egan miin ngeregan egius koan. Ewei ata sapian pwo. Iwe ra itto ngoanoa woot me woan. Nge epwegi rhag ngoanong ew wosonfai noa aiuwta me toopon. Iwe wonowe a eis teogi sapii na. Iwe wonowe eito nge eito fan ngani sapii we, nge wonowe semeer iwe agomwan angani wonowe Rongrhig. Ii wonowe Panuwnap. Afanii pwe agiag ina ano toopon minna nge ina ate fatimw. Pwe ni mwun mani

egunei pwe mani yor minne ata sipwe nganei. Iwe wonowe epwegi rhag noa pwoiupwog an, pwiigi ii pwai we. Wonowe a itto menamena mena rheen rheseti rhag minwe rheseti nong noan minwe anan wonowe etemoag. Iwe a itto ragrag minwe pwe a ragrag fetan. Pwigipwigi e, ranoa mwongo. Iwe wonowe epwigi rhag angi woson fai we. Iwe a itinong touw minne rheen ganwan. Ranoa pwigita pwe niewe aitto eorh mena. Inoa minwou nge sipwe fitei nge a feirei rheen iuwan wonowe Rongnap. Iwe noa noa e ata repwe miin me igina, niau nge refeori an wonowe. An wonowe pwe ina ii wonowe etemoag minne epwen teogi. Nge epwegi rhag wonowe itinong yoana noa me toopon sapi we. Noan an wonowe Rongrhig. Ifa Rongrhig? Eiura pwe opwe noa mwo itiw mena noa minna pwe epwe noa mwo newan. Iwe wonowe enoa angenong paiun pwe epwe angnong noa tugngong topoi sapi we noa atafirhi firhinoa paiun wonowe noa moaich sineng noa pwe emaa noa. Pwe wonowe eguiwitiw aitiun. Iwe ra iseni noa pwe ra iura pwe ata ii wonowe Rongrhig anonoa pwe ata ii Weriyang. Pwe emaa Fanurh fan.

(Iwe ina minne sipwe iura pwe fiyong toon manna epwigito minne ununun kepesai ne metaw, panuw. Ina ie sia aniani e ie anoa itto ie sianita me rhapin iwe ie sia eorh soapwei noa.

#1 SONG BY IKIRHEP (CHANT SUNG WHEN LAUNCHING OR RETRIEVING CANOES) (Poanon waa)

(Ipwen aninong ew poan. Ew poan ie poanon waan erhai pwan rhapinpan panuw. Itan nge regan iura pwe Wonap. Wonap minna itan panuwnaan. Erhai man igin pwan panuw, anongoonuwon sipwe iura pwe rhapin woag. Pwe ina manneka ra panuw noa, ikka aia gan iura pwe raigin panuw nge ina, rhapin woag. Pwe a gugkunei panuw, gugkunei pwee gugkunei pwang iwe ikkina mannekeomwu aia gan iura rhapin woag. A iteer nge rhapin woag. Iwe ipwen anita poanon waa e waan. Eiura pwe:)

Eganeogneog sai we, an panuw sefeo me noamwon Unanu.

(Ie min igin faatnoa pwe eiura pwe a aneogneog sai naan me noan noamw na noamwon Unanu. Ie eigin ita noan. An sipwe iura igina, ekapwung pwai ei nge ina reiura pwe an panuw sefeo pwe igina nenipwan anianiun, igiwe igiwe ina reiura pwe ii mineen. Peigita reiura sefeo, mina manekka re feo. Re anian rhag)

Me noamwon Unanu neogta inaan epwene sai Rongrhig.

(Iwe ie ra aruwouwa noa itan me igei pwe ra pwan aita ngani pwe ii Rongrhig. Pwe iga ta sipwe iura pwe eyo ngani anongan mese mesan minikewe si fiyongei ren miniwe fiyongon Panuwnap. Iwe ie, apwai teota meigan nge aiura pwe ra pwan aita ngani pwe Rongrhig. Pwe anongan minikka egukune nge eigin sipwe iura eyo nganin anongan).

Epwene sai Rongrhig epangi rhoanuwan erhai man fegir erhai man mwoarho erhai sinenap erhai sawpwe erhai man peig.

(Iwe re nimman rhoa we. Rhoawe e finir pwe rhoanuwan. Ii yawonmaniur).

Erhai man peig repwenoa pwiigi naiun un Gerhaw.

(Minna reiura un Gerhaw nge amam aiura pwe un arhaw. Pwe u naan nge efeor sangi Arhaw. Kusaie, ina igina eiteo me e u naan. Ina regan iura un Arhaw. Ina ii a ngata woan minne urun. Minne poan e an. Pwe ina aiura pwe):

Naiun un Gerhaw repwe noa pwiigi naiun un Gerhaw mesai Tewairag e a manian ea maanenoa.

(Ina eiura pwe):

A manian.

(Iwe ina ata afeori pwe a manenoa).

Eamanenoa fai Namoluk. Sereni pwugupwug moagurhun Anian.

(Iwe, ina apwan ngata meigei pwe anoa serefi erhai maan. Iwe ew moagurh ie eiura, moagurh. Iwe nge iwe girh si iura pwe moagurh ew toaur. Iwe ina mani toauran ina eapesa pwe ew moagurh ina, Anean. Iwe ina minne eiura pwe moagurh).

Moagurh Anean, uwoapwon mwar minwe e repwepwen manug emwerhai na pwurh, ne umwunu gewoas emwerhan worhei ngemoson Ingarhig.

(Ina eiura pwe:)

Emwerhai na pwurh.

(Pwe re peigita reiura, napwurh. Nana. Amam woi Satawal aiur pwe nainai. Nainai pworh. Pworh ka pworhan mau ika re feor iwe ikkiwe regan feor iwe a ununnoa rhoapwut ra nainai).

Emwerhan worhei nge moson Ingarhig erhap weni worhan ne yaw pwerhepwerh noanno woaw seog.

(Ie eiura pwe woaw seog nge ina woaw saag)

Noanno woaw seog sia manian, sia manenoa fai Namoluk si sereni pwugpwug moagurh Anian.

(Ie apwai sefaniti rhag pwan igiwe. Pwe epwe metaf gach minne iani)

Yuwoapwon mwar minwe. Erepwepwen manug emwerhai na pworh ne umwunu gewoas emwerhan worhei nge moseon Ingarhig. Erhap weni worhan ne woaw pwerhepwerh noanno woaw seog. Ipwe nimii mwo pwupnapnaap naiur re woan maguran Magur. Nge iugun Fais peen Welimeraw.

(Eiura pwe epwe nimii mwo pwupw naan. Eiura pwupw naan iwe nge naiun Panuwnap. Ina aiura pwe:)

Epwe nimii mwo pwupw napnaap naiur re woan, maguran Magur.

(Iwe ie siapwai sefan ngani nge ina apwan iura. Apwan pwarita pwe eiura re peigita ina reiura Magur. Maguran Magur. Iwe nge amam woi Satawal aiura pwe are miin nge aipwe iura pwe rhimwen Magur. Ew fanuw, Magur.)

Maguran Magur, peen Welimeraw.

(Panin, ina ir reiura peen nge amam aiura panin).

Peen Welimeraw sitaan wupw nong nge sirhe me weni moang.

(Ei ina minwe menaan wonowe, Wonap. Ew pwe eigi sow minikka arr nge iei minne igiukune me reen ie, iwe re aita ngani pwe Wonap mwan iwe nge mwirin nge ra aita ngani pwe Rongrhig. Rapwan aita ngani pwe Rongrhig)

#2 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwen pwan anita ew. Pwan anita ew pwai, ta sipwe iura pwe arr, arr Samwon. Arr samwon me rhoaka re repii far ir pwan saw seragkaan. Ikka re gai nennoa nemetaw. Iwe regan ani nganir igine epwe yor ew meta ne repwe ani reen iga ai gan mesaig iwe nge ai ani nganir pwe iga irr man repii. Iwe ie ipwen pwoniuwta.)

Emwogiut mwogiut.
Arong fanninoa ii chipwen ano chipwen.
Anomi samwon.

(Iwe ie aw pwen repii ren pwe ie a apesata me igei pwe eiura)

Rhipwen ano rhipwen mwaniami samwon.

(Iwe iga, kepas ei epwan nofit asirow nganir pwe iga arr rhoaka yor itter. Iwe ina aiura pwe:)

Chipwene ano chipwen anomi samwon.
Aw titinong ren mour chap woan Machitiw ete tasinoa anoon.

(Iwe ie a anganinong minneen nge ata weween pwe ata a angani nong manna, ina eiura pwe maiur rhap. Ina a anganinong maiur rhap pwe ete saw kepas fetan. Nge epwe mwamwai rhag ununun mwanian).

Aw titinong reen maiur chap woan Machitiw ete tasinoa anoon. Nian garepwung nian garechu repwe chu nenne repwe te nenne. Repwe tettei kepesai sapwon pii.

(Iwe iei ise ien metaf reen. Pwe mani kepesan mwoiuwe mwoiuwe).

Apwin apwin epwene raan.
Emaan epwe eninoa rei nigaserag wonuwanoata epwe feotata mesan an
macheu echenoa mesan woan faiu seres.
Nge eman saninge riuw me woa Romonum, nge eman saning te woan
Fanapenges.

(Eiura weween iei nge eiura pwe, manna weween pwe esaning ruwou. Ina eiura
pwe:)

Eman saning riuw me woai Romonum.
Eman saning te woan Fanapenges.

(Ina minikei nge fanuw. Iwe nge ina sipwe iura pwe eruwou saningan. Iwe nge
inaan etettenoa pwe ese mwerhan pwe epwe rongrong anongan kepas. Iwe
apwai sefan ngani rhag pwe apwan iura pwe:)

Emon epwe eninoa rei nigaserag wonu wonoata epwe feotata mesan an
macheu echenoa mesan woan faiu seres.
Apwiin apwin epwene raan.

(Iwe a moanonoa iwe ew).

#3 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwene pwan ani minne. Pwan ew urun ammagiuf me reen Saipon. Iwe
regan iura pwe:)

Simin ma iefang, sitip moananginoag, soaro karhig agini. Minwe goseorutog,
nge efoat ne irhimwoan.
Igan fageog etii, taipwungu pwe tipwarh.
Nge etai rhiu mwaniarh, sitai gapwong fengan.
Nge go enimoanow itei, pwe ipwe fitatog, angepat ma efang. Etiw me noanni
meneog, epeterie yorei.

(Iwe ipwan awewei mwo akkagius minikka igunei me reen pwe eiura pwe. Eiura
pwe sino, wewen pwe minneen eiura. Ekesai sapotiw nge eiura pwe, wewen
pwe sino efang. Iwe ise giunei meta a regan iura pwe tip moanang pwe ie ew
mani pwan kepesan mwoiwe).

Soaro karhig agini minwe goseorutog.

(Ina esoar arhigerhigagini noa minwe egangani. Minna e gangani noa. Ina eiura pwe:)

Minwe goseorutog pwe foat ne irhi mwoan.

(Mani eor minne arr kepas, rhoakei mani rafasiun pwupwunguw fengani. Ie maneen agan anita ur e an, iwe nge ie ur igin apwapwa. Pwe iei minne repwan gan tiwnong saw serag, rhoan fita iwe nge repwan gan ani nganir)

Etiw me noanni me neog epeteri e yorei nge ingu mwoan ageni minwe goseorutog pwe efoat ne irhi mwoan, igan fageog etii. Wenetipi e ngeonimw, wen gageo agini.

(Iwe iei minwe ianinong ie ammagiufeer saw serag me saw fita me rhoaka regan finir noa pwe rhoa mamaw. Saapw boat me waan fanuwarh me. Anongan fengan nge urun woan minne. Iei pwan gan arr ur nganir pwe re mesaig pwe iga renoa itto nge sareer man mamaw me sareer rhag rhoa panuw)

#4 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ipwen pwan ani ew. Pwan ani ew, minneen ie pwan tapen pwan pwai we rhag. Pwan pwaiur rhag pwan panuw. Ie):

Simin yeorun ingeres, fenapiiyai teogai, fani maneo su mworaw reer mwanni tenirhin, etai moarh paiu moasow.

(Ie eita woan pwe re fanuwka soapwtiw reiura pwe etai moarh paiumasow ie rhoaka amam aiura pwe man pai mamaw. Ie pai moasow man mamaw. Ina manka regan argirwou pwe rhoan, repwe noa itiwos sessar iuw, rhoan soassoan aiu, rhoan mwen. Pwe ikkina maneka re arosan mamaw.)

Etai moarh paiu moasow perhawow niefang epwe gaiagi getaf rerhen woan pwunapei.

(Wewen, minna reiura pwe epwe gaiagi getaf rerhen woan pwunapei, ina armas ina ewei pweta iga ra awwewe reen maan. Ina raiura pwe epwe aiag asaf, me rerh. Rerhen woan pwunapei ina mani pwan ise gunei are itan fanuw are itan meta. Ikkinii pwe eteorh itan fanuw me reer re moiwe. Are itan meta. Ise gunei gachuw pwe iga kepasan moiwe).

Ngang Auwenimane emetag fai rhu mworhoi, etar garhigerhignoag faan yoanagi we an. Etigin mwanii egar, itenanago mwirin epwenaan iei ranne arh rhu mwan.

(Ina aiura pwe epwenaan inaan arr noa rhufengan mwan).

Epwenaan iei rann arh rhu mwan, noa gemwainoun noag merhen painiu geraw.

(Ata sipwe iura pwe minna noa gemwainoun noag merhen pai niu geraw ina rhoaka ra igin tawnoa tawnoa niugunang. Ina ta ragan iura pwe amwainoun noa amwainoun noa nenier. Ew pwan kepesan igiwe minnei).

Merhen painiu geraw ii yeoku agini moatto gaisoustag woan gomweni we an sa wai monguw waw metewane gatu peras.

(A wonowe, ina ata raiura pwe a moat iusous. Ie regan moat iusous rhag. Iwe a waiwai wow an mwen noan metewan atiu peras. Iga re ngata woan minna nge reiura pwe atiu peraas nge atiu peras. Minna menan nge iga sipwe iura koon woan wur. Koon woan pwai).

Metewani gatiu peraas mwaimi rhagu semwoi nangit me paiu moasow goanorho me nengiti nge yufinen noamwo rhugu awnoa mwo gamesiungu iga egan mwuno pai.

(Iwe ina ra anganir. Ami awnoa, ewei pweta ira ka siura aw asiungu minmwun are epwe geop are esoapw geop. Ina raiura pwe re pwe ama siungu ii armas na).

Aw noa mwo amesiungu iga egan mwuno pai pwe ech an noasagi nge seraw na egoinnu weni aiutate we.

(Iwe iei minwe urun panuw me pwai rhoa mamaw. Igiwe reer rhoaka ra tugfai noa).

#5 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ipwen ani ew ur. Urun erhai armas iwe reiura Sittouwa. Iwe ese, enoa nge enoa sefan nge esa pwano, igine enoa e, iwe nge iei minne urun me ren manna inan me seman. Ir ata raitto feori nge, pwe ina minna ununun iwe nge rese gunei ngare meta efeori, nge ina enoa wai, pwe ii erhai panuw. Ii armas na itan Sittouwa).

Moat moat ngang nugi nemaneman nge efichi pwee we nge enoanoa nge mesoaron Pig nge awar rewe rugufeni goan en mwutan epwe pes pwuwoa amwo nge feone mwer na sipwe neoguwa nongo nepwonon fanuw pwe ina awen feinin waa na fan mainap.

(Iwe ie a apesa ununun waa we waan. Pwe ie aiukurata me igei iwe nge ie minne sito woan igina ie aiura pwe iei ie awpwe gunei pwe awen. Awen faragin waa en fan mainap).

Ina awen feinin waa na fan mainap sipwe rhungata manun fan.

(Iwe ie apwan iura me igei pwe awen.)

END OF SIDE A THIS SONG CONTINUED ON BEGINNING OF SIDE B.

TAPE 10 SIDE B.

Epwe rhungata manun fan Wun nge fan aimat pwe eni mane we ina eseoseo yoaroni pwonos sipwe awenewena niugiun pwonow na soumware. Nge a pwonota soumware.

#6 SONG BY IKIRHEP

Nge en sawmwar ose ani rhigar o iuriu.

(Ei a pwarita me iga, pwe a angani pwe. Minnei ew kepas asirow. Kepesan mwoiuwe. A iura pwe en sawmwar ose gan iuriu firhi mwo rhigiroamw iwe nge wanoa itinong).

Nge en sawmwar ose ani rhigar o iuriu waian fanuwarh osoapw tonon ose pwura mwo.

(Ina aiura pwe. Oseto noan minwe. Ina igina nge ose pwu noan ew mesan ennap kewe. Ennepai serag. Sipwe iura pwe noan ennai rhigar.)

Nge en sawmwar ose pwura mwo ew mesani an, ese iuntagimo wonapweii nang nipwani arhin ffiu angini mesai na.

(Ina eiura pwe igiwe ese iuntag mwo wonapwei nang. Ina wonapwei kkewe ewei ununui rasim iwe egan miinoa me noan nang nepwong. Ina amam ai iura wonapwei. Iwe ina aiura pwe nipwan arhin ffiu, ren an mwor. Ina angin mesai na, ew ffiu regan iura pwe Na. Ina minna itan.)

Nipwani arhin ffiu angini messai na epwe arhei nong ne emwani woamw ose gona serag wogamaan rhag weni aniutani man.

(Ei asoapw minwe).

#7 SONG BY IKIRHEP

(Ipwen ani ew poan. Ew poan pwan poanon erhai manigin saw serag. Ie ipwen anita minne an.)

Gamin me tanni Geraw.
Me wen gakiun pwunapei.
Gamin gesangi mwoanow, sew gepani getaf.
Pwe esa wichi gemwar.
Peyow pwe arhigemam.
Nge egekoasur nong Noris me atin Gesang.

(Iwee ie, minnei ie aurata. Pwe ie aiurata pwe itai rhoapwut ei ina Atin Asang. Iwe ie eiura pwe, iwe eiurata pwe erhai man mamaw iwe eita ren petenan minikewe mwan. Nge ie a apesata itai rhoapwut ei pwe ie aiura pwe:)

Noris me atini Gesang, ii mwann engeres egan wegiti etag an pappan isa net.

(Iwe ise gunei, isa giunei no minikei are kepesan ia.)

An pappani sanet surnong noan pimwagen.

(Iwe ina apwai sefanito iwe nge ina aiura pwe tinigii ka eigin mwagengen awuton. Ikka arr tinigian mwoika rapwai tiwen feffetoagini egus kepesai nemetaw me kepesan pwang).

Surnong noan pimwagen an nanging uwoaf.
Nge eweri ngeonni esag pwe effiffiti erhag pei na an Pinot. Eafenga ngani seman urhungan paiu moasow.
Epwe gefani ewow tanni peigi efang.
Pwe epwenoa mwir me reer pwe gapeta na ruweman.

(Ina enoa noan imw ka imwer mani rhoan am. Mani eitiwow, itiwou Saipon me iwe anoa noan offis me).

An nanging uwoaf nge ewere ngani gemam, pwe effiffiti erhag irhimwu an Pineot. Eafenga ngani seman urhungan paiu moasow.

Sipwe ne giupwun me ii me mas ner yoanagii, otepwai tarengani.
Me gipwira tog niugun nge esa min gaiteit.
Pwe awton pappain ese mwaiun urupig pwe e guna goatowoun.

(Iwe apwan apesa ununun me igei pwe aiura pwe. Mwaiun rhag ii, pwe ii man mamaw, pwe anongan nge epinsag ngani).

Pwe engi ruwopanii, epwenoa seon wisii, tefatii me niugun. Nge etewai pwang ngani ren an tigetig.
Engitii nge neogiuw etewai pwange ngani pwe egapiung ruwou.

#8 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwen pwan ani ew. Ie ipwen pwan ani ie regan iura poan. Poan en nge poannon warr panuw. Warr saaw serag ne seet. Ie regan pwigi minnei ra keonuw nganir. Iwe ie ipwene pwan ani nong noan tape e).

Iurukini Kemanne, wan Pwug ew.
Eno me emwari ginisagi ran.
Wei soapwon fanuw.

(Iwe ie igina ie eiura pwe:)

Iurukini kemanne.

(Ina a iururtiw waa we.)

Wan Pwugew.

(Ina itan man we waan. Ina a faingita itan pwe Pwugew. Pwugew itan man we waan waa we).

Eno me emwari.

(Ina e iemwari rhag mwamwaiun raan me. Esoar ew faffin me soran ne esoapw iemwari. Pwe ina raiura pwe eno me emwari, pwe ina e iemwari ranin waa we waan. Ren an noa wai me ren an noa neseet me).

Eno me emwari wei soapwoni fanuw ginsagii raan.
Pwe iurwou waan ewon wei noangon nge a noa rigto.

(Apipii minikewe nge a fiti tipan, ina aiura pwe repwen iurwou waa we waan ina anoa itiwou woon noa wei noang. Noang ikka painiu ka sigan itta atigii me weinang sia itiw feori kopinn meragniin noa pai niu nge si ngata minikenaan woan. Ina minna noang. Iwe ina a itiwou woon noa weinoang.)

Ginsagi raan wei soapwon fanuw.
Eppat angin gemwar.
Efin me yeotiw, epwe iurwou waan.
Ewoon wei noangon.
Nge a noa rigito.
Amwera assimas.
Epwe atiwa mwo waan Pwugew, nge ii ese mwerhan.
Ii ese mwerhan epwe gefai tipan.
Epwe sugamwo metaw apung rorh.

(Iwe ina reitto pwe rhoan katiw nge ii ese mwerhan pwe iurhugi noa rhag. Pwe epwe sipegin, ata sipwe iura. Ise giunei faan minneen are afaian an sipegin mafiawow pwe e panuw. Ina aiura pwe epwe siugi metaw naan ina e rorhapung. Ina an apesa iga eiurutiw waa na waan iga e poanna ngani).

Ipwe siuga mwo metaw apung rorh, ipwe gatirow noa woan ige mwes.
Nge apwai sefan enaini ffiui netow.

(Iwe ina aiura pwe apwai sefaan. Iwe nge ina a naini ffiui netow. Iwe, a):

Seragi foarhota faan mainap.

(Iwe apwan itta fan mainap. Ina a serag foarh ta faan mainap).

Nge a noa rhungi nigefaunan wei sat, etiu mwin mwin rhag.

(Ise gunei are mattana, are itan erhai maan nigefaunan weisat are ise sipegin giunei faan).

Etiu mwinmwin rhag wen pwurorhoinoa ipwe arhei ngani nge pwu teitein.

(Ew miin ie aigan iura pwuteitei, ina aigan ferhii egius minne eno woan waarh igine sinoa ne metaw, iwe nge enoa maan to egius apepei me meta nge sia ei, arheitiw. Nge sia pwu teitei. Iwe nge sisse ferh minna nge siagan atufnoa nge sia pwuteitei.)

Seragi foarh ta fan mainap nge ianoa rhungi nigefaunan wei sat etiu mwinmwin rhag wen pwurorhoinoa.
Ipwe arhei ngani nge pwuteitein oit me ia panuw apwer feo.

(Iwe , ina aiura pwe earhei ngani minna pwuteitein nge ii a aiura. Oiteo me iya, panuw feo mwu? Mani nenipwan anianiun).

Oit me iya panuw apwer feo.
Nge ii e tinota ose giunei itai.

(Iwe, ii panuw we aiura a kepas ngani manwe nge aiura, ose giunei itai?)

Nge ii etinota ose giunei itai pwe ngang Pwugew ie ipwe sai.

(Iwe aiura, ose giunei minna itai pwe ngang pwugew. Ie ipwennoa sai fanuwan mangungu)

Ii etinota ose giunei itai pwe ngang Pwugew ie ipwe sai fanuwan mangungu re wenni mang rhoan.
Pwe re ngeongeo rhag.
Epwe ne noa tiwnong rhiun waan waa.

(Iwe aiura pwe ra pwan pwurh rhoan fanuw we pwe ra pwan ngeongeo rhag.)

Epwennoa tiw nong rhiun waan waa eyoatupwu ew nge a sefaan wow rhiun waan waa.
Pwe a mang ngani fanuw assiunnuta essunnun gasepa emaan igito ne sai rewarhig.

(Iwe aiura)

Meon inaan feoti an sine wenipiani gera epwe faneei ngani.

(Iwe ie apwan iura me igei, pwe aiura iwe meon ffiu. Ew ffiu. Meon inaan ina efeoti an sine me woan ew pii. Ina pian, Pig. Ina regan iura pian gera.)

Feoti an sine weni pian gera epwe faneei ngani ne woasun waan.

(Iwe ina aiura pwe efeoti sine we an a fena ngani ne woasun waan. Ise giunei are ew kepesan meta).

Ne woasun waan sitam efangi pwe rhoarhoai teman.
Pisia wotong sita an mwarigar.
Siser merapwun.

(Iwe ina aiura pwe, eitta nge ina anoa rhungi pisia me wotong. Ina etaan mwarigar ta)

Pisia wotong sitaan mwarigar si ser merapwun, pwugan fariap.

(Iwe ina ie apwan apesa me igei pwe a serefi merapwun me pwugan fariap.)

Faiun oson gapitan rhiuwetan Fenarhig.

(Iwe mani eor efai faai eno iginaan, iwe me ina regan iura sapw aurer pwe Naurer rhuwtan Fenarhig. Rhuwat e minne eseiginoa me faan Fenarhig. Ina rhuwat na worhna re Polowat re pwai noa fiffitani).

Rhiuwetan Fenarhig sipwe rheneoniuw fai neworhoapwut.
Nge si sarepwoniuw mesene gapitaw mesaruw me tumur re maiur nenoam fan anne pwaut.
Sirhe apii saw.
Ipwe wene wenei worhan Urauran siganema iug.

(Iwe ie anoa Souk pwe ie eiura a wenewenei noa worhan Urauran).

Anema iug sipwe serifatag fisiwer fas we.
Eno esan souk ittan Rasaimoa.

(Ina aiura noa ittan nisingor we pwe nisingor we ina eno esai Souk ina ittan Rasaimoa).

Ipwe wii e iunan pwe pwapwan itarh.
Ne mwen iu nong noai tewai naurer.

(Ina aiura pwe ipwen wii iunan pwe pwapwan ittarh. IGINE sianoa mwen iu nong noan taw mwu tewai naurer).

Ne mwen iunong noai tewai naurer aw gemwoan Pwug ne petai sowa.
Egugkuputa rhag menagiun inaan woan iunnupis.
Woan iunnupis sia manian sia manunoa fai Namoluk sisereni pwugpwug moagurhun anian.
luwoapwon mwar minwe erepwerepwen manug emwerhai na pworh ne wumwun gewoas emwerhan worhei mosun ingarhig.

(Minnei soapwon ew iwe iani noan tape we mwan. Nge iei soapwon ien).
Erhapw weni worhan ne woaw pwerh pwerh noan woaw seog.
Ipwe nimii mwo pwupw napnap naiur re woan maguran Magur nge iugun Fais poun Welimeraw.
Sitaan upw nong nge sirhe me Welimoang.
Nge noapwut we ien e won noan seon e susugi e iuwan e mat noag iyour epachenoag iefang.
Sitaragi wen ingin nge siganniu arh sai ne sai rewarhig.

(Ei asoapw ina)

#9 SONG BY IKIRHEP

(Ie ipwen pwan ani ew pwan urun serag. Urun aseragin asugun. Iga aia asugun noa nemetaw. Nge ie itteer manka reita noan minneen nge ie eiura pwe Farepwai me Rongrhig. Minne epwene ita minne pwaiur. Ie eiura pwe:)

Teorh riug fengan Rongrhig me Farepwai.
Garhierhiar semwoi tarin panuw kit.

(Ie tapeer rhoaka, panuw ka re rhuwen gitgit. Ikka sipwe iura esaan pwon mwo anongan metaw arr seragii).

Tarin panuw kit repwe goo noan peirh.
Nge re giu rech mesag iga retai pwan eyori.

(Minna re giu chech mesag ina retai pwan eyori. Iga resan yori mwo. Pwe rerhuwen mesagsag. Pwe iga sipwe iura ennaan fau rhag fanuw are ennuw fanuw e re seragii).

Re giu rech metag iga retai pwan yori ruwon metaw gamenai. Nge re chai ir semwoi tarin panuw kit re pwe gooi noan peirh. Nge re giu rech metag iga retai pwan yori ruwon metaw gamenai.
Moat moaroro ngani gien arr gepanuw.

(Ina iga sipwe iura ra itto moat. Moat pwe panuw we ragan iura pwe re ferag giegi. Iwe ina gien panuw pwe iga repwen sugun me ren manekewe re aita nganir Farpwai me Rongrhig. Ina.)

Moat moaroro ngani gien arr gepanuw epwe net ngane mwirin iyas na ewonotiw.

(Iei nge ina regan iura feo iyas. Ina ra iura, repwe moat rhag nge re amamaw. Ina mwo emetag sagriur nge a mamaw rhag pwen ne repwe weri firhii me aisaning firhii an Farepwai me Rongrhig arr yoananoa iyas naan igine epwene noa e).

Iyas na ewonotiw fai tupwun mesaruw.
Sa karigerige ngani ne mechan me ruwou.
Fus na regan naini wawti noan giegi.

(Iwe ina e sipwe iura e nemach nge ina apwan arigrig ngani ne mechai ne mach).

Epwe pwangi ruwou.
Gan gapagutar sai fanuw na reteweri noan nangin waa fanuw. Etti porow me niugun nge ii enoa rhowgi epwe sorow yoan ffiu.

(Iwe ina fanuw kena sipwe iura ata irr reiura waa fanuw ese weri pwe ese no noan an map iwe nge panuw we anoa weri. Pwe ina angata pwe etti porow me niugun. Iwe ina ettit ngani porow nge ii eweri. Enoa weri).

Epwe pwangi ruwou.
Gatagin weni fanuw.
Nge egopwai Rongrhig e irer pirhem panuw nge epoas menetiw.

(Iwe ina epwangi ruwou etag. Ew arr panuw miin regan iura etag, iwe ruwou minna eiura epwangi ruwou. Etag na. Iwe nge ina aiura pwe etagin weni fanuw pwe etag naan nge epwene itto amoat noa woan fanuw. Aigan iura amoaton weni fanuw. Iwe asoapw. Iwe)

#10 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ipwene pwan aninong ew. Pwan urun panuw rhag. Ie urun an noa ne metaw. An sai fetan woan fanuw ka fanuwa mam. Fanuw ka, nefinan Rhuk me nefinan Pig, Pigeneo, Lamocek, Satawal, Apineoirup itiw Woleai. Itiwou Saipon. Anongan fanuw nge ie regannoa sai. Iwe ie ra apwungu minneen pwe urun panuw e. Aiura pwe:)

Sinoan chaw mworaw, tip chengas ngani.
Koanag pwung we an.
Nge esa pwai tiweri mwerhan an wai.

(Iwe, ie iaura sinoan chaw mworaw. Ekkoi soar tiwen chaw. Chaw noa rhag nge a kepas ngani panuw we. Iwe ina aiura. Koanag pwung we an pweie esa pwai tiweri mwerhan an wai. Ina eiura pwe e angunguw anongan mini kewe mwanian panuw we. Iwe ina panuw we eikkiura pwe ii apwan igin mwerhan pwe epwai noa mwo wai pwe epwai noa mwo fiengi mwen noan paiun. Pwe a poasuti nemetaw iga a pwongii weni fanuw.)

Inoano chaw mworaw tipichengas ngani koanag pwung we an pwe esa pwai tiweri mwerhan an wai.
Epwai noa mwo fiengi mwenen gasiung we an.
Erhap nange etoapw egacha noag paiun engong panii mwan.

(Iwe ina eiura pwe erhap, yoat e erhap toapw ie esa yor no ffiu. Iwe nge ii aigin mesaig agini e mwagiut giut mwo nge peig mwanen. Ina peig na aigin mwagiutgiut ren an ii panuw we mesaig. Pwe ikkina tapwena e afirhi pwe epwe noa ie egan pungpung worhow. Ese pwa ffiu iwe ii a pwug noa rhag).

Tipi chengas ngani koanag pwung we an epwai noa mwo fiengi mwenin gasiung we an.
Erhap nange etoapw egacha noag paiun engong pani mwan. Nipwan an rhiu moasow me gangutagi noagon.
Sa gafiyow mwoor me foangorhan nemetaw.

(Iwe iuna eiura pwe ne nipwan an rhiu mamaw. Iwe nge a affiyow mwoor, foangor. Nge ina eiura pwe afar igin afirhi. Tappenaan a igin far affirhi).

Fasiun pwe e ikki mwani, mwoor manman serag.
Esa gafina nganir, rhoan gegkai serag awpwe siu me emwari wonoag mwann epep esa fineti tag neorhongi me weni moasow.

(Iwe a anganir rhoakewe. Sena kewe naiun pwe eiura. Aw pwe gan iuku fetan nge aw fanfetan wei sat. Aw fannoa mwan epep pwe ina iga fanuw epwe no e. Iwe nge wonowe a fineti minwe paiun nge itta neorh ngita woan moangon).

Esa finetietag neorhongi me weni moasow egapwesa gini enoag pwe a nag fanuw.

(Iwe panuw we efinetita eita neorh me woan moangon nge a apwesagini noa pwe, iwe fanuw ina. Ina eno mwan epep. Iwe raigin keer fengan rhoan waa. Naiun sena pwe ra weri fanuw.)

Epwene gafinaang nong teo mwirin wei serag.
Aw tenoa ppak ngani, nge ii me noan an nge epwe gofi nge eiriuw peigin an etag.

(Iwe ina eiura pwe, a anganir rhoan waa we waan pwe. Aw soap ppak, pwe ngang nge igofi nge iuriu nepan ai etag. Iwe ina ipwe giunei nepan etag na sipwe noa ngani weni fanuw reen. Ina aw soapw igin ppakenoa. Iwe ranoa ngani fanuw, iwe ina minwe urun panuw na.)

#11 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwen pwan ani ew. Pwan urun panuw rhag. Panuw fengang me pwee, egugkune erhai maan ie aiura ppach. Iwe nge ie e tittigtig me weinang. Ie e piung, iwe nge ina nge ii egiunei mwanian. Apesa pwe egiunei mwanian. Iwe ina minmwu egan iseni pwe an pwee igine epwenoa nemetaw. Amwanienia rhag manna. Mannaan nge sipwe iura pwe wewen pwe naiun. E amwanienia rhag ppach naan. Ppach e mwanienii rhag nge a giunei, aiura pwe ei, sa sou. Iwe ina minna egan igin keer netipan reen ppach na igine e mwanienii nge ii agiunei pwe, ei epwe yor iunuman worho. Sisoapw wai pwe epwe igin, epwe ruwou week are ew week nge epwe yor rhag iunuman worho. Iwe nge enoa rhag mwanieni nge eiura pwe wo noa pwe ew week me ruwou week noa foarh en noa too noa weni fanuw, esoar meta opwe woas ren. Esoapw woas waa mwu woamw. Esoapw yor worhou. Iwe ii a keer ii panuw we anoa wai. Anoa iurutiw waan pwe a eorh noa wai noa, pwe ina emesaig ren mwanian ppach we naiun. Iwe eiura ina ra keer rhoan waa we waan pwe repwene noa nemetaw. Nge manwe egiunei anongan minikewe. Egiunei panuw nge egiunei mwanian manwe naiun nge. Iwe ie ipwene ani minne wurun)

Rannin ganogu serag.

Oipweratiw piepii.

Opwen gemwanienii, atig mannu ran firh.

(Iwe aiura pwe, rannin na rannin nogunogun an wai. Ina eiura ranin ganogu serag. Iwe ipwan soapwei rhag minwe)

END OF TAPE 10, SIDE B. THIS SONG IS CONTINUED ON TAPE 11, SIDE A

(CONTINUATION OF SONG #11 BY IKIRHEP FROM TAPE 10, SIDE B)

...roang pin ina woai tam we egan pin pwe girh armas tounap sipwe teota woan. Pwe toam werhag epwe teota. Ina faan minna eiura pwe woan roang pin we reen. Pwe ina nenien. Ina a atirou sefaan woar anemai serag, aneman fanuw. Aneman pwang pwe ikkina rhoakena a atirour nong. Saw serag man panuw keei. Ina a atirou nong woar.)

Ogatigini gayor ogatirow sefaan woar geonam me panuw.
Ano pwe fineogareon me finitageen woamw omwen siuwouw rhag metewan gatiu peras.

(Iwe ina eiura pwe, afasiu no pwe an engang. Minna eiura pwe ano pwe fineogareon. Iwe ina faan ina, afasiun yeori. Anongani pwe fasiun yeorian reen sesserag foarh rhag. Ina aiura).

Fintagin woam.

(Ina minna waa na waan minna ii nge apwan wei rhag pwai tipan. Pwe waa na waan apwai sipegin yeori serag).

Fintagin woam omwen siuwow rhag metewan gatiu peras nge osa noag serefi pwe man gaitepin masiro weni paiun.

(Iwe ie a itiwow seragii fanuw we. Anoa itiwou anoa itiwou rhungi erhai maan. Noa rhung erhai maan e wenigag pwe ina eirata pwe minwe arr re Sepan gigkin. Sinomaru we nge ina eita no me woan paiun. Esoano faan paiun.)

Ma siro weni paiun.

Osapw mwan pwurh gen manni nosani aromw me ren amwu genam.

(Iwe ina ra angani pwe. Ina mwo en mwannaan, osoapw mwan pwurh pwe en wafasiun repia me ren amw rhap).

Maanni nosani aromw me ren amwo genam.

E woawti nganiug gen ginan amw serag.

(Iwe ie aiura pwe emwen rhag pwe epwe giunei manwe. Pwe man we ina naiun me ren pwan manna epwan giugkune sangi panuw. Ina ra angani pwe. Imwu e woawti nganiug pwe gigkinan amw serag).

Opwe etag ngani, fanuwan mwani woam.
Omin nge tai poasotiw.
Owug noan mann firh.

(Iwe ina rapwan iura me igei pwe. Iwe ina, opwen etag wen rhag ren fanuw mwu mwan waa mwu woam. Nge opwe no nge osoapw poas. Pwe opwe gomwan wug ngani amw mann pwe opwe noa kagin pwee. Pwe epwe mwamwai rhag amw pwee wapwai sefan. Iwe ina wonowe, rapwan angani pwe):

Emin nge tai poastiw.
Owug noan mann firh.
Ogarhuwa rhag semwoi nemannesa rhuwto pwe ipwen amw serag.

(Iwe ina, ina itan pwee naan ina a apesa pwe ina. Ina reiura pwe nemann nge ise giunei are nemann meet. Iwe.)

Nemann ne sa rhuwtog pwe ipwen amw serag.
Emin nge tai poastiw owug noan mann firh.
Ogarhuwa rhag semwoi nemann sa rhuwtog pwe ipwen amw serag. Opwen etag wenei, fanuwan mwan woam.

(Iwe ina ra angani pwe, iwe wa etag wen. Etag wenni ren pwan fanuw na mwan woam, pwe a sefan. Sefanin e ra angani pwe epwen etag wenei fanuwan mwan waan.)

Oppakii wene ngani anema rhag efang pwe nennieni gayeor.

(Iwe ina raiura pwe iwe opwe ppakii wenwenei rhag. Wei rhoan ppak kewe pwe opwe ppakii ngani rhag soapna efang. Pwe soapna efang, ina nenien akkepwas. Repwe weri waa mwu woam ra akkepwas. Pwe ina minna arr panuw engang ina re ianna soapwna efang me ren fanuw na. Rei Satawal pwe ina re anna soapwna efang ina siakkepwas agnir, pwe ei awar waa we warr panuw. Ina agigkinan).

Annema rhag efang pwe nennien gayeor, onniu rhipwan eraw. Ogaseoseoi serag, noan uttan yeor.

(Iwe ina ra angani pwe iga a niutiw me mesoar, nugiun worh. Ie reiura onniu rhipwan eraw. Iwe a iuriutta waa we waan anoa aseoseo noa noan ut we uttan. Iwe iei, iei minne pwan urrur pwan panuw).

#1 SONG BY IKIRHEP

(Pwan ew. Pwan keoniur panuw. Ammesaiger reen noai ne metaw pwe ewei pwe ra far iura pwe ra weer rhoakewe re Merike regan iura Navy. Pwe ra siuwen fengan rhag. Ina yoaton nge eor mwoor. Iwe ina yoaton mwu ekkapwung pwai na. Ra feori pwe irr anian ra mesaig pwe raiura pwe raweer Navy. Resa tepa no mwoor. Re se tepa worhow. Ina yoatona nge eigin kkain worhow me yang me. Iwe ina ra apwungu pwe iga raigin mesaig pwe raigin arhangi pwe repwe noa rhag ne metaw. Repwe noa rhag ammaan fetan. Ewei pweta ra mangi pweta ra mangi pwe waa fanuw minikka warh. Waan fanuwarh. Iwe ie ipwen anita minne urur.)

Rannin ganeogo serag.
Arr mwann finngas.
Retai finen poastiw.
Retai ganurur nong, noan house we arr.

(Iwe ie a apesata me igei reen ununuur pwe ina eiura pwe. Rannin arr neogneog iwe a itto reen iga ata rafeori pwe ata irr manni nemetaw rhag reer Navy ka).

Arr mwann finengas retai finen poastiw.
Retai ganuriur nong noan house we arr.
Pwe repwe kotai fengan, gaingii me paiu moasow.
Me Navy noan metaw.
Ese arr, me rhapin arr panuw.
Nge mwann gafinngas sapesi tippai reer.
Nge resa finirtag tapene anniu marheng, sapesi tippai reer. Resoapw foatogi nong, pwe starhoi serag noan mappan fanuw.

(Iwe eiura pwe. Awsoapw foatogi nong ffiu serag noan map ka mappin fanuw. Pwe ffiu serag, eimwoi noa rhag noan mappai serag. Iwe a mappan fanuw, eimwoi noa rhag mappan fanuw. Iwe ina minne ra ani ur en pwe ra affeta noa pwe sipwe pwan giunei pwe ina mappan fanuw ffat sisoapw pwan yoarhuw nong menai serag noan. Pwe irr panuw rese pwan yoarhuw fenganni pwe re aimwoiw noa me ew).

#2 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwen aninong ew arhiuworhuw. Arhiuworhueor pwan panuw rhag).

Mwogiut ponuw namwoni faneaniut.
Amangii tiw taigoï namotiw.

(Ina eiura pwe emwagiut waa we me ren aniut. Iwe ina a mangii rengan peigtiw).

Amangietiw taigoï namotiw.
Efirhinoi ras sarini Weleiy.
Fanuw ragitag fai teganiyoan.

(Iwe fanuwka eragita ikka sipwe iura etettan ta rhag. Ie etettan sefanta. Ie regan iura fai tegan yoan, yeotiw)

Fanuw regitag fai tegani yoan.
Epungpung noa iteni Panuwnap.

(Iwe ie apwan itta Panuwnap we woan).

Mwann fai neng, re iyonatiw sainap we arr noanni metaw en. Aw nigiti ngani pwa epwe goni pwe fasiun an metaw.

(Iwe ie raiura pwe. Aw nigiti ngani pwe ii rhag. Epwe fasiun ani, epwe pwigi sainap na noan metaw ei pwe fasiun an metaw ei).

Awtte iyagtengi, tanginga mwanian peo noag we sai.

(Iwe)

Simin weni fanuw.
Simin tamin nge paie tiparh pwe sipwe gonatiw mwagutun arr sai me yoaron Fais.

(Mwagtugutiun sainap we arr iwe ranoa sangi Fais).

Mwagtun arr sai me yoaron Fais sa pwong sepwong tiw ne metaw Mwarfarh.
Siganinga aniut Eiur me Gulap worhani Falalop.

(Fenanepan Ulithi. Ina eiura pwe reitiw me Fais ra aninganoa Eiur me Gulop.
Fanuwan worhan Falalop).

Siganinga Asor pwe sipwe teri faan.
Me faan Pigef.

(Iwe ikkei nge eigin ffat. Eiura pwe re annai noa Asor iwe nge ra seragnoa me faan Pigef).

Me faan Pigef sapwuri feotunan nge wenni Sogolai.
Sigeapan tamol pwe gooul Mogmog.
Siganiu arh sai mesani worh fanuw.
Tiwtag panuw gapeta yan sai, mesai Nerolong.
Nge re gausanilag, samol Ulithi.
Pwe esa rhetiw kepetal Welei.

(Iwe ie minkei nge aigin ffat pwe ie ra aisaning noa samon Ulithi pwe a rhetiw kepesan Woleai. Woleai me Satawal me Lamochek me pwe rhiu fengan rhag e iwe ra seragtiw. Ie regan iura sain pwoiu pwogiun auton pwun. Iwe ina minne ra ani minnei pwe iga sareer rhag panuw ra itta woan).

Mesai Nerolong re gausaning lago tamol Ulithi pwe esa rhetiw kepetan Welei fanuw semenina rherheni metaw.

(Iwe)

Simil weni fanuw.

(Iwe asoapw minwe menan urtiwen Woleai itta Satawal noa sefantiw iwe itiw rhenong me noan tauran Falalop Ulithi, noa Mogmog, iwe).

#3 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ippwen pwan ani ew. Arhiuworhiu. Arhiuworhiuwon miin pwan serag rhag panuw. Ina eiura pwe arhiuworhiuwon serag. Serag en nge mani seragin nefinan fanuw kei. Ikka soapw nongoi Saipon. Egan iura:)

Pwupwupas me ia e.
Efinene moromoran woam.

(Iwe mani, ise giunei are ittan erhai armas mine Pwupwupas. Iwe nge ina ra angani pwe emwamwai. Eang manuwonuw waan.)

Efinene moromoran woam.
Efiniyang me neteownap.

(Ina afin me netownap angwe).

Efini rhag me netownap nge opwe anata noan apin Anei.
Nge esereworh, Rhuwtan Ugoaniman.

(Iwe ina aser worh. Aseerfi ew worh reiura Rhuwat.)

Rhutan Uganiman woani Woni Pig nge niairang ra taniteo.

(Iwe minnei nge mani emwoi maan. Emwoi ig).

Niairang ra taniteo.

(Ina ittan. Niairang).

Ai peoran metaw nge emwusnoa me mwirin waa.

(Iwe ina, Niairang ra taniteo me mwirin waa. Iwe ina. Ina ittan, Niairang ittan ig
kenaan. Mani igerhig. Ie regan iura pwe igerhig manne, kiuw. Ina a nigateoteor
me mwirin waa pwe ina eiura pwe:)

Emwerhai rhiuwarhiuw atin wot nepwoniun Iras.

(Ina Iras, ina awpwe giunei pwe ina ew affanuwai Rhuk. Iwe ina aiura pweta
epwe mwerhai rhuwani ew atin woton pwoniun noan Iras.)

Atin wot nepwoniun Iras nge amw mwir ie noai tewan Naiurer.

(Iwe ina eiura pwe. Iwe nge amw nwir ie noan tewan Naiurer).

Nge ose meaf nge awotag fanuwai nenoamw.

(Ie egangani pwe, ose mmas nge ina a wotag noa fanuwan noan noamw).

Awotag fanuwai nenoamw sapiy oganingening me faan Anei.
Nianipwon me nianfeotagin woam nge opwai tiu mwo noann rhaniwe.
Nge epwupwu me neperaf nge owait fatiun epwe mworho metewana sia seragi
rewe sipwe giut fanuw noamwoi tanyoan.
Nge weiteo napnap eros amw etag O, etagi Namoluk.

(Iwe ina eiura pwe, appwai sipegin rosnoa an etag. Etagin Namoluk).

#4 SONG BY IKIRHEP

(Ipwene pwan ani ie pwan ew pwan ur. Urriur panuw, ina gan urrur me woan
fanuw ka fanuwarh reen serag fetan. Ie egan:)

Iurutiw sain garhipwe woaw.
Peinoa wenni Namwuroyang.

(Iwe eiurrur waa naan nge sipwe iura soapwon fanuw me efang. Iwe ina raiura pwe eiurtiw sain garhipwewoaw).

Peinoa wenni Namwuroyang.

(Ina itan igina epwe itiwou feotag ee, Namwuroyang).

Peinoa wenni Namwuroyang ppak ami saw serag.

(Iwe ina raiura pwe a ppaknoa panuw we).

Ppak ami saw serag. Awpwen gemanuwai seor.

(Ina a ppakenoa panuw we pwe epwene amanuw noa rhag me neyoatseor, epwene sou noa rhag me neyoatseor. Iwe nge panuw we emwarh reen manwe rhoanuwan. Iwe aiura pwe:)

Aw weta mwo faiyegius.
Chikang tori ewe minich.

(Iwe ina aiura pwe epwe, ise giunei minna chikang. Iwe ina aiura pwe pwenne epwe tori ew minit).

Chikang tori ewe minit.
Epwenoa mwo sar goabworh.
Epwai noa mwo ruwon fai.

(Iwe ina aiura pwe. Weti pwe epwe chikang nge atori ew minit iwe nge anoa mwo, mwan naan nge ina reiura pwe ata sar goabwor. Iwe ina epwe noa mwo. Pwe epwe noa mwo pippi fetan marearen. Pwe epwenoa mwo appwong. Appwong marearen iwe eppwapw noa.)

Chikang tori ew minit epwe noa mwo sar gamis.
Epwai noa mwo ruwoni fai woi rai sinimeti.

(Iwe minne ran sinimeti ie rengatta. Aigan iura pwe. Raan ginifeo. Iwe nge minneen nge pwan ittan rhag me moiwe nge reiura sinimeti).

Wonoa mwo ruwoni fai.
Woai rai sinimeti.
Iga irr finni gasip rapwai neas ngani.
Nian an womwarhta.

(Iwe ina ta irr rhoapwut kewe rapwan mwarh noa rhag meseer woan fatiun wonowe).

Irr finn gasip rapwai neas ngani nian an womwarhta. Ina epwe wich gareng me essan fatiu eraw.

(Iwe ina raiura pwe wich, moanoyoan. Ie egan minwou nge rhaan ie agan mintiw me woan fatiun wonowe).

Ina epwe wichi gareng. Me essan fatiu eraw. Nge ewichi gareng wo me essan fatiu eraw.

#5 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ie ipwene pwan anita, pwan ew pwaiun panuw. Iwe ie maneen nge ie sipwe iura pwe apwan, iwe pwe sipwene pwai nainai ngani pwe apwai no noa pwe erhai anongeuwan rhappin woag kewe. Iwe ina ra apwungu minne urun iwe nge ina ra iura pwe:)

Eno imwai mesan yaan ne sewaanitan ganet.

(Ina eno noan imw imwan. Eno rhag ngarhen yenap. Mastan yenap. Iwe ina igina etettata anet me ee).

Nesewanitan ganet.
Ipwich kkoi nemani nipwan amw gennaita.

(Iwe eiura pwe emangi. Emangi an wonowe annetta me nesoapwon worho we. Iwe ina aiura pwe).

Ipwich kkoi nemani nipwan amw genaita me nesoapwon worhna.

(Eiura immemangi nge opwenoa maaita me nesoapwon worh we.)

Nesoapwon worhna.
Otiw gatag panii mwoan.
Onoa yoanag me asnoa.
Woar finn menaiyon.
Esoapw ta rhag ne maguroamw pwe min won nemangimang poaun mwu arr panuw.

(Ina reiura pwe esoapw ta nemaguran nge. Ammam aiura pwe, esoapw ffeir. Esoapw ffeir noan rhimwen pwe min won rhag noan mangmang. Ina reiura pwe poaun mwu arr panuw, nge ewon noan an mangmang minikka panuw re giugkune. Minikka panuw re giugkunei pa ffiu, arhewumw. A arhewumw epeig, arhewumw tam a minne, arhewumw ruwapeig. A wofanuw, pwugof. Feo iyas. Seragii ne mas epeig. Anongan nge wonowe egiugkune. Ina reiura pwe:)

Min wonn nemangimang poaun mwu ar panuw, pwe min gattin wairas.

(Iwe ina minna repwan apwungu reen pwe iga manei nge epwan igin fargit. Regan iura fargit nangin. Nge apwai seragii anongan metaw. Iwe ina minne repwan apwungu urun maneei reen pwe iga apwan pwanni, pwanni, sipwe iura anongan metaw pwe, anongan metaw nge agiunei pwe epwe serag noan nge enoa rhag nge woan fanuw. Iwe ina minne rapwan apwungu minnei reen.)

#6 STORY BY IKIRHEP

(Eis ipwene aninong minne igan rongrong pwe fiyongon rhaptoon appepei. Iwe ina:)

Nonnonoa woan ii fanuw we. Fanuwan sipwe iura appepei. Iwe ra no iwe wonowe Sauwenima wewen pweta egai no pwe ii pilot. Ewei ata piloti sigogi kei. Pwe agan itto tonong noan ngetan appepei kewe a serag noa. Noa pwanii fetanei anongan fanuw. Noanoa e noa sefanito, eapwuta. Ina a noanoa e woan ii fanuw we ittan Mesang. Iwe ina igiwe wonowe a afirhi e. Itto rhag wonowe attonongei appepei we apengagi noa mwoarhoisat. Iwe aitto wonowe a penii penii appepei we ee aitta foarh. Iwe nge eitta mwarh noa atoto wanwan woan. Wonowe ano rhag noan minwe. Egan bwobwo erhai rhoapwuton fanuw we. Iwe nge wonowe e orhei, nge e maa. Bwobwo noa erhai iwe nge wonowe eorhei nge e maa. Iwe a nono wonowe, anoa mwettiw rhoapwut we niau samon we. Iwe ewenwenei anwe wonowe eno yaron. Iwe noa tiutiu rhoapwut we nge enoa itta. Enoa itta nge wonowe afaingi. Wonowe Sauwenima. Rhoapwut mwun itto ipwe anganiug. Iwe noa itto rhoapwut we.

A, en naiun iyo? Eor semoamw me inoamw?

Eor.

Rerhuwen menaw?

Yoa.

Iwe wonoa, opwe noa nge wanoa anganir pwe sipwe pwupwunuw, wa mangi.
Yoa.

Nge iwe niewe eitiw tiutiun yoanowas.

END OF TAPE 11 SIDE A.

THIS STORY CONTINUES ON TAPE 11 SIDE B.

SIDE B.

CONTINUATION OF STORY NUMBER 6 FROM SIDE A.

Niewe eitta me tiutiun yoanowas nge eitta ese anganir rhoakewe inan me seman.
Pwe eita rhag manuwegi noa. Iwe ano fetan. Nono e noa ittiw pwe epwene ittiw
tiutiun faaf, ne yoato faaf. Iwe wonowe a ittiw pwai niewe noa tiutiutiutu noa
sefanita. Nge wonowe a ei,

Rhoapwut we a, mee?

Itto. Ifa minwe iganganiug.

Mauwerh weti pwe igin manuweginoa. Ipwe itta nge ianoa aineor.

Iwe, wonoa. Wamangii pwe imwu opwe manuwegi rhag igina iwe nge imwu
opwenoa itto nge imwu ipwe orheog. Ipwe orheog fenganii me minwwu auton
wupwoamw.

Iwe niewe a, yoa. Niewe aita. Itta rhag niewe pwan itta manuweginoa. Nono e neyoatseor. Nge enoa wugtiw niewe pwe epwe noa tiutiu.

Iwe nge wonowe a, ninaan.

Ee.

Foakon meta, oaita ai pwe ngang erhai maan are meta?

Nge niewe a, Mauwerh opwe foakon ia affaan pirhe nganiug pwe igin manuweginoa. Mani igiwe i ita rhag nge ia koon feoi iwe ise mwongo itta rhag ianoa maiur noa.

Iwe wa mangi pwe ie opwe itta rhag noan sorannei waitta kepas nganir. Nge opwe foakon misiai rhag nge oppwennoa rhag itiw neyoanwasei ia foakon orheog gachiug noa.

Yoa, iwe, nge ren mee.

Niewe a itiw tiutiutiutiu nge eita. Itta rhag nge wonowe semai niewe ennengagini pwe epwene itiw newut nge niewe a opwenoa iya? Ipwe noa mwo ittiw toatoa goorh e ai. A wetiai pwe ipwe anganigami mwo minne. Iwe rhoakewe ra wonowe amoat sefaaneti. Aweti niewe. Noanoa nge niewe a yaapw ipwe anganigami rhag pwe ie imweti nge erhai mwan ie ekepas nganiai me iga. Ina eno noan minnaan ina eiura pwe imwan. Minwe eno me ren enap e. Erhai mwan igi rhoanopung. Sapw pwan gan temoagon mwan nge eganganiai pwe ngare igine ise kepas nganigami rhag neyoanwasei anoa orhe gachuwai noa.

Meta e anganiug? Mwanian ii manwe seman me inan.

Eganganiai pwe ipwe itto anganigami are aw soapw mwerhan igine ai pwupwunuw.

Ew ata wa itto aineogemam sapw en rhag me noan tipoam. Pwe ina aeorh iura maa pwe epwe orhoarh pwe igina mani aniu. Iwe nge aisoapw anganiug pwe apw me yoa. Pwe igina nge a feiei fengan rhag pwe osoapw mwerhan nge epwe orheog. Nge opwe mwerhan nge esoapw orheog.

Yoa ina minne ipwai niwanei.

Iwe opwen eorh noa pwigi pwe pwunuwoam. Rhoan goorhon inumoam arhi.

Niewe anonno e neyoanwas nge eitiw niewe. Iwe reiura rhoakewe pwe sipwe pwupwunuw.

Iwe, ennet?

Yoa.

Iwe mangii pwe imwu isoapw orheog.

Iwe nge etit imw mwu imwarh?

Etit.

Eigin tipwonpwon noa?

Yoa

Iwe opwen pwigi nge wanoa sanong rer manna inarh me semarh iwe nge wa nigiti imw na pwe imwai. Nge opwe noa sanong igomwu, pwe ipwen ikkita noan pwe ipwene iyaremesa ai noa.

Yoa.

Iwe nge wa mangii pwe opwen itta rhag wa itta anganir pwe repwe yoamoan rhaniu safei nefafii.

Yoa.

I niewe eita rhag itta anganir. Iwe wonowe a angani niewe minne repwe noa pwigi. Iwe renoa pwigi minwe ra itto wongti niewe a itto iunmi. Safean aian. Aitto iunmi iunmi niewe aitiw angani wonowe. A iwe imwu opwe nainai mwan. Iwe wonowe a noo.

A igine epwe metag wupwoamw nge wa anganiai.

Yoa.

Wa itiw rei.

Anoonoo niewe e nepwong. Epwe nugan pwong nge aitiw ren wonowe.

Meta pwe ametag minwe wupuai, mani ipwen menaw.

Iwe wonowe etarii rhag safei we iunuman nge enganei niewe. A iwe one iunumi rhag nge waitta pwe opwene noa menaw pwe imwu opwene menaw. Iwe menaw noa niewe. Iwe rhag nge wonowe iwe aitta. Emenaw noa niewe nge wonowe aitta. Itta anoa noo pweta rhoan yoapwunopwunon angat. E emesag angat wonowe. Iwe wonowe againoa pweoupweog too reon, pweoupweog too pweoi pweoupweog too pwupw. Pweoupweog too sepoar pwe an rhow wonwe. E gow noa pwongi niewe. Iwe nge wonowe e aniuog noa me fita. Apwigi pwigi e

a mwongo noa wonowe. A gorh. Iwe fargit noa manwe. Iwe rhag nge niewe apwan bwobwo. Bwobwo nge apwai naini erhai rhoapwut. Iwe wonowe apwan foanafoana wupw we an e pwan menaw. Iwe rhag nge wonowe apwan itto foana. Foana foana e pwan fargit iwe aiura pwe iwe ie wogunei itan atekka naiurh. Pwe luwenima ie mwan en nge Naiuwenima rhoapwut e.

Iwe nge ren meet.

Iwe nge ie ipwene noa mwo pwe ipwe ne noa mwo ne fanuwai. Iwe nge ina ipwe noa rhag sefan iwe nge ia itto pwiugiug.

Yoa.

Wonowe a noa. Noanoa e, ew rhag meram nge wonowe esefaan. Wonwe esefan nge ra nge meta wonomwun a nonno rhag reen. Ese giugkune fita imwu aeorh no rhag weni fanuw? Rese giunei pwe wonowe manigin eorh igiwe saw apepei wonowe. Iwe wonowe ra wontiw me wonowe naiun pwe ina wonowe a tarii eorh tar apepei. Iwe aeorh iwe minwe arr foakoon feirei fenganii faang nge wumw. A pwigipwigi e nge effitei nge igiwe wonowe etarii pwe apepei nge etarii pwe tiin nge etarii pwe arngap. Aiwe minwe an eorh pwigi pwigi e wonowe a. Iwe ie ipwene pwai noa mwo. Ina ipwenoa rhag itto nge aw sianoa. Anongarh aw sianoa. Iwe, yok repwene noa me niewe pwunuwan nge ra nigtatiw atekewe naiur. Iwe nge niewe minwe a pwigi apepei we. Pwan wonowe epwan giugkune nge ese wei niewe. Iwe nge renoa. Nge enoa ngafii tiw nangetaan fanuw we, iwe eorh nangta noa. Iwe wonokewe rhoan fanuw kewe raitto noo. Noonoo e remiin rhag nge ra eis:

Meta wonomwun esoapw giugkune minwe rongean manwe seman?

Pwe uwen inamwo nge sipei gow ngani pwe epwe feori pwe wisarh. Pweta meta minne sia girgiriin peoi rheo wow ren mongo esoar. Esoar iig. Iwe ngereen meet. Pwigi pwigi e ngannei wonow. Wonowe a, yok niewe. Itto ngatiw rei niewe. Nge niewe a, meta en?

Meta nge aw pwe gan aiuchaniur mwo aten fanei. Niewe a aw giunei pwe aise mwargan giugkune mwo minna. Ina aw ngatiw igina nge ipwe agina luwenima ngare egiugkune. Iwe enoa itto wonowe nge niewe a angani.

Orepia rewe pwe pisagirh imwu?

Min meet?

Min minwe rongoarh, imwu opwen eorh noa tarii. Iwe. Ata meta nge opwene noa wonoi newut noa.

Yoa.

Wonowe ewon. Apwigi pwigi e noa we meram.

Iwe ata agan won pwe meet. Ata epwe foakon yoarosa feta rhag minikewe pisakirh nge esoapw feor apepei? E sipwene nii.

Iwe atekewe ra mwetnoa ren imw we nge epiungtiw ii worhow we. Nge repwigi rhag fatapw nong noan. Faan teteran imw we ra noa itinong mwoan nge rese weri niewe. Pwe iwe eno noan, gai teor.

Ra, pwe farpwan wugon worhoun meta minne epiung neyoatsor pwe ie sia farpwai chog noa.

Nge ii iwe erhai, worhoun meta? Awse giunei igiwe miin, sinoa giunei are nangingin maan mauwerh mwu luwenima igiwe reiura pwe repwene niir. Pwe ese too minne riugfeer, ese too minne arr apepei. Iwe nge niewe e puaisinoa rhag minwe me woan nge etowow, a meta mwu aw iura atekomwun.

Esoar. Aipwe noa pwigi minna amam.

Nge niewe e yoatiw. Eyoatiw noa fatiw me apin wut we a luwenima.

Ee. Mvetteo ipwe anganiug. Iwe wonowe anoa mwetta. Meta ne wogiunei pwe isaan pwuri mwo anniu worh nge awuwa noa mwettiw igina pwe meet? Mwettiw igina pwe meet? Igina rhag wanoa aiufera ew apepei kewe wa itiwow menanoa wanoa witi. Pwe mee? Imwu reiura repwene itto nigrh noa. Iwe. Igina rhag opwe mwettiw rhag wanoa itiw miin. Osoapw rhiuwen wetino meremoamw. Imwu reteito nigrh noa. Onoa rhag menanoa wa apwesagini pwe tamapiung.

Wonowe enoa rhag aiufera ew apepei me wenni soapwta nge eitiwow feotag ni noa niugiun worh. Awei meta iiginan. Wonowe enoa rhag tupwnong nge faragtiw rhag weni fanuw nge eakepwas pwe e. Tamapiung wo. Ifa? Taie wenni soapwta en. Awnoa itta merouweni, pwe ie esepuang manni niugiun. Ra itta foakon minwe ar merouweni manekewe. Pwigi pwigi e nge reitiw nge reitiw pigrema. Pwigi pwigi e re arhig rhag nge erhai rhag nge pwiginoa nippan. Aiuw pwe faang nge wumw nge, apwigi pwigi e mani ese pwai toaw mwo ew wiik nge rapwan farag atekewe pwe repwen pwai noa miin arr rheo nge pwan piungteo ii worhow we nge repwan fatapw ngani imw we.

Farpwan worhoun meta minne a igin mangetigrh neyoatseor? Ew, worhoun meta ne niekan pwe ngang iapwan far pwan faiyeor mauwerh mwu Naiuwenma me luwenima.

Pwe meet?

Ew taiwe reiura pwe repwene niir pwe min, ra ngiurhiun affaiun. Ngiurhiun fang. Iwe nge niewe epwan asitiw rhag nge enoa reen. Orepia pwe opwen itto. Wone sagita minmwu amw pwe opwene noa tiutiu. Wa mwetekai tiw noan imw we imwarh. Iwe nge wonowe emwetta faan apitan rho.

Ra, wonokaan nge epwene noa iya wonowe? Enneen. Wonowe emwetta rhag ii e georiu rhag minwe apitan nge enoa ne rhan. Noa tiutiutiutu enoa rhag itiw. Enoa itiw, niewe a totta pweon faan paiun.

Iwe a mwetekai pwe iwetiug rhag. Wonowe eitto rhag pwai tonog rhag me yoroi niewe. A pwigi pwigi e aminikka rhag faan paiur me ruwrhai, iwe ra no. Erhai roapwuton fanuw we enoa itto pwe eitto koato angat ren niewe. Epwe ne noa

itinong, ii meta awwa feori? Meta auwa feori ne nge aia fasiu stampai pwe aipwene siu amam. Pwe aipwene noa ne fanuwa mam. Aipwene giuta fanuwamam. Pwe aia mesag. Meta we esaai too mwo miin nge auwa iura pwe aw pwen nigmam pwe ese too rug famam. Iwe enoa tutto nge awa iura pwe awpwen nigmam pwe auwa ngiurhiun affaiun iig fangfang.

li meta? Are ii minika. Mwanian iyo? Yok ata eyor rhoan ngetani sani ngamam ren kepesamam. Iwe aia pwai rongrong ie aia siu igina. A aw giunei rei mauwerh pwe ngang ise mwar gan giukkunei mwo. Pwe are netan igiunei ipwe anganigami. Iwe ina aipwene noa amam. Are omwerhan pwe opwe itto imwani imw we imwamam, waitto imwani mauwerh. Imwu aipwene noa amam pwe aipwene siu. Aisoapw sefaan no.

Rhoakewe renoa. Re mwotiupw noa rhag rhoakewe nge emwagiut me weni fang nge emwagiut me ne wumw. Repwene noa menata, esoar ne wumw. Nge repwen noa menato faang esoar. Renoa itinong rhapin mai esoar. Oh, sa maa. Niewe aiura, nge meta sisoapw maa ren. Sisoapw maa nge efitigami pwe aw sawkepas. Mauwerh kena, ngang ifar noa nge atoo pweon faan paiur pwe ra kekkepas too pwe inoan pwe ipwe noa koato ai angkat. Nge ina reiura pwe armas re kepas me ren imw na imwan. Pwe reito mwoanon worhow nge ina rese weri.

Iwe wonokewe aiwe ren arr eorh maa wow me nimman. Maa wow me seig. Rhoakewe iwe ranoa reen fanuw we fanuwan wonowe semeer rhoa we. Rano no e niewe a nainaitiw nainaitiw. Apwigi pwigi e rhoakewe ra igin sou. Niewe iwe aiura. Eis aw sipwen itta, pwe sipwe fitei nge iwe ra mwaan nge ra rhoapwut. Iwe ata repwe fitei arr itto ni girh. Wonokewe renoa itta ra akarhai rhag armesan fanuw we. Iwe itta rhag wonowe semeer nge e apatpat. A apetpeta fanuw we aiwe minwe an pwigi pwigi e uwa niu. E uwa yoafurh, uwa mai. E eorh igin miin noa minwe nge wonowe e tarii iig.

Iwe ra foakon iwe minwe arr sipwe iura pwe ra feirei fengani mwongo pwe a fenafirh noa fanuw we. Feirei mwongo nge feirei pwe iig. E wonowe iwe pwigito me enirhai roakewe naiun. Nepwong nge enoa pwigir ta me faman mwaan. Esa mwanno pwe rhoawe minwe aiwe arr atagii noa. Iwe sipwe iura pwe ranoa noa nge riuwrhai rhoapwut riuwrhai mwaan minwe angatiw pwe naiur rhoawe wen inan. Pwe iwe enoa aginanong manwe pwunuwan, pwe epwupwunuw nge re memmaa rhag. Nge enoa aginanong niewe pwunuwan. Enoa itinong niewe, renoa teopwurto, saufang. Ek raitto teota woan pirhen, e annamwta me nefaimwakeon iuwan nge niewe egai noa toafitiw woai rhimwer woan meseer. Nge, eneen awne pwan gan itto mwo rugrug nganiai igomwu ngang man mwetnong pwe ami armas nge awwa gan feorigami noa pwe ami saufang. E nge re gegkai noa manekewe. Ei mauwerh wogunei pwe osefar maa. Manekewe ranoa kepas wow. Kepas wow me neimw, ei rhoapwut komwun. Pwe ir iwe ra sang. Sangiti rhoapwut we pwe igiwe rhoapwut we egin gach. Egin eorh mwamwai niewe.

Meta wonomwun againoa pwigito man igin mwamwai mwun reen, epwe itto far maa noa nge siachiga. Wonowe a ei. Noa itta me nout wonowe. Meta omoat reen nge osenoa itinong rei, ninaan pwe opwe noa anneow an niuniu. Yok, mauwerh na emenaw? Ew menaw. Eorh samwon komwun ra eorh itta feori feori ununiur e imwu re arhig iwe imura eorh kepas ngani. Noa itto niekewe ragan igin kepas miin ngani wonowe. Wagiunei pwe ien rhag nepan naimam. Oteorh mangi pwe opwe arheinoa pwe aien rhag minne nepan naimam pwe ese

mesagiugmam. Aigin arhangi. IGINE womangi pwe opwe itta no en nge wa gomwan, gomwagini nong. Pwe epwe itto feor to anemam. Pwe ra igin arhangi niewe. Eifi tiutiur nge amwongoor nge.

Iwe wonowe egan min ii pwiginong rhag itinong arhei noa nge ii esefan ta reer rhoakewe naiun. Aitta nonganir rhoakewe naiun me weinang. Ei samon noa wonowe nge samon noa niewe pwe iga sipwe iura pwe sou fengan naiun rhoapwut me mwaan. Iwe, iwe itan mwan we naiun luwenima nge ittan rhoapwut we naiun iwe Naiuwenima. Iwe sipwe iura pwe wonowe Sauwenima iwe sipwe iura, ata meet nge aigin wiin noa pwe ra fanuwani ew fanuw. Pwe rhoakewe ra eorh pwiigi pwiigi e samon. Ir minwe ra samon pwe ra mesagiur pwe igiwe sipwe iura pwe ra tounap irr. Pwiigi rhag ii wonowe luwenima ii minwe a samon. Iwe wonokewe pwiin me wonokewe fatuwan ra eorh neogiuw ngani an wonowe samon. Ei foakon samon firh noa. Ina minwe re miin reen pwe ata sipwe iura wiin taan wonowe Sauwenima. Are sagin Sauwenima nge mauwerh kewe mani repwe annew noa. Ei samon we seman wonowe iwe epwiigi rhag ii amwareei ta pwe emenaw rhag manwe ineer me miin manwe semeer. Pwiigi rhag samon we amwareei ta woan wonowe luwenima. Iwe samon noa wonowe luwenima ii, neogneog noa fan an samon.

STORY NUMBER 7 BY IKIRHEP

(Ei, iwe ie ipwen ani ew fiyong. Fiyongon yoato mai iwe pwan fiyongon pwai serag. Ina:)

Nono noa woai Souk. Ii roapwut we ina aiei nono. Iwe ra maa noa sipegin inan pwin inan. Seman, pwii seman. Anonger noa perhangian maa noa. Anonger noa rhoakewe perhangian seman maa noa. Iwe ra no. Nonno nge a nangta fanuwe we.

(Nang ina mani taifuun are)

Pwe ina e amoaicha mai. Amoaicha niu. Arhei wut, arhei imw. Iwe rano nge ra aw sipwen itiw rhag no noan wutte. Itan wut we Arhpar. Iwe raitiw. Ittiw noo ragan, neyoatsor nge samon we agan ittiwow sanwe me noan saninger. Anonger nge emagin faat saninger ren sanwe. Pwe min erhai nge etenoa moarho. Ete moarho niu, moarho mai. Moarho pwuna. Minikka sipwe iura repwenoa iyoasorhig fetan. Moarhow fai neen, faiun yoafurh. Iwe noonoo ne epwe noa weri ew yoapoan mai, eneoneo reen worhow. Iwe nge enoa menanong noan an peor. Eiumi egius nge enoa pwigito pwe. Iwe renoa pwepweiupeogto minikewe iwe nge reito rhag ikkinet. Are a eneo neo wunun iwe nge raiteo agius agius pwe yoachogin rhag rhapin iuwer. Pwe eigin anongonuwan afayeo fanuw we reen anongan minikeei pwe esoar no reer. Iga esa uwano niu. Ese uwano yoafurh. Ese uwano mai. Annew noa pwon. Iwe ii atewe iwe a sauu rhoapwut nge esoar no perhangian. Iwe samon we agan itto yoana irhiuwan pirheen.

Iwe egan miin nge agan, mauwerh mwun, igine ose taak noa wanoo en.

Iwe niewe a, iina ipwwai noa giut fetan minne ipwai noa weri pwe anarh.

Atewe a iseni samon we pwe seman. Pwe samon we, epwe gan miin nge enganei anan. Minikewe renoa miinto anongeer rhoa kewe. Re memmaa noa akkamwoi nge akkamwoi iwe rerhuwen memmenaw. Ranoo, noonoo apwan menan ie epwen pwan pwong. Ie epwen eniuw konok nge rapwai towow pwe rapwai noa giut fetan. Iwe niewe enoa itta. Anoa tarinong enan rhanwe regan iura rhannap. Rhaniur mwaan.

(Ina, ina minna reiura pwe rhannap reen pwe anonger noa armas, nge reitto tiutiu e. Mwann rhag saapw rhoapwut. Iwe ina minna re aita ngani rhannan pwe rhannap, ew rhan farigit).

Iwe enoa itta niewe nge Wung we anoa mwanienii wow. A atemwun.

Iwe niewe aitta fanfetan pwe ese weri pwe igiwe ano nein ra moanoon fanfan noa iwe nge ra ngatiw nge ina rese pwiigi mwo nge ina a nang. Eno nein amarei me. Iwe nge a ose weriai pwe ngang ie iwon iga? Iwe atewe amenan pwe epwene pwan farag nge a atemwun. Iwe anoa iu sefan niewe. A, ie wengi nong minikkaan, amarei ka pwe opwe tonong.

Iwe niewe anoa wenginong amarei kewe, anoa tonong nge aiura. Iwe oweriai imwu wa fannganiai?

Iwe niewe a fan ngani, a foakon ta ira en minne egekkepas? Nge wonowe a ina. Moattiw arroi. Moatiw niewe. Iwe Wung we, aniu we anoa penii wow ew niu. Iwe a angani niewe, iunumi mwo minmwu. Iwe niewe aitto iunmi iunmi esoapw. Iwe rhag nge e akkinong noan peor we an. Iwe a itto woseei peoniun we aitto angi minwe mesan. Nge a arii nong minwe topon noan minwe an. A opwe noa wapan itto rei. Opwe ikkito rei. Yoa.

Iwe noa ittiw atewe nge a reorh. Samon we a iu fetan rhag pwe apipii rhag. Meta pwe ngang eteorh noa maa noa mauwerh we nai faan waniwan. Pwe reteurh noa nii noa. Iwe niewe anoa teonong. Teonong nge samon we iwe apwai teonong pwe agan ittinong wonnoa. Tonong rhag niewe nge emenata minwe awsan nge wii nong peor we faan. Iwe agan woan faan awus we nge agan tettaiuw pirhen ii samon we seman. Iwe a noa rhimw ta wonow. Meta mauwerh nai? Rhimwta mwo pwe opwe itta mwo iunmi egius rhaniun yoapoaw e ia pwan noa weri. Me reen mai kewe igomwun.

Iwe wonowe a, a ateow ngani ii peor we. Wonowe a iunmita. A ta saapw rhaan minnei pwe ewei nennai niu. Apwan iunmita, a foakoi niu minnei. Apiung ngani ewan ew peoniun kewe. Wonowe a angnong pwe anoa menata, peoniun.

Iwe wonowe a angi. A mauwerh. Iia iga onoa werwer anarh me e?

Ii ngeta ikomwu woan mai komwun rhag.

Yok, iwe. Iwe wonowe apwan aniug sangi niewe naiun. Iwe a no no e pwan masta neyoatsor. Masta neyoatsor nge niewe apwai noa mwetnong.

Iwe nge wonwe a, opwe ne pwai noa ia? Itto moattiw yoaroi.

Iwe niewe a moattiw. Niewe apwan moattiw iwe nge wonowe a angani pwe imwu angi mai gapwerh mwu. Iwe noa penii wow efai niugiunmeo fargit minwe. Iwe nge niewe aitto mwongomwongo me reen emat. Nge iwe wonowe apwan nganei erhai iig pwe sanian. Iwe niewe aitto faaninong, menanong menanong noan peor we nge apwan wutuw nong mai we noan peor we an enoa miin nge iwe pwan menanong iig we.

Wonwe a, iwe wa maat. Opwene iunmi nigparewai niu e.

Iwe wonowe apwan nganei. Niewe apwan iunmi iunmi pwai nigitan, pwan esoapw nge apwan akkinong noan peor we. Iwe wonowe aiura, ossogopai noa. Opwe wetiai. Niewe aitto moat noa nge aiura pwe. Ogiunei sipwe gan gegkapwung minne menan apatpat. Pwe ie sigan miin sia apatpat, mwirin apatpat iwe nge iwe sia koato mai. Koato mwongoon pwon. Iwe nge pwenne opwe giugkiune. Yoa.

Iwe niewe aitto moat noa me aniu we pwe ra kapwung. Noa noa noa, iwe one pwai noa mwo mauwerh. Niewe e ittiw. Ittiw, nge wonowe apwan moan me an itiwow aiutewa rhoapwut we nge wonowe eitining wonnoa. Rhoapwut we eitining pwe e tonong fan aus we nge apwan nganei mongo we.

END OF TAPE 11.

THIS STORY CONTINUES ON TAPE 12 SIDE A.

TAPE 12

REV.2.

SIDE A

STORY BY IKIRHEP CONTINUED FROM TAPE 11 SIDE B

Tonong igina mauwerh.

Iwe niewe apwai tonong. Pwan ittinong moat firhtiw reen aniu we. Wenpeigin ii ira we wung we.

(Pwe Wung we iwe ew ira. Ira ka wungan wut. Ikka regan parii pwe wungan wut. Mai ka regan amaicha ra parii iwe ra ngatta pwe iraan wut. Iwe ina minna regan iura pwe Wung. Ittan Wung me remam. Iwe manna eno no noan ina erhai aniu. Aniu ka regiugkune mai. Sipwe iura aniu rongon mai. Iwe pwan giugkiune pwai serag. Iwe koatoon iig. Koatoon mwongon pwon).

Iwe wonowe apwan iura. Iwe sipwene pwan pweonta. Iwe rapwan pweonta. Ra kapwung. Kapwung pwan apetpetan pwon. Reen menan pwuna pwe epwe pwach, woot. Apwigi pwigi e niewe a pwan giugkiune noa pwan akkaw nge wonowe aiura, iwe, wa giugkiune? one iunumi mwo niu mwu. Wonowe apwai noa penii wow efai niuwe.

Niewe a iunumi, nge wonowe aiura, iwe opwen angi koan en. Anoamw wumwneo ikka riuwrhai. Iwe niewe, a.

(Koan ka regan iugiug. Ikka regan pwoni. Iwe remoannon pwoni arngiuw iwe.)

Niewe a iwe ipwen fitei minneen?

Opwen fitei, ngeta imwu opwan menanong noan minmwu amw. Ngeta imwu opwan awei ngani rhag igiwe.

Iwe niewe apwan yoansiu nong koan we anan noan. Ngoanong akinong minwe nusegin noan pwan arii nong minwe pwan peoniun iwe ngoanong wumwneo we pwan erhai pwe anan wonowe seman. Iwe wonowe apwan iura. Iwe onenoa mauwerh pwe imwu apwan pwongitiug. Niewe enoa ittiw. Noa ittiw nge wonowe a maiur. Aitto sessefngi minwe pirheen samon we seman.

Iwe samon we seman a, meta?

Masnoa mwo pwe opwe agina mwo minneen.

Eor minne worhungi mauwerh pwe anarh?

Egius.

Iwe wonowe apwan itto. Itto pwe a narita minwe. A pwigi minwe noan pwe anoamw, iig we. A angnongei.

(Eorh mani epwe ew fiit nepan umwneo we).

Aniunwaian nien nge fargitin mane anai. Ngatiw minwe. Wonowe a angnongei woan peoniun. Ragiuwtiw, pwan angnong pwan woan koan we. Wonowe aitto attita pwan ngatiw. Ew, e meta pwe eteorh mauwerh e nai minne e yoapa mwongoon fanei. Ngeta ina nge ie resenoa pwipwigito tapen minneen nge ii rhag minne enoa pwopwoiupwogto.

Wonowe a narita minwe eno noan rhani niu pwe sapw pwai rhaan. Iwe ngeta ie e iukiun rhag niu ii. Iwe nge ie esoar erhai re fanei ne. Wonowe a ei. Awne pwan masta.

Pwe meet?

Awne masta pwe awpwe angi mwo giufetin minne weriai.

Iwe wonowe aitto gin ginnoa ginginnoakoan kewe pwigi pwigi enoa moan. Nge wonowe eginii peoniun we. Agin gin gin gin e enoa moan iwe nge wonowe eitto eorh mena, mena ngani ewan erhai nge emena sangi. Sipwe iura apetpetan woan rheon ewer rhag. Iwe nge maa ikkiwe memmaa rhag irr. Iwe wonowe a no no nge rhoapwut we naiun apwai noa. Iwe nge wonowe a soionir mwaan kewe. Ranoa soitto mwaan kewe nge a. Anongami noa nge aw nari mesmesan ew miin iwe a fai ruwoapwong ami nari.

Iwe nge eifa usiun nennan? Iwe nge erhai nge enoa iurata me reen.

Sapw rhaan pwe niu minwe.

Iwe nge minikewe aw angin?

Eorh mai. Anongonuwan mai ka anongonuwan maw. Iwe nge minwe. Ngeta iig. Anongonuwan iig. Umneo. Nennan umneo minwe.

Iwe wonowe a, sapw sino no nge awsoapw no fat noa rhag. Pwe aw pwe niunniuwaw pwe aw pwe anganir rhoa komwu wenninami pwe aw pwe, aw soapw amwarhiu. Ne eor wusous ren. Ne eor meta kena, erheo an teor iwe nge awsoapw achiga pwe awpwe pwigito. Pwigito pwe pisagii, pwe pisagii nie nai pwe epwe agina mwo an mena fanei are esoapw miin. Ngeta meta ie erhai rhag armas. Iwe nge ie, ie sipwene pwan mesa pwan pwigian igina, are meta. Pwe egach iga esan itto mwo nge a iyonag noa minnaan.

Ra farag noan imwan fanuw we pwe raiwe ren arr, apwigi pwigi e eorh itto choang noa minwe. Apwigi pwigi e rhoa we ra mena nge wonowe a angani. Wonowe sipwe iura seman, aniu we seman. A wogiunei mauwerh?

Meta?

Ina opwen ittiw nge ew pisag igin fargit fargit imwu ra iyon. Imwu igina nge ano, pwe samon we semoamw a anganir pwe repwe iyon. Ina minmwu ianganug pwe opwen anongonuwaw atipachemeog pwe sipwene anongonuwaw apwungu apwungu minikei arosa.

Yoa.

Iwe wonowe aitto fenaiuw ngani ununun minikewe pinin. Minna epwenoa feori ngani. Iwe niewe aiura, yoa. Iwe one noa ittiw. Niewe enoa ittiw. Anoa paisepatiw ruwou tiugtiug. Iwe ruwou mai gapwerh iwe anoa eorh niganunnus tiw fau niu fau rhoo.

Iwe niewe anoa tonong. Awgitpiung. Arorhapiung noa.

Meta mauwerh mwu? Pwe onowe egan moat. Itto mwo mena minikka. Nge wonowe noa towow, aorh noa fattiw pwe eorh ikkaan nenepan minikewe. Iwe aitto ei ien me iennepami rhoa mwuun ie anami rhoo iunumami niu. Iwe wonowe aitto gingin. Pwe e iwe ien sianin koan en, anoa reer rhoa kenaan. Aw pwe pwaipwai anami. Iwe ie ew ien sianin anoa igaan, aw pwai pwai anami.

Iwe wonowe aitto mwongo ii. Mwongo mwongo a ei, mauwerh nai. Ipwe gan anganiug mwo.

Meta?

Ipwe anganiug mwo pwe mwirimw we iwe nge ranoa iyoito pisagirh mauwerh. I pisagirh minn meta wonomwun?

Reiura pwe are wogan giugkiune mwo ew miin mauwerh iwe nge wagan feori ngani mwo fanei pwe osemena girgirin peon rheo wow. Pwe ra memmaa.

Yek, nge ngang ipwen fitei?

Are egan yor egius mauwerh minne wogan giunei iwe nge wa atemagin pwe opwe feori mwo pwe aten fanei, rhoapwuton fanei repwegan iunmi mwo egius are rhani fanuwei. Soasoan rhanni fanuwei me egiufet are numwuteran ngiin giuw komwuun.

(Ngiin giuw minikka mwigigniin wuwan afurh. Minikka egan mwigitig iwe ra iura ngiin giuw. Iwe me inyoayoa kaan. Inyoayoa ie emwigitig sangi minne tarin).

Iwe aiura. Iwe ipwen agiina ngeta sipwen fitei, nge iga ise giugkiune. Niewe a, iwe, ina imwu ipwapw noa miin naiu. Iwe nge erhai mwo erhai mwo nge esoapw rhuwen farag no newan.

Ei.

Iwe nge pwongtiw masta nge niewe enoa pwe anoa faiuw rhug we an. Faiuw, faiuw, faiuw niewe aien mweet newan. A tar safei, tar an iunuwan. Tarii tarii tarii e seog erhiug iwe nge etarii erhiug. Apwigi pwigi e nge eseog erhiug noa foatoginoa. Iwe nge etarii erhiug. Apwigi pwigi nge niewe e nigfatapw. Nigfatapw aien feirei nong rhag me nepwon e feirei noa esoapw fanuw we. Nge enoa toagun me esoapw nge efeirei noa esoapw. E feirei wow niugiun e feirei tiw niugun imw. Pwigi pwigi e nge epwegi iwe ew. Niewe egai noanoa me enoa piung. Nge atemagin, rhimwta nge foakon atemagin. A pwigi pwigi e niewe enoa moan, nge enoa ittiw. Ittiw rhag nge itto tonong niewe. Eorh woai raai nnat iwe euwa. Mai, ikkan minikka ennain. Nnat chen nge euwa. Nge sise pangi niu me mai ii anongonuwan fitagnoa. Eiwe eorh niu, noan sipwe iura fafin we nge a gitipiupiung rhoo. Iwe nge niewe a, samon.

Ee.

Opwe anganir rhag pwe resoapw iagina minmwu e mwemwagiutgiut fetan. Igine egan yor minne e mwemwagiutgiut fetan, neoneorh fetan. Iwe nge resoapw fatta weinang. Fattiw rhag fan inoan.

Iwe wonowe a, yoa.

Iwe aw mangii ne me wo pwe aw soapw fanfetan. Aw soapw fatta weinang pwe aw pwe fattiw rhag faninoan.

E, iwe ina epwe neseorei nge auwa magin faifai ami tug.

Ei.

Iwe nge wonowe ano, nono e faifai tug we. A pwigipwigi e toaw minwe fapwong. Iwe nge ra itta apesa. Ew esa mwanno wenipii.

Pwe meet?

Ew pwan gan rhoangorhoangon pwigin en. Eorh sapw pwan gan pwigin. Pwigipwigi e nge niewe a samon. E. Anganir pwe repwe noa mwo ittiw mwoarhoisat nge minne eno e ranoa pwigita pwe sipwe menewani. Ew meet, soni umw nge re kema nge. Iwe ina minwe ra mwongo. Mwongo mwongo etoaw fapwong, iwe, nge niewe aura, yok woan ainipwongin iwe nge aiura pwe.

Anganir pwe repwenenoa tiw iyas rannei. Erhai nge etiwei ruwfoarh are fafoarh pwe an. Itto karr feofeo.

Ei.

Iwe nge ina ipwene mwet nesorei iwe nge wenimwai raan rhag nge auwa nigfatapw. Iwe nge minna mwann iyeriyomw en erhai, manekomwu aw arapto. Iwe nge a fasiun foanta angat pwe epwe piungun rhag nge enoa wen angat. Iwe opwe apwerhi rhag nge iwe, opwigito rei. Iwe nge awsoapw yoaruganoa minna egomwan moot, minna gomwan mwann, ne a geomw.

Ei.

Maiur noa rhoawe. Esan keo mwo manug nge ra mwet mwann. Noa rhag iunoa rhapin nge ferhi nge ngata wen angat. Emoot rhag nge re georgeor. Georugeoru nge nigfatapw wou ei iei minwe amam ne. Iwe nge niewe a iu fengan me minwe an. Yok, iwe nge a wongoti safei we an mwann. A wongti safei we an a feireita rhag me mwoarhoisat e enoa itta niugun imw nge iwe itta nein wanwan wenigaap nong. Iwe nge niewe itta fetoaginitiw tiugmaiun we an nge ina ranoa pwe ranoa fferh mai pwe raitto mena mwann. Niwe epwegirhag nge enoa. A mwet wou, soapwona yeor. Woan ew faai, regan iura faiun awan. Soapwona yeor me rei Souk. Iwe niwe anoa towow woan nge e akkepwasnoa nge e arhei wou mai we niugun worh. Arhei wow mai we niugun worh nge renoa mwerang nong waa kewe. Iwe nge noapwut we e annamwta nge epwegi rhag nge a amm, rhip anianii rhoa;pwut we nge eitiw piung rhoapwut we me woan Yap. Nge eittiw piung me niugun. Iwe manwe samonin Yap enoa itto aitto weri.

E itto pwigi. Rese mwenen kepas fengan pwe niewe ese giugkune gesan Yap nge wonowe ese giugkune kepasan peigta. Iwe ra eorh itinong rhag tanipomw.

A pwigipwigi e niwe enoa giunei noa gesan Yap nge wonowe enoa giunei noa faan mwanian niewe. Iwe rhag nge re kepas fengan.

Iwe aiura, en mennia? Meta itoam? Iwe ina igiwe anoa pwa minwe ittan manwe e nge iwe eno woi Souk nge ese pwa. Ina igiwe ennai noa akkefat minwe ittan me e.

Meta itoam en rhoapwut naan?

Iwe nge iy a iura, minne ittai nge ie ngang Inewimoa.

E en Inewimoa, nge meta wonoa ittiw igei reen? Otapwei sain maannoa?

Yaapw, ikkoato mai iwe ie soaufang naan e rhepegiai ie iaittiw foarh igei.

Nge en erhai man giugkunei koaton maai?

Yoa.

Iwe rano, nono e nge noapwut we anoa ittiw. Noa ittiw nge agan itto teota faan poaan imw we imwer rhoawe. Aitto iunmi affii niu kewe iunuman niewe nge mwongo. E angiangi mwongo kewe a sipegi ros. Iwe nge manwe eininoa. Iwe egainoa towou wonowe a ei oitiwou mwo mwongo nepwongwe. Nge niewe a kinii pwe soaufang we.

Yoa, ittiwou mwongo.

Iwe ennen esa menaw no inoamw me semoamw?

Eheo, resa menawno.

Ote miin nge ipwe giunei. Iwe ata opwe anganiai ittan inoamw, ittai semoamw.

Pwe opwe fitei?

Are ipwe giunei. Ipwe fitei ai sarepaia wow inai me semai pwe e annew me remam pwe aipwe apesa.

Ei iwe.

Ra nono e epwai noa itto faan ew soaufang we itto angin angin minikewe anai niewe mani mat iwe manwe gan wonotiw rhag faan minwe poaan imw we imwer rhoawe. Wonowe epwen noa ittiw wenimwai raan, en iuwai noapwut ie annam wou rhag nge wonowe efarpan igin sef reen. Teotiw rhag nge anoa yoapwu sawi. Ranoa itto.

Aw gunei pwe erhai man ammesag ien. Ie faan poaan imwe e. Nge ipwene noa umwu wow rhoapwut na pwunuwai aipwene noa wei rhug nge auwa figi imw e.

Ei, iwe.

Mitta rhag ami armas nge renoa. Itto rhag faingi niewe nge re farag. Ra farag farag e woan iy rhug we etagias. Iwe Taboiwan nge renoa fatiw me e. Iwe a tarpwunopwun imw we nge niewe a nigfatapw. Pwe iwe e tafirh rhag ew minwe chan manwe, soaufang we itta woan tiun niewe. Niewe epwenenoa fattiw epwene itto menata, manwe inan. Iwe rhag nge manwe enoa nigfatapw. Wonowe enoa fatapwtiw nge esa gonano nge a ei auwa torofi manmwun o. Niewe eitiwitiw nge ikkan re torofi nge ese yo nganir nge renoa. A pwigipwigi e minwe enoa yoarosnoan nge enoa yo niewe. A pwigipwigi e ererh, noa minwe nge ererh noa fengan me soaufang. Niewe aitiw sang esa mwongo no. Wonowe a angani pwe osoapw annewa netipoam pwe ina are oganganiai pwe inoamw manwe ina nge esoar minne epwe feor, pwe ina epwe eorh menaw. Iwe nge iwe ia iura pwe epwe itto orhegirh manwe pwe igiwe manekena nge aise fasiun yeori amam pwe aigin mesagiu. Ina minwe ia anganir repwene figi reen.

Iwe niewe a, yoa.

Mani epwai noa niuniuwan noa nge a mani ennet pwe ngang minne pwan annewai. Iwe nge ew rhag ipwen anganiug. Ew affaiyeo igin fargit ie epwen noa itto aa sisoapw mwen. Sipwe igin affaiyeo.

A nono e, iwe esa uwano mai. A nono e a mwomwortiw uwan irra, uwai niu. Repwene itto fenanoa peon. Repwene itto tinenginoa rhofar esoar yoauton, esoar rhoon.

Iwe wonowe a, ei meta e sipwene feor pwe esar no rhaniu rhoo nge minikka epiungtiw pwe pawon nge esoar rhaniun.

Iwe niewe a en rhag minne opwe sipegin mangii, meta we iganganiug. Ei noa yoarongrong fetan woan Yap pwe repwene yoatomoga noa mwongo anai niewe. Nge re iyonit pisag. Ra yoatomoga noa nge renoa iyonit pisag. Ei, niewe a akangani wonowe pwunuwan pwe repwe pwepwaan. Ra pwanpwan e noa weri efoarh taam me Surmegil. Repwegi rhag noa genngigenngi nipwan me mwoarhoisat foatgitiw.

Iwe niewe a feffarag rhag pwe ina minwe a iapetpeta rhag. Eorh ese iei pwe e menaw rhag me fan pii anoa itta itta e mwerhen minwe nge minikka uwan nge ewei pweta uwan pwu pwe anongonuwan wonta rhag woan ew. Iwe niewe a angani samon we anganir armas pwe repwenoa ginitiw minna. Nge efai rhag minna mwan arr gin ina minna repwe apwerhito. Ranoa minwe arr eorh noa ginii ginii mai we pwigito.

Niewe a angani wonowe, opwe anganir pwe repwe mar, feori pwe maar me meta mwo pwe reppwigipwigi e reos gachenoa. Repwe areosa gachuwnoa. Nepai rannin ne ereos nganir noan. Iwe wonowe a anganir. Iwe ra areosa minwe, kene re feor aneer nge kene re feori pwe maar nge. A noanoa e noa reosnoa minwe nge niewe a eorh ittiw pwe a ittiw miin fetan. Tefengi ew pwachei taam we nge epwigi nong nge eitnong fetoagini noa. Noanoa e rheoi noa iwe nge eito apetpetann. A pwigipwigi e itto uwa mai kewe iwe sareer rhag mai e rhoai Souk reiura main yeor. Imwu a ittiw nonoa pwe main Yap. Iwe rhag nge

niewe eitto nainai erhai mwan. Apwai nainai pwan erhai mwan pwai nainai erhai rhoapwut. Iwe rhag nge niewe esa nainai no.

Wonowe mwai naiun minwe aitto kepas ngani. Apwigipwigi e wonowe a kiuneow soau Yap we.

Ittomwo fenato efoarh waa pwe waai.

Aito fena, fena fena e enoa moan nge iwe, re umni an wonowe paai.

Umni an wonowe paai aseogiu gachuwnoa nge niewe a angani pwe, iwe wa mangi pwe ina opwe noanoa iwe wanoa arnong me noan toaur naan. Ina opwe ar wenwennong e mesan ut naan rheen miin rhag nge wa itta pwe ina opwen pwigita nge wa mangi pwe auton epepna ina anai samon mwu semai.

Yoa.

Enoa itta wonowe egan moat. A samon.

Ee.

Anganir repwe noa ittiwou pwigu auton epep naan, niu nge pwu, pwuna, mai, rhoo. Anongan minikina. Toog, taan, anongan minikina eno e anoamw.

Ranoa eorh itiwou assipwa assipwa e, wonowe a.

Iwe anganir repwen noa ittiwou assipwa menan fanuw. Minn fanuw ina auton foonap naan nge auton soapwon waa naan. Iwe minikomwu auton wei tam, anan manna marearei rhoapwut na.

Eei.

Pwe eerhai iwe egan marear ngani. Noa pwigipwigi e reosnong. Iwe opwene gan nimetigami mwo, nimetita minwe ununui niewe.

E iwe ennet pwe emenaw mauwerh na nai?

Yoa, e menaw.

Iwe opwe gainoa ittiw nge opwe anganir pwe repwe itta mwo rei, ia gan pwan igin poasuti mauwerhna.

Yoa nge reen meet.

Wonowe a itto nono e, ew wiik iwe nge ese faantiw Yap. A ittiw nono, nge ranoa itta me wonowe erhai. Iwe pwai tappewe rhag. Ra itto giri auton epep we pwiginong pwe annan wonowe. Iwe nge wonowe aiura repwe girin nong minikinaan pwe minn fanuw.

Iwe wonowe a, iwe mangii en woneen pwe ina opwene nonoa, osoapw ittiwno.

Iwe a nono e enoa nge a arheitiw wonowe rei samon we. Wonowe sipwe iura aigin wiin pwe tiwtiw wonowe nge a gorhei samon we semeer ren iunuman arhi nge fitani nge. Wonowe aigin afirhi. Nono e pwan feorfeor arr paai nge repwai noa eorh itta manekewe. Renoa itta moarhou ta manwe ineer nge rese pwigi manwe semeer, nge epwegi rhag manwe ineer a,

Awpwigi ngii raw mwu. Sipwe pwigi pwe samonna ete werigirh. Pwe imwu epwe giuta girh pwe imu ina minmwu egan giut woan. Ina are sipwiginoa minna nge ina esoapw giunei no igine sino e. Pwigi ngii raw we nge wonowe etemoag e mwarni.

Towou rhag me rhoapwut we inan nge re siu. Ra eorh itta. Itta itta e noa tonong.

Meta?

Meta nge ie aise pwigi manwe ianoa pwunuwani, samonin Yap we.

Pwe meet?

Ia siusangi pwe ipwen itta nonoa, pwe ioapwuta. Ifar angani pwe aipwe itta nge ii ese mwerhan. Iwe ata ina nge auwa gainoa amwai amwai pwe ngang ia gan poasiutiug me mauwerh mwu nai.

Itto wonowe, pwe iwe niewe a inan gagiuni ngani an feor ngani annan nge wonokewe naiun ra fitani nge teogi niu. Ei wonowe epwigi rhag a iura pwe wonowe etemoag epwene samon. Mwarnong wonowe faai samon, ei fenafirh noa Souk. Fenafirh ina, a mwamwai noa. Ei iwe asoapw

#1 SONG (IUMAW)BY IKIRHEP

(Ipwe ani pwan ew iumaw, iumawan Sittouwa. Ie enoa a pwai noa seragserag ie a pwai noa maa noa nemetaw. Iwe ie manna inan me seman ra apwungu minne urun.)

Asiugsiug rhag opwe war me iya giusi nigisoano.
Ra sang ra sang ra sang rhoapwut me mwan aw figi rhoon aw asefani.
Opwe war me iya giusi nigisoano.
Ra sang ra sang ra sang rhoapwut me mwan aw figi rhoon aw asefani.

(Sipwe iura pwe rhoapwut me mwan ra sessang rhag. Ne pwong me neraan nge sang rhag, sang rhag. Sangin wonowe iga rese giunei are a maa are ese maa).

Uwas me uwas iutrora rhoa weni inai Sitt rhoapwuto amenai sipwe tinifawou nge wonowe naiurh sefi mangiurhongiurh.

END OF SIDE A, TAPE 12. THIS SONG CONTINUES ON SIDE B.

TAPE 12 SIDE B.

CONTINUATION OF SONG BY IKIRHEP FROM TAPE 12 SIDE A

Pwoaun man mwai iun wotonai eiunag efas nesoapwon imwarh nge semarh.

(Iwe ina minikei ngeta wewen pwe an ttan. Ina a iura pwe epwe tinifi wonowe naiun, ina epwenoa giuta fetanei. Pwe wonowe naiun ina eiura pwoaun manmwai ina ta ewei pwoaun manug kan me siug ie sigan aneaneanoa naiurh woan rhee me. Ina a iura pwe iun wotonai eiunagi efas. Pwe wot rhag minne siura pwe ie, wot anainai e. Ina rheorheon wonowe ina eigin maiun gach eigin rongrong mwanian wonowe seman.)

Eiunagi efas nesoapwon imwarh.

(Ina eiura pwe iwe nge eigin mwetekai tarin. Ie tapen wot ie re waniuw nge aigin tar nge eigin fas).

Eiunagi efas nesoapwon imwarh nge semarh e wai nge egosofi nganug rheoni ferhani waa apeopeo mwai weni inai Sitt rhoapwut amenai soumwar e.

#2 SONG (IUMAW) BY IKIRHEP

(Pwan ew pwan urun rhag pwan Sittouwa. Ren fita me ren wai.)

Epwin waa tiw nge ang waa ami wonan fana ew.

(Ina eiura pwe anongan waa iwe nge ra iuriurtiw).

Ang waa ami.

(Menan minika feorun ne seet. Ikka reiura pwe regan arhmaniuw. Regai sanniugiuw ruwou fai iwe ra teota me wei tam ra itta feorfeor mwaren waa we nge re teotiw nge reittiw tera ngani me peigi itam nge regan ittiw aripagini. Ikkina pwangpwangi saat ma. Ina reiura).

Epwin waa tiw ang wa ami wonan fana ew.

(Ina aw metaf ren pwe ina eiura pwe ina irr ina erhai nge a mena waan pwe rhoan fanuw ew.)

Epwin waa tiw ang waa ami wonan fana ew sipwe agina mwo yeoriun fanuwarh apwa ig we me esan faen tapwengan rhaap.

(Ina reiura pwe awsipwene puuwatiw pwe sipwe agina mwo yeorun fanuw e fanuwarh are meta ka renoa iyanta me igan are saapw maan. Iwe ra anganir pwe repwene noa agina, iwe ina raigin pwoaupwoau ig igin fargigkit. Raitto fotou fetan. Iwe ina reitto nge rapwai sefan wou.)

Wonan fana ew sipwe agina mwo yeoriun fanuwarh apwa ig we me esan faen tapwei ngan rhaap.

(Iwe ina reiura pwe a pwata ig ie egan pwata pwe maan agan ittiw woan iwe nge reitta foamwoan. Regan parr ta wei sat, iwe ina reiura pwe a foamwurhomwurh ta me esan fainaan. Ina repwan gan iura ew, rhaap, ina weni fai. Mani iei minne regan apesa igine repwenoa neseet ina rhaap.)

Apwa ngan rhaap nge asaf pwoarpwoar pwoaun iganap teota toafi nge ese pwang remw.

(Iwe ina ra iura, re miin ngani rhag fai we nge a pwoarpwoar fengan pwoaw. Pwoaun igenap, sangir me. Iwe ina man we erhai e pwoauw nong ese pwang reen nge erhai a iuta me woan minne iuwan pwe a angwou iwe ina ra ruwrhai rhoan pwoaw.)

Asaf pwoarpwoar pwoaun igenap teota toafi nge ese pwang remw. Ra sap rheoi nge rhoan sain repwene ngono agini niutegi Sitt fane wegin ig.

(Iwe ina aiura pwe ra ngon agini tettoagunun wonowe Sitt. Ina reiura pwe tettoagunun wonowe Sittouwa fan pwan uwegitagin ig pwe ii apwan feofeori noa ununun pwe aweer rhoan pwai pwe wegitag ig kewe nge ii apwan uwegitag pwe iga ii apwan feori ngani minna feoriun, pwiin.)

Wegitegi Sitt fane wegin ig nge epiungpiung nong ne soapwon woamw nge ngang ien upwe sang me areon nge irhengas agin wegetegi Sitt fan wegin ig nge iee.

#3 STORY BY IKERHEP

Iwe igina ina ipwene fiyoangei egius fiyoangon waa we warh iwe ii minwe e gomwan noa sugi metewan woan. Iwe waa we iwe regan iura pwe Mai Sugun. Minna ittan Mai Sugun reen. Manna sennapan nge ina minna mwan an fanfan. Iwe ina minna ra aita ngani pwe Mai Sugun. Pwe ewei atta sugun ka rennaan pweonta arr sugun. Iwe ina ii ennaan pwan pweonta pwan an fena. Iwe ina minna wewen minna ittan ina reiura pwe Mai Sugun. Pwe Mai ina ittan mai iwe nge Sugun iwe ina anoa ngani pwe epwe wewe firh pwe mai sugun ina ii ennaan oasugun ren an fena. Ina mwan an feori. Sipwe iura efeori a fasnoa pwe waa sesserag, waa tettemoag kewe. Ina wewen ina ipwen fiyoangei ta igiwe renoa metewan woan. Iwe re itiwou me Satawal iwe ra itiwou metewan woan. Ina ipwen fiyoangeita rann arr mwagiutgiut sangi Satawal. Ina rannin arr mwagiutgiut me Satawal raitto neogneog iwe ra oamoainoa. Neogneogiun repwe wai iwe re oamoainoa. Rapwai neogneog rapwan oamoarinoa, pwan wiikini noa ew nge rapwai neogneog iwe irr rhag rhoa we e mamau tipper iwe Reppuanglug me Reppuangnap. Irr capin kewe arr. Iwe ina irr ra iura pwe resoapw rhuwen moa no pwe repwen agina mwo pwe epwen faiyegius mwai iwe nge a ripsaginoa iuniur.

(Minne ngang iura pwe iuniur reen iga irr tugfaiai, remam ese mwen pwe ipwe feita woar. Minne ittan iuniun armas ina rhimwen armas.) Iwe ra affan pirhe pwe resoapw rhuwen oamoar no pwe repwene noa mwo agina. Repwene noa mwo agina maiun we nimapwuguw, are epwe mwen nganir. Iwe raitto neogneog fetan itto amwerhan fetan rhoan waa iwe a Reppuanglug, Reppuangnap, Rhapemwai, Ikinap, Akin. Iwe re rhoa nimou. Ina nepai rhoa we re mwerhan repwe tapwei iwe re enurhai.

Iwe raitto oogupwunar pwai nganir, piin nganir mwar. Iwe rhoapwut ra sang iwe ra noanoa e pwongnoa masta nge ra sou. Ra sou rhoa we ra itiwou. Ra ittiwou me Satawal itiwou Pigeneo, ew aniut mwig. Pigeneo nge iwe eno noan map nge reiura West Fayu.

Iwe nge amam ina aiura Pigeneo. Iwe itiwou no ruwou wiik iwe toam kewe arr ragan farag neyoatfap iwe nge re farag neyoatsor pwe re yoatona me noan seo iwe nge renoa mena me noan mann. Iwe efiti tipeer minwe irr ra rhungi pwe ina minna rannin warr iwe ra itiwou. Ra itiwou iwe isoapw iura fiu naan pwe ise giunei. Ise giunei fiu na re nainai wou iwe ina isoapw apesa pwe ina ise giunei. Raittiwou, seragwou faan fiu. Itiwou, itiwou e pwongnoa a pwigipwigi e ranita iwe nge irr iwe nennoa rhag nge sang we woai Satawal. Mwirin arr rhag sounoa ra eorh sang rhag sang rhag. Ra aniugnoa mwan ka repwan faiyo nganir nge rhoapwut rese iug. Sang rhag sang rhag renoa nepwon, tiutiu nge sang.

Iwe apwigipwigi e pwan pwongitiw aiunipwongir nge rapwan itiwou. Itiwou itiwou e apwan pwongitiw afapwongir. Iwe anipwongir nge a nna nganir Saipon. Iwe Reppuanglug me Reppuangnap ra aineow Akin. Akin ii a giunei toauran Saipon giunei saat. Pwe toaur na toauran Saipon ina, ne ese giunei foangorhan toaur naan, iwe nge epwe itiwou nge epwe maa. Pwe ese giunei foangorh naan epwe noa pwoiupwog noa egius pwuneou iwe epwe maa. Iwe Akin a apesa pwe ie sipwe pwoiupwog noa iga. Amwa ngani Luta, pwe faata. Iwe ra amwamw ngani Luta ra itinong itinong e iwe tonong me noan moagurh we. Iwe ra itinong aiura, imwun minmwu toauran Cherangca. Iwe raitinong Cherangca ra igin keer re fanuwarh re apesarh, High Com, Congress pwe irr ra itto. Rhoapwut, wonigat, irr raigin apwapwa pwe ennaan ina mwirmwir sangi waa we waan samon we amam are epwan eor efoarh nge ise giunei. Ie waa ei mwo nge ise pwan ien giunei pwe ina nge isoano reen an neogneog. Iwe inoa tutto iwe nge innaan giunei minikka arr gan iapesa minikka ununun.

Ranoa itta rhungi Dr. Kaipat iwe Dr. Kaipat a iura pwe repwen amwenar nong noan imw pwe raigin patpat nge rete semwai. Ra pwigirta spital ranoa itta check, esefar yor man semwai reer. Iwe mani a itinong kepesan pwe ir ra tori Saipon. Iwe apwan yugnoa sang, ra keer, pwe ragiunei pwe rano weni fanuw.

Iwe High Com aiura pwe etipani pwe repwe rhu fengan. Ii me rhoan Mai Sugun. Rhoakewe re ittiwou me Satawal. Iwe ranoa yoanonger rhoakewe ipangir ta, toam kewe arr me sena kewe eniurhai. Iwe Reppuangnap, Reppuanglug, Rhapemwai, Ikinap, Akin. Iwe ikkina rhoa kewe. Iwe raitta reen High Com. High Com mani anoa aineo, meta renoa itiwou Saipon reen. Meta renoa giunei reen. Iwe irr ra apesa pwe irr re fasiui no nge refasiun repia. Iwe irr ra angani pwe amam, amam rhag no pwe ai mesag pwe aise itiwou reen iga aise repia are

awpwe ppaki gemam are awsoapw ppaki gemam. Iwe High Com aiura pwe, are mani tipami pwe awpwe itiwou rhag me igiwe, nge mani awpwe itiwou.

Yoa, nge amam aise itiwou rhag pwe ai mesag rhag igine repwe ppaki gemam. Iwe ra kepas, kepas etounap minikka ra apesa fengani, raigin keer. High Com a igin pwapwa noan tipan pwe a weri waa we. Iwe renoa moan nge ra ani ew party. Iwe nge re fanuwarh me noan Saipon rapwan igin mwerhan pwe kai sangi High Com pwe repwen giupwun fengan irr. Pwe reigin keer pwe re Saipon me irr repwe rhiu fengan. Pwe irr ina rese gessan English nge rese gessai Japan me rese gessai Chamorro, oanongan ew me ew fanuw. Pwe irr re gass fengan, re Saipon re mwanienii, mwanienien fanuwarh, re Satawal kenaan re mwanienii, mwanienian fanuwarh. Iwe ra igin keer fengan pwe irr me riuwamwoi nge re repia fengani fan arr kepas.

Iwe ranoa moan me reen High Com ren ew giupwun efang nganir, iwe nge ranoa nganir re fanuwarh. Iwe eigin apwapwa pwe irr rafang arhi me mwongo, iwe nge ra anganir mwan kewe pwe repwe yaya pwai kewe pwaiun mwoiuwen Saipon. Ina iei tapen irr. Simin ma iefang, me sou rhoanuwan. Ina ragan ani, sang irr tugfai kewe iwe nge ina nge ra mesaig. Pwe iga re Saipon kenaan nge aewan arr werir re pagiun worh. Ina regan iura re pagiun worh, ina re Saiponiun fanuwarh, rhoaka reno woi Satawal.

Iwe irr re Satawal kewe rapwan igin mesaig pwe pwan ina aewan pwan arr rhungir re Saipon. Iwe re Saipon kewe ragan anganir pwe resoapw rhiuwen nigiti, pwe repwen ikkitwou rhag reer pwe irr nge ra repia pwe ra foakon yoarhorho noa ren fan ittan Saipon, fan ittai samon we arr. Pwe Reppuang a yoanagii pwe remwerhan pwe repwe sefan ngani High Com. Ii me Dr. Kaipat repwe tingoarei pwe repwe noa woan Galigal. Pwe repwe noa animenima paii na paiian Agrupw na arr samon re Satrawal. Iwe a moan party we arr re Saipon iwe ew, iwe nge eigin sou rhag party. Iwe ra noa, enoa masta nger ranoa ren Dr. Kaipat iwe ranoa ren High Com, ra angani pwe iwe, ose mwerhan pwe aipwe noa woan Galigal pwe aipwenoa iyaniinoa iyanin amam semwerhan pwe awpwe mer ngani paiian samon na amam, Agrupw. Iwe High Com aigin pwapwa reen. Pwe a ei, iafirhi. Iwe nge minnaan nge re Saipon repwan igin afirhi pwe repwe igin aiuwouwa firhii noa minna paiian Agrupw.

Iwe ranoa woan Galigal nge ranoa manti. Manti, manti, ranoa girgirta waniwan nning, girgirta mwar, miinta upwut. Iwe ranoa gupwun fetan yoareon pwe ra igin mesaig pwe re Satawal kewe iwe rese rhungi mwo paiian samon we arr iwe nge ina ranoa rhungi. Pwe ra mwetngani High Com, mani rapwan noa tingoar me reer samon ka arr woan Saipon iwe ina ranoa. Essou pwai re Saipon re tapweer. Iwe ranoa ranoa yoagupwuna paii we paiian Agrupw.

Iwe ranono rapwan itto nge ra sefaan iwe nge ngang ie imwanienii. Ngang David ina ia itto nono ia aiureoura pwe repwen ittinong nge ia ittwou. Ittiwou pwongni riuwoapwong, enipwong, fapwong iwe fau konog wenimwai raan. Ia mwetta iaigin pwapwa pwe inoa peniinoa ew wong. Iwe ia igin itta ker fetan reen wong we peniai. Iwe ianoa open agini minwe nai, wogitogi we nai, ina nge a nimou konog. Inoa open agini a mwanienii Mai Sugun. Ise iura pwe Mai Sugun pwe ia iura pwe Satawal are rhoa kena reno neimw. Pwe apwan eor riufoarh waa remam. Iwe ia itto pwan teota woan efoarh chen, ia itto mwanienii. Ia aineow are ii iyo. Anoa minto pwe ii Mai Sugun, ii Reppunglug. Iwe ia akaineo noa mweneer iwe ranoa iukiurato pwe irr nge ra ittinong. Essai nna nganir mwo Pigeneo nge remangii pwe rano woan etagin maan. Ise giunei minne ipwe iura ren maiun me pwe ie mani regan iura etagin maan.

Iwe ia kepastiw Satawal anoa kepas wou ranoa akkepwas wou noan naiur wogitogi. Nge rhoan Pigeneo rapwan akepwas nong noan naiur. Raigin keer reen waa we igiwe a sefan. Pwe irr nge mesamwan arr noa kepasto nge reiura pwe ra ittinong nge a moaich nganir rhug we Soapwoisou. Rhug we e nanai me woan Saipon. Iwe fan minna reiura e moaich nganir reen regan apwapwa nong pweta wewen pwe eor naiur ppak me apiung. Pwe re rheen apiungiuw wou rhag nge e moaich noa pwe irr re wenweneei to rhug na. Iwe noa itto re in nepwong, wanuw konog nge ra itto remamn. Aia itto pwoiupwog arhi. Irr fiffiyoangon arr sai nge amam ai gegkar nganir wong iwe nge irr re iateoteoto arhi. Aia itta pwai fengan nge akkepwas, ese iug akkepwas me woan Pigeneo. Aia itta keer fengan nge pwai nge. Kene reion arhi nge re akkepwas.

Iwe ranoa ittinong aia itto pwongni fenganii fapwong. Aia itto magin pwoiupwog wong, pwe eor wong ka ai pwiginong. Pwe ai pwiginong ruweig, wong man igin fargigkit. Iwe pwe aia ittinong, rhoapwut me mwan nge re pwai. Noan rannin na ai ittinong pwe ai tori neyoatseor pwe enuw konog nge aia itto tonoa weni fanuw. Ra magin itto eorh teota woan Mai Sugun nge re itta maan me e nge reitta akepwas nge rhoapwut re itta nigawirhwirh fetan nge.

Nge ese mwen pwe opwe kepas nganir rhoapwut repwe yangnong noan ewoamw. Kepas nganir rhoapwut nge re toafitiw mesoamw. Aifa usiun apwapwa pwe aigin apwapwa arr miin pwe raigin keer reen waa we a warretiir. Iwe iuruta waa we ra, amam rhag mwan aia iuriu waa kewe wamam nge rhoapwut rhag ranoa ittiwou iuriu waa we. Pwe ii etiwen tawnoa egius uttan nge amam ew rhag utt na ai iuriurta e. Uttna ai iuriurta e nge Nugerhig nge irr renoa iuriurta me Asiugwou.

END OF TAPE 12 THIS STORY CONTINUED ON TAPE 13, SIDE A

STORY BY IKIRHEP, CONTINUED FROM TAPE 12, SIDE B

Iwe manekewe rhoapwut ra igin itto iuriuta ii waa we ra igin keer pwe ra fangnganir anner pisgit, iuniumeer cola iuniumeer supwa. Iwe irr akamwoiu raiura pwe resoapw iun patto pwe repwe iunmi rhag supwa na supwan Saipon igiwe. Iwe raiura pwe supwa na supwan Saipon ina aipwe iunmi pwe ina supwa mwu aw changwowuw pwe aw pwe foatgi sefanii Saipon, aw pwe noa rhungi Saipon reen, iwe aw pwigito, ina panisu. Iwe ra pwigu supwa pwuw kewe, rhoapwut ka rasoar tiwei tugufai noa iwe nge anian kewe re iun patto pwe re arhangi patto nge irr rhoakewe ra tugufainoa reiura. Aipwe iuniumi panisu pwe ina minwu aremasan fanei refasiun iukiun me igiwe pwe supwai Saipon. Nge patto saapw supwai Saipon pwee aise iukiun minna igiwe. Ina minna supwai Saipon ina panisu. Panisu regai ttef niuw arheo rheon supwa kewe mani ra keppan iwe a wei supwa pwuw komwu, mani ra rheen affiti noa rhag.

Iwe renoa moan me reen waa we waar iwe ra ittinong, ittinong mesai Niugerhig ra mwoito sareer mwan iwe ra itto apesa. Akapesa finefinen wai we arr. Pwe ra ittiwou, ittiwou woan Pigeneo. Ra ittiwou nonono, ra sou me Pigeneo iwe ina ra ittiwou Saipon. Iwe, meta nge reiura ese iug rhag giupwun. Arr re fanuwarh, pwigipwigi e nge an erhai naan pwan iura repwan itto giupwun reen. Iwe ra igin keer nge aia pwan igin keer woai Satawal. E keer rhoan fanuw kaan pwe reiura pwe rapwan mesaig pwe apwanong kepesai Saipon, pwe irr Reppuang ruwrhai ranoa ittiwou Saipon, anoa pwanong kepesai Saipon. Iwe a moanno noa kepesan waa we Mai Sugun.

1 STORY BY IKIRHEP

Iwe ina waa ei e mwirir rhag. Efoarh waa ie emwirir rhag ina ittan Mai Enai. Ise giunei faan Mai Enai are iga e nanai waa naan are meta. Iwe ina reiura pwe Mai Enai wa na waar. Iwe ittan capin na arr Igeoiunman. Iwe re itto pwe repwene noa Guam. Repwe sai Guam. Waa we waar ese moan, iwe ra itto pwe iwe minwe arr itto atiung apparh, toatoa yoa, fferh arr paan. Pwe ina minna paan ina egai teosangi uwai niu. Iwe nge paan minna sa yoanata woan waa iwe sia yoanata woan apparh. Luriunoa apparh iwe sia yoanata woan. Ina ewei peon peouyeon ka. Iwe ina minna regan aita ngani pwe paan. Iwe noa moan noa waa we waan Igeoiunman nge igiwe ii a yoamoannota pwe epwene ittiwou epwe ne noa, iwe nge noan rannin kewe re iengang iwe nge re Polowat ra keppas ngani.

Rhoapwut, osoapw noa pwe ai faiyeog pwe wa mwan nge otenoa maa noa.

Iwe nge ii eiura pwe, ipwe noa.

Iwe giupwun foarh noa rhag me woan Polowat reen mwongo. Sang foarh rhag rhoapwut. A pwigipwigi e enoa fapwong nge emoan waa we waan. Pwe a moanon engang, Moanonoa reen wi me yoa nge esan moannotiw mwo yoanongan. Enoa pwigipwigi e enoa meram we nge a moan firhnoa waa we. Moannonoa me pweerh, fai yamw. Regan iura faiyamw nge re siuweni sefani geogeon yemwan, mini kewe emiintiw woan taam iwe e imwoi sangi waa iwe e gitgit nge engatngat. Iwe aitto neogneog iwe sena kewe naiun ise giunei no itteer. Iwe ra ittiw sangi Polowat, sou neyoatsor pwigipwigi e pwongnoa masta ra noa ngani Pig. Fafoarh waa we retapwei, retapweitiw me Polowat. Iwe waa kenaan nge ise pwan giunei capinin, pwe kepesan minne ia giunei. Iwe ra itto nonono ew wiik, fiuspwong. Iwe neyoatsorta nge waa we e amanuwanoa. Amanuwanoa me Pig. Raitto sang fengan me rhoakewe ee eor e regan faisong fengan nge rhoakewe renoa. Iwe irr ragai sangto me rhiun waa nge irr ragai sang wou me wenifanuw, ragan koapwong fengan. A noanoa waa we nna nganiir Guam. Iwe raitto no. Nono e ranoa tapwei nong sigogi. Iwe tapwei

nong ittinong Rhuk nge renoa ittiw. Iwe irr raittiw apesa pwe aigin apwapwa sai we arr pwe ra noa noan hotel, fiti fetanei giupwun me woan Marianes. Iwe ra itta woan Rhuk. Ise giunei are repwai noa Saipon. Iwe irr re Polowat raigin keer ngani waa we waar pwe raiura pwe ii nge ina anoa Guam.

#2 STORY BY IKIRHEP

Iwe apwai nono iwe nge rapwan itiwou. Aruwouwan group. Aruwamwoiu sai. Ie sipwene pwai sefan ngani Satawal. Iwe apwan ittiwou pwan waa we Mai Sugun. Isa giunei no ittan efoarh waa fenayan Epeimwai. Iwe ina arufoarhon Mai Sugun. Reppuang capinen wa we ise giunei ittan, Reppuanglug. Igiwot capinen Mai Sugun. Iwe ra itiwou ranoa pwoiupwog wong me woan Pigeneo. Epwan igin apwapwa arr noa pwe re giupwun woai Satawal nge ra igin pin nganir mwar nge oasoapwon agupwunar nge ni nganir maniug, sino. E ra itiwou itiwou no woan Pigeneo. Ruwou wiik nge ise giunei are ra pwigi wou nimou wong are wonou. Ra pwigiwou Saipon. Re Saipon raigin mesaig. Pwongni woui nippwong. Raigin mesaig pwe ra weri minikewe pwigianwou waan fanuwarh. Iwe nge iga irr repwan mwomwongo pwigier re mwoiuwe. Irr re fanuwarhan Saipon. Pwe raigin noa keer fengan. Auwa igin arhigerhi pwe auwanoa pwoiupwog to wong mini kewe anarh mwoiuwe. Irr raiura rhag pwe repwen fifi wong pwe repwen mwongo. Iwe irr tugfai rhoapwut tugfai mwan reigin mwongo. Anian egius arr seien mwongoto rhag pwe reiura pwe ewei pwe rekoi soar neow. Pwe irr a mangmang nganir, taan wong nge a wei rhag taar maneka re maa me maneka re tinengi upweer. Iwe irr reiura saapw, ewen noa. Iwe nge irr reiura apw. Iwe tipami nge amam aipwe mwongo.

Iwe arr itiwou eigin apwapwa. Ranoa reen igiwe waa we enoa iamaan e. Iwe isegan iurata mwo nge Reppuangnap renoa iamaan e. Iwe regan iura pian Woanang. Ina woai Saipon. Ise giunei no are eno Arepwan igiwe are Woleai. Iwe ina irr waa kena mwir repwan itiwou, second group iwe rapwan itiwou pwan iamaan me e. Raigin keer pwe ra igin itiwou pwoiupwog naiur senapii nge pisagir pwe irr ranoa pwai. Turis rafang panuwer. Iwe irr ranoa tou fetan raitto fang fetan nipeer, ameomeo. Iwe irr ra pwigi senapian. Turis raitto anganir re pwai, anongan minika turis re feori me reer nge ina nge irr re pwigi senapian. Iwe raigin mesaig. Igin noa ittiwou pwoiupwog marearer mwan pwai rhoapwut. Iwe nge irr rhoapwuton Saipon me mwan pagunworhan Satawal raigin mesaig. Iwe irr mwani Saipon resepwai song pwe irr nge iga re ew rhag. Ew fangan rhag. Iwe irr mwani Saipon rafar anganir pwe repwe rhoan imw noa reer, woai Saipon. Pwe irr nge pwai re Saipon rhag.

Iwe nge irr raiura pwe, yoa ie aipwennoa pwoiupwog fetan marearemam. Iwe ra pwigipwigi e meram enuw, iwe nge ranoa ittinong a ngawnoa pwe nang a niir. Waan Igiwot anoa itto me yeoriun Satawal, waan Reppuang anoa itto me yeoriun Elato. Iwe enaan pwan itto Satawal. Iwe renoa itto nge rapwan igin itto apesa unun Saipon nge apwapwa. Iwe mwan tugfai rhoapwut tugfai ragan igin keer nge faiyeor noa. Meta auwagan itiwou itiwou nge ina eigin taaw Saipon, nge aw amamaw wou pwe nang epwenoa torigami me e nge aw pwenoa woasnoa.

(Minne iukiura woasnoa ew kepas assirow, nganir rhoaka re chemaw noa. Iwe ina ese mwen pwe sipwe anganir rhoaka re chemawnoa. Ina mwo saapw perhangiai nge re chemaw noa nge iura pwe iwe ra woas. Nge are maneka re kittiw nge siura pwe ra maa.)

Iwe ikina minika ipwan giunei reen ununun waa kewe re ikkit wou Saipon ie ia fiyoangei nong. Iwe nge ew me ew isoapw iura pwe ikkei rhag nepan minika igiunei ikka ia iuranong. Iwe.

#3 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ipwen pwan ani ew poan. Poan en nge poanon iuriuriun waar panuw. Ina poan en nge epwan igin eor faan. Ina ipwen ani iwe nge.)

Eganeogneog saiwe an Panuwnap, sai tewarer.
Epwe soatona mwo mettewan Faiew toafi amw gaiu.

(Ie eiura pwe e aneogneog waa naan waan Panuwnap. Eiura pwe):

Epwe soatoni metewan Faiew

(Iwe ina eiura pwe epwe agina metewan Faiew. Ina kepas e soatoni, kepesai Rhuk, nge agina kepesan Satawal). Epwe soatona mwo metewan Faiew atirow pigiri opwe row upwuta.

(Eiura e atirow nge e pigiri aiu we an nge erow upwuta.)

Atirow pigiri nge erow upwuta epwe aingiu sawi ete pwos noan.

(Iwe ina eiura pwe epwe pigiri aiu naan nge erow upwuta iwe nge epwan oapwupwu sawi.)

Opwe aiungiu sawi noai su metaw.

(Iwe ina aiura pwe opwe oapwuw sawi naan pwe opwe sugi metaw. Iwe ina minne sugi metaw ina auwa wewe ren pwe ewei pweta iga si suginoa asaman ew imw iwe sia tonong noan. Iwe ina, ina wewen pwe ina esugi metaw naan.)

Epwe aiungiu sawi nge esu metaw epwe mworh metewan. Sia serag rewe sipwe giut fanuw noamwoi tani yoan.

(Iwe a soapw iei.)

#4 SONG BY IKIRHEP

(Ipwen ani minnei, ew pwai iwe nge pwan pwai noa rhag ne metaw. Pwan uriur rhoa e ata repwan repia egius pwan kepesai sesserag fetan. Iwe ina ipwene pwan ani ew ina regan iura pwe siun porow. Siun porowun serag).

Efich raan manna ma gotiw angini amwu serag.

(Ie eiura pwe emwamwai raan. Nge emwamwai me yeotiw angini amwu serag).

Etai moch panuw ganeme sai na.

(Ina eiura pwe a mwamwai raan. A mamwai me yeotiw angin panuw naan. Iwe nge esa mwarh no panuw we pwe a menan, apak pwe epwen wai rhag.)

Eiuru amwu serag ma ngachei neo toapw.

(Iwe ina eiurtiw saina an me areon ew neo pin.)

Sa pisag chewou noani toaur fan.

(Iwe ina eiura pwe a pisag saiwe an nge a rhewou me noan toaur we. Ina eiura toaur fan ina mani toaur ka armas rese gan mimmin nong noan. Rhoakka regan iura re pwurinoa niugiun pirheer rese ikkito noan.)

Nge eworawou aniu manman we.

(Iwe ina a woriwou aniun waai we.)

Aniu mana we naiuch pwe esiu me wei roangoni waan.

(Ina eiura pwe a woriwou aniun waai we pwe a siu me woai roangtam we an. A iu me woai roangtam we an.)

Pwe a siu me wei roangono waan e moanupwonup chog.
Gotochu noa gamenai ganemai tiper.

(Iwe ina eiura pwe efanwou nge a moanuponup, awei pipi.)

Sar rhereotiw epiungu pwa yoaroiut checheni metaw.

(Iwe ina apiung pwe ata ii worhow ka yoaroiut. Minika agius rhag rhaniun.
Worhow ka egan piung nge ese pwan igin tounap ika egan agius rhag.)

#5 SONG BY IKIRHEP

(Ipwen aninong pwan ew uriun senap. Ra ngata minne uriun pwe eigin
mwamwai fena yan, nge eigin fan mera. Ie ipwen mena minneen nge ie awpwe
iaisaning me woan.)

Ewe sortan ia monunu pwe aiuteginoa ai mamaw.

(Iwe ina noan ew soran nge a manunu nge a itaginoa an mamaw.)

Ememesiwesiw penipenin mai na arr re ieraw.

(Iwe a iei mwemweiunoion toon penipenin mai we. Ie sigai taaw nge sia
rongrong, ei, ei, nge ina sigin taaw. Iwe ina minna moiunoiunto)

Teo worhai senap fan an tighetig.
Epwene isata apeo rhigini mera.
Epwe sassa waa na Main Angiununong.

(Iwe ina eiura pwe epwene apeo firhii waa we pwe epwene yoarosata. Epwen apeo firhii meran an fargit satin esoapw me esoapw. Regan iura, fargit satin esoapw me esoapw mani, isegiunei iga reer senap nge ise giunei are ese moan fenfenan. Iwe a iurata minwe ittan waa we, ie epwen itta me igan pwe.)

Epwe sassa waa na Main Angiununong main angiunuwou.
Angiunawou woan neamas.
Angiunanong woai nigesemas.

#6 SONG BY IKIRHEP

(Iwe ipwen pwan ani ew poan, poanon waan waai.)

Gaimin finn pwunapei gaifar gagsiu mwo reer.
Gangani wini metaw resor pwe sari gemwar etai ffat an pipi.

(Reiura pwe, ate. Aten, sar gemwar mani re nainai ngani naiur. Ina kesan peigitiw minne, eiura pwe.)

Resor pwe sari gemwar etai ffat an pipi nge esa gomwan gotouwnong nge epwenoa monuwonuw me angi gefanien.

(Angeka e manuwonuw me ang fanian fetan. Ie enoa efang enoa yeor eitta yeotiw eittiw netow.)

Angi gefanien nge geramwo re panuw nge retewai pwane gasi nge ina ii eweri e emwega nge eirhie eipweri me noan mann nge epwuri seo moanup.

(Iwe ina eiura pwe esoar; resoapw mwanienii ngani pwe ina ii nge eweri. Ina eiura pwe eipweri me noan mann pwe efarag noa noan mann anoa weri. Ina minna eipweri me noan mann, ese pwuta wenpeigin nang pwe an farag. Farag wou noa ittiwou weri me peigi yeor enoa ittinong nge e faragitiw noa ittiw pipii me mesoar.)

Nge epwuri seo moanuppo eteiti mwanienii.

(Iwe ina ii nge esan mwanienii mwo.)

Eteiti mwanienii e pwe erhuwei rhap rhag sekiut manutoiuto nge efiti geratuot.

(Ina eiura pwe erhuwen no rhag ew manuwonuw nge erhuwen fiti ew arraniut noan minne. Iwe ina ii nge esan mwanienii pwe esan fiti tipan.)

Nge ina ii e eweri e emwega nge e irhii eipweri me noan mann nge epwuri seo moanuppo eteiti mwanienii, pwe eteiti fiti tipan.

#7 SONG BY IKIRHEP

(Ipwe ne pwan ani ew keon, keoniun ne metaw)

Neogneog waai Safineotag wanuwarh waneo rengas eneoguru sare goapworh.

END OF TAPE 13 SIDE A.

TAPE 13 SIDE B

SONG BY IKIRHEP (CONTINUED FROM SIDE A.)

Me tapuere aneo marheng pwe repwe gonoa naimotaw koaonopage amwoa mwer pwe mesamwan amwo kapuer nge ete ta natipuomam nge epueteo fei. Pakorhak pwe mesamwan amwo kapwer nge karhefeo naimotaw opwen paiefang rhak serefi chiefan amu metaw pwe re chepen.

(Ipwe ukunoa mo me ikan pwe ipwan anganikami mo ew, pwe ina fan mina eura pwe opwen paiyefang tiw, itan fiu e a apesa me ikei pwe aura pwe opwen paiyefang tiw serefi chiefan amwo motaw pwe re chepen ngarhane yaan, iwe ina ikkei raw ikka raw minikka rengata. Mani ewenwen an serak to waa naan woan.)

Ngarhen yaan o mwen makuf Safinotag pwe afaiekus rhag nge orhu me yoamw konnam nge opwe kupwun neyoanowas nge re sochu neyoatopan busag woene towar pwe effi pwe poti engan nge makuf Safinotag okanekur sare goapwor pwe opwe gonoa naimotan omwen makuf Safinotag o mwen ma, iwe iwe enet O etogo Safinotag.

#8 CHANT BY IKIRHEP (IUMAWAI RAGIRH)

(A ie ikina ie ipwene aninong ew iumaw, re kan iura pwe itan iumaw ei nge rekan iura, rakirh, iumawai Rakirh).

Ekaneokoneok mwan me noai neitinong sipwene iura mo warh wei Rakirh.

(Ie iaura pwe re aneokoneok mwan me nan utuna itan Neitinong ew wut minne itan Neitinong, ina repwene iuru itan wa naan ina Rakirh.)

Sipwe iura mo wach we rakich sipwe puereta mo re pwe irhuroang, roangei, inane pouta epwe pouta mo epiteweirek.

(Iwe minikka iani ikina nge ise kunei minne iy pwe mani inaanpou mani itan erhai fai, ina eura pwe innaan pou epwe poiuta mo api teweirek, ew toaur, ise kunei toauran ikine iy ee)

Inaanpouta epwe pouta mo api teweirek, siserefi nigosu sipwe osukumesa piniseiti makur.

(Ie minnei nge isekunei minikka apuai tota me ikei pwe mani kepesan mouwe, ise kunei fan, minne iy)

Emmake wawe nuki nemwairek emeriprip sewin.

(Iwe ina auwa kunei ew pwe ina eura pwe emak wa naan, nukun ikina reura nemwairek ee).

Emak wawe nuki nemwairek emeriprip sewin niukun ananguw.

(Iwe ikunei pwe sawi nan are emarip iwe nge ananguw nan ise kunei, anangun ikine iy ee)

Emeriprip sewin nukun ananguw, isap akefat ika eso ee.

#9 STORY BY IKIRHEP

Nge ie ipwene rhapiyta ikina nge ew fiyoang, fiyoangon wong me remmam, pwe ina minne repwan kan iseni reen armas, pwe safori minwe iwe nge sisoapwan

feori sefani, pwe ina opwan feori sefaniy ikine ngare wa mwoarhou ew min, are, nge wa puaisefan ngani iwe nge opwene maa pwe reura pwe wa wei wong, wong esefan ngani rhak toon.

Iwe nge amaa pwe apwan sefan ngani apperouwan, iwe ina minne fiyoangon wong ina, eura pwe iy rhoan weynang. Rhoakena aigunei sangir, wong re weyinand. Iwe raito nonno weiyang iwe nge a ngata tipwan pwe eppwene kut naiun. Iwe a kutt naiun a noa iwe nge enoa pwikisangi erhai punuwan, iwe epwe songota erhai, erhuwen peosepa rhag iwe anongeonuwan amakenekena noa ewan, ina minne ifiyoangei nong ununun fiyoangon wong me remam pwe aupwan kan kunei, iwe tippan pwe epwe pwaun anan mwongo. Iwe mwet ngani ew kamma kan are ew sapiy kewe sapian ikiwe iwe rekan iura unong, iwe rhen pikiri ngani rhag rhen roporopiy noa rhak, iwe raiura pwe eis, onowe Nukainang aura pwe aune mwoito en simingoaror pwe aupwene ito aroara meta minne sipwen feoringani oneen. Iwe en onomu Onofat. Onofat man rugurug, nge ese rugurug, eikin kukune anongan meta, Iwe ina ittan Onofat. Iwe onowe raito, raito mangi minne repwe feori ngani onowe wong. Raito nomma noa paun, ese mwarh nganir, iwe amenan epwen atoaroporopa nang we. Iwe onowe Simingoaror a aroara meta repwe sefan ngani iwe nge arhip tipan onowe wong. Iwe nge onowe Onofat aura pwe ngang, aune nigiti nganiai pwe ngang, iwe onowe Onofat aito nge aura pwe onen, ee, meta. Omenan opwe nini armas ren?

Sapw ina en onowe awito pwe aupwe feotakiniai noa rhapin irawe, iwe au feotakiniai noa ataina nge ise mwarh nganikami. Isoano neir, isoano neir, rhokewe re feotakinuk ie ifar noa rongrong nge ia ito pwe iura pwe wong marearei. Iwe nge meta aunoa feotakini noa ren, aupwe fitei?

Ina Wong ina efasun tiwekin pwe aikan marear me Wong. Iwe onowe aiura, Yok, ennet mauwerh, ya, pwe a tubunoa fan onowe pwe onowe Onofat napenoan man pwan saw yoatupwutup . Ie aikin pan ikina saw mismis. Ina aruouwan atubtub ew pwai saw mismis.

Iwe onowe a, ito en pwe sipwenoa kopiy minna ai, sipwenoa kopiy sapiy na ai nge siaito fena, pwe sipwe ito mo mwongo otokena anai noan, ina esoarno an manna punuwai sapiy, pwe eiura meta iy minnaan?

Iwe nge onowe a angani pwe, Wong, osoappwan aineo pwe sipwe noa sianoa kopiy iy ira na yai, ina yai sapiy. Inaan fasiun minna fasiun mouweto mouweto nge re yaya, iwe ie waweri igina pwe minikei nge sapian mouwe saapw mininaan feor iwe nge ipwenenaan feori ew pwe suwenin sapiy na an Nipiroag. Pwe ina Nipiroag itan manwe punuwan onowe Onofat.

Iwe onowe aura pwe iwe nge reen met nge sipwene yorh noa. Iwe ranoa, ranoa iwe ranoa kopiy rakirh we noa fenafena onokowe e moan. Emoannon fanfan ngani soapan me sine pwe enoa mwitiknoa nge renoa auferato, auferato onokowe raito pwigiy iy sine we raito fena pwe ra agitigitinoa pwe repwen amonanoa apwigipwigiy e, onowe iwe effeffena nge etotoutou me woan sagurun onowe apwigipwigiy e, onowe enoa gunei pwe effirh ngani pwe agachenoa minwe nge onowe a ura, Onnan ipwe onorhapenoa mo nge wa ito rheorheoki sakeruy.

Iwe onowe Wong emista rhag onowe Onofat ewon rhapetiwe nge onowe Wong epuegi akan ita rheorheogi minwe sagrun. Imu opwe kan itengi me igomu nge onowe eitengi a noanoa ee agai tar neoneorh mini kewe rhiun onowe, nge onowe a meta kaan o Onofat?

Sapw ina minmu sigai rheorheoki sakerurh ren pwe minikina, minn gaan pwoaron arh moat, iwe ta afitei mo pwe aikin kachenoa minne sakerum, iwe mwana Wong are sagin en nge ina nge mani ipwene pwoar. Iwe onowe aiura iwe, nge onowe a meta na iwe nge opwe wonotiw. Opwe wonotiw pwe ipwai rheorheoki sakerum. Onowe ewonotiw nge onowe a merei ngani iy minnwe eura pwe an sapiy. Onowe iwe ememerei ngani nge ese kunei pwe aparh we onowe ee stampauw iwe eno areon, iwe amereito iy angkat we amerei ngani aparh we, onowe a urunong noan iy sapiy we nge a gai rheorheo woan epai, pwigipwigiy e enoa moot iy aparh we nge onowe erhuwen sargita rhag sapiy we a, mmmm, atoropunguwtiw woan minwe sagrun onowe nge onowe eppeniy wong we, peniypeny atoropu nguwtiw, peniytiw nesessoan, peniytiw ie aitiw piung ne seet.

Osekan iura en pwe opwe gai nini armas woai nangiy, pwe epwene roos armesan woai nangiy, opwene noa itiw nonoa pwe en manui ne seet.

Iwe amam armas aipwe orhei fitikom iwe ie ina minne armas re uorhei fitikon wong, iwe nge wong minne paiun epwe mena ngani armas anongonuwan tinengi messan pwe ika fasun man mamauto me ikiwe.

Iwe onowe Onofat a apwuw sawi we naiun ranoa mageto, a Nugainang, e, meta pwe ipwe anganugmo ununun Wong.

Pwe efouta?

Iwe oura pwe amam me simingoaror anonganikimam nge anoa opwe kunei pwe anoa me woan fanei pwe esanono pwe sise kunei ikine anoa ee, ie asusangi fannei, esoapw mwenei rhimwita, sineng noa rhag nge esoapw mwenei rhapenoa.

Pwe met?

Meta o onnan pwe ngang ina ikai ruta ren mwaniam. Iwe nge ew ata ikan ikin ngas enanaita pwe ina manmu ia ikin mesagun anuw pwe awei pwe mangmangin erhai aniu me nerhiuy ren an saw nini pwe ememmangto rhag pwe epwe teorh song rhag woai rheen ito rhag rheen peosepayai rhag rheen ropiynoa rhag epeig ewai. E nge sapwina ifar anganiug pwe esarno pwe anoa iy, iwe nge osogopan fang rhoapwut we noaum pwe ipweno reen?

Iwe onowe aura onoa aineou rhoapwut na pwunuwai ina itan Inamenun, ina Inamenun ina itan manwe pwunuwai Nugainang.

Iwe onowe Onofat anoa nge anoa angani, Inamenun, ee, osoapw fangto rhoapwut we naimi pwe ipwe pwunuwani?

Iwe niewe akoy soar tip mwarmwar. Iwe a mee? Weti pwe isegunei tipwai Nugainang. Aia moan fesang me Nugainang nge Nugainang eura pwe ipwe no ren.

Yek iwe nge meta ipwe iura nge iy minne issesauni iwe nge imu are afangenoa kepesan nien pwe opwen pwunuwani. Woon pwunuwani.

Pwupwunuw noa rhoakewe mani epwongni rhag nipwong are onoapwong, iwe nge epwopwonoa niewe. Iwe epwopwonoa rhag nge onowe esiu ittiw nonoa fan inoan, a siu me weinang aitiw nonoa woan fanuw. Iwe aitiw nonono iwe aweri iy rhoapwut we, rhoapwut we rhoapwutoy nesessoan.

A meta naun iyo rhoapwut nan? Aineou iy mwan we regan amarear fengan. Iwe nge iy aiura pwe naun Yoon.

Yok nge esemwerhan pwe ipwe rhoan nganeani? Yek ngeta waito aineogirh O wonen, sinoa kiunei, nge wonowe anoa tingoarei wonowe Yoon.

Aura meta itan rhoapwut we naiun? Iwe onowe aiura pwe, meta itan nge ie esoar itan pwe ie ipwan iura rhag pwe naun Yoon. Ei, Yoon, ose mwerhan pwe ipwe no rey Naun Yoon? Meta isoapw mwerhan reen. Meta mo armas, gattu, goanuf, saufang, guus, anongan mesmesan maan mo nge are tipan pwe epwe ito noo rei nie nai. Iwe ipwe nganei pwe rhoan nganean, ngang ise gekoapwut armas. Ie ifar wenei ou ikina.

Ek amuan. Onowe ito rhag nonoa rei niewe. Enonoa rei niewe pwan pwongoni rhag nipwong minwe nge pwan pwopwonoa. Iwe raiwe ar nigafitag niekewe, pwe niwe weynang earheinoa ew meram nge niwe epwigi pwe mereman. Iwe are an arruou iwe nge niewe iwe ennan ew mereman. Iwe nge an ainuw iwe nge niewe nian nesesoan we an arruou. A pwigipwigi ee, makenoa niewe pwe onowe aita amakenoa niewe. Makenoa rhoapwut rhoakewe perhangian onowe Onofat. Pwe onowe Onofat anoa umwuwto niewe mwengean me niewe inan, re apwutar rhoawe. Niewe Inamenun eapwuta pwe repwe itinong affamwa rhoapwut we naun.

Iwe epwen itiw faaninoan nge onowe aiura pwe ina isoapw nonoa rhag me ikei nge auwa giuta aitiw nessoan. Ina eyor pwunuwai nesessoan. Nge rhoapwut na pwunuwai me nesessoan nge iamesmesa nge erhai man ikin mwamwai. Pwe emwamwai nganikirh. Pwe mwamwai nganiai nge mwamwai nganikami. Iwe rhoakewe raura pwe emeta pwe ete pwan wey rhag mannen nge amam aia sipegin saaw, aia saaw pwe aipwene ito pweiupwogto mwongo, rhoapwut e inan arhei wou, ese mwerhan pwe aipwe tonong noan minikewe kien atewe naum. Pwe eura pwe ese tetengag amam pwe aipwe tonong noan minna kien atena naun. Iwe ina minne ie orhungikemam to nge ai tarotaro annew pwe aino fetan rhag faan piungun orhou me karr tiw anet, ina ie iffar angani kami a augunei pwe niau nge auwa itiw, auwa pwoupwogtiw ami ammot, pwe ie epwene niau nge ie epwene menaw manwe rey.

Onowe eitiw nge rhoakewe masta rhak nge rhoakewe renoa itiw, noa itiw nge reitiw fengan pwe ra mwoi ngani niewe nge niewe pwunuwan Yoon, a, ey meta?

Niewe Nimwarfarwa aiura awito, ausoapw moat ikina aw arheitiw rhag minikomu arh ikina nge auwa totomo igaan pwe aupwe itomo nunu minika amot, iwe nge aw arheinoa minikina pwe sipwapw itiw amota, pwe ie asemwai rhoapwut we naiurh. Iwe niewe anoa, noa foarh niewe. Aiura tonong ren pwirhen. Iwe niewe atonong ren niewe Nimwarfarwa. Akan en minmu opwe amwarhiu upwan rhoapwut mwu noaum. Pwe itan pwe nai nge a noaum.

Iwe nimwun iy epwe itto no ika urhuwan pirhe. Nimwu mwengean Onofat. Iwe aw mereou ami niekka. Niekka wen perhangian Yoon, pwan ami niekka pwiw aupwe mereow me arron pwe sipwe afferar nong mauwerhekka. Iwe niekewe ra itinong nofetan nge agekkai.

Iwe pwigipwigi ee menawnoa niewe, menawnoa erhai mwan. Nge manwe weinang nge erhai rhoapwut. Iwe ra aitangani pwe Annaunesoan. Iwe nge iwe weynang nge iwe eitani pwe Annaunwoainang. Raito nonno ee tetemoak. A rhoapwut niewe weynang, iwe nge onowe apwan anian. Onowe Onofat aiura pwe wa mangiy o onai nessoan.

Mee?

Mangiy pwe opwe ita ukkur weynang, ien me ien minne ote faiyoapwut ren. A fenauw wonowe naun. Agukkunei pwang, agukkunei peoi sarr, nge koanun faai, meta moka anongan mesemesan nge onowe enganei, rongoyan. Apotopotan messer.

Iwe nge a oteorh gan memmenatiw mo inoumaw mu yam opwe foakon waretu weinang niu kaan nge offerhi rhag nge o atingiy ngani rhag againiu nge o unumi, pwan pwaipwai nge offerhi rhag ngari rhag epeig nge opwan arhei ngani againiu kena epwe tinengi, ese iei, wou nge ogopiy rhag egius meren, rhaan nge o yoagusutiw, yoagusutiw minika eito rhag nukunupan an, e wamangiy pwe repwe iura, opwenoa rongrong erhai rhoapwut pwe Anaunwoainang iwe nge wamangi pwe opwe rhen pwigi rhag pwe pwunuwam.

Iwe nge onowe aiura. Pwe meet?

Ina, rhoapwut nan ina naini me weynang, nge ina isoapw naini iy, nge isoapw pwupwunuw no nina inan. Inamenun. Rhoakena imu reikin ngaw nganir manekomu inoam. Ei, iwe raiura, meta, niewe Nimwarfarwa aiura tipami rhag are aipwe naini atemwu naini are ami aupwe naini. Ipwe naini pwe mwan upwan. Noa niekewe perhangian onowe Onofat pwigino, pwigita weynang.

Iwe anoa nofetan weynang. Nofetan weynang nge onowe iaisaning rhag itan rhoapwut we, apwigipwigi, ee, onowe againoa ito fan ugkur. Rakan, Anaunweynang, nge onowe akan minfetan ee nge onowe fatapw nge rapwan ee Anaunweynang ito tonong faan aus ee, ee onowe efatapwnoa nge enoa minngani ew iy aus we nge enoa sargi, noa sargi nge ese, rongrong itan niewe nge eteo sefan ow iwe nge niewe apwan towou me faan ew aus. Nge rapwan, Anaunweynang, nge a ee nge onowe a arap ngani, epwen ikei rhag me epwe remw. Ra ito tonong fan aus we pwe enoa sargita nge onowe etapwei nong mwirin pwe eitong moatonoa arron, a, Anaunweynang?

Ee, en iyo?

Ngang, ogunei pwe opwene towou rhag nge wa mangi pwe opwene siu.

Pwe mee?

Opwenoa wetiai ren niu kenan pwe sipwene rhoan ngane. Iwe niewe renoa rhag tapen ie sikan agikin, ie rekan iura iwe aw akagin, min minmu eno fan aus, min minmu eno fan aus, ina tapen urr na reani. Iwe niewe enoa rhag sefanito nge towou rhag niewe nge enigfatapw noa reen ikiwe onowe eiura ee. Onowe epwene mwetenoa en rhoapwut ie ogan moatonoa rhag. Sa siu. Su rhag nge onowe eiura, sisoapw no ikina.

Nge iya?

Sipwenoa won reen mana inai. Pwe sipwen siu gachenoa sia pwupwunuw.

Iwe niewe aiura, iwe nge reen efout. Iwe fatapw noa ranoa woon noa ee enoa neyoatosor, raito guta niewe esoano. Niewe Inamenun a angani onowe rhoan nganean, onowe Nugainang. Nugainang opwe apwuw sawi pwe repwe magto re fanei pwe esanono rhoapwut we naiurh. Nge mane epwigi nge a ura apwigi.

Nge ranoa mwoito. Mwoito nge onowe minwe e amwirmwirto. Ew niu efoat messan iy wut we, an iy onowe Nugainang. Yeorh mani ew minne faun nge ie, niu ikin mworhmworh pwe si yu rhag sia ferhiy. Esoar ne ekan gogkotepa, nge eitiw minikewe umwumwun itiw ffan me pwon. Iwe raien arr ey aw itimoangei manne epwegi rhoapwut na nau samwon e arh.

Onowe foakkon mwettomwetto reen niu we, yeorh angetai efai minwe mena ferhitiw rhag nge a aopom, iwe nge essarhei ngani nang. Sarhei ngani nang nge onowe epwegi rhag yeorh tarre piunguw tiw rhapiy niu we. Iwe nge onowe e angetai ew. Angetai ew nge epweniy tiw rhag nge etarpiunguw ngani agai niu we, unmiunmi nge etera ta woai niu we. Iwe a gainoa ufanong, meta aw mwoiyon feori aunoa pwunuwani inami komwun me semmami?

Iwe ra ew epwan atinnap imwun mwan oo, ta auwa moat, nge ause pwigi ngani pwe meet?

Ata samwon ee arh ekan amwirhakirh nge iwe. Ra eis ew rheri ngani mwanna fena, onowe fena enoa rhag sugpwaii, iseni punguw ngani nge onowe angenoa rhag nge enifitiy minne menan, pwunuw noa minne ewan nge onowe eitiw pwuri, a meta o inounmwai tami komwun, meta auwa no rhag reen? Aw weri ie man mit we ami ie ipwene atoropwiryi noa. Atoropwiryi noa a onoa itiw neset opwenoa nonno pwe en rhoan mwomwongon fanigat. Iwe nge ra meta omoat ngani reen oo tag?

Aw rheri punguw fenganiy me awkang, onowe tag me awkang sugpwaii rhag nge ra iseni punguw ngani, onowe etornoai rhag nge e pwigi rhag iy menai nenwe tiegnita me faan paiun iy manwe, pwai tiegnita me faan paiun awkang nge e amwarhur rhag satirtiw, aw noa itiw no pwe ami manniu faan inoan ami mani ngaw, aw pwenoa itiw mwet fetan woan satin fanuw komw faan, ne soan.

END OF TAPE 13

#1 STORY BY INENIUGUMAN

Iwe minna rongorongoi ina reiura pweta Agrupw minne enoa chuwaiuw Saipon. Ie reiura pwe efoarh saan efai goauroura eniurhai rhoapwut, minne chuwaiun Saipon iga Agrupw enoa chuwaiuw. Pwe eitiwou iwe nge enoa chuwaiuw me Guam, ina ikina enoa e a ittiw chuwaiuw me e nge a itta Saipon. Eitta nge esoar armas. Iwe aitta tonong igina reiura Arepwan e iwe a itinong sargi ta arepwan na eno e. Iwe aitinong oapa waa na waan pwe ra yeop faan iwe nge a itinong pwe anoa pippipi armas. Iwe eittinong nge peon. Esoar armas woai Saipon. Iwe ra tonong pwe ra noa itinong no woan Arepwan. Iwe nge waa na waar re Elato ina pweta irongorong pweta eitiwou, nge ese tonong weni fanuw. Pwe Agrupw minne egomw ngani Saipon. Iwe enoa sefan nong nge enaan itinong pwoiupwog armas. Pwe a pwoiupwog wou pwe armesai Saipon. Pwe ii minne a pwoiupwog wou armas pwe anoa itiwou foatogi Saipon, pwe ina peon.

#2 STORY BY NAITIMWAI

Iwe ina rongorongoi ina pweta enoa itta Agrupw me Guam iwe nge efoarh waa ina eno niugiunpan miin Saipon iwe nge ese itinong weni fanuw pwe emesag pwe iga esoar armas. Iwe ina ii minna eito rhag a itinong wenifanuw pwe a sargi nong arpwan naan pwe aitinong amwonanong waa na waar me rhoan waa na waan. Iwe nge ii anoa farag fetan woan Saipon, iwe ina esoar armas. Iwe ie a nono iwe a itinong pwe a itinong pwoiupwog armas me woai Satawal. A pwigiwou ie anoa isenir woan Saipon. Ie ina rhoa e ra itiwou nainaitiw ie ra yor noa armesai Saipon.

Iwe ipwan gan rongorong pwe Woleai, Elato, Souk, Unoun, minika re saii Saipon igiwe. Iwe reiura pwe Faiunenoan minwe eikitwou me woai Souk woai Saipon. Iwe regan ittinong sain metewan woan iwe nge pwon inuman rhag supwa ra ngiungiuri me noan metewan woan. E nugwou rhoo me woai Souk pwe epwe noa itiwou foatogi ngani Saipon. Iwe nge ise giunei ngare Agrupw minne ennaai noa itiwou feori itai Saipon me Guam pwe ina egeomw ngani Guam iwe nge ina a feori itan pwe Giuyamw. Ina a itta woai Saipon iwe nge ina esoar armas.

Iwe nge ise giunei are ii rhag minne a feorita pwe Saipon pwe igina enoa itto nge esoar armas woan. Ise giunei are eyor pinoan are esoar pinoan, an ikitwou woai Saipon. Iwe ie a itiwou anoa itiwou feori itan apinoamwon Saipon pwe, Arpwan, Laulau, Marhpai, Tenapwog, Soapwoisou. Iwe reiura pwe itan rhug we soapwoi Saipon me yeor iwe reiura pwe Soapwoisou.

Agrupw minne anoa itiwou aita amesetii Saipon. Ise giunei ngare ina minna fasiun rhaptoon itan me igiwe nge ina ii minna anoa itiwou aita ngani pwe, Saipon, Luta. Ise giunei are lutan tatan anet ngare. Re Unoun ina repwan sessai Saipon ina epwan yor re Unoun woai Saipon. Nge ise giunei rhag mane e saii Saipon me reer re Unoun, pwe Souk rhag minne igiunei ii Faiunenoan na. Ina pweta e niugwou rhoo me woai Souk nge a fasiun soanoa Saipon pwe miin ina Agrupw afasiun pwigirwou rhoapwut kena re pwugsan pwe anoa itiwou foatogi ngani miin Saipon. Iwe reiura noa raag nepwonpwonon metewan woan pwe repwene noa ikkitnong me ikkitwou sain metewan woan, iwe nge pwon iunuman supwa ie pwopwonnoa rhag noan metewan woan pwe moaton nugnoa rhag rhoo.

Iwe aia nonno woan Satawal ra niuniuwanei pwe iga a iugnoa sain metewan woan. Iwe Reppuangnap me Reppuanglug minwe ra mangi pwe repwene sugi metewan woan. Iwe nge amam rhoapwut aise mwerhan. Pwe aia igi sang pwe ai faiyor pwe repwe rhiuwen itiwou pwe iga a ineet me tefan an no noa metewan woan pwe miin esoarno ne. Pwe a wenmwoiun Agrupw rhag a itto ngani ranne keei iwe ina irr minna ra sugiwou metewan woan. Mwoanang me lunuwon minne ra saii mwirin Agrupw. Iwe ie re maa noa rhag nge esarno ne erhiuwen itiwou woan Saipon.

Iwe irr minwe ra sefaan ngani kepesan metaw na Saipon. Iwe ra ittiwou nge amam rhoapwut iwe aia sang pwe aia igin faiyor noa pweta reteorh ittiwou nge resa wen fanuw no.

#3 SONG BY NAITIMWAI

(Iwe ew keon iwe ai feori pwe sangir igiwe ra itiwou. Iwe aiura pwe:)

Isange nge iumworaw ikkeer nge isong.
Woar father ka arh meta fai tiper esa yoarosa nganir apegamwochoneo kepas.

(Pwe ra giringanir arr apanuwar noan metewan woan e raitto maa noa iwe rese itto weri mwirmwirin arr noa sugiwou metewan woan. Iwe ina faan minne aia apwiungu minnei pwe sangir reen.)

Sa goarosa nganir apegamwochoneo kepas woi tettane noagor ra noago sange gemam nge rese yoatona firhir wonuwarh wan pwon.
Sifai noanang rer.

(Pwe aia noanang noa mwiriir pwe aia iura pwe resoapw rhungi fanuw.)

Sifai noanang reer sigaiunanger noag pwe imwu resa fenetag nanguwai tupwuni ganet.

Serewan woan gaten un, pwe resa fei rhag me Navy noan metaw. Afai song tipemam rane pisage serag aiut gemanuw wou. Gag gemwatiiwou metewai noani ge rap.

O pakki wene ngani aniutan arr wur mwan, remin nge tai poasotiw.

(Woan Pigeneo)

Remin nge tai poasotiw, pwe esa mwanienii niani pane emin, pwe rhoan goasou echai panuw war, eweni moan agini esa ranei rhag.
Ranne pisagi serag me mesoaroni aniut.
Awtenoa ripwe ngani irhini ange efang.
Ano pwe fine gariur me finitagin waar.
Repwen mwoiti merhang.

(Arr mwoitiwou merhang we ra yoana noa painiu noan metewan woan pwe esarno ne epwe sargiwou. Nge irr minne ra sugiwou.)

Repwen mwoiti merhang sargi painiu we arr re mwouwei noamw otig gemaiun gen woan amw fiamwen, noan pwononi metaw. Mwatani faiuw rhag oserfi maane metaw.

Igerhig komwu remin re wur me mwane woamw.

Nge mangi gachuw rhag pwe opwene pwiniiti me woamw noa mwu re pepparengii.

Annema nai segoamw opakki wene ngani fanuwani mwani woamw. Osawei kepesaan orhe me noani mwoagurh.

(Rese pwai rhee nong noan toauran Saipon pwe re rheenong rhag me noan mwoagurh. Mwoagurhan Saipon).

Orhe me noani mwoagurh eniu feotag School tiwtag panuw war, iurhpa me Beneston renoa womwati noag ne meaiuni fanuw. Kaipat esa rhiegi amang ofisi na an, nian arr mwirh tog pwasian pireir. Arhuwa tipani mesag aw ateo firhiinong sar moatungani kepas.

(Reppuanglug)

Sar moatungani kepas repwen gupwuno me irr. Ngemisneor yoanagi apesa finei seerag me mweneni fanuw sew.

(Satawal, a fiyoangei kepesan woai Satawal)

Me mweneni fanuw sew e chai aigaam epigiri aneo marheng. Wasi mwirhani yonag regaiti noani rait. Apioni ngani girh.

(Pwe a apiioni nong woai Satawal. Iwe aia pwapwa re Satawal, pwe ennet pwe a yo nganir seragin Saipon.)

Wasi mwirhan iyonag eaiti noani rait apioni ngani girh epwansi noago fanuw. Emerengiu yoanagir tori fanuwani woan.

(Irr Merike me Siaman me).

Tori fanuwani woan giuri noamwoni fan.
Pwapwa sikere nganir girh me tounepan.
Etog gaisiu efoarh remin retai poasotiw epwe ganiugur wou gaingi me paiu
moasou me Navy noani metaw.
Ramoanoti sou pisag sai we arr.
Aiut gemanuw wou noani mwegurhu garep.
Nge mangi gachuw rhag pwe mwirin amwo serag.
Opwigi aniotani aron oagiu ngani soapwon ne mache ngani erhag.
Pwenne ete nusangi wiiki re pwoneitiw. Wiikan arr wur mwan ra wurumwoto
panuw noani metewani woan.
Pwe resanoa rhu fengal werisagini metaw tengki me paterin, tangkaito ragienong
aweren metewani woan.
Nian ropwagiuniun mwarer aneo rhipai Sat.
Pakki wenei ngani enne fiu rhigi efang resawetiwe niugiun. Reur gemwatienong
noani noamwoni aniot tiwttag panuw war. Yoanag me aseu nganir goapwugoni
weni yoaror.
Remin retai poasotiw ra mwoanoti fiamwen noani goyangi na arr.
Repakki wene ngani annema rhag efang pwe nenieni gior resawetiwe niugiun
onniu rhipwani eraw.
Amangi gafeneyang nian arr iyonag repwene gupwun wine noan wuttani efang
nice tipai woar.

#4 SONG BY NAITIMWAI (this song has already been recorded by Ikirhep on
Tape 10 as number 4)

#5 STORY BY NAITIMWAI

Li waa we waai Reppuang igiwe epwe itiwou nge iwe re rhoa nimou rhag pwe iwe
miin anonger mwani fanei nge rese piungiun mwerhai noa pwe reiura pwe rete
noa woasnoa nemetaw. Iwe ina rhag neper rhoawe ra itiwou iwe Reppuangnug,
Reppuangnap, Ikinap, Rhapemwai, Akin. Ina rhag neper rhoawe ra mwerhan
tapwer. Ikinap ina naiur afagiur woan miin Anatiw. Iwe Akin nge ina mwanni
Nosmwar. Iwe ina rhag neper rhoaka remwerhai noa pwe repwenenoa miin
itiwou noan metewan woan. Iwe anonger mwanni fanei rese piungiun mwerhai
noa pwe reiura rete noa woasnoa.

#6 SONG BY INENUGMAN

(Iwe ipwen aninong minne irongrong pwe arhuworhuwon Agrupw ne wonigaten ie reiure pwe:)

Uwapwou, uwapwou gerhin fan wirh.
Pwe opwe rhipei mwo Niugwon ie...

(Aruwouwan ittan Agrupw)

Akarhew rhag noani Nearh.
Rhipinoa Agrupw opwe sangewouw pwuneogu we amw sowou soapwona
opiungu moat rhag nein faimoa.
Aseog me yoator opwe sangenongei niu cha we amw moaron pwonirhiuw.

(SONG INTERRUPTED BY NAITIMWAI WHO SAYS:)

(Pwonirhiuw ina itan ew sessoanoi Satawal. Emwoi pwon. Regan iura Awirhia,
minna itan. Itinap noan ina regan iura Awirhia iwe nge eno pwonirhiuw aron.)

INENUGMAN CONTINUES:

(Ina minmwu arhuworhuwon nge pwaiun aise giunei are eor pwaiun nge aise
tepanoa pwe aise giukune. Minne arhuworhuwon rhag nenipwan iga eigin mwig
minne ai giunei. Imwu aia aninong)

NAITIMWAI:

Opwe sangenongei niu cha we amw moaron pwonirhiuw.

(Iwe nge ateota minwe pwan arhiuworhiuwor aten Anatiw)

Angopwerh angopwerh naiun gerhgerhin faani peoiuyon niuguni Kuwou epwe
towou echenoa neir rhienan noani neoni mwoiyonong.
Nge aten igei nge yaw pipii rhag angon nge esangisang auwa pwiginong rer fini
imwafeo repwe mwumwunotata wenimwan meyeo.

(Iga a itta meyeo)

Wenimwan meyeo repwe mwemwarni mwarni. Nge aten igei nge aw pipii rhag
angopwonu nge esangisang auwa pwigiwou efoarh tarin pwuna mwai pwe
ugugun wupwan angopwonun epwe tufagnoa nesor.

#7 SONG BY NAITIMWAI

Aw rheniug aw rheniug mwo niani wisoan.

(Arhiuworhiuwoi Rupwong iei)

Nge ngang ien ise mwerhaneneiu ipwe rheng niug itenoa weri niai sumwi rer.

END OF TAPE 14 SIDE A

TAPE 14 SIDE B

#7 SONG BY NAITIMWAI (continued from Tape 14 Side A)

(Torta atewe, tortai iuwoapwon farh we mwaren iwe piung moat we an rhag iwe maa noa, igiwe ettai ngani iuwoapwon farh we. Iwe raitto pwigi me weni pii. Pwe ina ferhan weni pii minna enoa itta soagi pwe mwaren mauwerh we nge ina epiung moat rhag iwe piung maa noa. Iwe ina minna raiura pwe.)

Nge ngang ien ise mwerhane neiu ipwe rhenge niug itenoa weri niai sumwi rer saiparh Rupwong gunamw wenipii saiparh firh go nge soapwon faiyion nge re mwutiug rhag me yoari nien.

Aw mwin me Nug nge orhiuweti nang sap Rupwong esan eomwo neir aniu egaiur sang rhag fani wani nang.

Reiurag saponng wineoni ar, remwuchu maginong niai nangi rorh.

Nge niai nangi sap aw pin feori wonuwai Rupwong nge esoap mwari pwe emwarena rhag feoriai Nanirh, waniuni wisoan.

Ese mwerhani nganir rhoani gini sor.

Regaiyonag rhag ngarhei rhaneo cha nge ie.

Owar meia Nanirh nge Nug ien esa mangiino pwe epwe rhemeri soan.

Erigi neow nong fane wariung we mwarei Noanopaniyoan.

Nge re apwurha ngani iuriuriuni mwaren marhan ieyoa me woani fanei.

Nge wetiai mwo nug o nge mwagiut ne noanup.

Sipwe giutatiw semwarh we Fangin enikaiur rhag noani Nepitiw pwe epwe mwo

Nug o noan Nepitiw.

(Iwe mani a maiurnoa noan Nepitiw).

#8 STATEMENT BY NAITIMWAI

(Iwe iei rhag minne rongorongoi saningai kepesai Saipon. Ina rhag nepan esarno minne ipwai rhuwen apesanong me mwirin pwe aros. Arhiuworhiuwon fan ineoion ka igiukune ikka iapwan aninong. Iwe nge arhiuworhiuwon rhag Agrupw minne ai giukune nge aise giunei pwaiun pwe aise giunei are eyor pwaiun. Mani iga aitto memmenawta nge a kepesan rhag ra fiffiyoangei nge aisa giuneino.)

#9 SONG BY INENIUGMAN (this was already recorded on Tape 10 by Ikirhep as number 9)

#10 SONG BY INENIUGMAN (this was already recorded by the same speaker on Tape 2 as number 8)

#11 STORY BY NAITIMWAI

Iwe ipwan gan manuwegi noa mwo ew kepesan waa we waar Reppuang. Pwe iwe raitiwou woi Saipon. Nge ii Agrupw ese ina ese maa woi Satawal. Pwe ina emaa noa woi Saipon iwe ina ew fanuw minna ranoa paia woan ina ittan Galigal. Iwe eittiwou ii waa we wai Reppuang nge ranoa ittiwou pwaniuw paian pwe ina eno woan Galigal. Iwe ina ami awpwe giunei ami re Saipon pwe ina anongami rheoi nge aw giunei igina epai Agrupw e, pwe woan Galigal. Igan manuweginoa pwe ipwe iuranong igiwe pwe ese maa woi Satawal pwe emaa woi Saipon nge ranoa paia noa woan Galigal.

#12 SONG BY NAITIMWAI

(Iwe ew petenan keon iwe reiura pwe:)

Gasawe etiw o niugiun Galigal

Nge asiusiu merhigow ma pwon igan weiset.

Erapwen aroni worho pwe ginene fonuw o emoatontuwontiw o egatora fotegi nge

(Iwe iei rhag minne igiunei me reen minwe pwaiun Galigal.)

#13 STORY BY NAITIMWAI

Iwe ina minne amam re Satawal aiura pwe fanuwamam Saipon ren. Pwe petenan mwaniimam, minikka soapwon mwanimam re Satawal iwe nge ie re Saipon repwan apesa rhag pwe iga repwigi soapwon mwanier re fanei pwe iga Agrupw minna enoa ittiwou pwoiupwog wou armas woi Saipon. Sipwe iura pwe a awut noa Saipon rer re Satawal. Iwe ina anongan minikka soapwon mwaniman re Satawal. Foai, masgisu, gonoag, mwongoag, isoato, isoaloo, pwigito. Anongan minika soapwon mwanier re fanei me igiwe iwe nge ikka anongan nge imwu eseog woan Saipon. Ie remagto rhoaka reikito woan Saipon, iwe nge ie raito pwigito minika soapwon mwanier re Satawal ie ra apesa. Iga reito pwigito me reer re Satawal kena re seog woan Saipon. Asheiloo angat moatiw, sapsap, noaiya. Eigin tounap nge ina minna aiura pwe fanuwamam woan Satawal pwe iga Agrupw minne echuwaiuw iwe me minna mwaniamam woi Satawal ie eno pwe iga mwanier rhoana Agrupw e pwigir wou woi Saipon. Iwe anonger rhoaka reito woi Saipon rapwan pwigito rhag minna kepesai Satawal. Iwe mani ina minmwu aiukiura rhag pwe fanuwamam ren, pwe iga chuwaiuw Agrupw. Iwe aina rhag nepan giuneamam ie aia apesa nong noan minne.

#14 SONG BY NAITIMWAI

(Pwan ew keon ie keoniun Saipon ie ipwe keoniuw nong. Iwe nge ie anongan petenan nge pwan petenan mwaniamam rhag re Satawal:)

Afinefinetog ange fineni efang nge afinepat nong me noani gafeounei.
Nge afineti rhimwei, nge ngang ien.
Imoaton gaiuneo rhimw epwe mwononoag me faan kapsiu.
Atoi tigi riloos nugenapeni pwong.
Itiegitiw aromw, igawegitegiwou pwe ipwe roamiug etiei nge menia peon giy.
Nge ga yoo sengiei.
Ipakkenoa ngang, iserigi monugoan ia rigiegini.
Isuku rorho ngang, isuku rorho fetan, me noani teni pey. Nge re gariuw itomw pwe en maan souwou ma ne imwen pwugusomw.
Nge wa rhiegi ngenir, rhoan nguregi sang pwe rete nigariyeor nge rete rongo irr.
Rhoanapen fanuw pwe rete uwenanong rei rammesei.
Etig parang foatoni mineitei me neimwei niyos.
Niyoumaniyon pwa gopwene noago etiei nge mwanie ppak arosun me neaiu tour, pwe opwe gonatiw mogiutiun waar wonani peigiwou.
Tupwutiweni yoan iniyoaro senginoa pwe emangetogo rhiuwei fane mwaremwarei.

(Iwe ina rhag nepan giuneai me reen. Pwai ei nge pwaiun mwoiuwei Saipon ie ia aninong noan minnei. Pwe are awpwe gainoa sussugi me meta kenaan nge awpwe awewei kepesai Satawal me kepesai Saipon pwe ie anongan petenan kepesai Satawal nge ie epwan mageta rhag woan minne pwaiun Saipon.)

#15 SONG BY NAITIMWAI

(Iwe pwan pwaiun Pwunonimwar ie ipwen pwan keoniuw nong)

Emin imwai gayosotag faunai ganengeyoan.
Ifatipani mworaw, noano chai nae segai.
Pwe rewai nogofengan mangir me paiu moasou.
Repwe tapwei wou boatani fanuwomam.
Reteo rhiun waa fanuw, pwiniti parungani woan, nge gosa paiuw nong fanni ar gaiyonag emoriaseo ngani, atin uwani wariung pwe opwe gefanir rhag sare rhangi naeseoam.
Opwe genai fiusiuw nong noani metewani woan.
Onnimwir Faiew pakki wen ngani erhag asemani faiuneomam. Tiwnongon Mangeryoan, assefanuw manuwoniuw. Mwuchutog faifin gemwania Mangeryoan, ii eiurhugi magiur tai moatung agini etigi noamoai netou.
Iwe rhag Mangeryoan pwe ipwen anganug mwo annuw sew piai. Eseo tipan Mangeryoan egarhefeo wei serag.

(Iwe iei rhag nepan minwe pwaiun Mangeryoan ie ia aninong. Mangeryoan iwe erhai mwani Saipon. Pwai nongon wao Satawal.)

END OF TAPE 14

#1 STORY BY EPEIMWAI

Iwe sipwene fiyoangei mwo fiyoangoi Saipon. Minika igai rongorong kepesan to me igiwe. Nge ise giunei are ennet are. Iwe minika ngang irongorong iwe ie ipwen fiyoangei nong noan minne. Ren, fanuw fana egomw ngani Saipon nge fanuw fana egomweti Guam. Iwe tegan rongorongomam reiura pwe efoarh wan Feraulap. Esou me Feraulap a ittiwou woan Guam. Iwe nge igiwe igiwe nge re sessai iwe nge nenipwan arr moa sangi, iga reiura efoarh epwan ittiwou. Waan Feraulap, eittiwou nge ina nge mani a yor mani re Spaion iwe mani yor minika re feori nganir. Iwe reittinong nge ra anganir pwe sipwen moanoa sisoapw saii no fanuw we pwe imwu asoa reer akamwoi man pwerhpwerh. Iwe nge enap ngani repwe ni aremas, pwe yor ew agiag ne regan amwa nganigirh iwe nge ewei angat. Iwe rhag ra moanoa. Iwe mani epwene ragininoa fau are nimou are far akarap seig iwe nge reiura Feraulap rhag apwan agina. Pwai sefan ngani rhag Guam. Eitiwou iwe ina nge rhoakenaan rano. Ir rhoaka. Iwe ra aineo are meta fan an noa weri ii fanuw na ittan Guam reen. Nge mwanian ii toam we, e tiwaginonong ew soapwon pwai iwe a ittinong aweri nganir iwe a itifi rei saat iwe a anganir pwe ina minna an "campes". Ina mina eweri Guam reen. Iwe aruwouwan. Iwe eganganir pwe eweri Guam me woai saat. Sipwe iura pwe woai noa. Ina minna aruwouwan an weri Guam reen. Eiura eweri me noan sat na eitfinong noan ew pwai, nge aruouwan eiura efanooa wei sat iwe a weri fanuw me woai noa. Ina minna eiseni pwe naiun fiu igine esoar fiu noan nang, ese pwa. Igin epiung worhow erhap toapw. Iwe ina minna egangani pwe ina fan an weri Guam. Nge rese giunei fenganii faan mwanier. Iwe repwigi rhag ra anganir pwe repwe siu sefaan nong. Iwe ra siu sefan nong.

Iwe eittinong nge mani ra ittinong apesa iwe rongorong noa re Lamotrek. Iwe re Lamotrek minne ra agina. Mwirin waa na waan Feraulap. Iwe irr re ittiwou ra noa ittinong woan Guam ranoa isenir pwe rhoan akiuneo. Mani reitta fanuw we ittan Luta ranoa pwoiupwog mani maan pwoiupwog mongo pwoiupwog tiw woan Guam. Nge re pwoiupwog aremas me woan Guam ra pwoiupwog ta woan Chinyoan me Luta. Ina minne amam rongorong iga regan akapesa tugufai kewe ra memmaa noa.

Iwe reiura anoa ragini epwe ruwou are, woan Guam ii waan Lamotrek naan reen an noa ittiwou igiug, renoa feor nganir arr sine, soapan, asita, gasuwena. Mani iga mwann arr weri parang, iwe raigin tipani minne parang pwe repwe feor pwe arr sine pwe igiwe ina tapper rhoa we re feffanfan ngani rhag sine kewe arr re mwoiuwe. Iwe peoi sium iwe regan igei igei aigin rhaannenoa. Iwe "turis" repwan gan itto pwoiupwog ar nge ina tapen minmwu arr re noamw. Ikkina tappen minmwu re iyaya sine. Ie nepwonpwonon fanuw ka fanuwarh iwe nge eor woan. Regan kenta me faan fanuw, ewei pweta gan soko. Eor rhaan ka repwe noa genengi iwe renoa kenta saren piuneogneogiun ii minikina. Ina minwe ra mwaran. Ra anganir pwe repwene no pwe waan pwoiupwogun aremas pwoiupwogun mongo. Ra isenir pwe rhoan engang. Iwe ina minwe ra anganir pwe paiun engang nganir, repwen nganer parang. Iwe re ittinong nge ra ittinong apesa woai Lamotrek.

Iwe, eu, noa kepesan woan fanekei. Ittiw Ifoluk, Faraulap, Woleai, erongnoa Satawal, rongota fanuw kenaan. Iwe ra itto aiyonap pwe repwen magwou, woan Guam. Anongan fanuw nge ra magewou Guam pwe repwenoa pwoiupwog arr soapan me arr sine pwe iga egach pwe min chemaw nge eigin kang. Awenegagto ew miin, pwigier nong manekewe reiura pwe man pwerhepwerh, iwe reiura pwe resoaw ni aremas. Iwe ina tonongon parang wenimwoiur re Lamotrek kenaan. Irr minne re pwarinoa. Iwe fanuw ka akkaw, fanuwan soapwotiw keei renaan rongorong fetan arr iuranoa pwe ayor ew peirag pwigier nong re Lamotrek. Nge minigin gach pwe sipwenoa yoamoach ngani maai iwe noan raanei rhag nge emoachonoa. Iwe nge iga mani irr aremesan igiwe, re pwenoa feor waar. Iwe repwe gomwai noa mwo foanota angkat ra figi figi noan ragii e enoa pwass noa. Iwe rapwai soauni pwe epwe itto rag na mwirin iwe nge appwas egius minwe panin minwe iwe nge repwen pwoiupwog ii sine fai kewe arr peoi sium kewe.

Iwe repwen feofeota woan ira pwe ina minikewe repwen itto mwo gomwan mena ngani rhapin maai we. Iwe ra fenanong fenanong enoa gonanong minwe maawan nge apwai chemaw. Iwe rapwai nonoa mwo pwe epwe ragi naan. Repwe ne pwai soawni. Pwigi pwigi e nge rapwan figi. Figi figi e enoa mwurhnoa minwe maawan. Iwe epwen moachonoa minwe iwe nge rapwan itto figi niugiun. Mena minwe noan ie sipwen oatouw pwe miin. Sipwe iura pwe egai nonoa pwe mwonii iwe nge enaan ina arr fena. Iwe renoa itto weri ii minikewe renoa ittiwou pwigi me woan Guam, iwe nge ra mangii pwe ew mini igin gach minwe. Ina mwo igine esemwai naiun erhai nge eneogneog ta rhag sain metewan woan, metewan Guam me fanuw ka fanuwarh me metewan Saipon me fanuw ka fanuwarh. Fan minna re aita ngani metewan woan reen iga sipwe iura pwe peigiir re peigiwou. Re aita nganir pwe re woan pweta iga reno woan nge ata faan girh. Sipwe iura re giunei meta kaan, mwarh. Iwe ina faan minne re aita nganir re woan.

Iwe mwirnoan iwe mani re Satawal repwai tettapweer reen. Iwe nge erhai aremas ittan Agrupw mwir toon iwe reiura ennaan. Nenipwan wonigaten. Irongorong ew arhuworhuw reiura arhuworhuwon Agrupw. Iwe nge keoniun rhag esa igin neogeou ngani aino. Iwe mani nenipwan wonigaten e tori an mwannoa iwe nge mani a memmangii pwe epwe sai Saipon. Iwe nge rhoakena e wonigat ta nge ra mwemmwan, ra fassiun sessefaan me woan Guam nge rese sai Saipon. Iwe nenipwan an mwan noa iwe eitiwou. I rongorong pwe re ruwfoarh sain Lamotrek efoarh sain Elato. Iwe ii. Re ruwfoarh sain Satawal.

Iwe reittiwou re mwet ngani Guam, nge a anganir waai Lamotrek me Elato kanaan pwe repwen weti. Weti woan Guam. Iwe nge ii anoa pwe anoa tingoarei erhai aremas. Ise giunei are ina manna enemani Saipon me woan Guam. Iwe renoa taanpeom fengan nge a peompeom rhag paiun pwe epwe itta Saipon. Iwe eitta anoa tiwnong nge esoar aremas woan, peon fanuw rhag. Iwe epwigi ira kewe aigan pwigi rhiun wa ka waa mam ittan amwar. Aigan pwigi pwe amam rhiunap, egai no neperaf. Fengan me pwanegan arruwfoarh regan iura foo. Ina minikina regan pwoiupwog pwe sosoon igine epwe geop ira me aiu. Iwe ina minna irongorong pwe re tiwnong mesoaroi Saipon.

Iwe ew apinoamw me woai Saipon rese giune ittan. Iwe ina minna ra aitta ngani ittan, Arepwan. Pwe iga reiura re pwigi rhag foo kewe me amwar iwe nge ii waniwan naan iwe echa agan nge erheo unun nge eteo foarh tiw weni pii itiw foarh ne set. Iwe pwiginong rhag seiginong faan minikinaan ra iuranita iwe ra iseni pweta ina minna imwer. Pwe iga esoar imw anet fat rhag. Iwe ina re iurani minikinaan iwe awei imw pwe igiwe eigin manuyeon ii minikewe. Ittan me remam aigan iura arepwan. Iwe gan ai rongorong ina faan minna re aitta ngani ew soapw me woai Saipon ittan Arepwan. Pwe ina ittan waniwan naan me remam ittan arepwan. Ina minna re aita ngani pwe Arepwan reen pwe iga ina minna regomwan ittinong imwani.

Iwe mwirin reiura pwe ra itta wonagini wonagini nenien imw. Iwe mani ragiunei igina repwe no e iwe nge resefantiw woan Guam. Ra ittiw tingoarei manwe pwe repwene ittinong pwoiupwog aremas. Iwe raitinong Satawal pwe repwen pwoiupwog aremas. Iwe rapwan anganir rhoaka re giugkune serag pwe repwen pinoaniir pwe repwe pwoiupwog wou aremas. Iwe igai rongorong pwe reiura pweta wonofoarh saan, efai are fitifai goauroura, iwe ise giunei are eyor rhoapwut are minikina ta reiura re fangani man soamon we mani "Govenor" are meta. Enganei minikewe iwe nge a angani pwe epwen pwigir ta rhoakenaan pwe epwe itta isenir Saipon. Pwe epwene noa foatogi reen aremas pwe enoa weri nge esonap mwanene ew fanuw igin farigit iwe nge esoar aremas woan. Iwe ina ununun amam rongorong me woai Satawal arr akapesa pwe pweta Agrupw minne enoa pwoiupwog aremas.

Iwe mwirnoan iwe reiura pwe re Elato ittinong nge repwan ittinong pwoiupwog. Ra angani Agrupw pwe are ii epwe pwoiupog nge ina ir repwene pwan pwoiupwog ir woan Elato. Iwe ipwan rongorong pwe epwan ina usiun Souk. Iga mani repwan rongorong noa pwe ra sessefan me Saipon iwe repwan noa rhufengan nge rapwan angani pwe amam ie aipwene pwai noa pwoiupwog. Iwe reiura pwan ina usiun Unoun. Mani Unoun ennaan ittiwou mwirin, iga renoa ittiwou nge a soa egius ren aremas. A foatnoa ren aremas nge mani Unoun ennaan ittiwou.

Gan kepesan, ai rongorong. Gan nenipwan iga re nennoa iwe nge reiura, ittan erhai aremas ittan Fainenoan. Re noamwon igiwe igiwe erhai re Souk. Iwe reiura sai Satawal iga ra pwepwoiupwog aremas me kaap rhoo. Repwe seragnong iwe nge reiura egan pwopwoon supwa, iwe nge ragan iura pwe pwoon supwan waa we waan Fainenoan. Repwe ittiwou emwoi renoa sefaan nong me Saipon, regaino pwoon supwa nge toam kewe regan iura pwoon supwa we iuniuman Fainenoan.

Nge mennia Fainenoan?

Ina erhai panuwai Souk, imwu reiura ii minmwu epwan pwepwoiupwog aremas me woai Souk a pwoiupwog wou Saipon. Iwe ie sipwe iura egan affayag are egai noan pin kepesan ii supwa e regan iura, pwoon supwa iuniuman Fainenoan. Iwe ii onna ittan Fainenoan, imwu aruwouwan ittan. Iwe nge imwu ii re Souk.

Iwe nge pwan ittan erhai mwanni Elato, Gurhiun. Iwe ta ina finen minne Souk eiura ii minne egomw ngani Saipon, a Gurhiun re Elato eiura pwe ii minne egomw ngani Saipon. Iwe Agrupw re Satawal, iwe re Satawawl re iura pweta irr woai Satawal regomw ngani Saipon. Iwe nge noan wewen kepesan iwe irr rhag woai Satawal raiura pwe mani epwe nnet ngani Agrupw.

Pwe faan meta?

Faan iga kepas na eno woai Saipon iwe ie kepesai Satawal. Are kepas na eno woai Saipon nge re gasegas pwe re Souk, nge ina nge epwe rheorheo. Repwe kepesai Souk. Iwe nge igine kepas na eno woai Saipon ekesan Elato, iwe ina nge epwe nnet nganir. Iwe re Satawal me noamw regan iura pwe epwe nnet ren Agrupw pwe iga e rheorheo kepas e kepesan Satawal ina eno woai Saipon. Ie eno reer re Saipon igina, ie re anni. Iwe gan ina arr kepas rhoaka rennaan memmaa noa. Iga re miin fengan Agrupw, Gurhiun me Fainenoan iwe nge irr rhag raiura pwe teorh nnet reen Agrupw pwe iga ngingiin kepas ina ngingiin Satawal ina eno woai Saipon. Iwe nge iga reiura pwe mwan koasupwun arr repwe rhei mani kepesan me noamw me noamw me noam. Regiunei nenien fanuw ii, re giunei nenien Guam. Regiunei nenien Chinyoan. Regiunei nenien Luta, regiunei nenien Saipon. Iwe nge mani ittan rese giune. Fanuw rhag re giunei pwe fanuw kenaan reno e iwe nge ittan ese pwa. Iwe irr rhag rennaan iura pwe re aitta noan kepas mwoanmwoan. Faan ta Guam. Iwe reiura waa naan e atam rhapewou. E aniwou angenetow iwe nge ise giunei are waai Satawal are Lamotrek are. Iwe nge ngingiin kepas rhag, sipwe naan tottor me reen. Nge iga ese pwano are waan iya.

Iwe arr iura pwe Guam, ie siagan iura pwe Guam, me Marianas. Mani Marianas mani ittan me reer rhoaka rano woan. Iwe nge ittan me reer re fanuwarhai noamw reiura pwe Guam pwe faan minna Guam nge. Ekiuw yamw, Giuyamw. Sipwe iura waa naan e emwetewou me essan Guam iwe nge rhoan waa we reiura pwe. Pwe ifa. Iwe nge reiura pwe ie, akiuw yamw e. Sipwe iura pwe enna nge enna mwigin. Iwe nge reiura pwe. Pwe ose weri yamw en pwe imwu a kiuw yamw e. Iwe ina faan minna re aitta ngani Giuyamw. Imwu a mweteto me woai soapwoi tam en ina a arepan epwen kiuyamw e.

Iwe re ittiwou enoa nnata igiwe ittan Luta iwe re aitta ngani pwe Luta. Iwe ngingiin kepas sipwe pwaapw tottor rhag me noan ittan are ngingiin kepasan iya. Ie sia iura igina pwe Rota nge saapw pwe Luta. Enuta niugiun epeep. Pwe sipwe iura pwe enoa nna Luta nge anoa nna me niugiun epeeppan waa na. Ina reiura pwe. Pwe ifa ii fanuw na. Nge ra ata ie anuta me niugiun epeeppan waa e waarh. Iwe nge ngingiin kepas sipwe pwaapw giunei are kepasan iya, minne Luta me Giuyamw.

Iwe nge Saipon.

Ina reaita ngani pwe Saipon pwe iga, re saii nge peon rhag, esoar aremesan. Iwe irr minne re naan foatogi iwe ra aita ngani pwe Saipon. Pwe re saii nge peon fat rhag pwe esoar aremas woan. Iwe nge ie igina nge siaiura pwe Saipon. Iwe wenwenen ina reiura pwe Saipon. Pwe sai iwe iga sinoa. Iwe nge re ittiwou nge peon fanuw pwe esoar aremesan. Iwe iei kepasan amam gan rongorong uruwon Saipon me reer rhoaka ra memmaa noa. Iwe irr repwan rongorong sangir rhoa kena rapwan memmaanoa igiwe e torir rhoakena an Agrupw e pwan ikina pwan niugnoan Agrupw.

Iwe pwan ew sai ipwan rongorong ii nge nigiti pwe igiwe reiura pwe ra moa noa mwo, pwe ra amoar noa. Esoarno ne epwe rhuwen wai. Iwe sai irongorong kepasan me reer rhoakewe rennaan pwan memaa noa rhag. Nge reiura pwe ennet pwe irr reweri waa na. Reweri saina re ittiwou. Reiura re fafoarh sai Satawal kena re amwirmwir, ina amwirmwirii sai. Iwe ittan manna toaman, Pwaipwai. Erhai re Satawal, nge mwanni Yanatiw. Iwe ina iga ra pwoiupwog aremas ie ra pwoiupwog nong. Ra pwoiupwog sefaan nong Satawal. Iwe nge nipwan iga resai noa mwo sai na iwe nge waa ka waar re Peigiwou. Ta epwe wai rhoo kewe pwe imwu reiura pwe igiwe nge epwe mwagiut rhag waa me Saipon nge a yoafoarh ngani Satawal. Eor akkaw rume egaino wai Satawal igiwe. Rume fai kewe, neo fai. Nge regan iseis nong goasumwoanon asig. Nge reiura pwigier nong me Saipon. Akarhai re Satawal renaan memmaa noa rhag nge reiura retapweer nong irr waa kena. Essou irr rhoakena re pwigir nong nge ie rennaan memmaa noa rhag, akkamwoi. Iwe ie mwirtoon, iwe iga apwai nonno noa e iwe mwirtoon iwe efoarh waa iwe ennaan ittiwou rhag fan isa guneino. Iwe ew iwe epwe 1948 nge iwe re Satawal rapwan tingoarei erhai aremas iwe ittan Masta Steni pwe repwene pwai sugi pwan ii metaw mwu metewan woan. Iwe nge iwe eiura pwe epwe mwenn. Re gaineow me wai Satawal iga etapweita ew trip. Egan ikkitinong me Palau, pwe ina nge sia rhungani Palau. Erhai navy woneei. Nge eiura pwe ngare reppanen repwe noa iwe nge ranoa feor arr tinigii. Iwe nge girh iga si mesagsag pwe iga Merike minne ennaan ittinong nge aitinong nemani Guam iwe Navy rano woan iwe mani ina minwe epwan moanoa reen. Iwe ngeta reiura repwai sugi pwe iga sifasiun sessai igiwe, wenemwoiun Spaion. Iwe ii Masta Steni egaino are refasiun nenoa woan Saipon iwe nge irr ra iura pwe yoa, ai sessai, igiwe. Iwe ina ngare awpwe noa iwe nge ina nge awpwe tapweai pwe sipwenoa ittiw feori yami miin me noan Polasio iwe ia nganegami pwe awpwen pwiigi nge awwa itta woan igei iwe awwa sou me igei nge awwa ittiwou. Iwe nge iga mani repwan mesag igiwe pwe rese giunei minne repwenoa anganir pwe awtoon minnaan. Remesag pwe repwenoa ittiwou wai Saipon nge iyona epwenoa no pwe reikateor pwe igiwe esan yor mwo rhoa giukune kepasan Merike. Iwe ina faan minwe emoanoa reen. Nge ina ta repwe ittiwou ikiwe mwann ittoor Navy.

Iwe ie iga aigin pwonginoa mwirwirin e ie sia rhungani Yap. Ie epwe faan, ina ami awpwan giunei pwe iwe waa we waar Reppuang ie egana foarh rhag. Iwe ittan Mai Sugun. Ina mwann arr itiwou. Iwe nge iwe re amoarnea pwe resoapw noa. Irr re Satawal, iwe repwan rongorong noa re Polowat iwe rapwan anganir pwe resoapw noa. Resoapw noa pweta weween pwe a apiungnoa, pweta ew merhang. Pweta iga arr remwoiwe nge iga esoarno ne erhuwen sugi iwe nge iwe ir re arhorho rhag pwe repwe ittiwou. Iga refasiun rongorong pwe sifasiun sessai me igiwe. Iwe mani ina faan minwe repwan arhorhowou pwe repwe ittiwou Saipon reen. Pwe repwe noa giunei meta ka awen me woi Saipon are meta ka, ngare epwan wei rhag unun Saiponiun igiwe ngare a wenigagina Saiponiun igina. Iwe ina faan minwe repwan arhorhowou reen. Iwe re ittiwou iwe refer noa sefaan nong iwe nge iwe mwirtoon nge iwe ruwfoarh. Iwe ra pwan ittiwou mwirir, pwan irr rhag woi Satawal. Pwe iga mani repwan ittinong apesa kepesan Saipon pwe reiura pwe eigin gacherhag esoar minne ewenito me reen. Re meetaf rhag faan mwanier nge repwan igin awaseona rhag nge. Repwan giunegirh rhag regaino are ifa ainang. Regaino me ann erhai ainang. Iwe re Satawal rapwan mangii pwe mani minne ainang nge epwan norhag reer.

END OF SIDE A TAPE 15

TAPE 15 SIDE B #1 STORY BY EPEIMWAI (CONTINUED FROM SIDE A)

Iwe, iwe reittinong ir waa kewe ruwfoarh iwe ra ittinong apesa pwe pwan minika ununumam woan pagiun worh iwe nge reiura pwan ina rhag woan Saipon. Minne ainang nge epwan yor rhag ainang. Repwan awaseona. Repwan gan itto fainoa waseona ra umwumw noa neimw. Epwan wei rhag girh woan pagiun worh. Iwe ina minne ata resa nigitino reen. Iwe mani igine ata sinonnonoa nge emerherag ta rhag wai pwe ese wairasnoa Saipon pwe anonoa pwe a "commonwel" noa nge ina nge mani esoapw iug,ew raag nge repwan ittiwou. Pwe iga reiura epwan igin gache rhag ununun Saipon. Minika sipwan feofeori me pagiun worh nge irr repwan feori. Iwe nge ina rhag minne a wairas iga ra, a tonong faan "commonwel". Iwe nge ii waa we egomwowou. Iwe reittiwou ranoa aineo paian ii armas we ittan Agrupw, igine epaii e. Iwe mani re Saipon ra anganir fanuw na eno woan. Aigai rongorong pwe ittan ii fanuw we, Galigal. Ina ii fanuw na ata epaii ii soamon na amam woai Satawal e. Nge ittan rhag pwe reiura pwe emaatiw woai Saipon nge aise gan giunei pwe aipwe iura are emaa woan anongeuwan ii Saipon. Iwe nge iwe waa we eittinong nge eiura pwe ese no woan anongeuwan Saipon pwe eno woan ew aniut ittan Galigal. Ie mani igina nge reppanen repwene noa nge mani rakon egius arr mesagsag iga a "commonwel" noa Saipon. Iwe aros kepas we ta aigan pwapworoa me pwe regan akapesa pwe kepesan Saipon.

#2 SONG (IUMAW) BY EPEIMWAI

(Ipwen aninong ew iumaw an erhai re Polowat. Rhoaka re sessai Saipon me noam. Iwe mani mwirin an ittinong me Saipon nge a ittinong feori minna an, sipwe iura ta pwai. Nge regan aita ngani ittan iumaw. Iwe ie ipwe aninong noan minnen pwe iga epwan napnap sangi rhag menan woai Saipon nge menan noa ne metaw.)

E ipwe gin pwee nge ipwe itta pwee nge ipwe gin pwee nge ipwe itta pwee ipwe ginii mwo nge pweeni menewai ipwe noa moat pwuguwen mwir wou pwuguwen mwir nong.

(Iwe pwuguwen mwir en ie ise giunei are saapw affanuwan Saipon pwe mani ii rhag woan anongan ii e aita ngani pwe pwuguwen mwir. Igina mani neni pwan arr sessai nge mani yor igina egan noa iseni pwe nenien an ammenan me e. Ammenan wen peigi nang noan mann.)

Ipwe ginii mwo nge pweeni menewai ipwe noa moat pwuguwen mwir wou pwuguwen mwir nong.
Nge iwoasta fai tan fiu nge iworanong panuwan me fan ne noamwon Ulithi.
Ipwene tononi fiu ipwe ginii mwo peoni unoa we niugiuni Gafururh.

Ipwene tononi fiu imwarei mwo ai yoai nang noamwon Manila. Nge ipwe ffi mwar ipwe ffi mwar mwo ipwe mwarei mwo mwarei we roabug, roabugon weni moa. Nge iwoa aseta fai tani fiu ipwe rhungata fin saw nepwon effin weiset. Effiniata perhan iginap fan Marianas. Uwa noa ngang ipwe noa moat ne peini woriung, woriungiun nemaat rhuki Tanapak.

(Iwe rhuki Tanapak, ai rhag gai rongorong pwe regan iura pwe ew rhuk, rhuki Tanapak, rhuki Saipon ii nge reiura mani regan iura ew rhuk, rhuki Tanapak me woan Saipon. Ise giunei ia Tanapak. Ie ii minne iani nge ie feoriun woai Saipon ie eteota rhukun Tanapak woan.)

#3 SONG (IUMAW) BY EPEIMWAI

(Iwe nge pwan aruwouwan regan iura pwe):

Iwe sipwe iyonag sipwe iyonag mwo mesoaroni Pig.
Sipwe awera mwo naiurhu aniu soar epwe warwarta woai nigihar.
Sipwe amanginei ai we gettu pwe eunupunoa, eunupunoa mwo aniane kaan awne seog niu me atugwato.
Sipwene arrar mesoarono Pig sipwe noa moat me woai noa we titti noamwen.

(Ew noa imwu regan iura titti noamwen. Noa kewe regan iura titti Saipon iwe sain metewan woan regan parengiwou iwe regan iura pwe noa komwu noai noan metewani woan.)

Titti noamwen we nigafiaf ipwe efii mwo ai rongo aniu. Awen waa we ne rhipwai Supi.

(Iwe Supi igan rongorong pwe ittan ew affanuwan Saipon. Ise giunei are minwe awgan iura Susupi, are meta. Iwe ina nepan minwe minn keoniun nong waa ka reikitwou noan metewan woan. Itiwou woan Saipon. Ina imwu an erhai re Polowat ittan Serag, imwu efeori keon kei. Iwe nge mani esoar me woai Satawal pwe ie ise rongorong. Akkaw rhag keoniun erhai me erhai gan arr rhoapwut Uriun erhai mwani ainang we regan iura ittan Anatiw.)

#4 STORY BY EPEIMWAI

Iwe nge reen affanuwan Saipon isoapw ien giunei pwe iga isan noa mwo woan Saipon ii. Iwe nge gan ai rhag rongorong ittan minikina pwe ew iwe regan iura Marhpii. Ew soapw. Ew iwe regan iura Arepwan pwan itta ew nenii kena nenier armas. Ew piy repwan gan iura ittan, Piyon Woanang. Iwe ai rhag pwan rongorong pwe iga ipwan gan aineo sangir rhoaka, tugfai kewe ra rorrosnoa. Are meta renoa aita ngani piy naan pwe Piyon Woanang ren.

Iwe nge reiura pwe soan. Minna eitani Piyon Woanang ren, ittan erhai armas mwani Satawal ittan Woanang. Iwe nge ina minna re aitta ngani Piy naan reen pwe iga egan ittiwou nge enoa iseni pwe nenien an amann. Amam aigan iura woan pagiun worh pwe nenien amann. Epwenoa pipii wenepeigi nang neyoatosor me nefaf, tupwunoan yanet. Igina regan iura pwe Piyon Woanang e, ina weween, Piyon Woanang ittan erhai mwani Satawal. Ina eiura pwe pwan mwirton armas we ittan Agrupw. Pwan perhangian rhag Agrupw ii manna ittan Woanang. Iwe ina minna egaitta ngani Piy naan pwe Piyon Woanang pwe iga egan ittiwou nge egan rigwou ne soapwon fanuw pwe gainoa e pippii wenipeigi nang me woan piy naan. Pwe epwe weri fiu, ngewai raan gachuy raan iwe ina mani iy rhag a aitta ngani pwe Piyon Woanang. Iwe ie mani aremesan Saipon me armaska reno woai Saipon ra aitta ngani pwe Piyon Woanang. Iwe nge gan ai rongorong ii pwe reiura pwe ina aiteiten mwan na mwani Satawal na ittan Woanang. Iwe nge anongeoniuan minna pwan ittan ii, wanna ittan Woanang, aruwouwan ittan Nuganiwoa. Iwa nge epan ina ii eiura Woanang. Iwe nge mwirtoon Agrupw manei, epwe mwirtoon rhag. Epwe 1890 are meta. Pwe mwirtoon rhag Agrupw wanna an ikkitwou Saipon. Iwe nge pwan ew fanuw iwe epaii manna ittan Agrupw woan, iwe amam re pagiun worh aigan aitta ngani fanuw naan pwe Galigal iwe nge ami woan Saipon re Chamorro mani ami awgan aitta ngani pwe Managaha are meta. Itter rhoaka igan rongorong pwe regan sessai Saipon me igiwe igiwe ina mani wanna ittan Agrupw a pwan ittan erhai Waametaw, ittan erhai Woanang. Iwe wonoka mwirtoon, ittan erhai Siug a ittan erhai Nigitiniu, ittan erhai Teopweon. Iwe ikkei rhoa ka igai rongorong pwe re sessaii metewan woan. Mani pwe essou rhineer nge ikkei nepeer maneka igai rongorong. Ir minmwu re sessai metewani woan me woai Satawal igiwe.

Iwe woai Lamotrek ii nge iwe erhai iwe ittan Niwto pwan mwirin, ittan erhai Uwamoag, Piungmoiur iwe ittan erhai ekon arapeto egius regan iura Urupo. Ikei itteer re Lamotrek ka igan rongorong pwe repwan sessai metewani woan igiwe mani nenipwer rhoakena iga re sessaii metewan woan.

Iwe Elato ise ien giunei pwe Giurhiun rhag. Wonowe reiura pwe epwoiupwog armas me woan Elato. Ina Giurhiun ittan. Mani pwe epwe yor rhinan ngang ise rongorong. Iei nepeer rhoaka igiunei me woai Lamotrek me Satwal.

Iwe Polowat, eyornoa egius me woan Polowat. Ipwan gan rongorong, ittan erhai wonowe ia gomwan aninong pwai we an. Ittan erhai Serag ittan erhai Wonap, ittan erhai Nifen, a ittan erhai, essoussou itteer rhoakei.

Niwto erhai re Lamotrek iwe nge ise giunei are emaannoa are taifuun are waa kewe waar re peigwou wai tow raw kewe waan igiwe renoa parngi noa are. Mwirin an igiwe eitiwou pwoiupwog saar. Ise giunei are afauwan are ainuwan. Eitiwou nge ewen iwe nge enoa sefan nong nge esa torino Lamotrek. Ie ra sawni sawni, ese war. Iwe mwirton iwe raitiwou pwe ranoa agina, waa ka woai Lamotrek. Renoa ittiwou reiura esoano woan Guam iwe nge Governor na woan Guam e anganir pwe epwen akarap ew raag an ittinong. Iwe nge aigin pwoiupwog ssou mesemesan parang nge soapan nge gasuwena nge sine nge asita nge pwuropwur kewe nge. Iwe ie reiura pwe mani are ese maannoa iwe nge mani taifuun e nii pwe aiei toon, a ew raag mwirin iwe nge ina minne ai itiwou giuta reen pwe iga ese pwano kepesan. Iwe ii aremas we Niwto iwe mani enoa maa noa ne metaw are e maannoa e enoa pesangi iya. Akkaw fanuwai niugu nang are Manila are.

#5 STORY BY EPEIMWAI

Iwe nge kepesan arr itiwou tingoar me Guam pwe repwe itta Saipon ina irongorong pwe ata Agrupw eitiwou, atingoarei govenor na woan Guam. Iwe govenor na woan Guam a angani pwe epwe weti. Epwe weti pwe epwe tingoartiw Philippine Manila pwe ina igina eno soamwon na enemani Guam. Iwe ina govenor na eno woan Guam e angani pwe epwe weti pwe epwe feor an tinigii iwe a fangtiw woan waa ren president na woan Philippine pwe epwe aineowtiw are epwe mwen pwe awpwe noa itta no woi Saipon. Iwe irr ra siunong mo woan pagiun worh. Iwe ra ittinong nono e renoa ittiwou nge govenor we a anganir pwe. Amoonon tingoarei aremas we woan Philippine minwe nge emwerhan. Emwerhan pwe repwe itta woan Saipon. Iwe ina weween minne sipwe iura iwe ra ittinong pwoiupwog armas iwe ra pwoiupwog ta pwoiupwog wou woi Saipon. Iwe nge iwe mwirin nge resa ittiwou no pwe igiwe ra feorir pwe naiur seleif. Pwe ina mwo igine eigin ngiung ang me eigin piungpiung orhow iwe nge repwe anganir pwe awnoa pwoiupwogtiw mongo are maan are aremas. Are awpwoiupwog ta minikaan woan Luta me Chinyoan. Iwe ina mwo igine e ngiung ang ii nge reganganir rhag pwe repwe noa. Renoa seon anganir pwe aisoapw noa pwe ie erhuwen miin iwe nge resong pwe re amwanganir, sipwe iura pweta re finen repwe pakkir. Pwe iga irr re mesagiur pwe mani iga ennaan ina arr weri akamwoi aremas, man pwerhpwerh.

Iwe mani re mesag rhag ie re ittinong rhag ra ittinong nonoa. Raiura resoapw rhuwen ittiwou no.

EPEIMWAI RESPONDS TO QUESTIONS FROM WHOEVER IS TAPING THE STORY:

Itan mwan we regan iura pwe govenor, itan Tom Louis (Luis).

Iwe ina eteorh ina wonmwu eno pwe govenor me woan Guam. Eteorh ina wonmwu refar tingorei. Iwe nge ise giunei are iyona naiur rhoan kateon kepas, are epwe re iya. Are re Guam, nge iga re Guam resoapw pwan giugkune kepesan fanuw ka fanuwarh. Toaur na toauran Guam ina ipwan giunei ittan iwe nge ise giunei ittan me reer re Guam. Iwe nge ittan me rerh woan pagiun worh nge regan iura pwe Rotiw. Rotiw nge ise giunei are rotiwen anongan aremas iga ina igomwu renoa iyoi anongan waan fanuw me e. Iwe ina giuneaï nge ise giunei toaur kena akkaw are meta ittan. Pwe ina rhag toaur mwu ew minna igiunei ittan imwu ittan Rotiw. Iwe nge toaur na Saipan nge ise giunei me reer re Saipon. Nge rer re fanuwarh me pagiun worh nge regan iura pwe Tewan Yeor. Ise giunei ittan me reer re Chamoro. Iwe toauran Chinyoan me Luta ise giunei. Iwe ew rhag rhaan ina eno woi Chinyhon, ina ipwai rongorong kepesan pwe reiura pwe ittan Nemwosoar. Iwe are ami re Saipon are mane epwe aising minneen, re Saipon are re iya epwe aising nge a epwe mangi are ennet are saapw. Saapw ina ittan rhan naan. Igai rongorong pwe reiura ittan ew rhaan, rhaniun woan arhawrhaw. Ittan rhanaan ittan Nemwosoar. Iwe ise giunei are rhaniun panuw are rhaniun aniu. Iwe re Satawal mani reittiwou giunei iwe reitinong woi Satawal ra ittinong genengi ew rhaan repwegi rhag ra aitta ngani Nemwosoar. Iwe ew rhaan ie eno woi Satawal ina ittan Nemwosoar. Iwe are awpwe akaineo fetan me woi Saipon pwe are yor ew rhaan ne ittan Nemwosoar me woi Satawal. Iwe ina re apanuwani rhaan na eno woi Chinyoan imwu ittan

Nemwosoar. Iwe ina nepan giuneai toaur na toauran Guam me toauran Saipon me rhaan na woi Chinyoan minne igiunei. Iwe rhuk na rhukun Saipon ina regan iura pwe Soapwoisou. Iwe ise giunei ittan me reer Chamoro me Saipon. Nge ittan me reer re pagiun worh imwu regan iura Soapwoisou.

#6 SONG BY EPEIMWAI

(Iwe ie ipwen pwan aninong ew keon. Ew keon ie epwe teota minikei noan. Rhaan e woi Chinyoan pwe ina nepan kepas kewe igiunei ie ia ngoanong noan ren weween meta saapw. Marhpi, Piyan Woanang. Iwe ittan keon ei regan eura an Wonap. Ittan erhai aremas, an minnei)

(follows is identical song to that by Ikirhep on tape 10, #1)

END OF TAPE 15

#1 SONG BY NAITIMWAI

(Ew keon ie ipwene keoniuw nong noan minneen ie pwaiun erhai re Saipon ittan Pwunonimwar.)

Soapwal nge re wai nge rewono kinii rhag epwe ngiu rhag sew gefangiunager wou pwe petero e serag.

Neogiu pakkeo paterol gosa aneogeor wau soiyon nengiti moasou.

Pwe esa fineo anger e mwoi firhi gooch fineti weni yoaror gaag gemanuw wau me noani tewanguw.

Igan fagor rhag pwe resa soaro karhig re wichi fane ganet.

Tonongo sarirhyoan pwantie rhepe moasou ngitii e nei sowaan toafi necheni paiur pwe repwene pwan gemasiung fatiun rheapene pwoat noani gofini foangor retewai pwane magiuf me sleep agini pwe resa rhu gaingii me rhiya tai geofenag, iufineni kagin nong noani mwegurhu garep sonoagomw sari gin gawena metani woamw goatogo chera ngani goatorani e fanuw.

Si seragi saweitw, rhipwai noan mwaginin onniu rofosagtiw me nechipwan gangusiun tawyoan epwene pwiwi pwe waani toiy nan eanemwarho fetan me fan upwai Letan are esagen rhag compas we repwiwi nge repwe ragini ew me nepwonon metaw e.

(Aiug)

#2 SONG BY NAITIMWAI

Rewai neogu fengeni tagraar teganiyoan me nanguwan Uroauran repwene gasii e onongo oamwosonoa me tani fane amesenong noani neo rhig pwe toaran me kapenan yoatona engiu me inoan nge eche mesani worho moatonoag weni waa. Moato mwere ferhenoago amerani gechai ange atefa yoani yeoiun repwe nugu tengir noago awne faseo tai reppe nennien waiyerag epwe teor aiunan worh repwene yaf gapiungiu nong me noani fono unong.

#3 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan aninong ew keoniun Saipon, keoniun mwoiuwe, imangi pwe ami akamwoi re Saiponiun igina awpwe gugkune pwe amam aipwan gugkune me reer rhoakewe rennaan pwan memmaanoa me woi Satawal. Repwiwi nong me Saipon nge reiura pwe uriur re Souk are re Saipon. Ese ffat nganiai ngare iya.)

Gaimin me paniyoar me nechi pweni gesang.
Sifar fagoiur noag poagowani Aruwan.

(O, iei, apwata me igei. Mani saapw re Saipon pwe ie mani uriur re Souk. Pwe ie eiura pwe regan faiyeor noa pawan noan Aruwan.)

Pwe geramwo iei sifar weir rhag pwe nagiani efang.

Si guppu sate metaw, si tini fagir noa sar nachin pwunuyoan.
Pwe re mwarh gewwaniuw me pippisagirta noan wiyani ganeog, magiuf mesan
upwumam finn pein gesang.
Pwe etai seniuw mwo fau o aniuw nang pwe gan ruwouw rhag masin arr
tiwenong fasape chugu sanet.

(Iwe imwu ami aw giunei weween minnei pwe iga ngang ise giunei ngang. Mani
arr ikkitwou Agrigal, Noanmwagin, Pagan. Fanuw kewe renoa ittiwou
feffatiwouw. Ina isegiunei are wenimwoiun Siaman are Spaion are. Ikkin, mani
epwe wenimwoiun Siaman, nenipwan kapwungiun minnei pwe ie reiura pwe rhoa
ikkitiwou woan aniut kena Saipon.)

Retiw resa rupotii, me netopo tegagiun.

(Ie aw wewe faan minnei. Sipwe iura pwe ra tiw iwe ra atikka me noan peoi
saag.)

Erhif me faan, si soarsoan maaniu temwarh rhiun goangofin ang.

(Iwe ta weween, arros rhoo ka ewon ne sesoan. Iwe nge ra teota weinang pwe
ra itta amwou me e. Igan rongorong kepesan rhag me reer rhoaka re giunei
ununun kepesan Saipon me rhoa kewe rennaan pwan ikkitinong me Saipon. Iwe
nge reiura pwe regan pwoiupwogta tuug, egeogeo nugunpeer nge ra teota rhiui
niu, feotinoa nenier raitta rhag pwiigi ew tinengi me faan aga. Iwe nge re atikka
atikka atoratiw peon nge re arhei nong peoisagiun noan tutu. Iwe ina wewen. Ai
rhag iura nge imwu ami aw pwe giunei faan.)

Rhiun goangofin ang.

Egoamworo rhigitag eaperha ngan siyoapwon mani mworani meon. Pwe angi
chaw mworan.

(Iei ew, kepas awewe me igei. E affayag mworan meon. Are igrine aw seien
wewe nge rhoaka re tugufai noa ina repwe giunei egius minne mworan meon
pwe. Meon, efai fiu ka naiur panuw. Ie regan nennaininoa ne metaw. Ie efai ie
meon iwe nge pwan fengan me, minna mworan nge eakarap ngani taifun. Iei
rhag mane reiura pwe eigin chaw, chaw mworan me neefang.)

Ie eiurhugi enoa, mani refar yunumi pwe wanipwan gemasiung. Nge iuwfin etai
magiuf epwersinong atin pwe faiun merepwun rhiun waan engii.

(Iwe weween, ta sipwe iura minikewe rhiur rhoakewe re teota noan pwai ei.
Saapw hoanongonuwan rhiun aremas pwe mani ta. Minikewe iuwfin me engii
minne rengata noan keon ei. Ie reiura)

Iuwfin etai magiuf epwonosi nongo atin pwe faiun merepwun rhiun waan gaingii.
Aw nigiti mwo ina gami pwe sipwe ganei mwo ragii noani segarh, kokkoi saina
arh.
Rekkono kainema girh me piaiun misoapich.

(Iwe ipwan kepas awewe mwo me igei pwe. Reen misoapich iwe igai rongorong
rhag me reer roaka rennaan ikkitinong me woai Saipon. Rhoakewe ra memmaa

noa. Misoapich iwe ise giunei are kepesan Chamorro are Spaion are iya).
Piaiun misoapich. Regaiyagi girh noa girh me fanuw af mwann me Sariguan.

#4 SONG BY NAITIMWAI

Note: Naitimwai says this is a continuation of a song; but its not specific which song it is a continuation of.

(Iwe ipwen soapwei noa minmwe ese soapw)

Aw nigiti nganir rhag igangiu me fenang, serewai noani metaw.
Pwe re popposou nong peon manni finiwau.
Emwarh noan pwugu mwarh, noani pwugoni kepas geoni gangitii nong.
Iwe gen finereng tunas amwo kenaas ina minna tippemam, rhungani nangi tarep.

#5 SONG BY NAITIMWAI

(Iwe ew keon ie ipwene pwan keoniuw nong ie pwaiur re Satawal ka reikkitwou woai Saipon. Iwe nge ie re Saipon rapwan ateow sefaninong woan fanei.)

Resaipani gateon, rewono pai rhag re nifang ma wegichinoa.
Rapwan mangii faiuni yoano na.
luwoapota meeo mannenoa raan ese ngiu me inoan.
Re uwoa foarhei awana gachiuw me rhipwan ma year.
Esan ma eyeotiw epwegetiw waar rese pwai niuwei foangor e epwuwou.
Eguposangi fanuw nge ie.

(A soapw, iei rhag aiugiugiun ie ia iuranong)

#6 SONG BY EPEIMWAI

(Keon e ipwene pwan aninong nge pwan min asapsap wou rhag noani metewan woan.)

Imoat saw rhag woai noan eyor.
Moarugoi noa yarh epow sangi fanuw igani mesag ne.
Pwe wonai ne yang retipe kin rhag.
Re iseniainong ipwe no ngang rhinan mwarer pworhai ne pwanepwan.
Roa mwoanowai nong noanno irhi merha fenane gopwure.
Fenasii rhag nge re wotoneow newani sapewau.
Epwene song ne ati nenoamworh pwe nian fenoanup.
Neogiuw songai yaw goamwona ne pwe giunan minei.
Esai rhemwo erhuwen mwarh rhag nge noan paiur wonani fane ngerai.
Re massitan rhag nge reyanikeow nge re yaniyanei me noani neyan. Pwe
aramwo rhag nge refer uwoi mani nesaremam ateow wei nang aniuriur wou ne
metewan woan, ne rhipwan pagoau.

(Sapw ne rhipwan pagoau pwe)

Ne rhipwan pagang

(Nge finen me noan ewer re mwoiuwe raiura)

Nerhipwan pagoau. Re pwunap ngani mesoar rhipwou.

(Iwe mani minikena teoi Saipon are yoanongonuwan ii Saipon minne reiura)

Mesoar rhipwou fanuwan man rhag.
Rhepwu man woan temariita fanuwai ne noamw.
Pwe worh aiti ngaw worhai ne aiut.
Noatar sapewou noan mesani waa nge e fineti me itam sagi ne worhan.

Etiw seran yang awte mwinmag sipwe yoafa mwo manni fanuw we nge naiur
aniu epou ngane yang, sia mwiri nett.
Min wone ngang pwe apin worh ngas worhani ferapwe.
Piani feraita me nangiun paiur wonani anian.
Pwupw panuw feo uwai rhiuwer wonani fanurh.
Moat sap ngani fan an meyeo epwe ginii mwo apwichen iuniun iuwoapwoni
yoaro ngas.
Gini ne paiun e toamenemena e amena pween epwe pwerh mwaniyan.
Neurawou metewani goapwuna.

(Sipwe iura pwe e mena pween wou Saipon. Iwe ew miin iwe ittan me reer re
pagiun worh, pwee. Rheon painiu kaan regan asej parhigii iwe agan fau. Iwe
ragan pwugoi kitii iwe nge re annegeoiuw iwe enoa pwata, minne ii, iwe ina
minne ragan iura pwe ina ittan pwee. Iwe ina eiura pwe)

Ginii ne paiun etoamenemena e amena pween epwe pwerh mwaniyan.
Neiurawou metewani gopwuna.
Wonan iya e anipwan mwan e afaanimatt nong ne poun mwarefarh. Pwa epwe
mwareni roapwugo aiteit, noani rheoni farh.
luta mwo ne atin wowo nugani ane sai e niugiun pai wou awne iugina.
Pwe ra neogunong noani temwanger nimatier ne nge niai nerupw.
Nge soapwon mwaniyan pwe epwe iseniai woani piani gat piai supwuni man.
lanir noa wonani wini metaw, pwe re urruryoan.
Nge reteorh ipwto ne wani rhuwai.
Nge epwe ii rhag etiw mesai noa.
Egateo wai nong nerhaniun mwoyoan epaiti ai nong noani rhoagiyoag
pwanipwaniur rhag rhoai su metaw ugiufi rhon.
Rhoai su metaw ne ipwura wou metewan goapwuna.

(Iwe ie asoapw me igei. Iwe sipwe iura rhoan se fannong me Saipon iwe ragan
ittinong tiutiu. Iwe ina wewen. Ra iura pwe repwe tiutiu noan rhan naan. Iwe
fengan me pwan petenan mini kena pwanipwaniur ie repwan gan ngata woan
keon kei.

#7 SONG BY EPEIMWAI

(Soapwal nge rewai...)

(This is the same song as that by Naitimwai in #1 on this tape)

END OF TAPE 16 SIDE A

TAPE 16 SIDE B

(Continuation of #7)

#8 SONG BY EPEIMWAI

("Emin imwai gausutag...")

(This is the same song as that by Laitimwai on Tape 14, number 15)

#9 SONG BY EPEIMWAI

(Simin ma iefang...)

This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10, number 3)

#10 SONG BY EPEIMWAI

(Iwe ipwen pwan aninong ew pwan pwaiu Saipon rhag. Nge ata igai rongorong pweta reiura pwaiun Leomai. Leomai erhai re Souk mani eitiwou woai Saipon, iwe mani rhoapwuton Saipon ranoa feori pwaiun. Iwe imangii pwe epwe no remi pwe iga pwaiun fanuwami imwu awpwe giukiune nge esoapw igin ttan nganiai pwe iga ai rhag rongorong fetan me rer rhoaka ra memma noa nge ise giunei are epwe nnetan are.)

Imoiurtiw ngang wen gieni moiur.
Nge moiur ise moiur.
Pwe a nam ngeniei pwe ai sefiin.
Erigiti imwei, nesor annim.

(Iwe mani minwe re Rhuk regan iura nesor annim ie eteota me igei)

Nge egaineo mwunongas.

(Ise giunei are minna eiura mwunongas nge pwunuwan are aremesan. Ina eiura)

Egaineo mwunongas nge ii e chiewou pwa wonenoa sefiin nge pwan mangi sefan.
Opwe faiyoro sarini fayowoam.
Pwe irr ien remwoiyoi sang fan mei goarhon niugi naniso.
Repwurho ngena rhag tigitigin uwap mannen yoaron inemes.

(Iwe iei nepan minne igiunei me ren minnei nge ise giunei are ettan are ese ttan nganiai nge mani yoor minikka ese teota nge imwu ami aw pwe giunei pwe iga pwaiun fanuwami Saipon. Iwe nge gan ai rongorong ii, pwaiun erhai re Souk itan Leomai. Reiura mwanni Masaneo.)

#11 SONG BY EPEIMWAI

(Gaifa saw agini...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 8, number 3)

#12 SONG BY EPEIMWAI

(Arhiuworhiuwon Woanang effeor me Saipon. Erhai mwanni Yoatonyoan. Eitiwou woan Saipon a pwiginong erhai rhoapwut, pwiginong Satawal. Fitpat minne ipwe ani meren pwe ina nepan giuneai me reen.)

Finpat mwoa firh angi ne mwoagurh.
Esaregi e Nug.

(Iei ittan wonowe. Ie reiura Woanang, nge oaruouwan ittan nge Nuganiwoa. Faan minna eiura pwe)

Finpat mwoa firh angi ne mwoagurh.

(Iwe ina awpwan giunei pwe angii noan mwoagurh komwu mwoagurhun Saipon. Iwe amam aigan iura moaton, amam woan pagiun worh. Iwe nge ami woan Saipon awgan iura mwoagurh.)

Finpat mwoa firh angi ne mwoagurh esaregie Nug.

(Esaregi Nuganiwoa. Sipwe iura epat anginaan nge wonnaan a mangii pwe epwene sou agini pwe epwene ittinong woai Satawal pwe a sar angi we.)

Waitag su go me yoari noamw na.
Emanechai ii me weni gieni gateon.

(Iwe iei nepan mwo minne.)

#13 SONG BY EPEIMWAI

Mwarhi tipai aian maiuri me wenainifang nge nian wiram repwe wug me yoari resangi faingir nemasitani mwar epwe tirhis rhag pwuri soapwoni gii efai rhagi yoari.

Ne gien waremi awgan pwunguw maiurin winiwa ne imwan wisai.

Epwe fitagi naiu menagiun angi we e ruw aniuguniug epwane mwerhai su neoni gatinoa.

Wai tupwu ngani sangi neorian niani gefaimas.

Wenpiisoa wou me yoari taw mworh wenigesape mwaren.

Nemwanegun worh emasiung wini waa.

Nge engai niugiuw mwenei goasu wan marhan uwonong.

Wenitinfong yawrugo angimw a anuw rhag nge rhoaun iuwafeo.

Aw gapwera wou man we esiuto reani mwanni waa re mwirinongo aiur nge rheon iurngas.

Nge iuniun gapwia re iu yoaro ssat i yoaropiai rhu.

luwa sigatin mwangere soapwoni fat yoaromw gate mwoagurh.

Epate yoaromw go na iuranong rhukuni wini mwoch yoari noauwamwu.

Fenarhisi rhon, aw niug me rhoain awnoa tinifi rhanni wini gerhaw niani gesaremi. Ferhani gai rhon ose mwogopwagin rhoa me yoari go.

(Iwe keon ei nge pwan minn rhag noan metewan woan. Pwe imwu min ittinong me Saipon).

#14 SONG BY EPEIMWAI

(Arhoon yoari noamw e fain wi sai...)

(This is the same song as that by Ineniuguman on Tape 6 number 7)

#15 SONG BY EPEIMWAI

Atan rani sai, efirhi raan we esunoa naiu amingorhan ai neo rhis Ipwupwen arhisi sor iena ii a orhei pwarin mannena efirh epweorh ani e ruwoto naiu wane rhem wi sai.

Anifango ngani amanechawou newane mwuton sinoa ne girh sipwenoa ginii rheo reman iniug.

Nge sigai nong fifin mwarer niai tani seo.

Pangi ranimi awiwiugto, ote pwin sonap wisai aruwon gawito.

Piungiun aiu mwir uriennaan wu rhipwani tewan wur toauchtou sai.

Ote yoa wini waa nge opwin rhienoa wenipinoai sai.

Rapwe mwoano irr panuwan wini waa.

Mwari epwe arhis pwe efari kaiu.

Pwe enoa nemane firh pwe ii nge atti nenam wi sai.

Pigiri an aiun weriyang, mwirhai rhang, imwiu areoni gat.

Menagiun wini waa.

Nge igoape yoaromw yoanpwirh yamwo ete urinong yoari niyawyawu yoarofanenii amwuti areon wan neor aniu.

Pwe siai tipita fanuwan iyonag rhipwai neonur.

Otiwe me weni wa owar arhis go.

Otiwe me weni waa owono arhis go.

(Iwe minn pwan itinong rhag me Saipon minikei.)

#16 SONG BY EPEIMWAI

Yoaroman firh sarin yoari rhag yaise mwunoti weni gieni games.

Nge echungiu tipai apwan aniugiu ne wairhini metaw tipai noa mwirin igainoa weri fanuwai su.

Nge re iu sapenong soapwono aniugunoa mwu sang wani firh ra inam naiu niani yoari ne rese fiti peon yursoanoan pwin.

Repinagini yang reiti sattinoa niugiuni worhaitur arenoamwi teorh.

Piani arh ur wotiwe me weni waa pwe opwe tiu pwuneeo rhani tiwe metaw.

Opwe sawei au nemasini goarhon, pwe sipwe roainiug nge sipwe itin gat menagiun win waa.

Nge igoape yoaromw yoanpirh amwo ete urinnong yoari niyoawyoaw yoarofanen ii ra rhuweti yoaron rhanineor aniu.

Pwe sia tipeta fanuwan iyonag rhipwai neon ur.

Otiwe me weni waa owon arhis go.

Otiwe me weni waa owar arhis go.

#17 SONG BY EPEIMWAI

Asu neon fang neoni gaitireng me pwirhini ngang yoangi nefegaf su agina wou
mwutan pwee firh umangieta tani rhukun yas fanuwai rasim.
Opwe tiutiu go rhanni wini gerhaw omaani ganet.
Eta aunifang newaniun ngonomam emwarhe rhagu tipai newani rhuwmwoan.
Pwe masin yeoran opwe urru wini waa oga sugu rannin amw su omwagiut me
iniug.
Nge wonofa naidu sipwe iuro faan sipwe iti me yeor simmaiuru ngani igani wini
metaw.

#18 SONG BY EPEIMWAI

("Aroaro firh naitani woa...")

(This is the same song as that by Ineniugman on Tape 5 number 5)

END OF TAPE 16

#1 SONG BY EPEIMWAI

(Eganeogneog sai we an panuw sefeo...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10 number 1)

#2 SONG BY EPEIMWAI

(Simin yeorun Engres...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10 number 4)

#3 SONG BY EPEIMWAI

(Minnei ie reiura keoniur aten Fainifanung)

Tiutiu ne Naipwa ne rhipwani porow wenni Faireon.
Nge a fine angi we nge yeor ne soan.
luriu woamw luwoapw pwe opwe agina mwo metaw we rewe panuwan fanei
regai nipwagini.
Nge iarenongi omwiriug rhag me esan poan.
Opwe serewou mwan iufanimwar e uonon rhag ne satin igei.
Effa satinoa tewani pwunanei nge erhita Matipw, serag rhag luwoapw sipwe
rhungata niewe Naipwa emoatonoa rhag woi rhimwei noa.
Nge epoupouta faai tan fiu.
Sipwenoa pwini pwini patii we me mesan tawyoan.
Opwene yaseoseo me woi rhuku yoan o, ren Inoawon, nge ongasnoa luwoapw.

#4 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan keoniuw iei nge pwan panuwan minwe rhag. Iwe inaan moanon
ani)

Nge a fin angi we nge yeor neas.
Iur woamw oanong sain amwoniw mwoniw, amwoniw sangir wi semoamw ugaw.
Sitinoina yeor fai tononi fiu nge sianoa serafia paaw aiunap, ewono ne poan.
Eiukununga rhagu rheoi nnat we, emworo sangi piy.
Ippwapw iunumi niuwani apitoamw.
Opwe ammanian woani asaf we itaneo Tininimwar.

Nge paiun me netou woani Eauripik.
Panuwane inaan worhai sai fetan.
Nge iuwan imwun, tewai saisai.
Opwe anawou fineni angi yeor opwe noa torofi sium we rewe siuman apinworh
pwe orhan Noasou, pwe amaani aton nge a noa rhiita nge mwan Rangsou
oteorh sai poas yoanongani woa mam.
Nge a firhi raan nge emwai ang.
Epwene ammaniuw me noani nam we nemane gaiyosai.
Opwe tininong rhag fani pwuyeor nge enoa rhieta mwan Uruwoaik sipwene wini
serag sipwe tam yeotiw.
Sipwe awenewena me iuniu enang we.
Anoa iutiw mwan Tiufainirh.
Epwene aningening pwe naiuniyo mwan egukupota nong iunnu sefang we
mwaren Inerhukuwoa.
Nge reker fengan niekewe inan, pwe Naiur me Neppan.
Pwe ina rhag iy pwe upwutan mwan nge epwene tiw panuw pwe epwene ragi
maan.

#5 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan rhapiyta pwan ew. Reiura pwe pwan pwaiun erhai mwanni
Satawal nge reiura pwan arhiuworhiuwon wou Saipon. Itan Raiufyoan.)

Sangin mwongo nganeai nge ngang mwo go nge atiweraia maan fan iunoiun.
Ote nammeius noa reer aten fanei pwe rekiumwurh faiun wot me pwuna nge en
sawmwar moat siun wou rhag fai tai mwu yeor pwe sipwen weti rhag yoamoa we
aperan metaw aiunap.
Pwe epwen pwigigirh epwe gairo fanuw, enoa peiti girh tiw woai Saipon.
Pwe sipwe mongo igg nge sipwe mongo pwuna, mongo amatmat manni sefai
nigtangiurh.
Tugun peinikerh we orhan Raiufyoan.

(Iwe apwan moannonoa.)

#6 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan ani akkaw iwe regan iura pwaai iwe nge aruwouwan nge regan
iura pwe iumaaw. Iwe minne ipwen gomwan aninong nge sipwe iura ta pwaai
noa nemetaw. Ese nifinifin pwaainoa iya, nemetewan Saipon, pwaai noa Manila,
pwaai noa nefinan metewan Pohnpei. Ese nifinifin igine pwaai ei enoa e.)

Aw nugtoa aniane kaan sipwe atiwa mwo nge seoi sein a seo me soapw we aw
gaipwa, aw gaipwa mwo ipwan antoawnoa noan ach meyeo we.
Aw nugtoa aneanekan sipwe atiwa mwo nge seoi sein a seo me soapw we aw
gaipwa aw gaipwa mwo epwe ne nganeto noan ach meyo we aw gaipwa.
Ee goi.

#7 SONG BY EPEIMWAI

(Mwirin nge ra mwiriy ngani.)

Emokiutu sang waa we me woai nigisoanop sipwe ana wou ne metaw rhigrhig.
Sipwe agina wou ne metaw mworhomorh.
Ipwe rhepiy mwo mwirin ai sereg me noani anian.
Ifa chog neoiu mwan we pwinin a suga wou metewai ropweog me fai sarepweon.
Saapw ina o ruwono metaw en, pwe girh ien sipwe oamwona mwo
pwupwuwainoa noano metaw ei sipwe oamwonata ne macheni fiu.
Ipwe ragi sefaan, a namenameto metewan ginimwar metewan sare iu.
Ne siyopwu noan ipwe nus ngang ne metewai nus.
Ipwe noa aseow iniugiun Mwirineo.
Iyo we mwan a feotatiw nge parhna efen.
Noano mwoagu chis epwe rhouw mwo maneniu metaw en pwe a itin foo noano
aruwan.
Epwene pwe u we.
We opweii O pwea mwo nge un mai we me esan faa sat, we opweii.

#8 SONG BY EPEIMWAI

Aw neoguneoguto aneane kaan sipwe neogunong mwo noano arh metaw me fai
Nemo.
Sipwe reoamwo nge niewe rewe anane mware ie newou sengoar.
Oatoa ngoanoa ai mwane uwo fanuw saapw ew ruw, pein itifarheo.
Siit weni affar sipwe noa tefa rheo iniugiun pechenga.
E euwonoti, aw wonotata mosono fan un.
Me noan fanereng repwe eorh repiy rhoanap me fegin noan arh metaw, ete rhee
waai.
Nge aw gateowtiw aw gateowta nge arh mwir we epwe teo foarhfoarh.
Emwoanogata pwuguwa rewanei, ese en angi we pwe a chep mwarfarh noano
metaw en.
Ew pwugoi noan seregiy ne topw epwe eorh wenewen feinin waa na faan
mainap.
Pwuguwan wunong ie.

#9 SONG BY EPEIMWAI

Ei firhi rewe ranni sai we, sipwe wururta woano mani rhe, manne niugiun afan.

Sianoa girh sipwenoa werir tinnurh me sawmwirin waa pwe re susugi enai nigeonaw.
Sianoa girh woani emwo waa. Wei winsapeto sipwe tonoi tumwur nge siga siusiuw man wug mwar we.

Ie esiuto me esan yeopoaw.
Sianoa girh sipwurotiw mwo fai tononi fiu me yeor.
Sipwe awenawena niugi tewan Pik, nge ie.

#10 SONG BY EPEIMWAI

Finn Nukunor O resang nepweonu repwe fiti mwaren yoangoni pweon maan.
Nge reugumwai firh effinirta aneo gerhangirhag.
Irr ma re aiuriu pagiu metaw irr woan arr sai.
Ranoa piungtiw ne metewan Ulithi me niugiuni piganimaan, erhe ne waai.

#11 SONG BY EPEIMWAI

Emweogiut tiw waa we waan panuwnap me mesan ipuru.
Meogiuti sunong noan metaw en.
Ifa rhag naitu arh we fenoang.
Ese atonato nge mwirin weni worh.
Ewe euwoi, aw uwea mwo nge rhukun wonap an noa efoarh.
E eugamwa ew gamwamwo nge rhukun fai war epwe foatoi tef me yeoriun onop epwe eorh wenewen feinir waa na fan mainap.
Utongei neoiu mwan we esat a atanatiw nge mani nenos.
A ataratiw nge mani nenos yeoriun Pisirach.
nge ese rag ren we eugarhei aw garhei mwo nge faiun mai na.
Epwe serefi rheon epwe eorh mwoanonong fan an pwoaut nge ie.
Ee ie rewe man we esarenong niugiuni pisimweyang.
Aw gatiutiw ne sati Ruo.
Nigiti nigiti sain Etal me sai Losap repwe noa nigiti ne metewai rhipwang, nge ie.
E siu maan erangaranga rewe atei nigisoanop.

#12 SONG BY EPEIMWAI

(Reganeogneog mwan...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 13, number 8)

#13 SONG BY EPEIMWAI

E yeow neoguto aw neoguneoguto aniani kaan sipwe agina mwo nge orho we arh orhani Uroauran.

Sipwe rhipwea mwo nge niewe rewe, anan mwanen sipwe rhipweata fan iukiunig. E yeow gamwa ew gamwa mwo nge arh mwir we esepan foarhfoarh anne mwarmwar, eteo ngani ang.

We yeow pwuri ew pura mwo fatiunai sai.

Nge ien fiu we nge a ttar rhiuwan, epwe apwii ewan pwuguwan wini mwoi.

We augupoti, aw gupota mwo ngo neoi nisan.

Sipwe tameriy fanras.

Sipwe feotata, sipwe rhipweya mwo fan iugunig.

Epwe rhepen igg nong metewani maiyas.

We aw neog, sipwenoa yafiy parherhu me pwan parhemwarhei fane iugunig.

Igefirh, igisoar me igai neneo.

We awyoafi, aw yoafamwo affi rorhorrh.

We aw goamwoane, aw goamwona mwo igefirh igisoar me igai neneo.

Nge a iugu tipan pwe a noa weri neoni aniu fa, enoa niugu serag o eorriuwa.

#14 SONG BY EPEIMWAI

Nge epwer seiwe nge nemwoachana senat a weregini ew nangi rorh.

Aw gamwamwaa nge mwirin onooch are eteo mera nge sipwe neoguwota ne rhani sapeta niugi soapwe yeor aw gamwamwaa.

Nge essiusiu pwungiun panei nge effan nongei ginini fanennap fane Worhoanug.

Aw wo wou nenoamwon Pigiram asiu asiu afitagini gemoa, me niugi ratag.

Esiu manwe efain we noa o eorriuwa.

#15 SONG BY EIPEIMWAI

(Moat moat ngang niugi nemaneman...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10, number 5)

#16 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan anita pwan ew:)

Sineog rewe girh anianiun sai firh sipwe noa ngoon ne pwin mwarefarh.

Uwaap naiu igani misi metaw, itonger rhag ateni waa en pwe ra uwomoas ne pwiin igareng.

Gini fon atini peoi seiur emarh sangiai niuguni mae aniu.

Aniufa rewe enoanopwut tipan effina rhimwai pwe sefangto.
Aniufa rewe enoanopwutu tipan effina rhimwaii O sefangeto.
Eranga, eranga, eranga moniuwe woani pisinu.
Esso, esso esso moniuwe me noani moiunap.
Eranga, eranga, eranga moniuwe woani pisinu.
Esso, esso, esso moniuwe me noani moiunap.
Eranga, erangea, rang foarhfoarh, e esso moniuwe.
A pii saiwe ane panuwnap me woai nigi soanop.
Sitapwei noa saiwe o waiti marh.

#17 SONG BY EPEIMWAI

Repwe megita rewei semarh re tapweinoa sari chengi we.
Emweir sangi we ai noanineng mesoaroni pis.
Ifanenoa rewe nge mwiri samenap.
Anafoarh woag rhiun waa ei eattiwi tipparh mwani witeorh, ra gesiuwnoa
pwicheni wini moang.
Ie a moiur soapwoni metaw en.
Aw faingato nge arh soaw pwee epwe itengato nge pweeni menewarh noani
metaw en.
Nge rhoani winias ra itengatiw wenigita terow apwuri cha, pweeni arh sai noani
metaw en nge ie.
Noani metaw en nge ie.

#18 SONG BY EPEIMWAI

(Moat moat woan arh nigapwipwi samsam...)

(This is the same song as that by Ineniugman on Tape 2 number 5)

#19 SONG BY EPEIMWAI

(E umemoat woan fana ew...)

(This is the same song as that by Ineniugman on Tape 2 number 7)

#20 SONG BY EPEIMWAI

Eiurutiw soasoar aniu me nemenan fanuwarh arheni maa, anoa waa we.
Nge repwe megita sar gechangi we aterai tiparh woai nigisoanop.
Tapwei noa saiwe nge uwaiti maar.
Nge ose aneoguwai ne neogu sai, pwe ipwe toafi ginimw nai ne perhainimai.
Ifai song mwarh pwe faini yoaroni gat soumwar e.
Ifai song mwarh pwe faini yoaroni gat soumwar e.

#21 SONG BY EPEIMWAI

(luwas me iuwas...)

(This is the same song as that by Ineniugman on Tape 2, number 2)

#22 SONG BY EPEIMWAI

(luwas iuwas iutiuroro...)

(This is the same song as that by Ineniugman on Tape 7, number 7)

#23 SONG BY EPEIMWAI

(Nge en soaumwar ose sain ne rhigar...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10, number 6)

#24 SONG BY EPEIMWAI

E neogu me mwirin ese tapwegirh, finni wisoan sipwe tinifi naiurh unusan anian
nge re unupoa satin.
Nge reiunuma rhag sonoffini foangor.
Si wofanuw noa iani serag aiugunoai sai.
Nge ise weri rhuwai iye ien emaanetiwh rhag soapwoni wini metaw.
Ipwe tini fatiw weisati netow ipwenoa weri eperan metaw pwe pai me yang.
Re atinitin rhag soapw esani fanuw.
Isarigirta rewono aiun rhag weni irani waa.
Ipwe sang me yoaron pwe ise feori ngani wonuwan me rei.
Pwugoffini pwagiun soapwo siuguni marhi.
Nge ineow rengan mwerhani ai ngena noangoi taigon.
Eorhu fari gapwen soapwi nimetiai.
Nge amworoi sat weniun assan, nge ie.

#25 SONG BY EPEIMWAI

(Epwin waa tiw)

This is the same song as that by Ineniugman on Tape 7, number 5).

#26 SONG BY EPEIMWAI

Sefan sai we egatiwetiwe nong nge naiun igareng. Wi fotiun siyeoru, akkepwas.
We aw saregi, aw sarega mwo nge werani faiun.
Aw teogi mwirin sipwe asagini a feori pwan, a rheo ganoa naiurhu pwin igg.
A nuwtawou foamwuranni farh.
Anigasseraw pwoun igenap.
Neoguneogug nong rhapini pwoau pwai.
Saw pwin kapwung a nigasarinong saw pwin kapwung a nigasarinong.
Aw nigiti ngani arheo semenig opwe sarigamwo me noamwon ig en.
Ese mwarh wenipai, ekopiy pwoau enoa niugun waa.
We aw saregi, aw sarega mwo nge weran faiun.
Pwe eteogi mwirin sipwe asa gini, afeori pwan nge a rheoganoa naiurhu pwin
igg.
A niuwtawou foamw rhanni farh.
A nigaseraw pwoauni igenap.
Neoguneogiugnong rhapini pwoau pwai.
Saw pwin kapwung a nigasarenong saw pwin kapwung a nigasarnong.
Aw nigiti ngani arh semenig epwe sarega mwo me noamwon igen ese mwarh
weni pai egopiy pwoau enoa niugun waa.

27 SONG BY EPEIMWAI

(Gamin me tanni geraw me wenigakiun pwunapei...)

(This is the same song as that by Ikirhep on Tape 10, number 7)

END OF TAPE 17 SIDE B

#1 STORY BY REPPUANGLAP

Iwe ipwen apesa ununun kepesan Saipon ren kepesanto me reer re mwoiuwen fanei. Re Satawal kewe mwoiwe. Iwe nge ina aigan iura fanuwan Satawal Saipon pwe iy minne egomwan giuneita Saipon. Egomwan weri Saipon, iwe ina minna reiura fanuweer reen. Pwe resai wou iga repwe itiwou Saipon iwe nge renoa weri nge peon, fanuw rhag. Esoar aremesan. Iwe ranoa itinong iwe ina esoar aremas woan. Ra itto nono iwe ina ranoa itinong. Iwe itinong apesa woan igei pwe esoar aremas woan fanuw naan.

Iwe akkammwoi ra iukiura, iwe ina nge sipwene itiwou amwoi sipwene noa no woan pwe fanuwarh. Iwe ra nono, rapwai sefaniwou. Iwe ra pwan noa itinong nge ra pwoiupwog akkaw mwongo pwe ranoa feffoat.

Iwe nge iga mesamwan arr ittiwou nge ina re susangi Faiew iwe ra itiwou, itiwou iwe nna nganir fanuw mwu ragan iura Guam. Iwe nge ra wotai Luta. Pwe ina ir rhag repwan aita fanuw kena. Pwe ina rapwan feori pwe, minne raiura pwe Guam nge ta itan me reer ir nge Giuyamw. Fanuw mwu siapwan iura pwe Rota, nge irr reiura pwe Luta. Pwe iga enu amwta, pwe peigta. Pwe iga renoa tonong woi Saipon nge regiunei pwe peon, nge ina raiura pwe, Saipeon. Iwe nge girh minne siapwan iukiura pwe Saipan, iwe nge saapw pwan Saipan pwe Saipeon. Ina minna fasiun itan me reer re Satawal kena re towou.

Iwe nge renono, iwe iga ra pwoiupwog wou akarhai aremas iwe resan pwan igin tounap mwo iwe nge anoa itto efoarh feofas. Iwe aitto tingoar pwe epwene pwan nonno reer. Iwe ra aineou are eito me iya?

Nge aiura pwe eita me woan fanuw kena faan. Ina ata woan Guam. Iwe ina reiura irr pwe repwan paseto rhag manekanaan, feofas naan me nemetaw. Waan peige yeor, fanuw kka yeor. Ina repwan itto pesangi Guam ina apwan itto Saipon. Enoa itinong nge afasiun yor re Satawal woan. Ra itinong nonno, iwe ie anoa itinong Spaion, ie a pwoiupwog to aremas, me patere. Iwe nge ir armesan feofas we ra amwta niy e paterewe. Iwe nge rhoan soapw we re Satawal reno e rese tapwer reen nni. Rese mwerhan pwe repwe rhianir rei nni. Iwe nonno e, noa itinong rhoaka mwirin resa tonganino repwe rhuwei niir, patere ka ranoa ikkito. Iwe minna rhoan fanuw kaan reiura fanuwer ren, iwe nge iga ekkon ata ina rongorongon me ren girh pwe waa na mwan itiwou Saipon ina waan Agrupw nge nenien arenongon ina ra aita ngani pwe Arepwan.

Iwe nge iga reitiwou nge rheoinoa arepwan me e. Teon arepwan rhag minna eno e ina re asserata waa na waar, re rheen feingi, feingi arepwaniun igina re iuriurta e iwe ra pwaniuw ngani rhag waa na waar. Iwe ina pweniun nna ra aita ngani igina, iy soapwna reno e, ina ra aita ngani pwe Arepwan. Iwe nge iga repwai nonno, rhoakewe saw seragin mwoiweto me soapwota en ir manekka ra giuneita pwe erhai pwiin iy wanna Agrupw. Iga regan sessaita soapwota en nge tapen minwe sigan feffai waseona. Iwe ina ranoa apwipwi fengan me

Piwamwann iwe ragan. Epwe ittiw woai Satawal iwe nge Agrupw a amwena nge iy epwe itta Piwamwann anoa amwena. Iwe ina nenipwan iga ra iyapesa kepesan fanei, iwe nge anoa akkangani pwe are epwe itiwou Saipon faan ew nge a itta pwi pwe epwe pinoani wou. Pwe repwe itiwou pwe epwenoa weri fanuw na Agrupw anoa giunei. Iwe nge pwan erhai pwiin, pwai tapen rhag ii minna aigan feori igine aigan sai noa woan ew fanuw. Iwe nge ina pwan erhai re Elato. Iwe ina ittan nge Giurhiun. Ina repwan apwipwi fenganin woan pwan sessai fengan kka amam iwe. Iwe apwan angani pwe epwan pinoani wou. Ina enoa tori yoatona a giunei pwe repwene tawe wou Saipon iwe nge ina a itta noa angani wonnan iwe iy a pwi pwe efoarh waa pwe waan a pinoanitiw.

Iwe ra ittiw woai Satawal. Iwe raiura pwe, iwe sipwene ifa? Aiura, sipwe itii reen Giurhiun pwe iwe eiura pwe eppwai noa. Sipwenoa pwi nge sianoa towou me woan fanuw kka soapwoti. Iwe raitiw Elato pwainoa angani wonnan iwe apwai neogiuw efoarh pwe waan ra itiwou. Re itiwou repwai noa rhag mwagiut me Faiew. Iwe rhag nge renaan pwan yoawou. Iwe ina minmwu repwan ffai wonokkona reen pwe iga iy enoa pwi pwe resipegin angani pwe epwe gona yoaton an itiwou nge anoa reer pwe irr repanen repwan tapwei pwe repwe noa weri. Fanuw na iy enoa giunei.

Iwe ina anoa pwi. Fanuwan soapwoti en mwouwe resepan iukkiura pwe irr. Fanuwan soapwota en resepan iukkiura. Tugufaian mwouwe nge rese pwan iura, ise rongorong pwe repwe iura pwe fanuwerta Saipon. Pwe irr repwan giunei rhag pwe fanuwai Satawal minne Saipon. Irr mwo nge repwan giunei, rese pwan iura fanuwer. Ennaan mwouw rhag, minne mani akkamwoi nge raiura pwe fanuwer. Nge igiweto iy nge refasiun giunei rhag pwe fanuwai Satawal. Ennaainoa tototo fanuw kena iga ra pwi pwi, iwe ie ra aimwouw noa me nenier amwoi, soapw ne repwe no e. Ra akkamwoi, soapw ne repwe no e. Ra akkaimwoi nenier pwe amwoi nge renoa no me egiufet pwunoi, rhoan ew me ew fanuw. Renaan ikkitwou rhoan fanuw kaan.

Iei kepesan, fasiunto me igiwe. Kepesan Saipon ina fanuwan Satawal. Rhoa nonno rhag me igiwe noanoa e ie rapiungiun itto maa noa rhoakka re nennoa, iwe ranoti aremesan fanekei woai Saipon. Ra nono e ie erhuwen arapto nge esarno ne erhuwen itiwou, a kaiunoa. Panuw kewe mwirito rhoana reitiwou anonoa e ie a akkarapto mwirin ie epwen tonong Merike, iwe nge soamwonni fanei ra memmangi pwe repwe agina sefani. Ununun mwagiut na an Agrupw are epwe rhuwen yo, an wai Satawal itiwou Saipon. Iwe ra itto akkaiyeg soamwonni Satawal are yor ne epwe mwerhai noa. Iwe, erhai pwan soamwonn Saipon epwan akkaiyeg nong are yoor rhag ne eppwan giunei mwirimwirin minna kepesan mwouwe ren seragin Saipon. Epwe mwen waa ka waa mam pwe epwe rhuwen towou e?

Iwe aia angani pwe min mwen rhag. Angani Kaipat pwe min rhuwen mwen nganigimam rhag pwe aipwe itiwou. Iwe a iura, iwe ina nge aw pwe kagin pwe are ennetan epwe rhuwen mwen nganigirh, minwe arh werita Saipon. Iwe a neogutiw efoarh waa ina raiura, epwen itiwou efoarh. Iwe anoa, efoarh wa Mai Sukun, pwe ina waa na epwen kaginwou. Iwe a itiwou rhoa nimou. Iwe ina rhoakena rhoan waa na: Reppuanglug, Reppuangnap, Ikinap, Rhapemwai, Akin.

Iwe ra itiwou Pigeneo. Iwe ranoa no e ranoa iuriu rhigereer, iwe regiunei pwe a mwamwai raniir iwe ina ra itiwou. Re mwagiut rhag me Pigeneo, resenoa Faiew. Pigeneo iwe ra itifoarh wou iwe Saipon. Fapwong pwongirwou. Sou fau konok

me Pigeneo iwe ra pwongini wou fapwong, iwe ina pwan fau konok woan minna afapwongir, mastaan minna afapwongir iwe nge pwan fau konok arr tiweginong pian Saipon, pwe ra toriwou Saipon. Rese noa woan ew fanuw pwe rerheen mwagiut rhag noa foarh ngani Saipon. Rheeli nnata rhag Saipon ra mwet ngani pwe esoar ew fanuw ne re mwet ngani pwe repwe annai pwe rerheen pwarita Saipon nge remwet ngani. Iwe renoa tiwnong nge ra iyapesa ununun waa na waar pwe, aremesan Guam reiura pwe yoatupwuwer rhag pwe reitiwou nge waa enugoirto. Iwe ina waa e nugoirto a itto arher noa me weinnai Saipon iwe ra siusangi pwe ata ii a itto woi Saipon. Iwe ew raiura pwe re yaya mesiin, reito nge raito yoatoraitiw mesiin na arr niugiun worhai Saipon iwe nge ranaan waiwai nong. Iwe nge ata mennia mesiin na aremas epwe yaya? Yor ne egiugkiune mesiin me woan fanuwarh? Rennaa noa rhag giugkiune mesiin rhoakka rennaan noa sugun wenimwoiun Merike.

Ra itinong nono e, rapwan iuriu rhigareer iwe rhag nge ie rapwannoa sefaan nong. Pwan mwagiut rhag me Saipon iwe pwan itinong foarh pwan woan Pigeneo rhag. Iwe rapwan mwagiut me Pigeneo nge re itinong woi Satawal.

Raito nono nge iwe eniufoarh waa we rennaan pwan neogiuneog me mwirir pwe repwene pwan itiwou. Pwan itiwou ngani rhag Saipon. Iwe, ina raito neogiuneog, efoarh Pailug efoarh Ikiwot iwe pwan efoarh Reppuanglug. Iwe raitiwou pwai noa ngani Saipon. Repwoiupwog wou wong, nge repwan mwagiut rhag me Pigeneo. Iwe ra itiwou ra gomw ngani Luta iwe rapwan itta Saipon, pwan pwoiupwogta wong e. Iwe rapwan iuriu rhigareer nge rennaan pwan itinong, iga regiunei pwe apwan gach. Pwan itinong woi Satawal.

Iwe ie eiei usun kepesan igei iwe nge sise giunei minne epwene noa itto saren kepas ren. Mani igei epwene pwan wei kepesan Pigeneo me Pigh iga apwan affif fengan kepesan nge fanuw kena ii nge pwan weween pwe pwan teoi Satawal rhag. Teoi Lamotrek nge Satawal a tingoarei sangi, ie ano rei Satawal. Satawal a teoni nge fasiun teoi Lamotrek iy. Amam mwo Satawal me Elato nge pwan amam teoi Lamotrek rhag. Iwe iiga a soanoa Satawal me Lamotrek, ie a oatoat aremesan nge iga e soanoa nge iwe, ie ra tingoar Pigeneo me Pigh iwe soamwonn Lamotrek ra fang ngani Satawal pwe teon. Iwe ie apwai noa tounapta kepesan iwe nge pwan panuwai noamw kewe repwan itiw nge repwan apungpung nganir rhag re Satawal. Fanuwai soapwota en, pwan itiw pwan giunei rhag pwe teoi Satawal Pigh me Pigeneo. Ir man giunei. Esepwan yor panuwai noamw ne epwan affifta pwe fanuwan Pigh. Re sessai fengani Pigh re peigita me re Satawal nge re peigita refasiun giunei rhag pwe fanuwai Satawal. Re ikkito panuwan igiwe, renoa rhufengan nge re giunei rhag pwe Satawal minne eno woan Pigh pwe iga re giunei pwe teon. Ennai rannekei rhag mani iga ra mang aremesan, erhai rhag nge a angingi noa pwe fanuwan.

Iwe ie iei minne irongorong sangir re fanean mwoiwe kewe nge ina reiura pwe repwan giunei sangir rhoaka re sessai Saipon igiwe. Iwe nge iy iga re Marianas raiura pwe ata aigan yaya wou mesiin. Iwe nge ata epwen meniato mesiin. Repwen niugniug rhag me ren waa komwu rapwai noa uwai fetan iga a mwirin iy waa kewe ai itiwou Saipon.

Pwan efoarh waa iwe apwan itiwou Japan. Iwe eitiwou Okinawa, itan Chechemeni, iwe eitiwou nge esepwan yaya mesiin. Iwe ina repwe niugniug ngani pwe esoar mesiin ne tapen waa ka waar toming e yaya. Waar rhag re apesarh minne re memesiin woan. Iwe Chechemeni epwan itiwou Japan nge

ese pwan yaya mesiin. Iwe repwan rhoa wonou arr itiwou woi Chechemeni. Pwe iwe Reppuanglug epwan pwiwou Chechemeni woi Japan, iy Tepang, Togomei, Noamwolik, Yanemwai. Re manni wonou, iwe repwan itiwou nge rese pwan yaya mesiin. Amam ina egan itto pwe ese yangyang iwe nge fatiun minne ai yaya. Iwe nge repwe iyagiyagii are iyo epwe fatiun noan metaw tettemoag kaan? Pwe ese mwen minikka amam pwe egan metag noa rhapin paimam ren ina aigan iuriu rhag yoatokka epwe yor yang, pwe egach angiangin pwe ese pwan igin yangyang. Pwe ai tettapei rhag ang. Ina rhag minne eno pwe amam mesin ina ang.

Iwe efoarh waa imwu effeor me Hawaii imwu Pailug apwai noa wawa fetan. Iwe mani ese pwan yaya mesiin pwe epwai serag rhag, yaya rhag ang. Iwe ina ina repwe niugniug ngani pwe amam aise yaya mesiin. Are tippemam pwe aipwe noa giuta ew fanuw, iwe aipwe noa rhag woan amam iuriu oaton na aipwe tapwei, pwe epwe gach angimam reen, iwe ai tapwei noa. Nge ai giunei pwe epwe ngaw, aisoapw noa pwe ina nge aisoapw tori fanuw. Igin amaanoa ang igine enoa choaw ngani gimam ang. Iwe igina resoapw niugniug iyaan ren ata iura pwe ai yaya mesiin pwe fasiun amam iyanin fanuw kka fanuwai Rhuk, ittiw ngani Ulithi. Iwe nge aise iyaya mesiin pwe ai iyaya mesiin yang.

Iwe nge igiwe iga ai sesserag nge esoar amam compas pwe re nainai rhag fiu. Oanongonuwan fiu kka noan nang. Iwe igine a rhap noa toapw pwe esa pwano fiu iwe nge ra nainai noa, ren compas. Iwe ie igina nge repwai rhuwen akkatemagin rhag ren kepesan mini keei pwe menan ete piungnoa nge iga ikkei minikka repian fanuwan toming kei mwoiwe. Anian ka igina nge rapwan piungiun oakoarhorho rhag ren arr akaieg. Fanuw kka akkamwoi ise giunei are esoapw yorno me woan Yap kaan me Ulithi me Rhuk ngani, fanuw ka akkamwoi. Pwe ie ia weri pwe a akamwoi rhag minikka re iyoarhorho woan.

END OF TAPE 18 SIDE A

TAPE 18 SIDE B

#1 STORY BY REPPUANGLAP (CONTINUED FROM SIDE A)

Ise giunei are epwenenoa piung sangiir rhoaka repwe naan sussupwto igine resa tepano. Nge igina nge akkamwoi nge repwan rhuwen atemagin rhag ren arr akaiyegin mini kka kepesan mwouwe. Ipwe iura pwe fanuw kka iweri pwe rerhuwen atemagin ngani ina Ponnep, Tamtam, Souk, Polowat, Satawal, iwe a itiw Lamotrek, Elato, Woleai. Iwe ise giunei tanin fanuw kka faan are re rhuwen akkamamau ngani rhag minne arr re mwouwen fanuw kka fanuw mam. Iwe nge igina nge ie akkamwoi anian rapwan sesserag. Rapwan giunei noa iga repwe nennoa e. Akkamwoi anian kaan rapwai torita Polowat nge pwan anianiu Polowat rapwan toritiw Satawal, ngani Lamotrek. Pwan akkamwoi anianiu Ponnep me Tamtam rapwan tottoritiw Satawal me Lamotrek. Pwan akkamwoi anianiu Satawal rapwan tottorita Ponnep, Tamtam, Souk me Polowat. Pwan Souk rapwan tottotiw anian ren arr sessai tiw. Erhuwen yor egius mani yoarhorho, reer anian kka igina. Iwe nge ise giunei, anian kka mwir, are repwene arheinoa. Saapw repwene arheinoa rhag iwe resoapw giunei no mwirwirin minikka kepesan mwouwe. Ise giunei are kepesan fanuw kka mwo fanuwarh nge repwe rhuwen giunei. Kepesan iy Saipon kena imwu emwoi nge raiura fanuwer. Iwe nge ikkei ikka rongorongomam me reer re fanei kewe re mwouwe.

Ikkei minikka ai rongorong sangir re mwouwe ikka aia pwan akkanganir aniane kaan. Ren kepesan fanuw ka fanuwarh. Iwe kepesan ne metaw ka repwe giunei arr... (cannot understand following words because of a chicken crowing in the background). Fanuw ka sigai nennoa woan. Iwe minikka iakapesa nge irongorong sangir tugufai kewe mwouwe re igei. Rhoa we arr ir Soafoa me irr Aginpwee, Mwoagun. Ikkina rhoakewe irongorong sangiir, kepas iga regan akapesa minikei. Iwe nge irr ina re pwoiupwog sangir rhoawe arr irr Rapwo me Mwanirhon, Sugmeneo. Iwe irr ina rapwan pwoiupwog sangiir rhoakewe mwann. Rhoakena mwan nge ina ra pwoiupwog sangir rhoakena ra pwoiupwog sangi Agrupw kepas.

Iwe ina minne ese moanoa kepas kei ren pwe iga minfasiun supwton me mwouwe, enonnotiw rhag. Pwe igiwe nge nenipwan wonigat rhag nge aia akaiyeg, kepas pwe epwe pwa nganigimam. Iwe ise giunei are rhoae faanetiwi repwene tiwen agekarh noa egius. Nge amam igiwe mwo nge ai tiwen tumwunuw kepesan mwouwe. Iwe nge mani rhoae rennai sessarta minne mani repwene iyarheinoa, kepesan mwouwe...(continued crowing of chicken, cannot understand tape)...iwe ina repwene pwan wei fanuw ka ranoa tugragrag fetan. Pwe resa giunei no meta ka repwe apesa. Resa mwerhan akaisaning no kepesan mwouwe, pwe ra mwerhan rhag repwe...(chicken crowing, can't understand tape)...ukur kaan me iwe ra arheinoa kepesai noamw ka eatiwegin tiw, pwe epweno pwe kepesan fanuw pwe ete mangnoa fanuw igine esa pwa nganino minikka kepesai noamw.

Pwan efai goauroura minwe meon Saipon oatowe re Siaman ra namnam woan. Iwe nge ina erheen pwigi rhag efai goauroura, iy Agrupw...(chicken crowing again)...arhei ngani soamwon na arr. Nge a angani pwe. Meta ei? Meta nge

meon fanuw we rhag Saipon. Iwe a igei, opwene nemani niuwa rhag, pwan fasiun nennemani rhag minne fanuwoamw. Esoapw yor fanuw ne epwe nemnem woan pwe ie minneen nge meon ew fanuw, goauroura e. Iwe ina mine siapwan giunei sangi chaun minnei ren igiwe patere e iukiura pwe sisoapw apenata meon goauroura pwe iga mani efasiun giunei. Iwe nge girh ie repwe gan itto rhag pwigi a egiufet rhag minne regan nganegirh pwe meon goauroura. Iwe nge sipwe apaag sangi minna ew goauroura nge ettor niuwnoa ew fanuw reen. Pwe ina emeoni ngani iginaan, Saipon nge ina meon efai goauroura. Iga ata ra feori pwe repwene nemenem noa me woan. Iwe isa giunei no are eor rhinan goauroura na igiwe are epwan yor rhoapwut miniwe. Koon ipwen manuweginoa. Ina rhag minmwu a kon mangeto, ia giunei, goauroura na. Iei minne igiunei pwe eneogeow, pwe ina ata ipwe manuwegi sangi minna kepesan Saipon.

#2 STORY BY REPPUANGNAP

Iwe nge faan minne anian kaan ra sesserag igina. Re iamamau ngani arr kapwung serag pwe iga amam aia akkanganir pwe repwe oarhorho agini arr kapwung pwe agin fanuw ka ai giunei pwe fanuw mam ka etettaw sangigimam, ikka ai sessai. Pwe repwe giunei rhag minna fasiun seragin. Pwe rete pwigi re arheinoa, iwe resoapw giunei no seragin iwe nge iwe, e mamau noa ew fanuw kaan woan igine repwene itto nge raiura pwe ir repwe seragiy pwe regiunei. Iwe nge ir ra moat mwanene igine resa giunei no seragin, iwe ina epwen mamau noa ew fanuw kaan igine repwene teogi fetanei seragin. Ina minne anian kaan rapwan tiwen teogi egiufet pwe rapwan amawa arr tetton, teogi serag pwe minn rete pwai noa faiyengau fan ew igine ra memmanoa rhoaka retiwen giunei kepesan mwouwe. Apwan yor rhoakka a mwenn nganir, repwe tiwen sesseragiy metaw ka e iyarapto. Iwe rapwai nennoa woan ikka etiwen pwai tettaw mwainoa egius....(not clear on the tape)...

ka rapwai rongorong kepesan fanuw ka aremas rese pwai nennoa woan. Resai noa mwo aremas woan nge ir ie rapwan akkaiyeg. Pwe akawewen igine aremesan mwouwe ka ra sesserag repwene gan maa sangiir, iwe nge ir repwan giunei pwe repwan oarhorho rhag woan. Apwan gach nepeer rhoaka rapwan giunei. Anian ka rapwan gekkapwung sefaan, repwan gach nepeer rhoaka ra sesserag. Nge rhoakewe refasiun sesserag igiwe ikka resa mweno pwe repwe noa rhiun waa. Iwe ina minne anian ra pwan oarhorhon aineo mau serag ren pwe iga resa takkeno akkamwoi rhiun waa. Are repwai takkemwo nge iga repwene noa rhag moat resa mwenen engangno. Esa ffat nganir no mesani waa. Esegan wei iga nipwan anianiu aremas pwe iga e yoasoffat arr weri noa arr pipi pwe iga mani re mamau ra moat ngani rhag mesani waa ra wewe rhag me re pongkiyoni.

(the rest of Tape 18 side B consists of questions asked by whoever was recording the tape and answers by Reppuangnap which do not add anything to the above stories.

END OF TAPE 18

#1 STORY BY LEYANGOITIG

Iwe minna rongorongoi me reer re mwoiuwe, pwe erhai re Satawal ittan Agrupw. Iy minmwu esaiti Saipon. Iwe anoa mwagiut me Satawal, a itiwou Faiew. Iwe anoa nono Faiew emwagiut nge a itiwou Saipon. Iwe anoa itinong waa na waan weni fanuw, enoa itinong nge esoar aremas, pwe peon. Iwe nge a sefaan nong. Pwe aitinong pwoiupwog an foat. Iwe a itiwou anoa itinong woai Saipon. Iwe anoa girigir noa an foat aremas me e. Iwe esoar pwaniupwaniun waa na waan. Iwe anoa feingi feingi rheon arepwan anoa pwaniuw ngani. Iwe ina faan minmwu ra aita ngani iginaan pwe Arepwan reen. Pwe ina igina re feingi waniuwaniun pwe pwanupwaniun waa na waar. Iwe nge Saipon ina saapw pwan Saipan, pwe Saipon. Pwe iga re saii nge peon.

Renonoa rhag nge anoa pasto ew feofas nge yor aremas woan. Iwe nge ra aineor igine reito me e. Iwe nge reiura, reito me Guam. Nge irr remangii rhag pwe sapw irr aremesan Guam pwe aremesan yeor en, nge mani repasenoa iwe raito esoapw Saipon, rhoan feofas we. Oatowe re Siaman renoa itto woan Saipon iwe ra itto rhufengan me rhoan feofas we, iwe repwigi rhag ra niynea erhai pateren Spaion. Rhoan soapw we soapwor re Satawal rese tapweer ren niin patere we. Ir re Siaman, rafeori pwe repwene nemani noa Saipon. Iwe iy wonowe Agrupw a pwigi rhag a fangnoa iy goauroura we me erhai rhoapwut pwe meon fanuw we fanuwan, Saipon pwe rete itto nemaninoa. Igiwe ra finen repwene nemani noa. Ina minne re Siaman rese namnam noa woai Saipon reen. Pwe agin minikewe meon Saipon me ren Agrupw.

Iwe aitinong iy Agrupw pwe a itinong sangesang woai Satawal, iwe rhag nge eita rhag fanuwai soapwota en esefantiw nge anoa foarh fanuwai soapwotiw mwu. Iwe nge ie anoa foarh Saipon. Iwe ie anoa itiwou nono iy Agrupw woai Saipon ie anoa sipegin maa noa me e, iwe repwegi rhag iwe ranoa nipwani noa woan Galigal. Igai rongorong pwe Guam nge saapw Guam, pwe Giuyamw. Iwe ina rhag nepan minmwu rongorongoi me reer re mwoiuwe pwe repwan gan fifiyoangei iy minmwu fiyoangon Saipon.

#2 STORY BY RELUGMWAI

Ei ipwen apesa pwan giufetin e ipwan gan rongorong fetan me reer tugufai kewe iweriir, ipwan weri arr maa noa. Minna rongorongoi me reer. Regan anganiai pwe waa na waan Agrupw, esou me Satawal, itiwou Faiew, itiwou Giuyamw. Iwe wa na waan Giurhiun esou me Elato itiwou Faiew itiwou foarh Saipon. Nge Agrupw iwe ano waan Giuyamw ii. Iwe pwai sou wonowe Agrupw me Giuyamw, itta Luta, enoa itta Saipeon nge waa we waan Giurhiun iwe e yoapou serag fetan niugiun worhan Saipeon pwe emesag pwe epwe itinong weni fanuw. Itiwou rhag iwe waan Agrupw ii itinong foarh ee, tonong ne noamw itinong weni fanuw. Saapwan weni fenuw e noa foarh newan pwe mesan fanuw rhag. Itinong rhag nge ra saregi arepwaniun mesan fanuw we Saipeon pwe ra tonong mwoan faan nge re pwoiupwog wou pwan pwaniupwaniun waa we waar. Iwe ra nono ee, fan arepwan we. Nono e egan fetanni pwong, igine epwene gan pwongnoa, iwe nge raitta aiunamw fetan ngare yor aremas ne repwe weri, me matta repwe weriwer fetan. Iwe esoar. Iwe rhag nge retonong me egius. Rapwan arapnong egius newan. Noanoa ee, aiwe rhag feoriur tanitoi raan e tiwnoa me epeig Saipon nge esoar aremas. Iwe nge enoa sefanwou wonowe Agrupw nge eitiwou angani Giurhiun pwe one itinong pwe ie esoar aremas. Enoa itinong waa we waan wonowe Giurhiun nge ina nge Agrupw a sefaan me woan Saipeon, pwannin Saipeon pwe esoar aremas. Iwe pwan gan iei rhag minne rongorongoi me reer tugufai kewe ra memmanoa.

#3 SONG BY CARMEN NAGIEBURH ("Uwapwou...")

(This song was already completed by Ineniugman on Tape 1 Side A, number 2).

#4 STORY BY CARMEN NAGIEBURH

Iwe ipwan apesa egiufet e rongorongoi. Rongorongoi ina, Giurhiun egomw mwan Agrupw, nge ese tonong woi Saipon pwe emesag. Iwe Agrupw ina egamwirwou, aitinong weni fanuw anoa sagi arepwenan mesan fanuw, ramwoan faan, fengan me waan. Iwe egan pwong noa nge ragan itiwou anamw fetan are yor aremas. Iwe aiwe ar pwigipwigi e eraan noa nge re mwoanong fan arepwan we re mwoan faan. Anoanoa e mani renoa giuneino a pwe esoar aremas iwe nge iwe retowou me faan arepwan we nenier. Iwe ra itiwou no woi Saipon. Iwe nge iwe waan Giurhiun iwe esefan. Ese tonong weni fanuw pwe emesag, iwe a sefannong. Iwe pwan iei rhag gufetin e rongorongoi.

#5 STORY BY PAULA LAIPOLUR

Iwe ngang ie rongrongoi me igiwe ren kepesai Saipon. Agrupw eitiwou a gomw wou Faiew, a itiwou Guam a saiti Saipon. Eitiwou nge esarno aremas woan Saipon. Pwe a peon Saipon rhag. Iwe ie a sefan nong pwe a itinong pwoiupwog chuwaiun Saipon ie a pwiwou amwoi saan, waniman rhoapwut, efai goauroura. Pwe a pwiwirwou nge anoa itiwou fangnganir manekena reno woan Saipon. Iwe nge iwe iy a foatoginoa Saipon pwe fanuwan. Enoa sefan nge a itinong pwoiupwog aremas pwe a pwoiupwog wou woai Saipon, pwe ranoa itiwou nonoa woai Saipon. Iwe ina minne wewen girh igina sia iura pwe Saipan nge igiwe nge irr reiura pwe Saipon pwe iga re saiti nge peon fanuw rhag. Iwe ami imwu awpwan gan iura pwe Guam. Iwe nge remam nge aiura pwe Giuyamw. Iwe nge igomwu awiura pwe Rota nge amam aiura pwe Luta. Nge igomwu awiura pwe Tinian, nge amam aiura pwe Chinyoan.

Iwe aia no e, a tefan rag me rag, ragin an Agrupw noa maa noa woai Saipon. Aia nono a rag me rag ee, iwe Reppuangnap, Reppuanglug, Ikinap, Rhapemwai, Akin iwe ranoa pwe rapwan agina woui iy metaw mwu metewai Saipon. Iwe nge amam rhoapwut iwe aia igin saang, sangin amam faiyor pwe aipwe iura pwe repwene noa nge resoapw rhuwen sefanitono. Aia gan magtiw sang woar nge rang, rengar noa. E iwe ie ranoa. Noa noa ranoa itiwou nono e rapwai noa sefan. Pwe rapwai noa sefannong. Iwe iga repwene pwai noa itto pwan ew amam igin keer agini arr pwai noa sefanito. Aia magwou woan iy waa we waar Mai Sugun aianoa itiwou teo fetan woan nge aurhap nge ripiy fetanei nge pwoiupwog saren tutun peras kewe pwiwier nong. Pwe aia yoata ngani saat pwe aisa giuneino minne aipwe feori nge sang yoryor fetan. Ee ie rapwan itinong no. Pwe re agina pwe aise niugniug pwe repwe noa nge repwe menaw pwe iga aise giunei mwirwirin an Agrupw saiti. Pwe kepesan rhag. E iwe ie igina aia pwai niugniug pwe iga a nnet nganigemam pwe iga irr rapwai saiti. Iwe ie rapwai noa itiwou, a sow arr sesaiti pwe reitinong nono me efoarh eitiwou. Enoa itiwou nono nge enoa sefan.

Fan iy sai we an Reppuang iwe eitiwou. Eitiwou pwe rhoan pwanpwaniun paian iy Agrupw. Saipweirik minwe e mwiriy Agrupw ie pwan mwanni Anatiw rhag. Iwe iy minne epwai sessaiti Saipon ie Reppuang a mwiriy.

#6 SONG BY LAIPOLUR

(This song was already completed by Ineniugman on Tape 1, number 4.)

(Simin yeoriun Engiris)

#7 STORY BY REPPUANGNAP

(This is a copy of the last half of the story by the same speaker on Tape 18, Side A, number 1, beginning with the third paragraph on page 4 of the Tape 18 transcription.)

(Story about Ikiwot, Mau, Reppuanglug)

END TAPE 19 SIDE A

TAPE 19 SIDE B

The entire contents of Tape 19 Side B are exactly the same as side B on Tape 18.

END TAPE 19 SIDE B

#1 STORY BY EWIYOANG

Ikina ipwene pwan apesa kepesan Saipon. Kepesan soamon we amam, Agrupw, an noa pwi Saipon. Ie ikepas igina nge a epwuguw ragiy. Nge kepesan Saipon na Spaion minne egomw ngani fanekei. Iwe ise giunei minne ra apesa fenganiy me soamon we amam. Pwe eiura pwe fanuw peon Saipon. Iwe Agrupw aiura pwe epwenenoa meoni pwe fanuwan. Iwe opwe pwi meon Saipon wanoa nganei manna eno woan Marianas. Erhai rhoan fanuw we. Anoa pwi efai goauroura wonofoarh saan, ruwrhai roaput apwigiwou reer. Ie minne ia pwigito remw pwe meon Saipon. Enganei erhai rhoan fanuw we, Spaion. Iwe aiura. One fanuwani.

Iwe anoa itta woi Saipon. Itan Saipon sapw ina minna itan, pwe Marianas. Iwe iy a aita ngani pwe Giuyamw, Luta, iwe Chinyoan iy eaita pwe Tinyoan. A aita ngani Saipan pwe Saipon, esoar aremesan. Iwe enoa itta, feotagitiw wa we waan yoroi Saipon. Iwe a pipinongi. Eiura pwe yor aremas. Nge saapw aremas pwe mani mane ka naiur re peigiwou...(following is unintelligible on the tape)...kei. Iwe aitinong woan, aitinong pwongini nippwong. Nge a pwi arepwan we pwaniuw ngani waa we waan. Pwe fan anet. Nono, pwongini seig nge a sou me Saipon, pwe epwene itinong Satawal. Sou nong, nge a itinong anganir re Satawal pwe repwene itiwou. Ra pinoani wou Agrupw sai Satawal, iwe ra itiwou wonagini Saipon. Wonagwonag remoan nge ra kaiu imw, nge esan yor fanuw ne eito pwe iy rhag. Apwigipwi e moanno noa imw iwe nge enoa itto waan Giurhiun, erhai re Elato. Itto, ano weni fanuw. Nge anoa itiwou waan Faiunenoan erhai re Souk. Enoa itiwou Agrupw afasiu no weni fanuw. Iwe ano, nono nge a itiw rei soamon we woan Giuyamw. Pwe fanuw naan Guam, nge fanuwan worhoarh. Ew itt ittan ewenigag noa. Agrupw rhag minne ennaan aita ngani pwe Giuyamw. Ee Chamorro, fanuwan worhoarh minna. Iwe erosnoa pwe, fanuw na ano woan pwe a niirnoa aremesan, pwe ina re worhoarh aremas. Ese mwen pwe repwenoa woan ew fanuw nge esoar waa ne re feori pwe waar pwe man segiugkiune feoriun peiragin waa. Iwe a nono nge eitinong esa itinganino Giuyamw. Pwe emwagiut rhag me Saipon nge Satawal, itinong rhag pwoiupwog aremas nge eitiwou. Apwi pwi e a rhoarhoa noa Saipon, iwe nge pwigian Agrupw wou rhag aremas. Iwe ina rhoakomwu reno woi Saipon aremesan Giuyamw rhoa ssato rhag woi Saipon. Saapw fanuwer. Imwu raito no woi Saipon nge ra apaipai pwe fanuwer, nge saapw pwe fanuwai Satawal minmwu Saipon.

A tonong Elato, rhianir re Satawal. Tonong Lamotrek rhianir re Satawal. A tonong Woleai pwan rhianir re Satawal noan Saipon. A tonong noamwon Ulithi naan rhiani Satawal. A tonong Souk pwan rhinan rhag. Aita pwe fanuw ka soapota en, Unoun, Pisirarh, Unaniu. Ikina, ina igina reno e ina reiura Neoniwong. Rhoan fanuwai soapota e, re oaso fengani. Iwe rennaai noa itto rhoa mwu aremesan Marianas. Pwe rennaan ito tonong woan nge re rosnoa igiwe pwe fanuwan worhoarh. Iwe re niir noa pwe rete itto woan fanuw. Iwe sipwe iura pwe aimwanienii, pwe iga iei kepas e irongorong ta me igiwe. Ie a epwuguw ragii. Rhoa ka ra memmanoa ra apessa pwe ien me ie kepesai

Saipon, fanuwai Satawal Saipon. Yoa, nigiti pwe fanuwai Satawal pwe Agrupw epwigi, nge oanongan fanuw kena nge a fanuwer pwe rano woan. A fanuwer tanii noamwu netou, noamwe yeotiw pwe iga raseog woan fanuw na. Repwenoa agigkin woai Saipon, pwe yor gigkinnai Saipon. Pwe, Arepwan. Pwe re sagi arepwan ra pwaniuw ngani waa naan. Iwe ina minmwu ittan apinoamw naan.

Piyan Woanang. Ina piyan erhai re fanei, Satawal. Piyan an amann, pwe epwe sou noa woan ew fanuw. Nge esoar agigkineer re Marianas woan. Pwe re Satawal minne yor agigkineer.

Iwe aito wonotiw Agrupw, pwe a woastiw woai Saipon, iwe ano woan Galigal. Saapw iy rhag eno woan Galigal pwe iy me manna pwunuwan, ina re won woan Galigal. Ina minmwu si tottoron sipwe noa Saipon ren pwe sipwenoa pwepwaniuw pai na arh, sipwe giunei. Fanuw ne epwe rigito woan. Re Marianas komwu ra iukiura pwe fanuwer Saipon, fanuwer meiya, esoar fanuwer. Pwe irr esoar waar igiwe, rese gona Saipon. Esoar waar ne repwe pwigita raita tonong woai Saipon. Rese giugkiune feoriun waar pwe iga irr fanuwan worhoarh. Ina re nirnoa pwe re worhoarh aremas. Iwe ina minna kepesan, ina Agrupw esai fanuw naan pwe e rongorong kepesan pwe, re gangani pwe fanuw peon rhag, pwe esoar aremesan. Iy a tingoar pwe epwenenoa fanuwani. Iwe ina a pwigi oachoan, a nganei aremas naan.

Iwe iy a iura pwe onoa itta fanuwani Saipon. Iwe ina minna pwungun kepesan Saipon igiwe. Ise giunei are epwene wenigag ranne kei, nge imwu ina pwungun pwe Agrupw ina e pwoiupwog sangi manna eito igei. Ina Spaion minmwu egomw ngani igei. Agrupw minna epwigi sangi Spaion pwe iga eno nge peon fanuw rhag. E chuwaiuw me reer re Spaion me woan Giuyamw. Iwe ina minmwu kepesan Saipon. Soamonn YoaTonyoan minna eno woan Saipon, Agrupw.

Reppuang minne emwirir rhoan sain noan metewani woan igiwe. Pwe iwe a iugiunoa mwo nge iwe iy minwe apwan sugi sefani metewani woan. Repwe mimmiin aremas, are aremesan Guam minmwu re mwemwanieni, esoar ipiteer pwe rese weri Saipon, pwe remoat noa rhag woan Guam. Iwe iei minne kepesai Saipon. Esoar ne fanuwan pwe fanuwai Satawal minna. Fanuw kaan raito rhiani Satawal ren fanuwoniuw. Ramagiwou re Woleai, iga epiung nang na nangin, iwe ra maguou. Nenier re Souk me re Satawal ina Arepwan. Rese rhufengan nenier pwe rhoan fanuw ka soapota en reno me ew apinoam nge rhoan fanuw kei reno me ew pwuneoi.

Awuwa arhigerhig rhoaka aw tittingoarto kepesan Saipon, nge iei kepas e ipwan gan rongorong me rer re mwoiuwe. Ie a epwuguw rahi nge iei kepas e iriongorong ta rhag me igiwe ee a iei, ie ia mwan. Issa pwangno, aparh mesai.

Iwe igiwe Reppuanglug a rhengiwou Saipon, aia foakon pwapwa woai Satawal. Pwe a oatoriwou kepesan igei Saipon, iwe apwan tonong kepesan Saipon remam. Aia pwapwa woan igei pwe aiura pwe emwamwai pwe re Saipon re giunei rhag mwirmwirin pai na amam, ina paiyan Agrupw.

Iwe re Chamorro resoap iura pwe fanuwer Saipon. Arr pwupwunuwto Saipon, yoa re pwupwunuwto nge resoapw iura pwe fanuwer. Pwe rese pwigi noan

meta. Pwe esoar minne repwegi ren. Rese pwegi pwe re sai Saipon. Pwe rese feffanfan waa, iwe rese sai Saipon.

Iwe igiwe Reppuang apwan noa pwegi nong kepesan Saipon iwe rhoapwut, mwan, wonigat, nge aia magin pwapwa.

Iwe igina apwai noa toto mwanian Piailug, aia pwan iseninong pwe rhiu mam pwe aia pwan pwapwa ren. Pwe iga erhai atei Satawal enoa nge rapwai noa atipwata kepesan fanuw na Saipon. Kaan re nachita nge rapwan itta giunei pwe, fanuwami Saipon ami re Satawal me rhoan fanuw komwu soapwota me fanuw komwu soapwoti. Rapwan keer pwe igiwe Reppuang anoa sefan me e. Emwamwai pwe rapwai noa sefan sangi pai we arr. Re fanei reiura pwe arr pai iwe nge fanuw komwun rapwan nennoa woan Saipon pwe arr pwe rapwan aiteita pwe pwan arr rhag pwe ina paiyan soamon na etingoar Saipon pwe epwe fanuwani. Ina etingoarer re Spaion. Re Spaion minmwu re oasorhoaunanoa re Chamorro pwe iga re uworhoarh aremas. Wenmwoiun Sepan nge ino Angaur pwe i engang e iwe nge itan erhai mwan Jose erhai re Chamorro. Eganganiai pwe re uworhoarh aremas iwe nge ia angani pwe ifasiun rongorong pwe eno noan minne mwanian Agrupw. Pwe fanuw naan nge re worhoarh aremas. Wametaw ina pwin Agrupw. Iwe nge pwan rhinan ren ar sai Saipon. Re pwoiupwog aremas me Satawal nge repwoiupwog wou Saipon. Iwe ina, sino woan fanei, Satawal nge si giunei rhag fanuw na fanuwarh.

Aia pwan gan pwapwa ren mwanian Reppuanglug. Pwe anongan fanuw kena nge e ragiy wou igiwe epwe itiwou Sepan. Itiwou woan fanuw kena akkaw. A itiwou, itiwou woi Noangoiraw. A itiwou itiwou woi rhuk pwun we. Noanoa e iwe anoa min Minamitaito, iwe anoa Kinawa, mwagiut nge noa Sepan. Pwe ikkina metaw komwu fasiun an igiwe. Iwe rhoan Guam nge rese weri metaw kena, repwennaan weri igina iga ra tapwei waa fanuw nge noor igiwe nge rese weri metaw komwu an Agrupw.

Re Pisarah me Unoun, Unanu ikina reno me woan ew apinoam nge re Souk me re Satawal woan ew apinoam iwe nge regan farag fengan. Pwe irr reito rer nge irr renoa rer noan nenier. Repwan pwupwunuw fengan, pwe Arepwan nge re pwupwunuw ta Tanapak nge ir repwan pwupwunuw tiw Arepwan. Iwe ra ew fengan rhag, pwe ra fanuwani fengani rhag Saipon.

Re Elato, Lamotrek, Woleai, ikkina repwai no Saipon. Ra fanuwani fengani Saipon nge esoar meta.

Enaan igina rhag minmwu re Chamorro kena rennaan angingi ren kepesan Saipon ne fanuwan. Nge igiwe nge esoar angingi.

Kaipiat apwan itinong woan fanei, aito aineo kepesan Saipon iwe rapwan angani. Iwe anoa itiwou anganir re Saipon. Iwe mani amwoiut re yaya ngani ka re rongorong kepesan fenapiy ka fanuwarh. Nge rhoaka ra pwupwunuw re Chamorro resa tepano, iga fitian arr pwurh pwe mani repwe iura pwe re Chamorro minne fanuwer Saipon. Nge rese giunei pwe fanuwarh girh woan fenapiy. Ie sipwenoa itiwou woi Saipon, sifaragin mwongo rheoi fetan rhag woan Saipon, pwe irr mwo re Saipon nge repwan giunei pwe awnoa umwuw to min pwe epwe itto wonnaan, rhoapwut naan pwe epwe itto, igine regiunei pwe rhoapwuton pagiuw worh. Re magwou rhapwuton Souk noa itiwou nonoa woan

Saipon. Magwou rhapwuton Pisirarh me Unaniu me Unoun itiwou nonoa woai Saipon. Esoar minne sipwe annew me Saipon ren. Ie ra iyoakoamoa pwe sisoap itiwou, sisan giunei mwo, ie mwirwirin Repuanglug rhag, nge esan yor mwo waa ne epwan itiwou. Iwe are yor ne eitiwou, iwe epwan tounap wou aremas noa nonoa woai Saipon. Irr aten sugun, ina reteorh iura pwe, sipwenoa Saipon nge sipwenoa ien. Nge repwenoa Saipon ranoa giut fetan aner pwe ina fanuwarh. Resoapw menaar aremesan Chamorro kena, esoar irr ngani Saipon. Giurhiun efoarh sain Elato, minna. Ina mani repwan rongorong pwe ese soa Saipon, iwe ra tapungiun, erhai me epwe noa teota woan pwe fanuwan. Ranoa itto nge a mwirin Agrupw pwe ano woai Saipon. Arepwan ina eitani Arepwan pwe pwanupwanun waa we waan Agrupw iwe re sagi arepwan pwaniuw ngani. Pwe re mesag pwe repwe riginoa nepwonopwono Saipon. Mwan an itto woai Saipon.

END OF TAPE 20 SIDE A

TAPE 20 SIDE B

#1 CONTINUED (STORY BY EWIYOANG)

Piailug imwu apwan itiwou woai Saipon iwe imwu apwan kekkepas woan Saipon pwe fanuwer re Satawal. Iwe siapwan mesaig pwe ina rapwan aisaning mwanian. Iy erhai aremas imwu eitiwou Saipon apwai noa anepenepa pwe fanuwer re Satawal Saipon.

Agrupw e apengani Satawal faan ruwou pwe e apiap aremas ngani Saipon. Iwe nge a itiw Guam pwe anoa angani aremas na Guam pwe a tounap noa aremas woai Saipon pwe a pwoiupwogto. Iwe iy manwe Guam aiura, iwe ina onoa feorinoa pwe fanuwoamw pwe imwu esoar aremesan. Iwe iy minne egom ngani Saipon pwe etingoarei Spain pwe ina echuwaiuw me rer iwe ina a pwigi pwe fanuwan.

Iwe iga a maa iy Agrupw nge re fanei re sessai rhag Saipon mwirin an maa. Re itinong nge re itiwou woai Saipon. Iwe nge iwe ie ra kaiu noa sai, iwe ie Reppuang minwe ennai sai pwe anoa apesa kepesan pai na paian Agrupw. Iwe eitiwou nge a aineo. Iwe ina eno woan Galigal. Iwe noa merhangiuw noa, esoar erhai ne epwe rhuwen itto, pwe iwe ata ra feori pwe nenien wur. Iwe Reppuang a anganir pwe resoap inaan pwe girh ina simena pwe fanuwai soamon na arh, ina eno e. Iwe enoa itinong waa na wai Reppuang ew pwapwa woan fanei. Pwe iga apwainoa sefan me Saipon nge a iu enai arr re fanei sa sai no Saipon. Iwe ina min mwu kepesai Saipon. Ew fanuw kena epwe noa atietito woai Saipon nge esoar ipiteer pwe esoar minne re chuwaiuw ngani. Fanei, Satawal minne epwe mwanienii iwe ennet reer. Pwe girh ina si tettapweto rhag minna ununun Agrupw me igiwe. Ina repwe maanoa kaan iwe nge ikka re nachita nge rapwan apesa pwe ina re pwai rongorong sangiir. Iwe reiura fanuwamam Saipon pwe Agrupw e chuwaiuw. Iwe ina epwai nono ew ragin nge rappwan apesa pwe iga re foaton rongorong ta kepesan aten fanei. Are ina pwe resa tepano iwe epwen

moanoa kepesan Saipon pwe resoapw giuneino. Iwe nge ie awnono me awito apesata iwe siapwan apesa, minikena re maa noa re igiwe nge re fasiun akapesa. Pwe sifanuwani Saipon pwe sigechoau, soamonna amam. Sipwe iura pwe oanongan ainang ka woan fanei nge eno woai Saipon. Faiunenoan ina apwan itiwou, kaapwou aremas me woai Souk noa itiwou nonoa woai Saipon. Ina rhag rhoa komwu yor itteer me woai Saipon. Agrupw woan nge irr faan. Pwe ra ikkitiwou pwe ra tapwei wou pirhen wan Agrupw iga a sessai Saipon. Ise giunei are meta minne ra pwan aineo kepesan Saipon ren pwe sipwene pwan apesa. Ise giunei are yoor fitigugu nganir. Iwe nge ikkei minikka kepesan Saipon.

Minna itan Guam me ren Agrupw, Giuyamw. Pwe eitiwou nge e tam rhapwou. Iwe anoa nata me iteman waa we waan. Iwe ina a aita ngani Giuyamw. Iwe Luta, egiunei pwe enuta fanuw na. Iwe Tinian nge e aita ngani pwe Tinyoan. Saapw Chinyoan pwe Tinyoan. Pwe tinen anet. Ina minna eiura pwe Tinyoan. Iwe ina minna itan fanuw kena. Giuyamw pwe eworitw me woan emwan waa we waan. A niuwen itan fanuw na, pwe igiwe nge Marianas, pwe itan me reer re Spaion. Nge re Chamorro irr re worhoarh aremas igiwe. Ise giunei are re Spaion ra niir noa aremas kena re worhoarh iwe irr ra tonong fanuwani. Saipeon, pwe Agrupw e sai wou nge peon rhag fanuw, esoar aremesan. Iwe ina minna e gaitait fanuw kena reen.

Iga enang Woleai iwe ra magwou Saipon pwe iga regiunei pwe fanuwan Satawal, iwe ina minna repwan itiwou ren iga renang. Iwe ina nepan minne rongorongoi kepesan Saipon me reer re mwoiuwe.

END TAPE NUMBER 20 SIDE B

#1 STORY BY LUGUTO

Igiwe, igiwe nge tugufai kewe regan fiyoangei waa we waan Agrupw an epwe mwagiut me igei. Iwe emwagiut me igei, e pwoiupwog akkaw an chuwai, chuwaiun supwa, soapan, arr sine me gasuwena. Iwe a mwagiut me igei noa Faiew, noa e tori Faiew iwe ra itto itinong woan. Ese pwan igin pwongii pwe iga esoar rhan, esoar niu, esoar mwongon iy fanuw na itan Faiew. Nge re minn ete roos noa arr paai nge repwe toriwou Marianas. Pwe ina itan fanuw na igiwe, regan iura Marianas. Iwe ranono Faiew, pwongoni akapwong iwe nge ra sou ranoa. Noanoa e toriwou Marianas, Guam. Iwe re toriwou Saipon nge wa na waan Giurhiun eno nge ese itinong woan Saipon. Iwe irr reito rhag ra itinong foarh, aserata waa we waar. Iwe ra itto miin fetan, esoar aremas e. Iwe ra saregita ew waniwan, itan arepwan. iuriu nong waa we waar faan, oamwona ngani, iwe irr rapwan itinong no fan. E pwongnoa nge iy Agrupw anoa, pwe anoa pwanne fetan pwe e aniugniugiu pwe are ennet pwe esoar aremas. Iwe esoar aremas. Iwe repwan pwongini fitoapwong me e nge ra sefanitiw Guam.

Iwe anoa ittiw aineow am na woan Guam are, meta esoar aremas woan Saipon. Iwe, eiura pwe esoar, aremas woai Saipon. Mani yor mwo igiwe, nge ise giunei are iyo e a niirnoa. Are re Guam ra pwigir noa pwe worhar igiwe re mwomwongo aremas igiwe are Spanese re niirnoa. Iwe a aiegiy are esoapw mwerhan igine a pwigi pwe fanuwan. E angani pwe tipan rhag. Iwe a iura epwe meoni. Iwe a chuwaiuw. Iy minikewe e pwigi pwe an chuwai iwe, efoarh saan, efai goauroura iwe a rhiani ngani ruwrhai rhoapwut, pwe meon Saipon pwe epwene pwigi pwe fanuwan.

Iwe rapwan meomeo fetan iuniumer supwa me miin a, sefanta Saipon iwe a itinong igei, Satawal. Iwe eitinong nge a anganir re Satawal pwe a meoni Saipon. Iwe nge eniuwanei pwe repwene pwoiupwog arr foat aremas me. Repwene kaap wou aremas pwe repwene itiwou fanuwani noa Saipon. Iwe akkarhai pwan panuw me woai Satawal rapwai neogneog pwe iy Agrupw a anganir pwe repwe itiwou pwe repwe apiap aremas, itiwou isenirnoa woai Saipon. Pwe ina ra fanuwani pwe ina a meoni me ren am na aman Marianas.

Iwe e itiwou Saipon pwe anoa iseis noa aremas e, nge a itiw Guam anoa angani am pwe a pwoiupwog wou aremas. Iwe iy a pwan keer. Iy am na woan Guam. Iwe rapwan sefanta Saipon anoa aita apinoamw kewe Saipon. A iura Arepwan, pwe agin arepwan we re saregita pwe imwer me wa we waar. Iwe nge iy Guam ina saapw pwe Giuyamw. Iwe nge Rota nge saapw pwe Luta. Tinian ina Chinyoan, anet iga a tupwtiw.

Iwe apwan itinong igei nge ra rhurhu me wa kewe waan Faiunenoan me Giurhiun me. Ra tingoarei are ese tipani igine irr repwan pwoiupwog aremas. A anganir pwe, repwenoa pwoiupwog wou aremesan Saipon. Erhai me woan fanuwan epwe pwoiupwog wou aremas Saipon pwe epwe yor aremas. Iwe ina pweoniun ra keer noa aremas woai tanni noamw e arh, Elato, Satawal, Souk, Woleai. Pwe iga Agrupw a chuwaiuw.

Iwe sipwe iura oanongarh nge sia fanuwani. Kirh tanni fenapiy ka arh. Iwe, aia nono pwe anoa ee tori ranne kei, nge ra tingoarer re Sepan pwe repwe itiwou Saipon. Pwe arr akkagina sefanii wou mwirin maa noan Agrupw nge rese fang re Sepan. Iwe ew rhag ranne kei minne Reppung aiura pwe epwene agina. A tingoar ngani aman Yap, aman Merike kewe reno woan Yap. Iwe ra mwerhan, pwe reiura ese nifinifin meta kena retipani e ranoa Saipon.

Iwe ra itiwou, ranoa mwagiut me Pigeneo. Re mwagiut me Satawal ra itiwou Pigeneo. Ranoa nono Pigeneo e remwagiut iwe ra rhuwen yoa foarh ngani rhag Saipon. Iwe refar itiwou ranoa ker fengan me re Saipon kena refasiun pwai no woan. Pwe iga regiunei pwe ra itiwou re Satwal, nge irr minne fanuwer fanei. Iwe nge amam aigin annew tipimam pwe aise giunei are repwe to are resoapw to, pwe aise giunei are ew nang epwe noa itto nge anoa wenenganir iwe ranoa faiyoapwut ren. Ina rafar noanoa mauwerh kewe fanoa tori Saipon. Iwe rafoakon pwapwa nge pwan amam nge aiapwan pwapwa iga ranoa tempo aginita me Yap pwe waa we a tori Saipon. Ina oaruouwan arr ker re fanekei. Rafoakon pwapwa, sangi Agrupw ngani Reppuang. Pwe iga apwai rhenong kepesai Saipon. Iga ra sounong me Saipon nge ra kaap anongan meta. Pisag ngani mongo. Iwe iga ranoa torito Satawal, ew saapw pwan gan keer. Anongonuwan ew keer farigit. Iwe irr rhoakena reitiwou ranoa pwaniuw minwe paian Agrupw.

Ra itinong akapesa ununun arnoa engetani. Pwe ina ranoa asefanir rhoan engangan iy igina. Pwe pweta repwene simenii noa pwe nenien ukkur, Galigal, igina e pai Agrupw e. Iwe irr minne ra itto astopa noa raitto yanii igina resoapw Simenii me woan Galigal pwe paian Agrupw. Raito feori noa ununun. Iwe raito akapesa woan igei, raigin ker re igei. Eorh ew igin giupwun igin temoag temoag nganir aremesai Satawal. Iwe raito fifiyoangei ununun arr itiwou. Ra ito ianganir samon me mwan me rhoaka re repino a me woan igei. Raigin ker temoag re igei. Ina sipwe iura aewan keer ren Agrupw. Oaruwouwan Reppuang aitiwou, ainuwan ra torinong Satawal. Ie Reppuang a sefanto igei. Ina ainuwan arr ker. Ina minne aremesan igei re ikkiseni rhag noan mangier pwe fanuwan Satawal Saipon ren. Pwe iga pwan oaruwouwan sai nge pwan irr rhag repwan pwerngi wou metaw na. Apiungnoa wenimwoiur re noamw kewe ie atorito iei. Iwe iei rhag nepan rongorongoi sangi waa na waan Agrupw ren mwoiuwe to. Iwe mani eigin sou waa ka rapwan itiwou mwirin Agrupw nge sipwe iura ra pwepwoiupwog wou rhag aremas me pwoiupwog sefan nong. Rapwan mwet fengan rhag aremesan

igei me Saipon igiwe igiwe. Mwirton Agrupw. Iwe igina aigin mwamwai noa tiper re fanei pwe ranoa simeni minna paian Agrupw ina arr samon.

#2 STORY BY LEYANGOITIG

This is the identical story by this speaker, copied from Tape 19, side A, Number 1

#3 STORY BY RELUGMWAI

This is the identical story by this speaker, copied from Tape 19, side A, Number 2

#4 SONG BY NAGIEBURH

(Uwapwou gerhin fan wirh. Pwaiun Agrupw)

This song has already been recorded on Tape 14, number 6.

This particular item is also identical to Number 3 on Tape 19, side A and has been copied from that tape.

#5 STORY BY NAGIEBURH

This is the identical story by this speaker, copied from Tape 19, side A, Number 4

#6 STORY, (NOT ABLE TO IDENTIFY SPEAKER, BUT IT MAY BE "STEVEN ANNISMAR", SHOWN ON LIST OF SPEAKERS PROVIDED BY HISTORICAL PRESERVATION OFFICE. HOWEVER WE DO NOT KNOW ANYONE WITH THAT NAME ON SATAWAL.)

Iy Agrupw a itiwou woan Faiew. Amwagiut me woan Faiew aitiwou Saipon. Iwe ra...(unintelligible)...waa we war nge iy a won woan. Iwe nge rhoakewe

rhoanuwan ra itinong won fan arepwan we. Iwe emoan nge a itinong, pwan itinong fanei. Aitinong pwi efoarh amai, erhai rhoapwut, ew goauroura, iwe nge iwe apwan itiwou. Itiwou iwe nge aitiwou chuwaiuw Saipon. Ikkina minikewe chuwaiun iwe eitinong pwoiupwog me fanei. Iwe, a sou an ikkit nong pwe ina a pwepweoipwog wou an foat, woan Saipon. Itiwou chuwaiuw me ren mana samonin. Iwe ina arr tonong woan Saipon.

Waa na eitiwou me fanei ina wai Reiuto. Iwe ina egona Marianas nge apwai nono, ina enoa itinong iwe ina esa tonno mwirmwirin. (lamanuwegi noa ew pwe ipwe iura). Iga Agrupw eikitwou nge ina iy apwai neoguneog pwe apwan itiwou. Iy waa na wai Reiuto. Iwe a itiwou Marianas iwe mani eitiwou pwoiupwog temag iwe eitinong nge esa nnet no mwirmwirin. Sise giunei are erhap are emaannoa are. (Ina nge att reer manekena naiun nge igiunei iteer pwe erhai rhoapwut nge erhai mwan).

Nge fan minna apinoam naan eitani Arepwan ren. Re iuranita arepwan kenan ra itinong uwon fan. Iwe ina minna apinoam naan eitani Arepwan ren.

#7 STORY BY REMAI

Ami mwan rhoapwut komwu auwa tototo imwu auwa akaisaning tape e eitiwou kepesan minwe fanuwarh Satawal. Ngang Remai minne ipwe kepas nong noan tape e aw tingoar nong ununun Agrupw to me igiwe. Rongorongoi ngang Agrupw e sai wou woi Saipon. Itiwou regan itiwou chuwai panisu, supwa me woi Saipon. Iwe itiwou waa we, aitiwou, esoar aremas woi Saipon. Iwe a totiw Guam anoa itiw chuwaiuw Saipon. E chuwaiuw ngani efai goauroura, ew parepar kewe, efoarh saan, erhai rhoapwut. Me reer re Spaion. Anoa ita, iwe nge a feotag efoarh waa mesoaroi Saipon, nge rese tonong. Iwe iy atonong, anoa tonong me Arepwan. Esoar imw, esoar aremas. Eor akarhai maan, maan farkikit, reigin iunaiun woi Saipon igiwe. Iwe raito feori imw we imwer, ra pwigi arepwan raito menata pwe asson imw we imwer. Iwe ina minne e itani Arepwan ren.

Iwe Nge atona re itiwou, nge re itiwou un ange netou, re atam rhapewou. Iwe ra itiwou iwe nge Giuyamw ina eno me netou, iwe nge Luta ina e nuta me niugiun epeep iwe Giuyamw ina eno niuguy tam. Ina e kiuw yemwan waa na eitiwou me Satawal. Iwe ami mwan komwu aw nonno pwe arh mwan me igina, pwan ka amam aipwan nonno me igei, amam ina ai feori pwe fanuwarh Saipon. Fanuwarh girh re pagiuun worh. Iwe ina nepan minne ngang ipwan rongorong sangi pwe, Agrupw minne egomw wou Saipon. Eitiwou nge esoar aremas, esoar waa. Enoa itiw Guam, enoa itta nge a feotag efoarh waa. Isegiunei igine waan igine iy e. Ina rese tonong. Eito rhag feotag nge rese tonong. Iwe a pwigi pwigi e anoa toto, ina yoarosai sai. A itiwou pwan efoarh waa, reiura waan Reiuto. Erhai mwanni Satawal, e mwirii wou Agrupw. Iwe nge eseto waa na waan. Anoa maan maannoa. Ina itan Reiuto.

Iwe ina waa na e mwirii wou Agrupw. A pwigi pwigi e anoa ito woar rhoka renan itiwou igina, sai we an Reppunglug.

END TAPE 21 SIDE A

TAPE 21 SIDE B

#7 STORY BY REMAI (CONTINUED FROM SIDE A)

Atona mwann an itiwou, nge ew keer, iga ranoa. Iwe renoa toto, pwan ew anongonuwan keer noa, aseoseonoa engang me woi Satawal. Pwe aia piungiun gupwun nge rang nge pwai, wenimwan waa na wai Reppuang iga apwai noa toto pwe apwai noa sefan nong me Saipon. Pwe apwai noa pwinginong kepesai Saipon, pwe apwan towou pwe repwan soapwei wou rhag sesserag kewe arr re noamw kewe refasiun ikkitwou woi Saipon. Iwe enoa mwirin, aia memmangi pwe ata aipwan itiwou nge iga aise giunei are aipwe rhuwei towou ngare aisoapw rhuwen towou no. Pwe iga auwa imwoiunoa wenimwoi mi nge amam a ew noa. Iwe iei nepan minne irongorong kepesan Agrupw.

#8 SONG BY REMAI

(lurukini kemanne)

(This song has already been recorded by Ikirhep on Tape 10, number 8)

#9 STORY BY PESAILUG

Pwai rongorongoi kepesai Saipon. Efoarh waa emwagiut me igei waan Agrupw. Enoa Faiew, emwagiut a itiwou Saipon. Nge re ruwfoarh pwe pwan efoarh waan Elato minne pinoan, rhoanuwan wou. Iwe re itiwou nonoa nge waa na waan Elato naan ese itinong woi Saipon. Nge waa na waan Agrupw anoa Guam. Esefan me Guam nge enoa ito, iwe a aineor, are rese itinong. Nge reiura pwe rese itinong, pwe re mesag. Iwe Agrupw a anganir pwe repwen weti pwe iy epwene itinong kagin wou, are yor aremas weni fanuw are esoar.

Iwe, itinong woi Saipon nge esoar aremas igina eitinong e. Iwe ra itinong saregita arepwan kenaan pwe ra pwaniuwta woan waa na waar iwe irr ra iuranita faan pwe ra mwoan fan. Iwe nepwong ra check fetan. Pwan pipi fetan are yor igine epwe pwunto yoapwun me e, esoar. Enoa neyoatosor noa, ra itiwou angani waa nan pwe esoar aremas woi Saipon. Mani peon fanuw rhag. Iwe waa nan anoa itinong. Nge iy a sefan iy Agrupw pwe a itinong pwe a itinong pwoiupwog an foat. Iwe eitinong woi Satawal, enoa sefan wou iwe nge a pwoiupwog wou an foat. Iwe ina nge re Siaman ra itto woan. Iwe ina iy eitiwou, a pwiwou enirhai rhoapwut efai goauroura, efoarh saan. Iwe a itiwou nganer pwe arr. Iwe re Siaman kenan ra giunei pwe Agrupw ese mwerhan pwe repwe nemani Saipon.

Iwe ina e sefan nong Agrupw, itinong woai Satawal. Emwagiut me Satawal, aita peigita, pwe aita yoapwong me e. Fanuw ka yoaron Rhuk ikka fan. Itta yoapwong me e nge esefantiw Satawal, itiw foarh Lamotrek me Elato, enoa itiw yoapwong iwe eita rhag igei, iwe eitiwou rhag nge enoa itiwou maa noa. Iwe iy Agrupw ina emaa woan Galigal. Iwe ina emaa noa rhag, nge esoar no ne erhuwen sai Saipon.

Iwe mwoiuwe, iga a maa noa iy Agrupw, torito iwe a itoito e, enoa minwe 1970. Iwe nge enaan ina minwe ruwrhai pwipwi raiura pwe repwe agina Saipon. Iwe mwagiut me Satawal woan waa na ittan Mai Sugun. Ina efoarh waa ina regoamocha me school, mai naan re goamocha me school. Iwe re yoamocha me schol nge ra pwigitiw noan wut na Asiugwou. Ina wut na refena me noan. Iwe manna sennepan, ennan pwan ina an sugun, an epwe fena efoarh waa temoag. Iwe enoa moann waa we, ra aita ngani pwe Mai Sugun. Pwe iga re yoamocha me school iwe ra pwigitiw noan wut we Asiugwou, iwe manna sennepan enan pwan ina yan asugun woan. Sugunan fanfan waa woan waa na.

Iwe a itiwou Saipon pwe irr rhoa pwipwi kewe re tettawou pwan ina mesamwan arr asugun wou. Noan metewan Saipon. Iwe reitiwou, Pigeneo, Moan me Pigeneo iwe ra itiwou Saipon. Iwe reitiwoui nge refar tori Saipon, noan minwe 1970. Iwe renoa moan me Saipon iwe nge rapwai noa sefannong, woai Satawal. Iwe aremas ra pwapwa iga ra menaw sefannong Satawal. Pwe iga igiwe nge esoarno ne erhuwei seragi. Nge irr man pwipwi kena enaan ina arr sugi metewai Saipon. Pwe reiura repwe agina, iwe ina emwen. Iwe ie resefannong nge rhoaka igina ikkiwe rapwan itiwou mwirir ina a pwata pwe re Satawal regiunei seragin Saipon pwe fanuwer. Pwe ina reitiwou woan. Iwe ina fan minna itan fanuw na regan iura Saipon. Nge ina Saipeon, pwe resai wou nge peon fanuw rhag. Esoar aremas woan, iwe ra aita ngani, pwe Saipon. Iwe fanuw na itan Luta ina luta pwe eno efangin Guam. Nge Guam ina itan Giuyamw, pwe ekiuw yemwan waa na waan Agrupw.

#10 SONG BY PESAILUG

(Iwe nge pwan ew urur irr rhoa pwipwi kewe reitiwou Saipon. Iwe re sugi wou metewan Saipon ren minwe 1970. Ina reiura pwe:)

Emin imwai yeor.
Tanni peini gaseo, igan fagoiurnoag tagit we re ruwrhai.
Pwe resa pwane mangi pwe repwene pwai nifwou noanni niugiuni gerap.
Repwongona rhag ruwoapwong nge re mwunu pai fengan, eiukiu rasim woar pwe emwoanoti fiyamwen.
Peinoa go Mai Sugun noan rhipwani fenan egarherhe ne toaur.
Etar pwanisii tag esawei fiurhig girh, re gapichi mwiri na yar.
Igan fagoiurnoag arr tipan mwan pwe repwe sugiewou metaw gapiungnoag.
Asar painiu etoab re mwoiuti wou merhangiun tittin asemane woan.
Repaki wene ngani apiungjun metewani woan.

(Iwe iei rhag minne ipwai rongorong me ren minne urur pwipwi kewe re itiwou Saipon.)

#11 SONG BY EPEIMWAI

(Ipwene pwan aninong ew.)

Eneogiu maiur, me efani netou far inam niau.
Si mwerhai riugnong yoaroni igan we.
Ipwi itinwen ai pwigani maan siafai neog.
Sipwe fitir ne ngeonu na na pwin.
Yoarho mwo yoarom itai niugiun san.
Igoamwou woa iut nge warii yoan, epwe ur firhnong yoaroni winicharh sari yeona mwir.
Woan eorhisii metewai nutiw omwarh tanin iras arhisino ngani firhin wani rhon.
Ipiungu weni gerhaw, pwunas pwainirh, asan maiur we.
Asan arh maiur weni rorho ne ipwe neogiug rhag, omaiur wi soapw.
Nge iy esa pwung se irer winos.
Pwe itinifinnong wani nefatimwarh, urur me faisong me amig fechaw neogiug to go sichun man mwarh.
Mwarhiuni ach amis, amir mwoanotiw niugi teo mwoagurh.
Tiutiu sapetiw weni mwunu fenan.
Nge iwori nganin maniuun igaraw.
Ipwur weni fenoang peoni mini mwanger, waniun a rhiuwai wonoani mutin, waniuni yoari noam, pwe waniuni mai nap.
Ipwe figariw, rhirhi me giufani teorh.
Mwurhini fina this opwen nigiti rhiuwoam ne mwunni yoan.
Opwe niuguwai rhag ne waniuni arh amiri, amiri mwoanotiw.

#12 SONG BY EPEIMWAI

E sumwuto sari marhi tipai wa mwutaginoa.
Iurhu niemam nge i inam yoarom.
Pwe ose anuguwai sipwe mwin girh ne fainin maa.
Sipwe rhiu riuworhai ne pwiungiuni mwarerh waniuni mwiu mesan.
Niani yoari ne, ra inam niugium, re mwarh roangoni pinn niani gemwarhe tiw.
Nge resangiti chag ne moane yaium.
Nge reneogiu nganiug sari sigarhifa.
Epwe aiti mwirim nge esenati nne, wani ffi nepai, omaiur sigan, fai simwarei niugi newanerhis.

#13 SONG BY EPEIMWAI

(Iwe ipwene pwan keoniuw ew.)

Sipwe iyonag, noan yarh roang.
Sipwe yawera mwo nge naiurh ig en, epwe urur nong noanno noamwo sapiy.

Ra neog reot finni maneen.
Aw niuguto, aniane kaan sipwe neogiunong mwo noan arh roang sipwe awera
mwo nge naiurh ig en, epwe urur nong noanno noamw sapiy.
Nge ra neogiu reot, finni maan en, pwe sipwe iyonag.
Mwomwo me yeor, angini arh roang, aniane kaan sipwenoa rhoa waa.
Sipwe figa mwo, apitai saiwe, rhooni gaminach.
Epwe giuwache nong ne rhipwan Aiur.
Nge ew nuponoa mwo fefin, sipwene fiti mwaren.
Sipwe noa yoasora, epwe firhi tipan, epwe pane iuniun.
Nge etefa rhimwen yoarono piy we piyani Anengenap ie, piyani Anengenap ie.

#14 SONG BY EPEIMWAI

Aw neoguto, anian kaan, sipwe awera mwo, nge naurh ig en, epwe urur nong
noa noamwo sapiy.
E aw neoguto anian kaan.

#15 SONG BY EPEIMWAI

Mwomwo me yeor engene ache roang, ane eniu kaan sipwene yoarhoa waa,
sipwe figa mwo apatai seiwe, rhooni gamenach, epwe giuwache nong ne
rhipwan aiur nge nupunoa mwo fefin sipwe ne fiti mwaren, sipwene yoamwora,
epwe firhi tippan, epwe pane uniun nge gi manenoa ne iuniuni mwo nge ne
pwerhepwerh iura ese war meiwe renape gemwarh, esa rong me rer soamwon
ikkan itongai e neiu weriai ne gepwi rane kenaaneo, yura mo nge rheppe we,
pieni Anengenap ie, pieni Anengenap ie a.

#16 SONG BY EPEIMWAI

E ifon sang e ifon sangenong niugiuni wutarh we.
Ifon sangeti ai nepenaiu, sia tanepwut noa noani arh roang.
Pwe sia rongorong mwaniai nisingormat.
Rhoan Anengnap ra iura rewe pwe a mworhmwoiurh woani Anengnap.
Nge a war rewe pwe sain fan, sain ganeng naiu.
Sitan pwut noa noani arh roang nge ie.

#17 SONG BY IKIRHEP

(Ipwen aninong pwan ew keoniur rhoai serag noan minne, me rer gan re
pwuguser fetan.)

E sar mayow gesangenoa ne pwe etigi mangini.

(Ina ewei pwe iga e maniuniu. Iwe ina minnei ie effat pwe ie eiura pwe. E sang, eiura pwe imaniuniu nge isang noa.)

Finni me peikenoamw pwe etigi mangini poas.

(Iwe ie igaan ie eiura pwe re maniuniu sangnoa iwe nge ina minna eiura etigi mangin poas, ina e tignong ne rhiun an nuwanei nong. Iwe fin me peikenoamw. Rhoakena wen peigin ew noamw. Fanuw ka renoamw. Rhoaka wen ngarhen noamwon fanuw we.)

Ie isa neogneog pwe epwene pwai.

(Iwe ina aiura pwe iwe. Iwe ie ngang ise pwai niugniug, pwe a ikkie pwe epwene pwan ie, meram ei. Pwe a pwato meram nge ie ise niugniug pwe epwene pwai ros pwongin iwe nge ie rese pwan soato rhag mwan kewe mwanni ut ei pwe ie repwai noa rhag serag fetan woan fanuw kaan ren gan itiw e itiw peni wong. Itiwou e niugiun Pig e itiw woan Pigeneo. Itta Faiew e nge reitiwou Saipon. Iwe ikkei minika regan ani pwe iga irr rhoapwut ina rese memmaiur ne pwong. IGINE sigai tawnoa girh mwan ka naiur, mwan ka perhangier. Rese memmaiur pwe sang rhag nepwong pwe renoa mwet fetan ranoa kapiung fetan ur.)

Epwene pwai roso rig pwongini aniuwo.
Pwongoni manimai netowo.
Retai soa mwanni garhip.
Ie renoa uru.

(Iwe ie rese soa mwanni ut ei, ie itan, mwanni Garhip. Ina rese soa pwe renoa ukkurun poas fetan)

Poas o weiteon arr goapwurh o imwu ra rhu waiseo.

END OF TAPE 21 SIDE B

#1 STORY BY THOMAS REITY

Mwoiuwe, mwoiuwe, tounap re fanei ka regan fiyoangei Saipon. Iwe nge re tipani pwe repwenoa giut fetan fanuw ka resaan weri mwo.

Iwe erhai samon are erhai pwan panuw ittan Agrupw. Ina mane ironorong pwe a itiwou Saipon. Noa, tounap rhoanuwan. Isa giunei no iteer ikkiwe akarhai. Ranoa, noa noa e noa gona Saipon, esoar aremas woan. Iwe rapwai siu me woan ra itiw Guam. Refar noa itiw nge eor aremas woan Guam. Iwe raitiw Guam nge rapwan itinong foarh igei, pwe a mangiy pwe epwene itinong pwoiupwog an chuwai. Chuwaiun Saipon pwe repwe fanuwani, re Satawal.

Iwe, enoa akkawto rag me mwirin, Agrupw a sefannong me Saipon. A itinong anganir aremas, are esoapw mwen pwe epwe pwiigi egufet agiag me woan igei, pwe epwe pwiigiwou Saipon. Pwe epwenoa chuwaiuw Saipon pwe epweno pwe fanuwer re fanei me reer aremesan Spanish.

Iwe a pwiigi ruwrhai rhoapwut, efoarh saan, efai goauroura. Iwe a pwiigiwou rer rhoa kewe reno woan Guam. Rer Spanish kewe. Ina ai rongorong pwe ina minne re chuwaiuw ngani Saipon.

Iwe ranoa ikkito ikka mwirin ra, efitouto, fitouto century mwirton yoatona. Iwe nge apwan yor waa ka rapwan ikkitiwou. Raitiwou pwe iga sipwe iura pwe rhoapwut we anoa nainai tiw, sowtiw naiun. Iwe raikkit wou perhangier pwe ra ikkitwou pipiir. Rhoan arr ainang. Iwe yoarosai sai, itinong iwe 1979, ina pwan an erhai pwan panuwan igei pwan itiwou Saipon. Iwe ina yoarosan sai an itinong. Epwan yor me wenimwan noa. Epwan yor akkarhai repwan itiwou. Noan rage kewe amam aia susupwuto nge eyor pwan akafoarh repwan itiwou. Repwan itiwou pwe sipwe iura pwe pwan waan sangesang rhag me pwan pwapwa noan pwe repwe giunei pwe ennetan pwe re chuwaiuw Saipon ngani aremesan fanei.

Iwe rapwai noa itiwou agiunei sefaniy nganir pwe e affitag fengan rhag mwaniamam. Pwe re Saipon yor fanuw ka epwan wewe rhag ittan me reer, Saipon pwan woan igei, akkaw pwugos me woai Saipon rapwan aita ngani akkaw me woan fanei. Awewe woan, Lemayoal me woan fanei nge pwan ina rhag me woai Saipon. Ikkina pwan akkaw fanuw ikka epwan wewe ngani rhag menan igei fengan me naniso. Epwan yor naniso woan fanei nge epwan yor naniso woai Saipon.

Iwe pwiigian Agrupw nong sefanin iga eitnong. Eor rume, regan iura pwe rume, akkaw neniei rhan. Ikka eno rhag woan fanei igina. Re iseis nong asigai sino pwe repwiginong me Saipon pwe arr paai, iwe torinong igei iwe ra iseni woan fanei pwe nenien rhan. Nenien tiutiur man semwai. Ikka nonoa rhag woan fanei igina. Ikka aten weni mwoiuw regan akaieg, nge ragan akangani gemam pwe pwiigian nong Agrupw me Saipon. Fengan me pwan ew iuw. Iuweisaisai saar, ie epwai no rhag. Efai min igin fai temoag. Ie epwai nonoa rhag igei, ie pwan

pwigian Agrupw. Itinongon me Saipon iwe a pwiginong iwe ie a itinong iseni noa woan fanei.

Ren kepesan pwan panuw we ittan Niuwto, erhai re Elato. Iwe enoa itiwou sai Saipon, itiwou Guam iwe enoa sefan nong, a maannoa. Maannoa iwe noa maa noa nemetaw iy. Manekewe mwirton sipwe iura pwe irr Agrupw, me panuw kewe rhoanuwan, samon kewe re itiwou Saipon. Reppuang minne mwann aremas, panuw pwan ainang samon, egomwan itiwou Saipon. Iwe a mwirton iwe lgiwot me pwan iy Reppuang. Mwirton iwe Piainug. Piainug minne sipwe iura pwe yoaroson panuw an itiwou Saipon, apwai noa itinong. Ikkei rhoakka sipwe iura pwe aremesan fanei re itiwou Saipon pwe pwapwa noan pwe Saipon fanuwer, fanuwarh.

Iwe ina aremesan fanei ka renaan pwan supwuto ra niugniug pwe mani ennetan pwe Saipon, fanuw chuwai sangir aremesan Spaion. Pwe ikkina mini kina ai rongorong sangir mane kena perhangiamam mwoiuwe ikiwe ra memmaa noa. Pwigipwigi e torito igina aia pwan giunei pwe ie irr panuw ka panuwan igina rapwan itiwou Saipon. Repwan weri, pwe minwe kepesan Saipon pwe re mwoiuwe re iyakapesa pwe. Saipon ina fanuw chuwai. Agrupw enoa chuwaiuw me rer re Spaion iwe a nonoa pwe fanuwarh. Iwe ina rhag nepan minne rongorongoi ren sai we an Agrupw e torito sai ka igina.

#2 STORY BY NAITIMWAI

Ese pwai temoag minna ipwai rongorong pweta egiufete kepesan Agrupw. Iwe nge iga sia itto igina, ie raitto amenata minnei pwe sipwe kepas nong noan. Iwe nge sise giunei are epwe wen arh kepas nong noan pwe iga sisa giunei no pwe Agrupw a inete we tefan Agrupw nge girh sinaan itto supwtiw sare kei.

Iwe nge ina rhag nepan minna ipwai rongorong ina regan iura pwe Agrupw ina iy me Waametaw. Pwe Agrupw minna iy minne e sai Saipon me woan fanei, iwe nge Waametaw me woan Elato. Iwe ina ra neog fengan pwe repwe itiwou Saipon. Iwe epwigi rhag Waametaw a yosangi Agrupw. Agrupw ina enoa itiwou, iwe nge Waametaw ina a fasuy no niugiun Saipon. Agrupw ina enoa rhag iy anoa foarh woan Guam. Iwe ie anoa woan Guam anoa sefanta woai Saipon. Eita nge waan Waametaw ina eno fetan rhag niugiun Saipon pwe ese itinong woan Saipon pwe emesag pwe epwe itinong. A sefanta woan Saipon aita rhenong me noan Noamwororh. Iwe ina itinong ina a sareginong teon arepwan we eteotiw mwoarhoisat. A saregita pwe kemwoanon waa waar me irr. Iwe ra itinong no fan arepwan we, iwe enaan pwan ina an Waametaw itinong weni fanuw. Iwe ina ra itinong no.

Nge ra feffarag fetan woan Saipon pwe ranoa giutu fetan aremas. Pwe ina mani reimetang minne mani re itto nir noa. Iwe ina esar no aremesan Saipon pwe ina re niir noa. Iwe ina a mwagiut waa we waan Agrupw pwe a itinong fanei. Pwe a itinong pwigi minna panuwan Saipon, me rhoapwut kewe eniurhai iwe a itinong pwigir pwe foaton Saipon.

Iwe a itiwou a gomw noa Guam pwe anoa fanganir re Spaion minna anoa fanganir minna meon Saipon. Rongorong ngang, efai goauroura, efoarh saan , ew rheon farh. Ina rhag nepan. Ina rhag minne rongorongoi ngang noan saningai, pwe iei minne pweta fiyoangon me rei. Iwe ina a sefanta pwe anoa itta isenir noa rhoapwut kewe woan Saipon. A pwigirta pwe foatoi Saipon. Iwe ie irr minne pweta ra nainai tiw woai Saipon.

Iwe ikitiwou, Faiunenoan me Souk, rhoan pwan itiwou sai metewani woan. Iwe ise giunei me Unoun. Iwe ina ittan minikka ranoa aita ngani affanuwai Saipon. Arepwan naan ina Agrupw minne ennaan pwan aita ngani pwe Arepwan. Ina apinoamw na ra iura pwe Arepwan.

Iwe nge ina agin teon arepwan na ra sareginong pwe reitinong mwoanong fan. Anongan itan minikka girh, Marpi me Laulau me iwe nge reiura pwe aita an Agrupw. Iy minne ennai noa itiwou aita, me woan Saipon pwe regan, ina itiwou irr apwai noa itiwou wonna Faiunenoan. Enoa itiwou nge a mwirin waan Agrupw pwe ina iy minne a gomw. Ina enugwou rhoo pwe epwe noa itiwou foatogi Saipon. Nugwou nugwou e, sipwe iura engiurhiun oanugonug rhag yoatora noa rhoo kewe.

Iwe enoa itiwou nge Agrupw ina afasuy no woai Saipon. Pwe ina igiwe, nge girh ina sia iura pwe Saipon. Nge igiwe Saipeon. Pwe ina re ikitwou nge esoar aremas woan pwe peon fanuw rhag.

Iwe nge ie girh siapwan iura igina pwe Guam. Iwe nge re igiwe nge ina reiura pwe Giuyamw. Pwe igina eitiwou waa na waan Agrupw nge ewen nong noan minna giyoan waa na waan.

Iwe minna raiura Luta nge ina e nuta mwan waan. Iwe nge Chinyoan nge ina chitiwen yoan wei sat.

Iwe ie epwan afaayag noa iy pwon supwa e iunuman Faiunenoan. Pwe eitiwou pwoiupwog iunuman supwa me Saipon anoa itinong. Iwe nge renoa itiwou waa ka renoa ikkitwou nge ra ngiuri pwon supwa iunuman Faiunenoan me noan metewan woan pwe a mwarhetiw pwon iunuman supwa e, iwe nge esarno wa pwe a itinong nge pwon iunuman rhag supwa a mwarhetiw, noan metewan woan.

Iwe esoar pwaiun Agrupw ne irongorong, pwe ew rhag arhiuworhiuwon nenipwan wonigaten iwe reiura pwe.

#3 SONG BY NAITIMWAI

This is the same song as that done by Ineniugman on Tape 14, #6 ("Uwapwou, uwapwou...")

#4 STORY BY NAITIMWAI

Iwe nge ina rhag aiugugun waa ina Agrupw. Iwe nge iwe ranne kei, iwe nge iwe waa we waar Reppuangnap me Reppuanglug. Minwe ra mwoiti wou merhang we merhengan noanno metewan woan. Pwe a apiung noa rhag me igiwe. Esoar no ne erhuwen sugi. Iwe irr minwe ra tipan kamwon noa pwe repwe sugi wou metewan woan. Pwe repwe itiwou pwaniuw minwe paian Agrupw woan Galigal. Pwe iwe pweta repwen feorinoa pwe nenien arr ur re Saipon. Ina yagin minwe repwen noa itiwou ren. Yagin minwe paian Agrupw. Iwe ie ranoa itiwou astopar noa pwe re soap feori pwe nenien arr ur.

Iwe irr ranoa itiwou pwaniuw, noa simenii noa minna paian Agrupw. Iwe ra aigiur noa re Saipon pwe resoapw rhuwen noa no woan iginaan. Iwe ra itinong, remam woai Satawal, iwe aia pwan keer pwe iga irr ranoa sefan nong remam. Me iga rapwai noa animenima noa minna paian Agrupw. Iwe ie aia feori ew pwaai pwe urur.

#5 SONG BY NAITIMWAI

This was done by the same speaker on Tape 14, #3

("Isang nge iumworaw. Iker nge isong...")

#6 STORY BY NAITIMWAI

Iwe ipwan gan manuwegi noa mwo ren kepesan waa we waan Agrupw. Ren mwagiutiun me Satawal, aitiwou Faiew. Emwagiut me Faiew a itiwou Giuyamw. Iwe aina rhag nepan minne rongorongoi ngang ie ia ngoanong noan minnei. Iwe rhag nepan, nge esoar no minne ipwai rhuwen apesa nong pwe iwe rhag nepan ai rongorong, kepesan fiyoangon waa we waan Agrupw.

#7 STORY BY EWIYOANG

This is the same story (copied) as on Tape 20, #1 by the same speaker.

END OF TAPE 22 SIDE A

TAPE 22 SIDE B

#8 STORY BY MANGIURH

This is the same story (copied) as on Tape 21, #6 by the same speaker. It also appears copied on Tape 24. as #1.

#9 STORY (UNABLE TO IDENTIFY SPEAKER)

This is the same story (copied) as on Tape 24, #2. That one seems to be the original, while this was copied from it. This version is less intelligible than the one on Tape 24. In neither case can the speaker be identified.

#10 STORY BY IPWIMWAI

Iwe Nuganiwoa ina emwagiut me igei a itiw Lamotrek, pweiupwog tiw (next few words not clear). Iwe eitiw rhag pwongini epwong apwai sefanta igei, ese tiw nong weni fanuw. Pweiupwog rhag an paai nge e sou wou. I itiwou pwongini wou fapwong woi Saipon. E itiwou weniti Saipon, a pwongoni fapwong a asefani nong itinong weneti Lamotrek. Iwe e pwongoni fapwong woi Lamotrek iwe a sefanta woan Satawal.

#11 STORY BY IPWIMWAI

Agrupw a itiwou Saipon, emwagiut me Satawal, a itiwou Saipon epwongoni wou fapwong. E itiwou woai Saipon esoar aremas. A itiw Marianas pwe a itiw kagin aremas me e, esoar, a sefan. Sefanta woan Saipon. A mwagiut me Saipon sefantiw Marianas pwe a itiw kagin, ee tingoar pwe epwen meoni Saipon. Re mwerhan ngani pwe Agrupw epwen meoni.

Iwe a sefanta Saipon nge e itinong. A itinong pwoiupwog goauroura efoarh saan, ruwrhai rhoapwut. A itiwou noa meoni Saipon. A sefanta woai Saipon, esoar imwer. A itto feori iuran arepwan we imwer. Feorinoa pwe ew imw, ra maginong no fan. Iwe a itinong woai Satawal, a itinong pwoiupwog aremas. Pwe a pwoiupwog wou foaton Saipon.

#12 STORY BY INENIUGMAN

This is the same story as on Tape 6, #1 by the same speaker (Story of Agrupw).

#13 STORY BY INENIUGMAN

This is the same story as on Tape 1, #6 by the same speaker (Story of lunuwon). They have not been copied but re-told twice.

END OF TAPE 22

TAPE 23

Rev. 2.

SIDE A

#1 STORY BY LUGUTO

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 21, #1.

#2 STORY BY LEYANGOITIG

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 12, #1.

#3 STORY BY RELUGMWAI

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 19, #2.

#4 SONG BY CARMEN NAGIEBURH

This is the identical song by the same speaker that appears on Tape 19, #3. It was also sung by Ineniugman on Tape 1, #2.

#5 STORY BY CARMEN NAGIEBURH

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 19, #4.

#6 STORY BY LAIPOLUR

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 19, #5.

#7 SONG BY LAIPOLUR

This is the identical song by the same speaker that appears on Tape 19, #6. It was also sung by Ineniugman on Tape 1, #4.

END OF TAPE 23 SIDE A

TAPE 23 SIDE B

#7 CONTINUED FROM SIDE A.

#8 STORY BY LOUIS TILUR

Ngang rongorongoi ren fiyoangon Agrupw iwe eitiwou Saipon. Iy minne mwan, aremas sangi Satawal an itiwou Saipon. Iwe a itto pwe a yoamoan an paai a itto itiwou Pigeneo. Itiwou Pigeneo pwe epwe noa mwagiut me Pigeneo nge a ang yeor. A ang neas me yeor nesoan, iwe a magiut a itiwou. Itiwou itiwou a pwiigi pwiigi e noa nna ngani fanuw mwu siagan iura pwe Guam. Nge ina sapw Guam pwe ina Giuyamw. Pwe ina e kiuw yemwan waa na waan.

Iwe a itiwou ren Governor, me woan Guam pwe ina nge iwe asoa Guam reer aremesan German. Iwe enoa moan me e, a tingoar me reer pwe epwe ita Saipon. Iwe iy a ita Saipon, enoa ita nge esoar aremas e. Iwe iy a aita ngani pwe Saipon. Pwe sai ina "trip" me reer re Merike. Nge remam re pagiuon worh ina sai. Noa ita, esoar aremas nge waa na waan Giurhiun ano. Erhai re Elato, nge ese itinong pwe e mesag pwe yor aremas woan nge rese giunei matta ngare re uworhoarh aremas ngare rese uworhoarh.

Iwe ie a itinong me noan Noamwrorh, ew toaur. Ina itan Noamwrorh. (several words not clear), e noa ita Guam iwe nge a aita ngani pwe Guam pwe iga Giuyamw. E kiuw emwan waa na waan. Chinyoan iga etupwtiw anet me e. Nge Luta iga e nuta mwan fanuw kena. Ina fan minna re aita nganin reen. Iwe a

pwan ita Saipeon, ina apwan aita ngani pwe Saipeon pwe iga eita nge esoar aremas e. Iwe nepwong minne eitinong, neyoatfaaf. Enoa itinong nge a werewer aremas reigin unaiun. Iwe iy apwan mesag. Nge waa na waan Giurhiun eno rhag niugiun worh pwe ese itinong pwe emesag.

Iwe a itinong wonotiw fan minikewe reiura pwe arepwan. Waniwan egan teotiw weni piy. A wonotiw pwe a weti. Pwigi pwigi e enoa rannoa, aita pipi fetan, ese weriwer. Esoar manne eweri me woan piy na reno e ina regan iura pwe piyan Agrupw nge ina igina nge re Merike ra iura pwe "Micro Beach".

Ina igina a move me e, pwe ennai tonong. Enoa itinong check fetan aremas esoar. Erhai mwo aremas nge esoar me e. Iwe anono pwigi pwigi e waa we waan Giurhiun a itinong. Enoa itinong nge a mwirin Agrupw pwe a fasiun no weni fanuw. Iwe eno mwai me e, ma ni epwe three weeks nge a sefan nong. (not clear for 5 words or so), pwe a sefan nong pwe a itinong Satawal. Ina ra itinong pwoiupwog pisag me e. A itinong pwoiupwog minna chuwaiun Saipon. Iwe ie efai goauroura, efoarh saan, erhai rhoapwut. Iwe ina minna e pwigi me e, apwan itiwou nge ese itiwou Saipon pwe e itiw Guam ren Governor. Pwe enoa itiw fang meon minnaan me e. Enoa itiw fang meon Saipon me e iwe nge Governor a approve agini. Pwe a iura pwe iwe wone pwigi pwe fanuwoamw.

Iwe ina mine wewen, amam re pagiun worh, amam re Satawal reigi yoarhorho reen. Pwe iga amam aipwan giunei pwe iy minne egomw ngani Saipon. Ina minne amam woan minne fanuwam, aipwan memmangi pwe ami re Saipon awpwe nennoa weni mwami nge awpwe pwan memmangi pwe pwan amam aipwan meta ununun Saipon ngani gimam. Pwe amam aipwan igin tipani pwe sipwe, yoanongarh nge sipwe memmang mang woan. Pwe ausoapw arhegemam noa. Pwe yoanongarh girh re pagiun worh nge fanuwarh.

Ina rhag minne ipwan angani gami, pwe, mwirin waa we waan Agrupw, epwan yor akafoarh waa pwan ikkit wou, mwirin. Waan Saipweirik, epwan itiwou, itiwou Saipon. Pwai noa sefannong. Pwan efoarh waai Reituto pwan itinong, pwan efoarh waan Wametaw. Imwu eitiwou pwai sefan nong, itinong ina epwan itinong pwoiupwog aremas enoa itiwou nge taifun a niy ngani. Iwe akamwoi ranoa pesangi Yap, iwe iy e pwan maanoa mwirir.

Iwe ina sai kewe me iei, iwe aitto woar waa kewe waar (several words not clear), wai Reppu anglug an chief mate Reppu anglug, Rhapemwai, Ikinap, Akin. Ina rhoakewe sipwe iura pwe ra itto mwirin. Nge a minna yoaruwouwan, sangi kirh rhoaka sia memmerto aito woan waa we waar pwan Reppu anglug, efoar Ikiwot. Rapwan itiwou. Pwe fan arr trip wou ina re itiwou pwe re agiunei ngani gami ami re Saipon pwe amam ai giunei seragin Saipon pwe iga fanuwam. Ina fan arr Ikiwot me Reppu anglug itiwou. Pwe Reppu anglug egomw wou apwan ito Ikiwot rapwan itiwou. Wen mwirin rapwan itiwou Ikiwot me Piainug me pwai Reppu anglug pwe rapwan itiwou. Ina sipwe iura pwe wewen pwe re agiunei ngani gami ami re Saipon pwe amam ai giunei seragin fanuw na pwe amam minne ai fasiun seragii mwoiwe.

Iwe ina rhag yoarosai sai sipwe iura pwe weriai to waa. Ina eito weni mwoiu Siaman itto. Iwe itto ren ie yoarosan. Iwe ie a kon aniug noa mwo nge nigiti pwe epwan fan ew nge ai pwan agina. Are aipwan itiwou amam rhoaka ai rhuwen anian. Aipwe agina serag mwu arr maneka, tugufai.

#9 STORY BY REPPUANGLAP

This is the identical story by the same speaker that appears on Tape 18, #1

END OF TAPE 23 SIDE B

#1 STORY BY MANGIURH

This is the identical story as that appearing on Tape 22, Side B by the same speaker. It also appears by the same speaker on Tape 21, #6.

#2 STORY (NOT ABLE TO IDENTIFY SPEAKER)

Ese pwan yor minne giuneai ren Saipon, egiufet rhag minne irepiagini me rer re mwoiwe. Regan ikiura pwe Agrupw minne egomwan sai Saipon. Itiwoun pwe epwe itiwou Saipon, a gomw ngani Guam. Egomw ngani Guam anoa fang chuwaiun Saipon me reer re Guam. Guam igiwe iwe regan iura pwe Marianas. Enoa fang chuwaiun ew goauroura, efoarh saan, ruwrhai rhoapwut iwe isa giunei no meta kewe.

Iwe anoa fang pwe chuwaiun Saipon me reer re Marianas. Iwe ina fan, Agrupw anoa itinong Saipon. A itinong woai Saipon esoar nenier, esoar nenien waa kewe waar. Ra iuriu ta waa kewe waar ra iseni rhag fan arepwan. Ina fan ew pwiuneoi me woai Saipon a itani Arepwan. Aiteiten waa kewe waar Agrupw arr itta iseni fan arepwan, kewe. Arepwan ina ittan wanwan. Ina fan ranoa aita ngani pwiuneoi naan pwe Arepwan reen.

Iwe nge yoatona repwe ikkitiwou noan metaw en, re serengi Saipon, reitiwou esoar aremesan. Ina fan re aita ngani Saipon pwe Saipeon. Pwe re sai nge peon. Iwe nge igina, girh rhoaka sinnaan supwtiw rannekei, ie sia iura pwe Saipan. Nge sapw Saipan pwe Saipeon. Pwan ina rhag ren Guam. Ren Guam ie girh sareka igina ie sia iura pwe Guam. Nge sapw Guam pwe Giuyamw. Kiuw yemwan waa.

Iwe ie ipwene pwan apesa nong fan minne re Satawal renoa itiwou Saipan reen. Re Satawal ina reitiwou pwe repwe itiwou chuwaiuw Saipon pwe fanuwer. Noan meta, aigin tounap aremas, esa yor no mwongo pwe raigin tounap. Iwe raigin atemaginii pwe repwe itiwou yoachau Saipon pwe fanuwer. Nge ununun arr seragi Saipon. Ina remwagiut me igei, ise giunei are reitiw Lamotrek. Iwe remwagiut me Lamotrek ra itiw Elato. Remwagiut me Elato ra itiw Faiew. Iwe ra itiw no woan Faiew. Iwe re mwagiut me Faiew iwe ra itiwou. Ise giunei are re gomw ngan Saipon are Marianas. Iwe ranoa itiwou yoachau Saipon me reer re Marianas a mwirin ranoa woai Saipon. Iwe rano woai Saipon, iwe nge ra sefannong Satawal. Ra itinong pwoiupwog aremas. Ren nepan aremas isa giunei no. Rongorongoi, ina reigin tounap. Waa na waan Agrupw itiwou Saipon iwe nge esefan nong itinong pwoiupwog aremas pwan itiwou. Apwai sefan pwan itiwou. Iwe nge ie ranoa foatogi tiw Saipon, pwe nenier.

#3 STORY (BY THE SAME SPEAKER)

It is impossible to understand this short story because of the poor quality of the recording.

#4 STORY (BY THE SAME SPEAKER)

Iwe igina, rannekei ie panuwai Satawal rapwan nunnuwanei pwe repwe ne pwan agina arr seragii Saipon. Afar fiteig mwo ragin arr sa sesseragii no Saipon. Iwe ie ranne kei nge rappwan nunnuwanei pwe repwene agina mwo arr seragii metaw en are epwe mwen nganir are esoapw rhuwen mwen nganir no. Iwe ra neogneog fetan, nge esoar emwerhai tapwer. A akan fitiman fetan rhag, rhoa e ra tipani pwe repwe noa. Iwe aremesai Satawal raigin fayeor. Ra itto fang mwareer, rengar pwe ra igin fayeor pwe epwenaan pwan iei, pwe a fiteig mwo rag arr sa sesseragii no Saipon.

Iwe ra seragii Saipon, ra itiwou. Waar Reppuanglug me Reppuangnap. Iwe re itiwou woai Saipon. Reppuanglug me Reppuangnap ie re rhuwen menaw igina. Re pwipwi irr minne re seragii Saipon. Sugi wou metewan woan. Metewan Saipon me Guam me fanuw komwu peigiwou komwun. Ra neogneog fetan me woan fanei, iwe ra farpwan yor rhoanuwar.

Iwe remwagiut rhag me igei ra itiwou Pigeneo. Ra itiwou woan Pigeneo, renoa weti gachuy raan. Iwe re mwagiut rhag me Pigeneo nge re yoa foarhoi Saipon. Iwe ranoa itiwou woai Saipon. Imwu ami aupwe giunei pwe rage kei rhag. Nge ia manuwegi noa ragwe renoa noan.

Iwe ra itiwou woai Saipon. Noa ren High Com , apesa kepesan waar, kepesan Saipon. Iwe mwirnoan arr itiwou woan Saipon nge ra sefan nong, aremesai Satawal raigin mesaig. Raigin mesaig pwe ennaan pwan iei arr sugi metewan woan. Pwe remwagiut rhag me igei, Pigeneo ngani Saipon. Nge mani kapin kewe mwoiwe, re Satawal regan mwagiut me igei ra itiw Elato. Mwagiut me Elato, re itiw Lamotrek. Re mwagiut me Lamotrek, yoa foarhon Faiew. Ese tiwegin, amwoiut re itiwou Faraulap. Re mwagiut me Faraulap nge renoa Faiew. Iwe re mwagiut me Faiew nge renoa Saipon.

Iwe nge ren waa we waan Agrupw, ina amam tapekei aise pwan giunei mwo. Aise pwan giunei mwo rag fa. Pwe amam igiwe aise pwan igin metaf ren minikka rag. Rese giunei neogoiu rag, rag fa yoatona Agrupw e itiwou Saipon. Iwe nge rhoakewe re mwoiwe ina repwe giunei nge amam tapekka igina ina aise giunei. Aise giunei no ineta yoaton an Agrupw itiwou. Iwe nge sapw Agrupw rhag pwe ngang ipwai rongorong pwe Satawal, Lamotrek, Elato, Woleai, Souk, Unoun me fanuw kewe niugnoan iwe repwan iukiura pwe fanuwer Saipon. Mani repwan seragii Saipon. Iwe nge amam woan fanei aipwan iura, pwan amam, pwan fanuwamam Saipon pwe aipwan seragii. Pwe ai seragii Saipon nge esoar aremesan. Ina fan minna re aita ngani pwe Saipeon. Iwe nge fan minne Chinyoan. Ina Chitiwen yoan. Iwe nge Guam ina Giuyamw. Nge igina ie sinan pwan iukiura pwe Guam, nge sapw Guam pwe Giuyamw.

#5 STORY BY IPWIMWAI

This is the identical story as that by the same speaker on Tape 22 (Fiyongan Nuganiwoa)

#6 STORY BY IPWIMAI

This is the identical story as that by the same speaker on Tape 22 (Fiyongan Agrupw)

#7 STORY BY INENIUGMAN

Iwe ie minne ipwen rhapsiita igina ie ipwe fiyoangei kepesan Agrupw. Minne ipwan gai rongorong pwe kepesan Agrupw ie. Reiura pwe iga epwe itiwou Saipon, pwe ina re ikkitiwou pwe renoa itiwou pwoiupwog temag, pwoiupwog naiur saar kewe regan iura sapesap, soapan. Ina minna re ikkitiwou saiti Saipon. Iwe ie reiura iy minne eitiwou me woai Satawal.

Iwe nge egomw wou waa na waan Giurhiun. Erhai re Elato iwe nge ese tonong weni fanuw. Pwe reiura pwe emesag. Iwe iy minne enoa itiwou iwe anoa tonong woi Saipon. Igina regan iura Arepwan e ina igina etonong me e. Ina itinong rhag saregi arepwan pwaniuw ngani waan, ra yeop fan me rhoa kena rhoanuwan. Iwe egan pwongnoa iwe nge iy minne a towou me neir pwe againoa emwamw aremas. Enoa akaniugniugu ren annoa feffarag. Iwe epwe raan nge eito tonong igina reno e. Epwongtiw nge enoa pwe enoa pwai sefan ngani ew apinoamw kenaan. Noa agina ew apinoamw nge ese soa nge esefan. Pwigipwigi e ros noa minikina apinoamwoi Saipon nge esoar aremas. Iwe nge ie a itiw Guam pwe a pwigitiw minikina anoa fang pwe chuwaiun Guam. Ina pweta irongorong pweta eniurhai rhoapwut, efai goauroura, ew saan. Ina minna ta reiura e chuwaiuw ngani Saipon.

Iwe ie renoa nganei pwe fanuwan, iwe nge ie iy eitnong, nge a itinong pwoiupwog aremas me woi Satawal. Pwe a foatogi ngani Saipon. Iwe nge ina emaa iy Agrupw nge eno Saipon nge Galigal minne renoa paiani noa woan. Pwe rese paianitiw woi Saipon pwe epai woan fanuw na regan iura pwe Galigal. Pwe ina reigin affin igiwe pwe iga ina manna arr soamon me woan Saipon. Iwe ina minmwu pweta rongorongoi reen. Reen kepesan Saipon.

#8 STORY BY INENIUGMAN

This is the identical story as appears on Tape 1, #6, and also again on Tape 22, side B. (Story about Mwageon me lunuwon)

#9 STORY BY INENIUGMAN

Iwe nge iy fanuw komwu ragan iura pwe Guam nge saapw pwe Giuyamw. Iwe igomwu raiura pwe Chinyoan nge Chinyoan. Iwe nge igomwu reiura pwe Luta nge Luta, ina itan. Iwe pwan iy Saipon imwu reiura pwe Saipon nge pwan itan nge Saipeon. Ina minmwu pwan itan. (All of this also appears on tape 22, side B)

#10 STORY BY INENIUGMAN

This is the identical story as that by the same speaker which appears on Tape 1, #8 (Reppuanglug and Reppuanglap's trip to Saipan)

#11 STORY BY REITY

This is the identical story as that by the same speaker on Tape 22 , number one.

#12 STORY BY NAITIMWAI

This is the identical story as that by the same speaker which appears on Tape 22, number two.

#13 SONG BY NAITIMWAI

This is the identical song as that by the same speaker which appears on Tape 22, side A ("Uwapwou, uwapwou...")

#14 STORY BY NAITIMWAI

This is the identical story as that by the same speaker which appears on Tape 22, side A

#15 SONG BY NAITIMWAI

This is the identical song as that by the same speaker which appears on Tape 14, #3 ("Iker nge isong...")

#16 STORY BY NAITIMWAI

This is the identical story as that by the same speaker which appears on Tape 22, side A (Fiyoangon Agrupw)

END OF TAPE 24

